

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Π' – ΤΕΥΧΟΣ 6 – ΙΟΥΝΙΟΣ 2003
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ίω. Γενναδίου 14 – 115 21 Ἀθήναι
Τηλ.: 210-72.72.253. Fax 210-72.72.251
<http://www.ecclesia.gr>
e-mail: contact@ecclesia.gr

Ἐκδίδεται

Προνοία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου
Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ. **ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ**

Ἰπὸ τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων
τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς
Ἰγηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Διευθυντῆς τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων
Σεβ. Μητροπολίτης Σεργῶν καὶ Νιγρίτης
κ. **Θεολόγος**

Ἀρχισυντάκτης
Κωνσταντῖνος Χολέβας

Τμήμα Συντάξεως
Ἐπιμέλεια ὕλης, διόρθωσις δοκιμῶν
Χρήστος Γ. Καραγιάννης, Μ.Τη.

Φωτογραφίες
Χρήστος Μπόνης

Προεκτυπωτικὲς ἐργασίες
Ἐκτύπωση - Βιβλιοδεσία
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ ΑΒΕΕ
Σόλωνος 98 – 106 80 Ἀθήνα
Τηλ.: 210-36.61.200. Fax 210-36.17.791
<http://www.livanis.gr>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ

Ἱερός Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,
5ῆ Ἰουνίου, Διεθνῆς Ἡμέρα τῆς Οἰκολογίας καὶ τοῦ Περιβάλλοντος 411

ΣΥΝΟΔΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Πέτρον Βασιλειάδη,
Τὸ θεολογικὸ ὑπόβαθρο τῆς λειτουργικῆς ἀναγεννήσεως 413

ΟΜΙΛΙΑΙ

Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χριστοδοῦλου,
Μνήμη Ἀλώσεως 419

Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χριστοδοῦλου,
«Ὁρθόδοξη Θεολογία καὶ τὸ μέλλον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Διαλόγου.
Προβλήματα καὶ Προοπτικὲς» 422

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ Ε.Ε.

Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἀχαΐας κ. Ἀθανασίου,
Δήλωση σχετικὰ μὲ τὸ προτεινόμενον προοίμιο στοῦ σχέδιου Συντάγματος
τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως 427

ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Ἡ ἐκλογή τῶν νέων Μητροπολιτῶν 428

Τὰ Βιογραφικὰ Σημειώματα τῶν νέων Μητροπολιτῶν 431

Χειροτονητήριος Λόγος τοῦ νέου Σεβ. Μητροπολίτου Ζιχνῶν καὶ
Νευροκοπίου κ. Ἱεροθέου 433

Ἀποφάσεις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου περὶ ἀναθέσεως καθηκόντων
Ἀρχιγραμματεῦντος 436

ΤΟ ΑΡΘΡΟΝ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Εὐρώπη 437

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΝ

Γνωμοδότηση τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας (Τμήμα Ε΄) γιὰ τὴν Ἐπιτροπὴ
Ἐγγύρας Περιουσίας Κυθῆρων καὶ Ἀντικυθῆρων καὶ Παρατηρήσεις ἐπ' αὐτῆς
ὑπὸ τοῦ Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Σπυρίδωνος Ν.
Τρωιάνου 439

ΜΕΛΕΤΑΙ

Σεβ. Μητροπολίτου Ἀχελώου κ. Εὐθυμίου,
Ἄβατον. Τὸ δέος τῆς χαρισματικῆς τελείωσης τῆς φύσης 447

Πρωτοπρ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνού,
Ποιμαντορία καὶ Μαρτυρία 450

Ἀριστομένους Κ. Ματσάγγα,
Οἱ Χριστολογικὲς Αἱρέσεις τοῦ 5ου αἰῶνα καὶ
ὁ «ὄρος» τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (451) 460

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Ἀρχιμανδρίτου Χρυσοστόμου Σαββάτου,
Κώδιξ Εἰδικῶν Θεμάτων Ἐκκλησιαστικῆς Τάξεως καὶ Ἐκκλησιαστικῆς
Ἐθμοτυπίας κατὰ τὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος κυρίως ἰσχύοντα 463

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

467

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

471

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

483

**5η ΙΟΥΝΙΟΥ
ΔΙΕΘΝΗΣ ΗΜΕΡΑ
ΤΗΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4ῃ Ἰουνίου 2003

Ἡ διεθνῆς κοινότητα ἔχει καθιερώσει νὰ ἐορτάζεται κάθε χρόνο ἡ 5ῃ Ἰουνίου ὡς «Διεθνῆς Ἡμέρα τῆς Οἰκολογίας καὶ τοῦ Περιβάλλοντος» θεωρώντας τὴν προστασία τῆς Φύσης ὡς ζήτημα ὑψίστης σημασίας γιὰ τὴν Ἀνθρωπότητα καὶ ἀποσκοπώντας στὴν εὐαισθητοποίηση καὶ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη συνεργασίας ὄλων γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ Πλανῆτη.

Ἔχει καταστῆ πλέον κοινὸς τόπος ὅτι ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ συνεχίσει νὰ ζεῖ στὴ Γῆ ὀφείλει νὰ σεβαστῆ τὸ δῶρο ποὺ τοῦ προσέφερε ὁ Θεὸς δημιουργώντας τὸν Κόσμο ἐκ τοῦ μηδενὸς καὶ θέτοντας στὸν ἄνθρωπο πνευματικὲς ἀρχές, τρόπους ἀγωγῆς καὶ διαπαιδαγώγησής ποὺ νὰ διέπονται ἀπὸ τὴν ἐπίγνωση τῆς ἱερότητας τῆς Δημιουργίας.

Οἱ κατὰ καιροὺς παγκόσμιες διασκέψεις γιὰ τὸ Περιβάλλον καταγράφουν τὶς διάφορες μορφές τοῦ προβλήματος τῆς καταστροφῆς του. Τὰ ἀποθέματα πόσιμου νεροῦ ἐλαττώνονται δραματικά, ἐνῶ μεγάλες ποσότητες του μολύνονται. Ἡ ἀλόγιστη ὑπερκατανάλωση ὀρυκτῶν καυσίμων παράγει μολυσμένους ρύπους ποὺ καθιστοῦν τὴν ἀναπνοὴ ἐπικίνδυνη. Τὰ δάση, οἱ πνεύμονες τῆς γῆς, καταστρέφονται καὶ τὸ φαινόμενο τοῦ θερμοκηπίου προκαλεῖ βίαια καιρικὰ φαινόμενα. Τὰ κάθε εἶδους ἀπόβλητα προκαλοῦν ἀλυσιδωτὲς ἀλλοιώσεις. Οἱ ἀλλεπάλληλοι πόλεμοι, σὲ κάθε γωνιά τοῦ πλανῆτη, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς φύσης στὴν ἐκάστοτε συγκεκριμένη περιοχὴ, ἐξαπολύνουν ἐφιαλτικὲς πηγὲς μόλυνσης ποὺ ἐξακτινώνουν καταστροφικὸς ρύπους σὲ τεράστιες ἐκτάσεις.

Ἐνῶ καταγράφονται, λοιπόν, τὰ προβλήματα καὶ οἱ ἀπειλὲς ἀπὸ τὴ μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος, δὲν ἀντιμετωπίζεται ὁμως μὲ εὐλακροῦν καὶ σεμνότητα ἡ βασικὴ τους αἰτία, ποὺ εἶναι ἡ κατάχρηση τῆς προνομιᾶς τῆς θέσης τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὴ Δημιουργία καὶ τῆς ἐντολῆς τοῦ Κτίστη νὰ κατακυριεύσει τῆς γῆς, μὲ δύο λόγια ἡ ἄρνηση τὸν Πλάστη.

Αὐτὴ ἡ ἔλλειψη σεβασμοῦ πρὸς τὸν Δημιουργὸ ἐκδηλώνεται μὲ τὴν ἀπληστία, τὸν ὑπερκαταναλωτισμὸ, τὴν διαρκῶς αὐξανόμενη διάθεση ἀπόκτησης πλοῦτου, μὲ οἰουσδήποτε ὄρους καὶ κάθε μέσον, ὁ ὁποῖος πάλι δημιουργεῖ προβλήματα διάθεσης ἢ ἀποθήκευσης καὶ ἔχει καυτηριασθῆ ἤδη ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστὸ στὴν Παραβολὴ τοῦ ἄφρονος πλουσίου.

Προκύπτει, ἐπομένως, τὸ αἷτημα τῆς παραδοχῆς τῆς κυριότητος τοῦ Δημιουργοῦ στὴ Φύση, δηλαδὴ ἡ ἀναφορὰ στὸν Θεὸ-Πατέρα, τὸν Κτίστη τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐσωτερικὴ εἰρήνη, ἡ «*ἀνωθεν εἰρήνη*», δηλαδὴ ὁ Χριστός, εἶναι ἐκεῖνη ποὺ θὰ διασφαλίσῃ τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ἀνακαίνιση τοῦ Κόσμου, ἐφ' ὅσον παγιωθῆ στὴν ψυχὴ μας, ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἀνακαινισθῆ ἐν Κυρίῳ. Τὸ οἰκολογικὸ πρόβλημα δὲν λύεται μὲ λόγους καὶ εὐχολόγια.

Ἡ Ἐκκλησία μὲ βάση τὴν Ἁγία Γραφή καὶ τὴν Πατερικὴ διδασκαλία προτείνει τὴν ὀρθοπραξία ὡς μόνη ἀσφαλὴ διέξοδο καὶ θεραπεία. Ὁ χώρος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τὸ μοναδικὸ σημεῖο, ὅπου βιώνεται ἡ συμφιλίωση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν ὕλη, τὸν φυσικὸ κόσμο. Ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας ἐμπεριέχει ὄλες

τις ἀρχές πού συνιστοῦν τὸν σύγχρονο ὄρο «Οἰκολογία». Ἡ ἀσκητικότητα, ἡ ἀπλότητα τῆς ζωῆς, ἡ φιλανθρωπία εἶναι ἀρχές πού συμφιλιώνουν τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ περιβάλλον καὶ παρέχουν τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴ συνέχιση τῆς δημιουργικῆς δραστηριότητάς του πάνω στὸν πλανήτη μας.

Συνοψίζοντας, ὀφείλουμε νὰ ὑπογραμμίσουμε ὅτι, τὸ οἰκολογικὸ πρόβλημα εἶναι κατὰ κύριο λόγο πνευματικὸ

καὶ ὅτι ἐναπόκειται στὸν καθένα ἀπὸ ἐμᾶς νὰ κατακτήσει τὴν πνευματικὴ ἐλευθερία του περιορίζοντας τὶς ὑλικές του ἀνάγκες, διασώζοντας ταυτόχρονα τὴ δημιουργία. Εἶναι περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ ἔντονο τὸ αἶτημα νὰ ἐπαναφέρουμε χωρὶς ὄρους τὸν Θεὸ στὴ ζωὴ μας, γιὰ νὰ παραδώσουμε στὰ παιδιά μας τὸν κόσμο, ὅπως μᾶς τὸν χάρισε ὁ Δημιουργός.

(Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου)

ΤΟ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

1. Ἡ Ἐκκλησία ἐπιτελεῖ τὸ σωστικὸ τῆς ἔργου ὄχι μὲ ἐκεῖνα ποὺ συνήθως πράττει, οὔτε μὲ ἐκεῖνα ποὺ λέγει, ἀλλὰ κυρίως μὲ αὐτὸ ποὺ εἶναι. Αὐτὸ τὸ «εἶναι», μὲ ἄλλα λόγια αὐτὴ ἢ ταυτότητα καὶ αὐτοσυνειδησία τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποία πιστεύουμε ὅτι διασώζει αὐθεντικότερα ἢ Ὁρθόδοξη παράδοση, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ τὸ ὄραμα ἑνὸς καινούργιου κόσμου διαφορετικοῦ ἀπὸ τὸ φθαρτὸ καὶ συμβατικὸ στὸν ὅποιο ζοῦμε, τὸ ὄραμα δηλαδή τῆς προσδοκώμενης Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Τὸ ὄραμα αὐτὸ πέρα ἀπὸ ὑπερβατικὴ καὶ προσδοκώμενη στὰ ἔσχατα πραγματικότητα ἀποτελεῖ ἓν ταυτῶ καὶ χειροπιαστὴ ἐναλλακτικὴ πρόταση ζωῆς, ὑπέρβαση τῆς καθημερινότητος καὶ τῆς φθαρτότητος, τίς ὁποῖες ἐκφράζει ἢ συμβατικὴ ζωὴ.

Αὐτὴ τὴν ἐναλλακτικὴ πρόταση ζωῆς, ἢ Ἐκκλησία τὴν ἐκφράζει αὐθεντικὰ στὴν (εὐχαριστιακὴ κυρίως) λειτουργία τῆς, στὴν ὁποία ὁ πιστὸς βιώνει ὡς πρόγευση καὶ προληπτικὴ φανέρωση τὸ μεγαλεῖο τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καλούμενος ταυτόχρονα κατὰ τὴ *Μετα-λειτουργία*, τὴ λειτουργία δηλαδή *μετὰ* τὴ (θεία) λειτουργία, νὰ τὴ μεταλαμπαδεύει πρὸς τὰ ἔξω, νὰ τὴν καταθέτει μὲ ἄλλα λόγια ὡς ζωντανὴ «μαρτυρία» στὸν κόσμο. Ἐκκλησία χωρὶς αὐτὴ τὴν ἱερὴ «ἀποστολὴ» τῆς, ἀπλούστατα δὲν εἶναι Ἐκκλησία. Ὅσο κι ἂν σὲ πολλοὺς φαίνεται παράδοξο, ἢ Ἐκκλησία δὲν ὑπάρχει γιὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς, ἀλλὰ γιὰ τὸν κόσμο.

2. Ὡς ἐκ τούτου, ἢ *λειτουργικὴ ἀναγέννηση*, ἢ ὁποία σημειωτέον ἀφορᾷ καὶ στὰ δύο αὐτὰ διαδοχικὰ στάδια τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἐπιλογή, κάτι δηλαδή ποὺ μπορεῖ νὰ ὑπάρχει ἢ νὰ λείπει ἀπὸ τὸ πρόγραμμα μιᾶς ἱεραποστολικῆς προσανατολισμένης Ἐκκλησίας. Ἡ λειτουργικὴ ἀναγέννηση ἀποτελεῖ ἐπιτακτικὴ τῆς ἀνάγκη. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀπόφαση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νὰ συστήσει εἰδικὴ συνοδικὴ ἐπιτροπὴ «*λειτουργικῆς ἀναγεννήσεως*» ἦταν ἀναμφίβολα σοφὴ καὶ ἐνδεδειγμένη κίνηση¹.

Βεβαίως, ὁ ὄρος ὁ ὁποῖος ἐπελέγη προκειμένου νὰ καθοριστοῦν τὰ ὄρια καὶ νὰ προσδιοριστοῦν ὁ ρόλος αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς, ἀναφέρεται σὲ ἓνα πολὺ εὐρύτερο τῆς καθ' αὐτὸ λειτουργικῆς (ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν γένει λατρευτικῆς) ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας τομέα. Ἡ λειτουργικὴ ἀναγέννηση στὴ σύγχρονη θεολογικὴ ἐπιστήμη δὲν περιορίζεται μόνον στὸ πῶς ἢ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ «*λατρεῖ εὐαρέστως τῶ Θεῷ*», ἀλλὰ ἐπεκτείνεται καὶ στὸ τί ἐκφράζει τὸ καθόλου λειτουργικὸ γεγονός τῆς Ἐκκλησίας. Ἀναφέρεται δηλαδή στὰ ἀναγκαῖα μέτρα, τὰ ὁποῖα ὀφείλει διαρκῶς νὰ λαμβάνει ἢ κάθε ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα, προκειμένου νὰ ἐπαναπροσδιορίζει ὀρθοδόξως τὴν ταυτότητά τῆς.

1. Ἀναλυτικὰ γιὰ τὴ συγκρότηση καὶ τὸ ἔργο τῆς εἰδικῆς αὐτῆς συνοδικῆς ἐπιτροπῆς στὰ ἄρθρα τῶν Μητρ. Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ὑμηττοῦ κ. Δανιήλ, «Ἀνοίκειος ἀναγωγή ἢ Ἀπάντησις εἰς ἀναιτιολόγητον ἔλεγχον ὑποτιθεμένων κακοδοξιῶν», *Ἐκκλησία Π'* τ. 3 (2003), σελ. 183-189, καὶ π. Δ. Τζέρπου, «Πρὸς μίαν ἀνανέωση τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας λατρείας», *Ἐκκλησία ΟΣΤ'* τ. 12 (1999), σελ. 270-272 (καὶ *Λειτουργικὴ Ἀνανέωση. Δοκίμια Λειτουργικῆς Ἀγωγῆς Κλήρου καὶ Λαοῦ Α'*, Ἐκδ. Τήνος 2001, σελ. 11-29.

Τοῦ

Πέτρου Βασιλειάδη

Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ ὄρος «*λειτουργικὴ ἀναγέννηση*», σὲ παγκόσμιο μάλιστα ἐπιστημονικὸ ἐπίπεδο, ἔχει πλέον ἐφαρμογὴ στὸ σύνολο τοῦ θεολογικοῦ ἐπιστητοῦ, σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης, ἀπὸ τοὺς καθαρὰ πρακτικούς ἕως τοὺς αὐστηρὰ θεολογικούς. Μὲ τὸν ὄρο αὐτό: (α) προσδιορίζεται ἡ σπουδαιότητα τοῦ «*ἐκκλησιακοῦ*»/«*εὐχαριστιακοῦ*» γεγονότος, πέρα καὶ πάνω ἀπὸ τὴν ὅποια «*θεολογικὴ*» παραγωγὴ τῆς χριστιανικῆς κοινότητος· (β) ὑπογραμμίζεται ἡ προτεραιότητα τῆς «*ἐμπειρίας*» ἔναντι τοῦ «*λόγου*»· (γ) τονίζεται ἡ μοναδικότητα τῆς «*κοινωνίας*» σὲ σύγκριση μὲ τὸ «*μῆνυμα*», μὲ τὴν «*ὁμολογία*»· ἐνῶ (δ) ἐπαναπροσδιορίζονται καὶ οἱ σχέσεις «*Εὐχαριστίας*» - «*Ἁγίας Γραφῆς*»².

Ἡ *λειτουργία*, ἡ κοινὴ δηλαδὴ λατρεία τῆς πιστεύουσας κοινότητος (σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὴν ἀτομικὴ προσευχή), καὶ κυρίως ἡ *Εὐχαριστία* ὡς τὸ κεντρικὸ καὶ προσδιοριστικὸ τῆς στοιχείου, δὲν ἀποτελοῦν ἀπλῶς τελεστικὲς ἐκφράσεις τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, δὲν ἀποτελοῦν δηλαδὴ ἱεραποστολικά μόνον στοιχεῖα τοῦ ἐκκλησιακοῦ γεγονότος. Ἐναντίον, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, τὸ κήρυγμα, ἡ Ἁγία Γραφή —σὲ τελευταία ἀνάλυση ἡ ἱεραποστολή, ἡ χριστιανικὴ δηλαδὴ μαρτυρία— προσδιορίζονται καθοριστικά ἀπὸ τὴν *Εὐχαριστία*, ἡ ὅποια βέβαια, αὐτὴ καὶ μόνον αὐτὴ, καθορίζει —τουλάχιστον κατὰ τὴν Ὁρθόδοξο διδασκαλία³ — τὸ *εἶναι* καὶ τὴν *ταυτότητα* τῆς Ἐκκλησίας.

Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ τελευταία διαπίστωση ἀπαιτεῖ μιὰ καθαρὰ *θεολογικὴ* προσέγγιση τοῦ προβλήματος τῆς λειτουργικῆς ἀναγεννήσεως. Ἀπαιτεῖ συγκεκριμένες θεολογικὲς ἀρχές, οἱ ὅποιες πρέπει νὰ διέπουν τὴν ὅποια παρέμβαση στὰ λειτουργικὰ πράγματα τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι, λοιπόν, αὐτονόητο πὼς μιὰ τέτοια θεολογικὴ

προσέγγιση ὑποδηλώνει ἕξ ὑπαρχῆς καὶ διαφοροποίηση ἀπὸ κάθε ἀπόπειρα ἀπλῆς ἐκσυγχρονιστικῆς μεταρρυθμίσεως τῶν λειτουργικῶν πραγμάτων τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἀκόμη καὶ ὑπὸ τὴ μορφῆ *λειτουργικῆς ἀναγεώσεως* παραδοσιακῶν θεσμῶν. Τὸ ζητούμενο σὲ μιὰ γνήσια καὶ εἰλικρινῆ προσπάθεια αὐθεντικῆς λειτουργικῆς ἀναγεννήσεως δὲν εἶναι ἀπλῶς ἐλκυστικότερες λειτουργικὲς τελετὲς (περισσότερο κατανοητές, προσαρμοσμένες στὶς σημερινὲς συνθῆκες διαβίωσης κλπ.), προκειμένου νὰ ἱκανοποιηθοῦν οἱ ἀτομικὲς ψυχολογικὲς ἀνάγκες τῶν πιστῶν, ἢ προκειμένου νὰ λειτουργήσουν ἀποτελεσματικότερα τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας ὡς «*ἀγωγοὶ τῆς θείας χάριτος*» (μιὰ σχολαστικὴ, ἀντροθόδοξη, καὶ εὐτυχῶς ξεπερασμένη σήμερα κατανόηση τῶν μυστηρίων)⁴. Τὸ ζητούμενο δὲν εἶναι ἐπίσης ἡ εὐχερέστερη χειραγώγηση τοῦ λαοῦ διὰ τῆς συναισθηματικῆς δυναμικῆς τῆς λειτουργικῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας σὲ καταφύγια «*ἰδεῶν*» ἢ σανατόρια καὶ νοσοκομεῖα «*θεραπείας τῶν ψυχῶν*». Τὸ ζητούμενο εἶναι ἡ ἐπαναφορὰ στὴν αὐθεντικὴ καὶ ἐκκλησιολογικὰ ὀρθὴ λειτουργικὴ πρακτικὴ, μιὰ πρακτικὴ βέβαια τὴν ὅποια δὲ θὰ πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε στοὺς τελευταίους μόνον αἰῶνες τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ζωῆς, ἀλλὰ διαχρονικὰ σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ ζητούμενο εἶναι ἡ κοινὴ λατρεία —καὶ κατὰ κύριο λόγο ἡ *Εὐχαριστία*— νὰ ἐκφράζει αὐθεντικὰ τὸ «*εἶναι*» τῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἐκφράζει τὸ πνεῦμα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Μὲ ἄλλα λόγια, κάθε φορὰ πού οἱ πιστοὶ συνάζονται *ἐπὶ τὸ αὐτὸ* νὰ γίνεται ἡ Ἐκκλησία αὐτὸ πού εἶναι: «*σῶμα*» Χριστοῦ, «*λαὸς*» τοῦ Θεοῦ, «*κοινωνία*» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Συνοπτικά, λοιπόν, τὸ *ἓνα καὶ μοναδικὸ κριτήριον τῆς λειτουργικῆς ἀναγεννήσεως εἶναι τὸ ἐκκλησιολογικόν*. Ὅποιαδήποτε, ὡς ἐκ τούτου, παρέμβαση στὰ λειτουργικὰ πράγματα τῆς Ἐκκλησίας θὰ πρέπει νὰ βρισκεται σὲ συμφωνία μὲ τὴν αὐθεντικὴ Ὁρθόδοξη ἐκκλησιολογία. Καὶ αὐτὸς ἀκριβῶς ὑπῆρξε ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος, ἀλλὰ καὶ ἡ κατευθυντήρια γραμμὴ, τῶν ἐργασιῶν τῆς εἰδικῆς συνοδικῆς ἐπιτροπῆς λειτουργικῆς ἀναγεννήσεως.

3. Ἡ Ὁρθόδοξη, ἐντούτοις, ἐκκλησιολογία εἶναι συν-

2. Περισσότερα γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ στὸ βιβλίο μου *Μετανεωτερικότητα καὶ Ἐκκλησία. Ἡ πρόκληση τῆς Ὁρθοδοξίας*, Ἐκδόσεις Ἁκρίτας, Ἀθήνα 2002, σελ. 88 ἔξ. Βλ. ἐπίσης P. Vassiliadis, *Eucharist and Witness. Orthodox Perspectives on Unity and Mission of the Church*, Geneva-Boston 1998. Πιὸ συγκεκριμένα τὴ μελέτη «The Eucharistic Perspective of the Church's Mission», 49-66 (ἐπίσης *ΕΕΤΘΣΘ 7* [1997] *Τιμητικὸ ἀφιέρωμα στὸν ὁμότιμο καθηγητὴ Νίκο Γρ. Ζαχαρόπουλο*, σελ. 21-44, καὶ σὲ ἑλληνικὴ μετάφραση σὲ συνεπτυγμένη μορφῆ μὲ τίτλο, «Ἡ εὐχαριστιακὴ προοπτικὴ τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας», *Σύναξη 61* [1997], σελ. 29-43).

3. Πρβλ. τὴ γνωστὴ ρῆση τοῦ Ν. Καβάσιλα «ἡ ἐκκλησία ἐν τοῖς μυστηρίοις σημαίνεται». Τὴν ἐκτίμηση αὐτὴ συναντοῦμε σήμερα καὶ μεταξὺ ἑτεροδόξων: πρβλ. G. Wainwright, *Eucharist and Eschatology*, New York 1981. τοῦ ἴδιου, *Doxology: The Praise of God in Worship, Doctrine and Life*, New York 1980.

4. Στὸ θέμα αὐτὸ ἀναφέρεται σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ σχετικὰ ἔργα τοῦ Ὁ Α. Σιμέμαν. Πρβλ. ἐπίσης τὴ μελέτη μου «Ἡ θεολογικὴ κατανόηση τοῦ μυστηρίου στὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον», *Ἡ Ὁρθόδοξία στὸ σταυροδρόμι*, ΕΚΟ 4 Θεσσαλονίκη 1992, σελ. 169 ἔξ.

άρτηση τῆς ἐσχατολογικῆς αὐτοσυνειδησίας τῆς Ἐκκλησίας. Ὁλόκληρη ἡ αὐθεντικὴ Ὁρθόδοξη παράδοση, μὲ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, ὑπογραμμίζει τὴν ἐσχατολογικὴ καὶ ὄχι τὴν ἱεραρχικὴ (μὲ τὴν κοσμικὴ σημασία τοῦ ὄρου, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐκκοσμιευμένη) διάσταση τῆς ἐκκλησιαστικῆς πραγματικότητας. Ἀκόμη καὶ ἡ ἐπισκοποκεντρικὴ δομὴ τῆς Ἐκκλησίας στὴν ὀρθόδοξη θεολογία πάντοτε κατανοοῦνταν ἐσχατολογικά. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἐπίσκοπος, ὁ *primus inter pares* προεστὼς ἐν ἀγάπῃ τῆς εὐχαριστιακῆς κοινότητας, ποτὲ δὲ θεωροῦνταν (ἐκτὸς βέβαια τῶν περιπτώσεων ἔντονης δυτικῆς ἐπιρροῆς) ὡς βικάριος ἢ ἀντιπρόσωπος ἢ πρεσβευτὴς τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς εἰκόνα Του. Τὸ ἴδιο, μάλιστα, συμβαίνει καὶ μὲ τὰ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ λειτουργήματα (ἀποφεύγω τὸν ὄρο «ἀξιώματα»): δὲν εἶναι παράλληλα ἢ δοσμένα ἀπὸ τὸ Χριστό, ἀλλὰ ταυτόσημα μὲ ἐκεῖνα τοῦ Χριστοῦ⁵.

Στὰ σωζόμενα λειτουργικὰ κείμενα, καθὼς καὶ τὴν πατερικὴ παράδοση τῆς Ὁρθοδοξίας, περισσότερο ἀπ' ὅ,τι στὶς λοιπὲς χριστιανικὲς παραδόσεις, εἶναι πλέον ἀποδεδειγμένο πὼς σὲ κάθε εὐχαριστιακὴ σύναξη δὲν ἐπιτελεῖται κάποια μαγικὴ μυστικὴ τελετὴ, ἢ ἔστω καὶ κάποια λατρευτικὴ πράξη ἀτομικῆς σωτηρίας, ἀλλὰ προληπτικὰ φανερόνεται ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ὅσες φορὲς μὲ ἄλλα λόγια ἡ ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα συνέρχεται «ἐπὶ τὸ αὐτό», γίνεται ἀπτή πραγματικότητα ὡς ἀρραβών, ἀναλαμπὴ καὶ πρόγευση, τὸ μυστήριον τῆς ἐρχόμενης Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ μέλη αὐτῆς τῆς κοινότητας, ὅλα ἀνεξαιρέτως, συλλειτουργοὶ ἀλλὰ καὶ συντελεστές, ἔστω καὶ προληπτικά, στὴν ἐπὶ γῆς πραγμάτωση τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Δυστυχῶς στὶς μέρες μας, ἀκόμα καὶ στὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολή, ἡ ἐσχατολογικὴ αὐτὴ προοπτικὴ τῆς Ἐκκλησίας ἔχει στὴν πράξη ἀτονήσει, καὶ σιγά-σιγά, χρόνο μὲ τὸ χρόνο, τείνει σὲ μεγάλο βαθμὸ νὰ λησμονηθεῖ. Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ πρέπει τονιστεῖ, ὅτι ἐκκοσμίκευση ἀποτελεῖ ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ μετατροπὴ τῆς Ἐκκλησίας σὲ θεσμὸ τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ὄχι ἡ ὅποια ἀλλαγὴ μέσῳ τῆς λειτουργικῆς ἀναγεννήσεως στὰ λειτουργικὰ δρώμενα

τῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ ἡ λειτουργικὴ ἀναγέννηση εἶναι ἀναγκαῖα προκειμένου ἡ Ἐκκλησία νὰ ἐπανακτήσει τὸν ἐσχατολογικὸ τῆς χαρακτῆρα⁶.

Ἰδιαίτερα στὴ Θεία Λειτουργία κάτω ἀπὸ τὴν καταλυτικὴ ἐπίδραση ὀρισμένων μυσταγωγικῶν ὑπομνημάτων παρατηρεῖται κάποια μετατόπιση πρὸς τὴν κατεύθυνση μὴ ἐσχατολογικῶν συμβολισμῶν, οἱ ὅποιοι εἶχαν ὡς συνέπεια νὰ ἀλλοιωθεῖ ἡ ἀρχικὴ ἐσχατολογικὴ τῆς διάσταση. Ὁφείλουμε, ἐν τούτοις, νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι στὴν Ὁρθόδοξη Ἀνατολή – καὶ ἰδιαίτερα στὴ λειτουργία τῆς, καὶ πιὸ συγκεκριμένα στὴν εὐχαριστιακὴ τῆς πράξη, ἀκόμη καὶ στὸ μοναστικὸ τῆς σύστημα, στὰ δύο δηλαδὴ κορυφαῖα ἐκφράσματα τῆς πνευματικότητάς τῆς – τὸ ἐσχατολογικὸ ὄραμα τῆς Ἐκκλησίας, ἂν καὶ ἐπισκιασθῆκε ἐν μέρει, ποτὲ δὲν ἐξαφανίστηκε πλήρως.

Οἱ σπασμωδικὲς καὶ ἐν θερμῷ ἀντιδράσεις, πού παρατηροῦνται ἀνέκαθεν σὲ ὅλα τὰ μήκη καὶ πλάτη τῆς Ὁρθόδοξης ἐγκαταβίωσης, ὅσες φορὲς οἱ Ὁρθόδοξες κοινότητες εὐαισθητοποιοῦνται ἱεραποστολικά καὶ προγραμματίζουν ἔστω καὶ δειλὰ βήματα λειτουργικῆς ἀναγεννήσεως, ὀφείλονται ἐν μέρει σὲ στρεβλώσεις καὶ παρανοήσεις τῆς ἀρχέγονης αὐθεντικῆς ἐσχατολογίας. Στὸ θέμα αὐτὸ πειστικότερα ἀπάντηση ἔδωσε ὁ μακαριστὸς π. Ἰωάννης Μέγντορφ⁷, ὁ ὁποῖος διέκρινε τρία εἶδη ἐσχατολογίας στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα σχετίζονται ἄμεσα μὲ τὴ χριστιανικὴ ἱεραποστολικὴ νοοτροπία, καὶ τὴ μαρτυρία τῆς στὸν κόσμον, καὶ τὰ ὁποῖα περιγράφουν ὅλες τὶς πτυχὲς τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς. Καὶ τὰ τρία αὐτὰ εἶδη ἐσχατολογίας ἔχουν ἀσφαλῶς κάποιο σημεῖο ἀναφορᾶς στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὄχι ὁμως ὅλα καὶ τὴν ἀνάλογη αὐθεντικὴ θεολογικὴ θεμελίωσι.

Τὸ πρῶτο εἶδος εἶναι ὁ ἀποκαλυπτικὸς τύπος ἐσχατολογίας. Σύμφωνα μὲ αὐτὴ τὴν ἐκδοχὴ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐπὶ θύρας, καὶ ἐπομένως δὲν ὑπάρχει τίποτε, τὸ ὁποῖο θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ περιμένει ἀπ' τὴν ἱστορία. Οἱ χριστιανοὶ δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ βελτιώσουν τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα. Δὲν ὑπάρχει οὔτε δυνατότητα, οὔτε ἐπιθυμία γιὰ οὐσιαστικὴ ἱεραποστολή, κοινωνικὴ εὐθύνη, λειτουργικὴ ἀναγέννηση, ἀκόμη γιὰ δημιουργία πολιτισμοῦ. Ὁ Θεὸς ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ὁ μοναδικὸς

5. Περισσότερα γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ στὸ ἔργο τοῦ Μητρ. Περγάμου Ἰωάννου Ζηζιούλα, *Being as Communion. Studies in Personhood and the Church*, Crestwood 1985. Ἐπίσης τοῦ ἴδιου, «The Mystery of the Church in Orthodox Tradition», *One in Christ* 24 (1988) σελ. 294-303, καὶ «Εὐχαριστία καὶ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ», *Σύναξη* 49, 51, 52 (1994) σελ. 7-18, 83-101, 81-97 ἀντιστοίχως.

6. Περισσότερα γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ στὴ μελέτη μου «Λειτουργικὴ ἀναγέννηση καὶ ἐκκοσμίκευση», *Διάβαση* τ. 38 (Ἰούλιος-Αὐγούστος 2002), σελ. 9-20.

7. «Ἐχει μέλλον ἡ χριστιανικὴ παράδοσι;» *Σύναξη* τ. 46 (1993) σελ. 5-21.

κύριος τῆς ἱστορίας, ἐνεργῶν χωρὶς τὴν ὁποιαδήποτε ἀνθρώπινη *συνεργία* (πρβλ. Α΄ Κορ 3:9). Ἡ Νέα Ἱερουσαλήμ ἀναμένεται νὰ κατεβεῖ ἀπ' τὸν οὐρανὸ ἔτοιμη σὲ κάθε τῆς λεπτομέρεια (Ἀποκ 21:2), γι' αὐτὸ καὶ οἱ πιστοὶ δὲν ἔχουν νὰ συμβάλουν σὲ τίποτε. Εἶναι φυσικὸ μὴ τέτοια ἐκδοχὴ ἐσχατολογίας –τὴν ὁποία δοκίμασε καὶ ἀπέρριψε ἡ Ἐκκλησία– νὰ ἀφήνει περιθώριο μόνο στὴν ἀτομικὴ σωτηρία, τὴ μετάνοια, τὴν ἀσκητικὴ ζωὴ καὶ τὴν καταπολέμηση τῶν παθῶν. Αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ τῆς ἐσχατολογίας κατανοεῖ καθαρὰ μαγικά καὶ σακραμενταλιστικά τὴ λατρεία, ἀπορρίπτει μετὰ βδελυγμίας καὶ τὴν ἰδέα ἀκόμη λειτουργικῆς ἀνανεώσεως, καὶ ἀφήνει περιθώριο μόνο γιὰ πιθανὴ ἀποκάθαρση τῆς λειτουργικῆς πρακτικῆς. Ἔτσι, ὅμως, ἡ χριστιανικὴ λατρεία καθίσταται μουσειακὸ –ἢ ἀκόμη καὶ πολιτιστικὸ ἀποκλειστικὰ– γεγονός, καὶ ὄχι δυναμικὴ ἔκφραση τοῦ εἶναι τῆς Ἐκκλησίας. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι (τῆς μουσειακῆς ἀξίας τῆς λατρείας) δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος γιὰ «ἀναγέννηση», ἀλλὰ μόνο γιὰ ...«ἀπονέκρωση».

Ἡ δευτέρη ἐκδοχὴ, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν ἀντίποδα τῆς πρώτης, εἶναι ἡ *ἀνθρωπιστικὴ* ἐσχατολογία. Αὐτὸς ὁ τύπος ἐσχατολογίας ἐμφανίζει μὴ αἰσιόδοξη κατανόηση τῆς ἱστορίας καὶ εἶναι αὐτὴ πού ἐπικράτησε εὐρύτατα στὶς δυτικῆς κοινωνίες κατὰ τὴ νεωτερικὴ ἐποχὴ ἀπὸ τὴν περίοδο τοῦ Διαφωτισμοῦ καὶ μετὰ. Στὴ σφαίρα ἐπιρροῆς τῆς Ὁρθόδοξιας αὐτὸ τὸ εἶδος ἐσχατολογίας πῆρε τὴ μορφή ἀναβίωσης τοῦ παλαιοῦ «*παραδείγματος*», τῆς λεγόμενης «*βυζαντινῆς σύνθεσης*», αὐτὴν ὅμως τὴ φορὰ στὰ πολὺ στενὰ πλαίσια ἐθνικιστικῶν θρησκευτικῶν ἐκφρασμάτων: Ἁγία Ρωσία, Μεγάλῃ Σερβία, ἑλληνο-ορθόδοξος πολιτισμὸς κ.ο.κ. Αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ τῆς ἐσχατολογίας κατανοεῖ τὴ λειτουργικὴ ἀναγέννηση καθαρὰ ἐκσυγχρονιστικά. Σ' αὐτὴ ὅμως τὴν περίπτωσι ἀπὸ «ἀναγέννηση» μετατρέπεται σὲ «ἀλλοίωση».

Ὁ τρίτος τύπος ἐσχατολογίας εἶναι ἡ *προφητικὴ* ἐσχατολογία. Εἶναι ὁ μόνος ἀποδεκτὸς τύπος ἐσχατολογίας, καὶ βασίζεται στὴ βιβλικὴ ἔννοια τῆς προφητείας, ἡ ὁποία τόσο στὴ Παλαιὰ ὅσο καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη δὲν προλέγει ἀπλῶς τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν, οὔτε προαναγγέλλει τὸ μοιραῖο, ἀλλὰ θέτει τοὺς ἀνθρώπους πρὸ τῶν εὐθυνῶν τους, μπροστὰ στὴ δυνατότητα δύο ἐπιλογῶν προσωπικῆς καὶ κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς. Ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐπιλέξει, ἀλλὰ ὁ ὄρων/προφήτης πάντοτε τοὺς πληροφοροῦσε γιὰ τὶς συνέπειες τῶν ἐπιλογῶν του. Αὐτὸ τὸν προφητικὸ ρόλο στὶς μέρες μας

τὸν παίξει ἡ αὐθεντικὴ λατρεία, καὶ στὴν περίπτωσι αὐτὴ ὁ ρόλος τῆς λειτουργικῆς ἀναγεννήσεως εἶναι νὰ ἀναδείξει τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, πού κάνουν ἐμφανὴ τὴν ἐσχατολογικὴ διάσταση τῆς Ἐκκλησίας, ἔχει μὲ ἄλλα λόγια καὶ ἔντονα ἱεραποστολικὸ χαρακτήρα.

4. Ὡς συνέπεια τοῦ ἐκκλησιολογικοῦ κριτηρίου, καὶ παράλληλα τῆς σύνδεσης τῆς ἐσχατολογικῆς ταυτότητας τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν *ἱστορικὴ* καὶ *εὐαγγελιστικὴ* διάστασή της, τῆς *εὐχαριστιακῆς* δηλαδὴ *ὄντολογίας* μὲ τὴν *ἱεραποστολικὴ* *δεοντολογία*, ἡ Ὁρθόδοξη θεολογία σὲ συλλογικὸ ἀλλὰ καὶ προσωπικὸ ἐπίπεδο, μετὰ λόγου ἐπιστημονικῆς γνώσεως καὶ μὲ πιστότητα στὴν παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας, μελέτησε μὲ «*ἰδιαίτερη προσοχὴ τὶς εἰδικῆς προκλήσεις καὶ τὰ προβλήματα πού ἀφοροῦν στὴ λειτουργικὴ ἀνανέωση καὶ μεταρρύθμιση*»... καὶ ἐπέστησε «*τὴν προσοχὴ στὴν ἀναγκαιότητα ὑπογράμμισης τῶν βασικῶν ἀρχῶν τῆς λατρείας, πού θὰ μπορούσαν στὴ συνέχεια νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς κριτήρια... γιὰ τὴ λειτουργικὴ ἀναγέννησι στὶς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες*»⁸.

Ἡ Ὁρθοδοξία ἔγινε γνωστὴ καὶ ὡς ἓνα βαθμὸ ἔλκυστικὴ στὸ δυτικὸ κόσμῳ ἐξ αἰτίας τοῦ πλοῦτου τῆς λατρείας της. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Ὁρθόδοξοι, στὴ λειτουργικὴ μας παράδοσι ἐντοπίζουμε κατὰ κύριο λόγο τὴν ἰδιαιτερότητά μας. Ὁ ἀείμνηστος π. Γεώργιος Φλορόφσκυ πρὶν ἀπὸ μισὸ αἰῶνα διακήρυξε πῶς «*Ἡ Ἐκκλησία εἶναι πρῶτα καὶ κύρια λατρεύουσα κοινότητα. Προηγεῖται ἡ λατρεία καὶ ἀκολουθοῦν ἡ δογματικὴ διδασκαλία καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξι. Ὁ νόμος τῆς προσευχῆς (lex orandi) ἔχει μὴ προνομιακὴ προτεραιότητα στὴ ζωὴ τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ νόμος τῆς πίστεως (lex credendi) βασίζεται στὴν εὐλαβικὴ ἐμπειρία καὶ τὸ ὄραμα τῆς Ἐκκλησίας*»⁹.

Ἡ σπουδαιότητα τῆς λειτουργικῆς ἐμπειρίας γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῆς ταυτότητας τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἐξέλιξις μόνο τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης,

8. «Διορθόδοξη διάσκεψι μὲ θέμα: Ὁρθόδοξη Λειτουργικὴ Ἀναγέννησι καὶ ἡ Ὁρατὴ Ἐνότητα. Μονὴ Νέας Σκίτης (26 Μαΐου - 1 Ἰουνίου)», *Καθ' Ὁδὸν* 15 (2000), 89-97, § 7. Τὸ κείμενο πρωτοδημοσιεύτηκε ἀγγλικά στὸ T. FitzGerald - P. Bouteneff (ἐκδ.), *Turn to God, Rejoice in Hope. Orthodox reflections on the Way to Harare*, Geneva 1988, σελ. 139-146.

9. G. Florovsky, «The Elements of Liturgy», στὸ C. Patelos (ἐκδ.), *The Orthodox Church in the Ecumenical Movement*, Geneva 1978, 172-182, σελ. 172.

οὔτε βέβαια ὀφείλεται σὲ ἓνα εἶδος «πανλειτουρητισμοῦ», συνηθισμένο φαινόμενο μιᾶς ἄκρως συντηρητικῆς θεολογικῆς ἀντίληψης. Ὑπῆρξε καρπὸς τῆς εὐτυχοῦς ἐξέλιξης στὸν εὐρύτερο χῶρο τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἰδιαίτερα τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, καὶ πιὸ συγκεκριμένα τῆς πολιτιστικῆς ἀνθρωπολογίας. Μιὰ ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες διαπιστώσεις αὐτῆς τῆς ἐπιστήμης ἦταν, ὅτι ἡ λατρεία, ἀκόμη καὶ τὸ τελετουργικόν, μὲ ἄλλα λόγια ἡ λειτουργικὴ ζωὴ γενικότερα, ἀποτελοῦν συστατικό στοιχεῖο τῶν ἀνθρώπινων κοινωνιῶν¹⁰.

Ἐπὶ τούτων, ὁμοίως, δύο διαμετρικὰ ἀντίθετες θεωρήσεις τῆς χριστιανικῆς λατρείας. Σύμφωνα μὲ τὴ πρώτη ἡ λατρεία δὲν προσδιορίζεται ἀπὸ τὸν (κυρίαρχο στὴν Ὁρθόδοξη Ἀνατολή) ὄρο λειτουργία (λεῖτον + ἔργον = ἔργο τοῦ συνόλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος), ἀλλὰ κατανοεῖται καὶ βιώνεται ὡς *ιδιωτικὴ* ὑπόθεση. Κατὰ τὴν *ἀτομοκεντρικὴ* αὐτὴ θεώρηση ἡ λατρεία λειτουργεῖ ὡς μέσο ἀντιμετώπισης συγκεκριμένων θρησκευτικῶν ἀναγκῶν: τόσο τῶν ἀναγκῶν τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας τῆς Ἐκκλησίας (θεολογίας, μοναχισμοῦ, ἱερατείου κλπ.) νὰ ἀσκήσει ἔλεγχο καὶ ἐξουσία ἐπὶ τῶν μελῶν της, ὅσο καὶ τῶν ἀναγκῶν τῶν μεμονωμένων ἀτόμων γιὰ τὸν προσωπικὸ «ἐξαγιασμό» τους. Θὰ μπορούσαμε νὰ χαρακτηρίσουμε αὐτὴ τὴν θεώρηση τῆς λατρείας *δικανικὴ* (juridical).

Σύμφωνα μὲ τὴ δευτέρη θεώρηση ἡ λατρεία λειτουργεῖ ὡς μέσο δημιουργίας σχέσεων καὶ ἀνάπτυξης πραγματικῆς κοινωνίας μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος, ὡς συστατικὸ οἰκοδομῆς της. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἡ ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα παύει νὰ κατανοεῖται μὲ θεσμικοὺς ὄρους, ἢ ἀκόμη καὶ ὡς λατρευτικὸς ὀργανισμὸς, καὶ θεωρεῖται ὡς χαρισματικὴ κοινωνία, ὡς τρόπος ζωῆς. Κι' αὐτὴ εἶναι ἡ *κοινοτικὴ* (communal) θεώρηση τῆς λατρείας.

Οἱ πολέμοι τῆς λειτουργικῆς ἀναγεννήσεως εἶναι συνήθως ἐγκλωβισμένοι σὲ μιὰ τέτοια δικανικὴ καὶ ἀτομοκεντρικὴ θεώρηση τῆς λατρείας, μιὰ θεώρηση ἡ ὁποία ἐνθαρρύνει –καὶ στὴν οὐσία προάγει– τὸ σαφὲ διαχωρισμὸ μεταξὺ τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας (π.χ. κληρικοὶ-λαϊκοί, κοινωνικὰ ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι, θεολογικὰ ἐπαῖοντες καὶ ἄπλοιοί πιστοί, πνευματικοὶ καὶ κοσμικοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες κλπ.).

Εἶναι ἐμφανὲς ἀπὸ τὴν ἐπιχειρηματολογία τους ὅτι ἐλάχιστα προβληματίζονται γιὰ τὸ ὅτι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ συντηροῦνται στοιχεῖα ὑπεροχῆς καὶ ὑποταγῆς ἐντὸς τῆς λατρείας, στοιχεῖα δηλαδὴ ἐντελῶς ξένα καὶ ἀσυμβίβαστα πρὸς τὸ ἐσχατολογικὸ ὄραμα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Κάτι τέτοιο –πέραν τοῦ ὅτι εἶναι ἐκτὸς τῆς λογικῆς τῆς Ὁρθόδοξης λειτουργικῆς παραδόσεως– συμβάλλει καὶ στὴ διατήρηση ὄθινων στοιχείων κοινωνικῆς διαστρωμάτωσης καὶ κοινωνικῶν δομῶν ἐντὸς τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, καὶ κατ' ἐπέκταση ἐντὸς τῆς εὐρύτερης κοινωνίας. Ἐπιπροσθέτως, μιὰ τέτοια ἀντίληψη (καὶ λατρευτικὴ βεβαίως πρακτικὴ) συμβάλλει στὴ δημιουργία διαχωριστικῶν γραμμῶν, ἐπιτείνοντας ἔτσι φαινόμενα μισαλλοδοξίας, ξενοφοβίας καὶ φανατισμοῦ.

Ἡ κοινοτικὴ, ἀντίθετα, θεώρηση τῆς λατρείας ἀποθαρρύνει πλήρως κάθε διάκριση, τόσο ἐντὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος, ὅσο κατ' ἐπέκταση καὶ ἐντὸς τῆς εὐρύτερης κοινωνικῆς ζωῆς. Ἡ ἀντίληψη αὐτὴ (καὶ λατρευτικὴ βεβαίως πρακτικὴ) δὲν ὑψώνει ἐχθρικά τείχη μεταξὺ τῶν μελῶν τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν κοινότητων, ἀντίθετα προωθεῖ τὴν εἰρήνην καὶ τὴ θρησκευτικὴ ἀνεκτικότητα.

Σὲ σύγχρονα Ὁρθόδοξα περιβάλλοντα διαπιστώνει δυστυχῶς κανεὶς καὶ τὶς δύο αὐτὲς ἀντιλήψεις περὶ λατρείας. Δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονός ὅτι τὸ κοινὸ σημεῖο ἀναφορᾶς καὶ στίς δύο περιπτώσεις εἶναι τὸ ἔαν καὶ σὲ τί βαθμὸ οἱ ἐν λόγῳ Ὁρθόδοξοι ἐκκλησιαστικὲς κοινότητες ἔχουν βιώσει τὶς συνέπειες μιᾶς γνήσιας καὶ αὐθεντικῆς λειτουργικῆς ἀναγεννήσεως. Θὰ μπορούσε, λοιπόν, κανεὶς σχηματικὰ νὰ χαρακτηρίσει τὴν ἀτομοκεντρικὴ καὶ δικανικὴ θεώρηση (καὶ πρακτικὴ) τῆς λατρείας ὡς τὴν ἀντίληψη ἐκείνη πού ταιριάζει καλύτερα σὲ ὄσους λυσσαλέα ἀντιδροῦν καὶ στὴν ἰδέα ἀκόμη τῆς λειτουργικῆς ἀναγεννήσεως. Ἀντίθετα, ἡ κοινοτικὴ ἀντίληψη (καὶ πρακτικὴ) τῆς λατρείας διακατέχεται καὶ προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν *ἐσχατολογικὴ* ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ ἡ ἔννοια τῆς κοινωνίας εἶναι ἐξ ὀρισμοῦ (βλ. Β' Κορ 13.13) συστατικὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖο στὴ βιβλικὴ παράδοση συνδέεται μὲ τὴν ἔλευση τῶν ἐσχάτων (πρβλ. Πραξ 2.1 ἔξ., Ιωήλ 2.28 ἔξ. κλπ.). Κυρίως ὁμοίως γιὰ τὸ κέντρο τῆς Ὁρθόδοξης λατρείας μὲ τὴν ἔννοια τῆς κοινωνίας ἀποτελεῖ ἡ Εὐχαριστία¹¹, ἡ ὁποία πάντοτε κα-

10. Περισσότερα στὸ *Μετανεωτερικότητα καὶ Ἐκκλησία*, σελ. 87 ἔξ.

11. Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ βλ. μεταξὺ ἄλλων Π. Τρεμπέλα, «Ἡ Θ. Εὐχαριστία κατὰ τὴν συνάρθρωσιν αὐτῆς πρὸς τὰ ἄλλα Μυστή-

τανοοῦνταν ὡς ἡ προληπτική φανέρωση τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὡς εἰκόνα μιᾶς ἐναλλακτικῆς πραγματικότητας, διαφορετικῆς ἀπὸ τὴν ἱστορική, τὴ συμβατική, τὴν καθημερινή, ἡ τέλεια καὶ αὐθεντικὴ ἔκφραση τῆς ὁποίας ἀναμένεται νὰ ὀλοκληρωθεῖ στὰ ἔσχατα.

5. Τὸ πρόβλημα τῆς ὑπέρβασης τοῦ κακοῦ στὸν κόσμο, μὲ ἄλλα λόγια ὁ ἀπώτερος στόχος τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας, δὲν εἶναι πρωταρχικὰ καὶ ἀποκλειστικὰ θέμα ἠθικὸ – εἶναι κατὰ βάση *ἐκκλησιολογικό*. Ἡ ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας τόσο ὡς ὄργανισμοῦ, ὅσο καὶ τῶν μεμονωμένων μελῶν της, εἶναι ἡ λογικὴ συνέπεια τῆς ἐκκλησιακῆς αὐτοσυνειδησίας. Ἡ Ὁρθόδοξη λατρεία, καὶ ἰδιαίτερα τὸ κέντρο της καὶ ὁ συνεκτικὸς της δεσμὸς, δηλαδή ἡ Θεία Εὐχαριστία ὡς τὸ μοναδικὸ αὐτὸ γεγονός τῆς ἐδῶ καὶ τώρα βίωσης τῶν ἐσχάτων, ὡς ἀντανάκλαση τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὡς αὐθεντικὴ «εἰκόνα» τῆς (μέλλουσας νὰ φανερωθεῖ) «ἀλήθειας», ἀπαιτεῖ διαρκὴ ἐπαναπροσδιορισμὸ μὲ βάση τὴν αὐθεντικὴ Ὁρθόδοξη ἐκκλησιολογία (κάτι ποῦ ἄλλωστε μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὴ μακροαίωνη ἱστορία τῆς Ὁρθόδοξης λειτουργικῆς τάξεως), γιατί ἄλλιῶς κινδυνεύει νὰ καταστῆ ψευδὲς εἶδωλο τῆς πραγματικότητας ποῦ εἰκονίζει.

Καὶ εἶναι προφανὲς ὅτι, ἂν ἡ Ὁρθόδοξη λατρεία δὲν ἐκφράζει πιστὰ τὶς ιδιότητες τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ:

- ἂν δηλαδή τὰ στοιχεῖα τῆς πλήρους καὶ ἰσοτίμης συμμετοχῆς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ἐμφανῆ
- ἂν ἡ εὐχαριστιακὴ σύναξη δὲν ἀποτελεῖ δυναμικὴ

ἔκφραση ἐνότητας, ἰσότητας, ἀδελφοσύνης, θυσίας καὶ πρὸ παντὸς ἀληθοῦς κοινωνίας, ἀντανάκλαση τῆς τέλει κοινωνίας τῆς Ἁγίας Τριάδος

– ἂν δὲν πραγματώνεται προληπτικὰ ὑπέρβαση τῆς φθαρτότητας, τῆς διάσπασης καὶ τῆς θνητότητας τῆς ἀνθρώπινης ἱστορικῆς καὶ τῆς ἐν γένει κτιστῆς πραγματικότητας

τότε ὀφείλουμε νὰ προβληματιστοῦμε σοβαρὰ καὶ μὲ εἰλικρίνεια καὶ τόλμη νὰ δοῦμε τί φταίει, ὅπως ἔπραξε πρὸ ἐτῶν ὁ μακαρισμὸς (Μητρ. Σερβίων καὶ Κοζάνης) Διονύσιος Λ. Ψαριανός¹². Ἡ ἀποτροπὴ τῆς ἐκκοσμίκευσης στὸ χῶρο τῆς λατρείας καὶ τῆς ἱεραποστολικῆς μαρτυρίας τῆς Ἐκκλησίας μας μπορεῖ νὰ ἐπέλθει, μόνον ὅταν ἡ τελευταία στὴν ὄντολογικὴ (ἀπὸ πλευρᾶς θεολογικῆς) καὶ καθολικὴ (ἀπὸ πλευρᾶς μαζικῆς συμμετοχῆς τοῦ λαοῦ) ἔκφρασή της, δηλαδή τὴν εὐχαριστιακὴ λειτουργία, ἀρχίσει μέσῳ τῆς λειτουργικῆς ἀναγέννησης νὰ ἀναπαριστᾷ καὶ πάλι δυναμικὰ αὐτὴ τὴν πραγματικότητα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἄν, ἀντίθετα, μὲ πρόσχημα τὴν πιστότητα στὴν Ὁρθόδοξη παράδοση¹³ (στὴν οὐσία παραχαράσσοντας τὴν Παράδοση) ἀρκεστοῦμε σὲ μιὰ λειτουργία ποῦ ἐξαντλεῖται σὲ μιὰ ἀπλή –σὲ ὀρισμένες μάλιστα περιπτώσεις σακραμενταλιστικὴ/μαγικὴ– τελετῇ, τότε ἀναμφίβολα καὶ ὅλες οἱ ἐπὶ μέρους πτυχεῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς (ποιμαντικὴ, κοινωνικὴ, μοναστικὴ, ἱεραποστολικὴ, ἐπιστημονικὴ, θεολογικὴ κλπ.) θὰ διολισθαίνουν νομοτελειακὰ πρὸς τὸν ἀντίποδα τῆς ἐσχατολογικῆς ὑπόστασης τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδή τὴν ἐκκοσμίκευση.

για καὶ μυστηριοειδεῖς τελετάς», *ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ τῷ διδασκάλῳ Ἀμίκα Σ. Ἀλιβιζάτο*, Ἀθήνα 1958, σελ. 462-472. Ν. Σ. Μιλόσεβιτς, *Ἡ Θεία Εὐχαριστία ὡς κέντρον τῆς Θείας Λατρείας*, Θεσσαλονίκη 1995. Γεωργίου (Ἡγουμένου τῆς Ἱ. Μ. Γρηγορίου) Καψάνη, «Ἡ Θεία Εὐχαριστία κέντρον τῆς Ὁρθοδόξου λατρείας», *Θέματα Ἐκκλησιολογίας καὶ Ποιμαντικῆς*, Θεσσαλονίκη 1975, σελ. 33-49.

12. Διονυσίου Λ. Ψαριανοῦ, «Μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας», *Ἀναφορὰ εἰς μνήμην μητροπολίτου Σάρδεων Μαξίμου 1914-1986*, τομ. Β΄ Γενεῦη 1989, σελ. 147-64.

13. Μὲ ὄλο τὸ σεβασμὸ στὶς προθέσεις μερικῶν εἰσηγητῶν τοῦ προσφάτου συνεδρίου, τὸ ὁποῖο διοργάνωσαν στὴ Θεσσαλονίκη ἀπὸ 27-2 ἕως 1-3-2002 μὲ θέμα: «Τὸ μεγαλεῖο τῆς Θείας Λατρείας. Παράδοση ἢ ἀνανέωση;» (Α΄ Λειτουργικὸ Συνέδριο τὸ ὄνομασαν ὑπερφίαλα, ὡσάν νὰ μὴν εἶχαν προηγηθεῖ τρία παρόμοια, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν ἐπίσημη Ἐκκλησία!) οἱ ἐπικριτῆς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου γιὰ τοὺς χειρισμοὺς του ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Πάπα στὴν Ἑλλάδα, κανεῖς δὲν ἀπετόλμησε νὰ εἰσέλθει στὴν καρδιά τοῦ ἐκκλησιολογικοῦ προβλήματος.

ΜΝΗΜΗ ΑΛΩΣΕΩΣ

(Ὁμιλία κατὰ
τὴν ἐπετειακὴ ἐκδήλωση
γιὰ τὴν 29η Μαΐου 1453
ποὺ διοργανώθηκε
ἀπὸ τὴν ἑφημερίδα
ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ
στὶς 29/5/2003)

Τοῦ
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου
Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Μὲ ἀνείπωτη πνευματικὴ συγκίνηση καὶ εὐλογία ἔθνικὴ ἔξαρση ἀνέρχομαι στὸ βῆμα αὐτὸ τούτῃ τῇ συγκλονιστικῇ στιγμῇ γιὰ νὰ χαιρετήσω τὴ μεγάλη ἐπετειακὴ μας σύναξη ποὺ εἶναι ἀφιερωμένη στὴ συμπλήρωση 550 χρόνων ἀπὸ τὴν ἀποφράδα ἡμέρα τοῦ γένους μας, τὴν 29η Μαΐου τοῦ 1453. Καὶ αὐθόρμητα μοῦ ἔρχονται στὸ νοῦ τὰ λόγια ποὺ ὁ θρυλικὸς Γέρος τοῦ Μωριά ἀπηύθυνε στὸν ἄγγλο ναύαρχο Χάμιλτον ἀναφερόμενος στὸν τελευταῖο αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνο τὸν Παλαιολόγο. «Ὁ βασιλεὺς μας, εἶπε, ἐσκοτώθη, καμία συνθήκην δὲν ἔκανε». Ἡ φράση αὐτὴ μοῦ μιλάει στὴν καρδιά καὶ μὲ πληγώνει κάθε φορὰ ποὺ τὴν σκέπτομαι. Ἀναλογίζομαι ἂν θὰ μπορούσαμε νὰ μποῦμε στὴν ψυχὴ τοῦ Κολοκοτρώνη γιὰ νὰ ψυχανεμισθοῦμε τὸ πάθος καὶ τὸ βάθος ποὺ κρύβουν τὰ πικρὰ τοῦτα λόγια. Ἄν θὰ μπορούσαμε νὰ πᾶμε 550 χρόνια πίσω τέτοιες σκληρὲς μέρες, ἀπὸ τὶς σκληρότερες ποὺ πέρασε ὁ Ἑλληνισμὸς στὸ διάβα τῆς ἱστορίας του, θὰ βιώναμε τὴν μεγάλη ὀδύνη, τὸ θρήνο καὶ τὸν πόνο τοῦ γένους γιὰ τὴν μεγάλη συμφορὰ. Ἄν θὰ μπορούσαμε νὰ συγκρίνουμε ὄχι μὲ πάθος, ἀλλὰ μὲ μάθος τὶς ψυχὲς τὶς τοτηνὲς μὲ τὶς δικές μας εὐτελισμένες ἀπὸ τὴν καταναλωτικὴ μαγία καὶ τὴν ὑλιστικὴ θεώρηση τῆς ζωῆς ψυχῆς, θὰ βλέπαμε τὸ μέγεθος τῆς πλάνης μας κάθε φορὰ ποὺ αἰσθανόμαστε νὰ ἀδειάζει ὁ ἐσωτερικὸς μας κόσμος ἀπὸ τὰ ὀράματα καὶ τὰ θάματα τῆς φυλῆς μας. Ἄν θὰ μπορούσαμε νὰ μεταφερθοῦμε ὄχι τόσο παλιά, ἀλλὰ στὰ χρόνια τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τῶν μετὰ ἀπὸ αὐτὸν Ἑλλήνων θὰ δοκιμάζαμε λίγο τὴν πίστη τους καὶ τὰ ἰδανικά τους ταυτισμένα μὲ τὰ ὀράματα τοῦ γένους μας. Ἄν διαβάζαμε ὄχι ὅλη, μὰ σπαράγματα μονάχα ἀπὸ τὴν ἀπάντηση τοῦ Κωνσταντίνου στὸν Μωάμεθ σὰν αὐτὸ «τὸ δὲ τὴν πόλιν σου δοῦναι, οὔτ, ἐμόν, οὔτε ἄλλου τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ πάντες γὰρ αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν», θὰ μᾶς κατελάμβανε δέος καὶ γοητεία μαζί μπρὸς στὸν ἀπαράμιλλο ἡρωϊσμό, τὴν ἀφθαστὴ ἀνδρεία καὶ τὴν ὀλόψυχη πίστη τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορα, ὡς ἐκφραστοῦ τῆς πίστεως τῶν Ἑλλήνων στὰ ὑπερούσια ἰδανικά τους.

Ἄν ὕστερα ψάξουμε στὰ παραμύθια ἔστω, μὲ τὰ ὁποῖα δίνουμε ψυχὴ καὶ καρδιά στὰ παιδιά μας, ἂν μὲ πείσμα ἀναδιφήσουμε σὲ σχολικὰ βιβλία ὄλων τῶν βαθμίδων νὰ βροῦμε λίγη ψυχὴ καὶ ἱστορικὴ μνήμη τῆς Ρωμανίας τότε, φεῦ, πρέπει νὰ ξαναγράψουμε νέους θρήνους γιὰ νέες ἀλώσεις, νέες δηλώσεις, νέες δουλεῖες, νέες λεηλασίες ψυχῶν, χειρότερες ἀπὸ ἐκεῖνες τῆς Ἄλωσης. Γιατὶ τότε ὑλικά, ἐμπράγματα παλάτια, ναοί, σκευὴ, σπίτια, θησαυροί, σώματα παραδόθηκαν στὸν ὄλεθρο τῆς φωτιᾶς, τῆς ἀρπαγῆς, τοῦ θανάτου. Σήμερα ὁμως παραδώσαμε ὄ,τι ὠραιότερο, ὄ,τι πολῦτιμο καὶ τζιβαίρικὸ στὸν ὄλεθρο τῆς λήθης καὶ τῆς συνειδητῆς λησμονιᾶς. Ὅχι μνήμη, ὄχι ἀλήθεια, ὄχι πίστη, ὄχι ἱστορία. Ὅλα αὐτὰ σήμερα κρίνεται ὅτι ἀπειλοῦν τὸν νέο Ἑλληνα, τὴν πρόοδό του καὶ τὸν ἐκσυγχρονισμό του. Ἔτσι ποὺ γίναμε, μᾶς φαίνονται σὰν παρανοϊκὰ ὅλα τοῦτα τὰ ἀληθινὰ ποὺ συνέβησαν κάποτε σὰν σήμερα, ὅταν τὴν Πόλιν πῆραν τὴν καὶ ἔφριξε ὅλη ἡ γῆ. Ἡ παράδοση τούτῃ, οἱ θρήνοι καὶ οἱ θρύλοι, τὸ θεμέλιο τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ, τὸ ζωτικὸ ὄραμα ποὺ ἔθρεψε γενιὲς καὶ γενιὲς καὶ ὀδήγησε στὴν ἀνάσταση, μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναβίωσης τοῦ μαρμαρωμένου βασιλιᾶ, τῆς συνέχισης τῆς λειτουργίας ποὺ κόπηκε στὴ μέση καὶ τῆς μεγάλης κραυγῆς τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς πρὸς τὴν μεγάλη Δέσποινα καὶ Βασίλισσά μας, σκέπτομαι περίλυπος ἂν θὰ ὑπάρχει αὔριο κάποιος νὰ τὰ θυμίσει, νὰ κλάψει, νὰ φωνάξει, νὰ στοχασθεῖ, νὰ δι-

δαχθεῖ καὶ νὰ τὰ διδάξει. Τόση σιωπή, τόση ἄπνοια, τόση λήθη, τόση ἀκηδία, τόση ἀφασία, τόση συρροίκνωση ψυχῆς, μνήμης, καρδιάς. Τόση διάβρωση στὰ τελευταῖα 50 χρόνια. Τόσο βύθισμα στὴν μηδενικὴ θεώρηση τῶν πάντων, τόσος ἐθνικὸς μηδενισμὸς, ἀβυσσαλέα ἐκπτώση, θανατερὴ διαγραφή τοῦ ζωτικῆς καὶ σωστικῆς μας μύθου.

Καὶ διερωτῶμαι πῶς μπορούμε μέσα στὴν πανσπερμία τῶν ἐθνῶν νὰ ἐξασφαλίσουμε τὴν ἐπιβίωσή μας, χωρὶς ἱστορικὴ μνήμη, χωρὶς θρούλους, χωρὶς διδασχὴ. Ψάχνω νὰ βρῶ τὴν ψυχὴ μας σήμερα τουλάχιστον 29 Μαΐου. Καὶ βέβαια δὲν ἀπελπίζομαι. Ἡ σημερινὴ ἐκδήλωση μνήμης ἐτούτης τῆς βραδιάς, ὀφειλόμενη στὴν πρωτοβουλία τῆς Ἐκκλησίας ἀπ’ ἐνός καὶ τῆς Ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδας «Ἀπογευματινὴ» ἀπ’ ἐτέρου, μὲ τὴ συμμετοχὴ, δι’ ἐκπροσώπων των, ὄλων τῶν Ἀγίων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ οἱ ἀνάλογες μὲ τὴν ἀποψινὴν παρεμφερεῖς ἐπετειακῆς ἐκδηλώσεις ποὺ καὶ ἄλλες Ἱερῆς Μητροπόλεις τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ πλείστοι ἰδιωτικοὶ φορεῖς ὄπως ἐξαιρετικὰ ἐφέτος διοργάνωσαν εἶναι μιὰ σταγόνα δροσιάς, μιὰ γουλιὰ δροσερὸ νερό, ἀπ’ τὴν ἀστείρευτη βρυσομάνα τῆς ἐθνικῆς μνήμης, λίγος καθαρὸς ἀέρας μέσ’ τὴν μπόχα τῆς παραμορφωτικῆς ἀλλοτριώσεως ποὺ συστηματικὰ καλλιεργεῖται, μὲ στόχο τὴν ἐμπέδωσή της ἰδίως στὶς νεώτερες γενιές ἀπὸ σκοτεινὲς δυνάμεις ποὺ ἀπεργάζονται τὸν ὄλεθρο καὶ τὴν περιθωριοποίησή μας.

Καὶ δὲ θὰ πρέπει ἀσφαλῶς νὰ μείνουμε μόνο στὶς τελετὲς καὶ στὴν ἀναμόχλευση τῆς μνήμης. Πρέπει νὰ περάσουμε δυναμικὰ στὴ διδακτικὴ ἀνάλυση τῶν αἰτίων τῆς πτώσεως, τῶν ἰδικῶν μας εὐθυνῶν καὶ τῆς ἀναγνώρισης τῶν ἀναγκαίων προεκτάσεών τους στὴ σύγχρονη ἐποχὴ. Γιατί ἡ πτώση τῆς Πόλης δὲν ἔγινε ἀπροσδόκητα, ἀλλὰ ἦταν νομοτελειακὴ συνέπεια σειρᾶς ἱστορικῶν γεγονότων ἀπὸ τὴν πρώτη Ἰαλωση ἀπὸ τοὺς Σταυροφόρους τὸ 1204 μέχρι τὸν Μάιο τοῦ 1453, ὅταν καταλύθηκε ὀριστικὰ ἡ χιλιόχρονη Βυζαντινὴ Ρωμαϊκὴ μας Αυτοκρατορία. Τότε τὸ μὲν κράτος κατέρρευσε, τὸ ἔθνος ὁμως ἐπέζησε. Καὶ ἐπέζησε χάρις στὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ ποὺ ἀνέδειξε τὴν μόνη ἐναπομείνασα ὀργανωμένη δύναμη τοῦ ἔθνους, δηλαδὴ τὴν ἐκκλησία, ὡς Ἐθναρχοῦσα. Καὶ ὅπως παρατηρεῖ ὁ σύγχρονός μας Βρετανὸς βυζαντινολόγος Στήβεν Ράνσιμαν «Ὅσο ἡ Ἐκκλησία ἐπεβίωσε, τὸ ἔθνος δὲν μπορούσε νὰ πεθάνει». Τὸ Γένος χρειαζόταν μιὰ δύναμη ποὺ θὰ ἐμπόδιζε τὴν ἀλλοτριώσή του καὶ θὰ ἐξασφάλιζε τὴν ἐπιβίωση καὶ ἀνάκαμψή του. Αὐτὴ τὴ

δυσκολότατη ἀλλὰ καὶ ἀναγκαιότατη ἀποστολὴ ἀνέλαβε ἡ Ἐκκλησία. Αὐτὴ ἐπύργωσε τὶς ἐλπίδες στὶς ψυχὲς τῶν ραγιαδῶν. Αὐτὴ διέσωσε τὴν Ὁρθόδοξη πίστη. Αὐτὴ ἐκαλλιέργησε τὴν παιδεία καὶ τὴν γλώσσα. Αὐτὴ διεφύλαξε τὴν ἐθνικὴ αὐτοσυνειδησία. Αὐτὴ κράτησε ἀναμμένη τὴ φλόγα τῆς ἐλπίδας στὴν ἐθνικὴ ἀποκατάσταση. Ἄλλοτε καθημαγμένη καὶ αἰμάσουσα, ἄλλοτε ἐλισσομένη καὶ πειθαρχοῦσα, καὶ ἄλλοτε ἐξεγειρομένη καὶ ἐπαναστατοῦσα, μπόρεσε νὰ κρατήσει ἄσβεστη τὴ φλόγα τῆς πίστεως στὸ Θεὸ καὶ τῆς ἀγάπης στὴν πατρίδα, σὲ σημεῖο νὰ κατορθώσει τὸ ἀκατόρθωτο. Δηλαδὴ τὸ ἔθνος τοῦ 1821 νὰ εἶναι τὸ ἴδιο καὶ ἀπαράλλακτο μὲ τὸ ἔθνος τοῦ 1453, ὅπως τονίζει ὁ ἐθνικός μας ἱστορικὸς Κ. Παπαρηγόπουλος.

Τώρα ἔχω μπροστά μου μιὰ εἰκόνα μὲ δύο Κωνσταντίνους. Τὸν Μέγα καὶ πρῶτο, τὸν ἰδρυτὴ τῆς πόλης του, τὸν Ρωμαῖο ποὺ ἔγινε Ρωμῖος καὶ ἀγίασε τὴν Πόλη καὶ τὰ νερά της, καὶ ἀπ’ τὴν ἄλλη τὸν τελευταῖο Κωνσταντῖνο, τὸν Δραγάτη Παλαιολόγο, τὸν Ἕλληνα μὲ τὸ ἀκάνθινο στεφάνι καὶ τὸ πικρὸ πρόσωπο. Καὶ αἰσθάνομαι τὴν πίκρα του. Πίκρα διπλή. Γιὰ τὸ φαρμάκι τοῦ θανάτου ὄχι τοῦ ἴδιου, μὰ τῆς ἰδέας ποὺ σάρκωνε. Καὶ πίκρα πικρότερη γιὰ τὸ κατάντημα μερικῶν ὑστερων συνελλήνων του, γιὰ τὸν θάνατο τῶν ψυχῶν τους, γιὰ τὴν ἀμνησία ποὺ τοὺς ὀδηγεῖ σὲ νέες ἀλώσεις χειρότερες τῆς πρώτης. Καὶ ἔπειτα ἔχω μπροστά μου κάποιες ἄλλες σύγχρονες εἰκόνες τῆς ψεύτικης πραγματικότητας ποὺ μοιάζει μὲ μιὰ νέα πορεία στὰ Σοῦσα, τῆς παραχάραξης κάθε νοήματος, ἀξίας καὶ ἀξιοπρέπειας τοῦ τόπου αὐτοῦ, τοῦ «μικρομέγα». Εἶπα παραπάνω ὅτι ἐλπίζω στὴν ἀντίδραση καὶ στὴν ἀντίσταση τοῦ λαοῦ μας. Γιατί πιστεύω ὅτι οὔτε ἓνας γνήσιος Ἕλληνας δὲν ἔχει τὴ διάθεση νὰ αὐτοχειριασθεῖ μόνος του, νὰ φωνάξει τάχα σ’ ὄλο τὸν κόσμον «δὲν εἶμαι αὐτὸς ποὺ νομίζετε». Ἄλλοι τώρα κοινοῦν σὲ αὐτὸ τὸν τόπο. Ἄλλοι, ποὺ δὲν μοιάζουν καὶ οὔτε θέλουν νὰ μοιάζουν μὲ ἐκείνους τοὺς πλάνους καὶ αἰθεροβάμονες, τοὺς σκοτισμένους καὶ μεσαιωνικοὺς καλογήρους μὲ ψυχὴ γιγάντων. Ὅχι. Ἐδῶ ζοῦν πλέον καθαροί, ξεπλυμένοι ἀπὸ τὴν βρωμιὰ τῆς ἱστορίας τους, νέοι ἄνθρωποι. Ἄς λέν οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἀγγλοὶ «πρῶτα Γάλλοι, πρῶτα Ἀγγλοὶ καὶ ὑστερα Εὐρωπαῖοι». Ἐμεῖς ἐδῶ οἱ ἄρριζοι καὶ ἀνάδελφοι δὲν ξέρουμε τι εἶμαστε. Δὲν θέλουμε ὁμως νὰ εἶμαστε σὰν τοὺς παπποῦδες καὶ τοὺς πατεράδες μας. Ὁ Παλαιολόγος δὲν ὑπέγραψε καμιά συνθήκη. Ἐμεῖς ὁμως μὲ χέρια καὶ πόδια ὑπογρά-

φουμε και θα υπογράψουμε τή μεγάλη μας ντροπή. Εὐχαρίστως θα βγάλουμε και τὸ δέρμα μας, και τήν καρδιά μας, και τήν ψυχή μας και θα τὰ θυσιάσουμε για μιὰ χούφτα δολλάρια, για μιὰ χεριά ξυλοκέρατα».

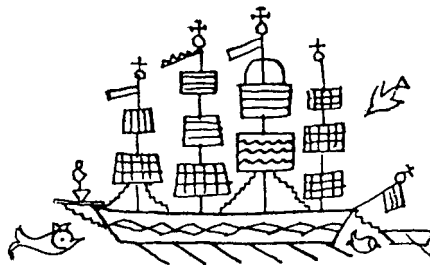
Πιστεύω ὅτι τούτα τὰ λόγια κανένας Ἑλληνας, κανένας νέος σὲ τούτη τήν πατρίδα τῆς παραδόσης και τοῦ ἥθους δὲν θα τολμοῦσε ποτὲ νὰ ξεστομίσει. Καὶ δὲ θα τὰ ξεστομίσει ὅσο θα ὑπάρχει σ' αὐτὸ τὸν τόπο μιὰ ζωντανή Ἑκκλησία, μιὰ ἀκμαία πνευματική ἡγεσία, μιὰ ἀντάξια τῆς ἱστορίας μας πολιτική ἡγεσία, ἄνθρωποι μὲ ψυχή, μὲ γνώση και ἐπίγνωση. Διανοούμενοι, δημοσιογράφοι, ἐκπαιδευτικοί, ἐπιστήμονες, ἐπαγγελματίες, οἰκογενειάρχες, κληρικοί και λαϊκοί, ψυχωμένοι και ἀντρειωμένοι πού θα πολεμήσουν τήν ὕβρη, τὴ βλασφημία και τὸν ἐξευτελισμὸ τῆς ὁμορφιάς πού ἔσωσε τὸν τόπο. Ἄν ὅλοι ἐμεῖς συγκληθοῦμε και δραστηριοποιηθοῦμε θα ἀποτρέψουμε τὸ νὰ γίνει ὁ λαός μας «παλιόψαθα τῶν ἐθνῶν», και δὲν θα ἐπιτρέψουμε νὰ ἀνταλλάξουμε τὰ πρωτοτόκια μας μὲ τὰ «κούφια καρύδια», ὅπως ὁ στρατηγὸς Μακρυγιάννης ἐχαρακτήριζε τὰ ξενικά και ψευδεπίγραφα ἦθη πού μετὰ τήν ἡρωϊκὴ ἐπανάσταση τῶν Ἑλλήνων ἐπιβάλλονταν στανικά ἀπὸ τοὺς ξένους Βαυαροὺς στὸν ἀμόρφωτο μὲν, ἀλλὰ θυμώσοφο και εὐλαβὴ λαό μας.

Στὴν ἐνότητα αὐτὴ ἐπιθυμῶ νὰ ἀναφερθῶ και στὰ δύο συναφῆ πρὸς τήν σημερινὴ ἐπέτειο συγγράμματα τοῦ φίλου και ἐκλεκτοῦ δημοσιογράφου τῆς «Ἀπογευματινῆς» κ. Τίτου Ἀθανασιάδη και νὰ τὸν συγχαρῶ ἀπὸ καρδιάς για τήν συγγραφικὴ του αὐτὴ ἐργασία μὲ ἀντικείμενο

τοὺς Πατριάρχες και τοὺς Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου πού συνιστᾶ μιὰ πολύτιμη συμβολὴ στὴ διατήρηση τῆς ἱστορικῆς μνήμης σὲ τούτους τοὺς καιροὺς τῆς ἀφασίας και τῆς ἀλαλίας για ὅ,τι καλὸ και ὠφέλιμο μᾶς ἀφορᾶ. Καὶ νὰ συγχαρῶ ἐπίσης τὴν ἰδιοκτησία και τὴν διεύθυνση τῆς ἀγαπητῆς «Ἀπογευματινῆς» για τὴν ὀργάνωση μαζί μας τῶν λαμπρῶν ἐκδηλώσεων αὐτῆς τῆς ἡμέρας.

Ἀγαπητοί μου,

Οἱ βάρβαροι φαίνεται πὼς ἦλθαν. Φαίνεται πὼς ἦλθαμε. Νὰ πιστέψω ὅτι ἡ ἐπιδιωκόμενη ἐπὶ 170 τώρα χρόνια λύση τοῦ προβλήματος Ἑλλάς, ἔφθασε; Νὰ πιστέψω πὼς ἐνῶ κατὰ τὸν Κολοκοτρώνη «ὁ βασιλεὺς μας ἐσκοτώθη, καμίαν συνθήκην δὲν ὑπέγραψε», ἐμεῖς υπογράφουμε; Νὰ παραδεχθῶ πὼς σήμερα μετὰ ἀπὸ 550 χρόνια ἡ μνήμη μας ἔχει τόσο ἐξασθενήσει ὥστε νὰ μὴ πιστεύουμε πιὰ στὴν ἀξιοθαύμαστη ἀντοχὴ τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς; Μὴ γένοιτο. Ἐμεῖς ὅλοι, ἐσεῖς ὅλοι, τὰ παιδιά μας, τὰ ἐγγόνια μας, οἱ ζωντανοὶ και οἱ νεκροὶ δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ ξεχάσουμε. Ἄν τὸ κάνουμε, θα εἴμαστε ἄξιοι τῆς τύχης μας. Καὶ ἡ τύχη μας θα εἶναι προδιαγεγραμμένη. Ἡ ἀπώθησή μας στὸ περιθώριο τῆς ἱστορίας, ἡ στέρησή μας ἀπὸ τὴν ζωντανὴ ἐντελέχεια τῆς ὑπαρξῆς μας, ἡ ἀφομοίωση και ὁ ἐξανδραποδισμὸς μας. Καὶ μιὰ τέτοια ἐξέλιξη δὲν μᾶς πρέπει. Εἶναι ἄδικη για ἐμᾶς και για τὰ παιδιά μας. Για τὴν ἱστορία μας και για τὴν πατρίδα μας. Για τὸν λαό μας πού ἦταν ἀνέκαθεν «εὐκολόπιστος και καταπροδομένος».

Σεβασμιώτατοι, Θεοφιλέστατοι, σεβαστοὶ πατέρες,
Ἐλλογιμώτατοι κ.κ. καθηγητὲς
Ἀγαπητοὶ συμμετέχοντες εἰς τὸ παρὸν Συμπόσιο
Χριστὸς Ἀνέστη

**«ΟΡΘΟΔΟΞΗ
ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΟ
ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ
ΔΙΑΛΟΓΟΥ.
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ
ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ»**

(Ὁμιλία σὲ Ἐπιστημονικὸ
Συμπόσιο, Θεσσαλονίκη,
1-3 Ἰουνίου 2003)

Εὐχαρίστως ἀποδέχθηκα τὴν εὐγενικὴ πρόταση τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης νὰ θέσω ὑπὸ τὴν αἰγίδα μου τοῦτο τὸ σημαντικό Συμπόσιο, τὸ ὁποῖο ἔχει τὸ θέμα «*Ὁρθόδοξη Θεολογία καὶ τὸ μέλλον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Διαλόγου. Προβλήματα καὶ προοπτικές*». Ἐπίσης, μὲ πολλὴ χαρὰ βρίσκομαι ἀνάμεσά σας εἰς τὴν ὁμορφὴ καὶ βυζαντινοπρεπῆ πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ πόλις τοῦ Θερμαϊκοῦ, ὅπως καὶ ὀλόκληρη ἡ Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔχει ἰδιαίτερο σύνδεσμο μὲ τὸν Ἀπόστολο τῶν Ἑθνῶν Παῦλο καὶ εἶναι εὐλογημένη γιατί ἔχει τιμηθεῖ ἀπὸ τὸν Πρωτοκορυφαῖο Ἀπόστολο μὲ δύο Ἐπιστολές. Ἀκόμη ἡ Θεσσαλονικὴ ἔχει καθαγιασθεῖ ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ Μυροβλύτου καὶ ἔχει τιμηθεῖ ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τῶν Ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, Ἁγίου Νικολάου Καβάσιλα τοῦ Χαμαετοῦ, Συμεῶν καὶ Εὐσταθίου, Ἀρχιεπισκόπων Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλων πολλῶν Ἁγίων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν.

Δύο εἶναι τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα καλεῖσθε νὰ συζητήσετε εἰς τὸ παρὸν Συμπόσιο. Τὸ πρῶτο εἶναι ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία καὶ τὸ δεύτερο ὁ Οἰκουμενικὸς Διάλογος. Καλεῖσθε λοιπὸν μὲ βάση τὴ διδασκαλία τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας νὰ καταθέσετε τὶς διαπιστώσεις σας, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ παρουσιασθέντα ἕως σήμερα προβλήματα εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Διάλογο καὶ νὰ ἐκθέσετε τὶς ἀπόψεις σας ὡς πρὸς τὶς προοπτικές του.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δὲν ἀρνεῖται τὸν διάλογο, ἀντίθετα τὸν ἐπιδιώκει. Εἰς τὸν Ἐπιβατήριον Λόγον τῆς ἡμετέρας μετριοτήτά μου, κατὰ τὴν τελετὴ ἐνθρονίσεως ὡς Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ἀνέφερε: «Οἱ ἅγιοι Πατέρες ποτὲ δὲν φοβήθηκαν τὸν διάλογο μὲ τὸν κόσμον ἔστω τῆς πλάνης, τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς αἵρεσης. Ἀντίθετα πίστευαν μαζὶ μὲ τὸν ἅγιον Μάρκο, ἐπίσκοπο Ἐφέσου τὸν εὐγενικὸν καὶ πρόμαχον τῆς πίστεως, ὅτι “*ὅτε διῴστανται τινὲς ἀλλήλων καὶ οὐ χωροῦσι πρὸς λόγους, δοκεῖ μείζων εἶναι καὶ ἡ μεταξὺ τούτων διαφορὰ. Ὅτε δ’ εἰς λόγους συνέλθωσι καὶ ἐκάτερον μέλος νουνεχῶς ἀκροάσθαι τὰ παρ’ ἐτέρου λεγόμενα, εὐρίσκειται πολλάκις ὀλίγη ἢ τούτων διαφορὰ*”. Καὶ εἶναι εὐθύνῃ τῆς Ἱεραρχίας κυρίως νὰ μελετήσῃ νέους τρόπους ἀντιμετώπισης τῶν ραγδαίων ἐξελίξεων, ὥστε ἡ Ἐκκλησία νὰ εἶναι πάντοτε στὴν πρωτοπορίαν τῆς ἐπίλυσης τῶν πνευματικῶν καὶ κοινωνικῶν προβλημάτων τοῦ λαοῦ μας, μὲ τὴ δύναμιν τοῦ φερέγγυου ἐκκλησιαστικοῦ λόγου καὶ μὲ καθοριστικὰ ἐνέργειές της».

Ἡ καθ’ ἡμᾶς Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, κατόπιν ἀποφάσεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας Τῆς, ἐδέχθη εὐχαρίστως νὰ συμμετάσχει εἰς Διεθνή - Διαχριστιανικά Fora καὶ εἰς Διαλόγους καὶ νὰ καταθέσῃ τοὺς ἀδελφούς μας Χριστιανούς ἐν ἀγάπῃ τὴν Ὁμολογίαν τῆς Πίστεώς Τῆς. Συνεπληρώθησαν ἤδη 100 χρόνια ἀπὸ τὸ 1902, ὅταν ὁ αἰοίδιμος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακείμ Γ’ ἀπέστειλε Ἐγκύκλιον Γράμμα πρὸς τοὺς Προκαθημένους τῶν ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, στὸ ὁποῖο ἔθιγε τὸ θέμα τῶν σχέσεών τους μὲ τοὺς Ρωμαί-

Τοῦ
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου
Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

οκαθολικούς καὶ τοὺς Προτεστάντες. Ἐπίσης, ἑτέρα Ἐγκύκλιος τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου, τὸ 1920, ἔθετε τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐπιζητούμενη συνεργασία μὲ τοὺς ἑτεροδόξους. Εἰς τὴν Ἀγιωτάτη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴ δεκαετία τοῦ 1930 ὁ ἀείμνηστος Προκάτοχος τῆς μετριότητός μου, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ σημαντικὸς θεολόγος, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος περιέγραψε ὅτι ἤδη ἀπὸ τότε οἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίες «*παρακολουθοῦσαι καὶ τὶς ἐκτὸς αὐτῶν πνευματικὰς κινήσεις, ἐπεδίωξαν τὴν συνεννόησιν μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν, εἰς ὧν τὰ συνέδρια παρεκάθησαν ὀρθόδοξοι θεολόγοι καὶ μεθ' ὧν διεξήχθησαν θεολογικαὶ συζητήσεις. Ἰδίως δὲ προήχθησαν αἱ μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν Ἐπισκοπιανῶν φιλικαὶ σχέσεις διὰ συζητήσεων καὶ δι' ἀμοιβαίας ἐπικοινωνίας. Αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι παρακολουθοῦσαι καὶ τὸ χριστιανικὸν ἔργον μεγάλων ὀργανώσεων, οἷον τοῦ “Συνδέσμου διεθνoῦς φιλίας τῶν λαῶν διὰ τῶν Ἐκκλησιῶν”, τοῦ παγκοσμίου Συνδέσμου “Πίστεως καὶ Πράξεως”, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Συνδέσμου “Ζωὴ καὶ ἔργον”, ἐπεδίωξαν καὶ τὴν ἀπὸ κοινοῦ μελέτην τῶν τρόπων τῆς ἀναξωγογνῆσεως τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν ἐν τῇ ζωῇ τῶν λαῶν*». (Ἐκ τῶν καταλοίπων Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου «Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία», Ἐκδ. Ἀπ. Διακονίας, Ἀθῆναι 1954, σελ. 192). Ἐπίσης, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἰδρυτικὸ μέλος τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, τοῦ ὁποίου παραμένει μέχρι σήμερα πλῆρες μέλος.

Εἰς τὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ ἀναφέρω εἰς τὴν ἀγάπη σας τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ Μηνύματος τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, τὸ ὁποῖο ἐδημοσιεύθη μετὰ τὴ συνάντησή τους εἰς τὴν Πάτμο, τὴν 26η Σεπτεμβρίου 1995, τὸ ἀναφέρετε ἀκριβῶς εἰς τοὺς Διαλόγους: «*Ἡ δημιουργικὴ ἀναβίωσις τοῦ πνεύματος τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὄχι μόνον ἐβοήθησε τὸν σύγχρονον θεολογικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν κόσμον εἰς τὴν ἀνανέωσιν τῆς ζωῆς των κατὰ τόπους ἡμετέρων Ἐκκλησιῶν ἐν γένει, ἀλλὰ προσέφερον ἐπίσης εἰς τοὺς διαφόρους ὀργανισμοὺς τῆς συγχρόνου Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καὶ εἰς τοὺς συναφεῖς διμερεῖς καὶ πολυμερεῖς Θεολογικοὺς Διαλόγους τὴν μαρτυρίαν τῆς μιᾶς ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἐν γένει Οἰκουμενικὴ Κίνησις, τῆς ὁποίας ἡ παρουσία περὶ τὰ τέλη τῆς ληγούσης χιλιετίας ὑπῆρξεν ἔντονος καὶ*

ἀνεπτέρωσεν ἱερὰς ἐλπίδας μετὰ τῶν διηρημένων Χριστιανῶν, ἀπετέλεσε σημαντικὸν χῶρον μαρτυρίας ἀναδείξεως καὶ συμβολῆς τῆς Ὁρθόδοξου Θεολογίας. Ἀτυχῶς ὁμως αἱ κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίαις παρατηρούμεναι κρίσεις εἰς τοὺς κόλπους τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως ἐπιβάλλουν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τὴν ἀνάγκην ἀντιστάσεως πρὸς τοιαύτας ἐκτροπὰς καὶ τὴν προβολὴν τῆς γνησίας Παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας. Φρονοῦμεν ἰδιαίτερος ὅτι ἡ Οὐνία καὶ ὁ Προσηλυτισμὸς ἀποτελοῦν σοβαρὰ ἐμπόδια εἰς τὴν πρόοδον τοῦ διαλόγου ἡμῶν μετὰ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ τῶν Διαμαρτυρομένων».

Πῶς προσερχόμεθα εἰς τοὺς Διαλόγους

Κι ἔρχομαι τώρα εἰς τὸ ζήτημα τοῦ πῶς προσερχόμεθα οἱ Ὁρθόδοξοι εἰς τοὺς Διαλόγους καὶ πῶς συμμετέχουμε εἰς τὰ διαχριστιανικὰ Fora. Περιττὸ εἶναι νὰ σημειώσω ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία δὲν εἶναι αὐτονομημένη, ἀλλὰ εἶναι ἡ Θεολογία τῆς Ἐκκλησίας μας. Καὶ ὅσοι λαϊκοὶ θεολόγοι παρίστανται εἰς τοὺς Διαλόγους εἶναι ἐκπρόσωποι - σύμβουλοι Τοπικῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν. Ἐπομένως, ὀρθότερο εἶναι νὰ μιλάμε περὶ τῆς Θεολογίας τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας. Περιττὸ εἶναι ἀκόμη νὰ τονίσω ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία προσεύχεται ἀδιαλείπτως «*ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων Ἐνώσεως*» καὶ βιώνει τὸ σκάνδαλο τῆς διαιρέσεως καὶ τὸ ἀμάρτημα τοῦ ὅτι δὲν ἐφαρμόζουμε οἱ Χριστιανοὶ τὴν προσεσχὴ - ἐντολὴ τοῦ Σωτῆρος μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπευθυνόμενος εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα Του εἶπε πῶς μᾶς θέλει: «*ἵνα πάντες ἐν ὧσιν καθὼς συ πάτερ ἐν ἐμοὶ καγὼ ἐν σοι, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν*» (Ἰωαν. ιζ' 21). Ἐχομε βαθιὰ ἐπίγνωση τῆς εὐθύνης μας γιὰ τὴ διάσπαση τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας καὶ θέλομε καὶ ἐργαζόμεθα γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἐνότητος αὐτῆς.

Ὅμως ἡ ἐνότητα αὐτὴ δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα συμβιβασμῶν, οὔτε ὑποχωρήσεων, οὔτε δημιουργίας τετελεσμένων ἢ ἐπιβολῆς ἀποφάσεων διὰ μεθόδων ἀπαραδέκτων ἠθικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ. Ἡ ἐνότητα εἶναι καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅπως τὸν περιέγραψε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τοὺς Γαλάτας (Γαλ. ε' 22) καὶ δὲν εἶναι θέμα ἀριθμοῦ ἢ κοσμικῆς ἰσχύος. Ὁ Κύριος ὅταν δίδασκε τὴν Ἀλήθεια ὁ λόγος του κρίθηκε ἀπὸ τοὺς

πολλοὺς ἀκροατές του σκληρός. Γόγγυσαν ἐναντίον του. Ὅπως μᾶς περιγράφει τὸ γεγονός ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης «Ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν». Καὶ ὁ Κύριος δὲν δίστασε νὰ ἐρωτήσῃ καὶ τοὺς Δώδεκα «μήπως καὶ ἐσεῖς θέλετε νὰ φύγετε;» (Ἰωάν. στ' 66-68). Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐνοχλεῖται ἀπὸ τὸ «μικρὸ ποίμνιο», οὔτε ἀπὸ τῆ «μικρὰ ζύμη», ἀλλὰ μὲ τῆ Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀγωνίζεται νὰ διατηρηθεῖ ἀσινῆς ἢ Ἀλήθεια τοῦ Λόγου τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος μας καὶ ἀγωνιᾷ γιὰ τοὺς πολλοὺς χλιαροὺς Χριστιανούς, τοὺς ὁποίους θὰ ἀποβάλλει ὁ Κύριος, κατὰ τὸν λόγο τῆς Ἀποκαλύψεως (Ἀποκ. Γ' 16).

Γιὰ τὴν Ἀλήθεια αὐτὴ ὅπως ἀνεφέρθη καὶ εἰς τὴν ἐπίσημη δήλωση τῶν Ὁρθοδόξων κατὰ τὴν στὸ Νέο Δελχί συνελθοῦσα Γ' Γενικὴ Συνέλευση τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν: «Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία γνωρίζει καὶ ἔχει συνείδηση τῆς ταυτότητάς τῆς ἐσωτερικῆς τῆς ὑποστάσεως καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς, μὲ τὸ ἀποστολικὸ κήρυγμα καὶ τὴν παράδοση τῆς ἀρχαίας καὶ ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας. Εὐρίσκεται εἰς ἀδιάκοπη καὶ συνεχῆ διαδοχὴ τῆς μυστηριακῆς ἱερωσύνης, τῆς μυστηριακῆς ζωῆς καὶ τῆς πίστεως. Ἀληθῶς διὰ τοὺς Ὁρθοδόξους ἢ ἀποστολικὴ διαδοχὴ τῶν ἐπισκόπων καὶ ἢ μυστηριακὴ ἱερωσύνη εἶναι συστατικὸ καὶ καταστατικὸ καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑποχρεωτικὸ στοιχεῖο αὐτῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑποστάσεως». Προφανῶς λοιπὸν δὲν δεχόμεθα τὴ θεωρία τῶν «κλάδων», οὔτε τῆς «μοιρασμένης ἀλήθειας».

Εἰς τοὺς διαλόγους προσερχόμεθα γεμάτοι ἐν Χριστῷ ἀγάπῃ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀδελφούς μας Χριστιανούς καὶ μὲ σεβασμὸ πρὸς αὐτούς. Καὶ ἀγάπη εἶναι ὄχι ὁ συμβιβασμὸς, ὄχι ὁ συγκρητισμὸς, ἀλλὰ ἡ ἐκ μέρους μας ἐν ταπεινώσει κατάρθεση τῆς ἐν Χριστῷ Ἀληθείας. Ὁ Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς εἰς τὸ Κοντάκιο τῆς Κυριακῆς τῶν Πατέρων γράφει μὲ τὴν ποιητικὴ του γλαφυρότητα: «Τῶν ἀποστόλων τὸ κήρυγμα καὶ τῶν πατέρων τὰ δόγματα ἢ Ἐκκλησία φυλάττουσα μίαν τὴν πίστιν ἐσφράγισεν». Ἐπίσης, ὁ ζήσας τὸν 5ον αἰῶνα ἐκκλησιαστικὸς συγγραφέας τῆς Δύσεως Ἅγιος Βικέντιος ὁ ἐκ Λυρίνου ὤρισεν ὅτι «ἐὰν ἐγειρόταν θεολογικὸ ζήτημα περὶ τοῦ ὁποίου δὲν ἔχει ληφθῆ συνοδικὴ ἀπόφαση, πρέπει νὰ

ἀνατρέξῃ κανεὶς εἰς τὰς γνώμας τῶν Πατέρων καὶ μάλιστα ἐκείνων, οἱ ὅποιοι κατὰ καιροὺς καὶ τόπους διέσωσαν τὴν ἐνότητα καὶ τῆς πίστεως καὶ ἐθεωρήθησαν ἔγκριτοι διδάσκαλοι. Πᾶν ὅ,τι ὑπεστήριξαν αὐτοὶ ἐν ἐνότητι σκέψεως καὶ φρονήματος, πρέπει νὰ τὸ θεωρεῖ ὡς διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, ἀληθὴ καὶ καθολικὴ καὶ μὲ ἐπιδεχόμενὴ ἀμφισβήτηση» (PL 50, 675).

Βάσις λοιπὸν τῶν διαλόγων εἶναι καθ' ἡμᾶς ἢ Ἀγάπη καὶ ἢ Ἀλήθεια, ὅπως αὐτὴ ὑπάρχει εἰς τὴν Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία τῶν ὀκτῶ πρώτων αἰώνων. Ταυτόχρονα μὲ βάση τὸ δόγμα ὅτι «Πιστεύομεν εἰς Μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν» δεχόμεστε ὅτι ὑπάρχει μία συνέχεια καὶ μία συλλογικὴ εὐθύνη γιὰ τὴ διαφύλαξη καὶ τὴ διατύπωση τῆς Ἀληθείας. Ἐπομένως, γιὰ μᾶς δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γίνῃ ἀποδεκτὸ νὰ ἀγνοεῖται ἢ Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, κυρίως ὅταν αὐτὴ ἦταν ἐνωμένη τοὺς πρώτους αἰῶνες, οὔτε σὲ μία μορφή ἀνεκτικότητάς νὰ διατηρεῖ κάποιο μέρος τῆς Ἐκκλησίας τίς δικές του θέσεις ἐπὶ οὐσιωδῶν ζητημάτων Πίστεως καὶ Διαποιμάνσεως, ξένες καὶ ἀντίθετες πρὸς αὐτὲς τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Δὲν συμφωνοῦμε λ.χ. ὅτι θὰ μποροῦσε «τὸ ἀλάθητο τοῦ πάπα νὰ ἀποτελεῖ τοπικὴ παράδοση», ὅπως ὑποστηρίζει ὁ ρώσος θεολόγος Παῦλος Εὐδοκίμων (Π. Εὐδοκίμων «Ἡ Ὁρθοδοξία», Ἐκδ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη, σελ. 463). Ὅπως γράφει ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς τῆς Ὁρθόδοξης Θεολογίας Γεράσιμος Κονιδάρης «ἔχομεν ἐνιαίαν εὐθύνην ἐν τῇ μία Ἁγία Καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τὴν ἐνότητα εἰς τὰ οὐσιώδη, τ.ε. διὰ τὴν ἀλήθεια ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ διοικήσει». (Γεο. Κονιδάρης «Περὶ τὴν Πανορθόδοξον διάσκεψιν τῆς Γενεύης (1968) καὶ τὰς προϋποθέσεις τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου τῆς Ἀληθείας μεταξὺ τῆς καθολικῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας», Ἀνάτυπο ἐκ τοῦ Ἄναμν. Τόμου ἐπὶ τῇ 50ετηρίδι τοῦ περ. «Ἀπόστολος Βαρνάβας», Λευκωσία 1975, σελ. 52).

Γιὰ τὸν Οἰκουμενικὸν Διάλογο δὲν φτάνει βεβαίως ἢ Ἀγάπη καὶ ἢ Ἀλήθεια, ὅπως διατυπώθηκε κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνες. Χρειάζεται καὶ στέρεη θεολογικὴ γνώση ἐκ μέρους ὅλων ὅσοι συμμετέχουν εἰς αὐτούς, κληρικῶν καὶ λαϊκῶν. Ὁ τρόπος προσέγγισης εἶναι ἢ σύγκλιση ὅλων ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν εἰς τὰς Πηγὰς,

εἰς τὸ «Υἷδαρ τὸ ζῶν». Κι ἔχομε εὐθύνη νὰ ἀκούσουμε ὅλοι τὴν παραίνεση τοῦ Ἀποστόλου Παύλου:

«Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες καὶ μὴ ἦ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἥτε δὲ κατηγορισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῖ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ» (Α΄ Κορ. α΄ 10). Καὶ γιὰ νὰ γίνεῖ αὐτὸ πρέπει νὰ γίνουμε θεολόγοι πρῶτα στὴ βίωση τοῦ εὐαγγελικοῦ μηνύματος καὶ μετὰ στὴ βαθιὰ γνώση τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως αὐτὴ ἐκφράζεται ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Κυρίου μας καὶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων μέχρι καὶ τῶν ἡμερῶν μας.

Διαπιστώσεις προσπαθειῶν ἀλλὰ καὶ προβλημάτων

Στὰ θέματα τῆς οἰκουμενικῆς προσπαθείας ἔχομεν ἀποκτήσει ἀρκετὴ ἐμπειρία. Ἦδη ἔχουν συμπληρωθεῖ 80 χρόνια ἀπὸ τὴν ἴδρυση τῆς κινήσεως «Πίστη καὶ Τάξη», καθὼς καὶ 55 χρόνια ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν. Ἐπίσης, εἶναι πολλὰ τὰ χρόνια πὺρ διεξάγονται διάλογοι τῶν Ὁρθόδοξων μὲ τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς, τοὺς Παλαιοκαθολικούς, τοὺς Διαμαρτυρούμενους, τοὺς Ἀγγλικανούς, τοὺς Προχαλκηδόνιους. Ἄν δὲν εἶχαμε Πίστη καὶ κρίναμε ὀρθολογικὰ τὴν ἐξέλιξη τῶν Διαλόγων θὰ λέγαμε ὅτι αὐτοὶ ἔχουν ἀποτύχει. Ὁ Θεολογικὸς Διάλογος μὲ τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς ἔχει σταματήσει κι ἐλπίζεται ὅτι προσεχῶς θὰ ἐπαναρχήσει. Δυστυχῶς, ἐνῶ ἦταν ἐν ἐξελίξει προεκλήθη τὸ πρόβλημα τῆς Οὐνίας κυρίως εἰς τὴν δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας καὶ ἀκόμη τὰ ὑπάρχοντα τραύματα δὲν ἔχουν ἐπουλωθεῖ. Ὁ διάλογος μὲ τοὺς Ἀγγλικανούς ἀπέκτησε ἓνα ἀκόμη στοιχεῖο δυσχερὲς μὲ τὴν ἀπόφαση τῆς ἱερωσύνης τῶν γυναικῶν. Ὁ διάλογος μὲ τοὺς Προχαλκηδόνιους θεωρητικὰ ἔχει ὀλοκληρωθεῖ, ἀλλὰ μέχρι τῆς ἐνώσεως ὑπάρχει ἀκόμη μακρὸς δρόμος.

Στὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο τῶν Ἐκκλησιῶν, στὸ ὁποῖο πρέπει νὰ διευκρινισθεῖ ὅτι σκοπὸς του δὲν εἶναι ὁ θεολογικὸς διάλογος, ἡ παρουσία τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας τουλάχιστον τῆς Ἑλλάδος δὲν θὰ μπορούσε νὰ συνεχισθεῖ. Ἡ δυσμενὴς μεταχείρισή μας στὸ θέμα τῶν ψηφοφοριῶν, ὁ τρόπος τῆς εἰσοδοχῆς νέων μελῶν

καὶ ἡ κοινὴ προσευχὴ ἦσαν μερικὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἐχρειάζοντο ἄμεση λύση. Εἶναι εὐχάριστο τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὴν εἰς τὴν Γενεὴ συνεδρίαση τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΠΣΕ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐλήφθησαν ἀποφάσεις, αἱ ὁποῖαι μᾶς δημιουργοῦν ἐλπίδας ὅτι ὡς Ὁρθόδοξοι θὰ μπορούμε νὰ ἔχομε ἰσοτίμο λόγο μὲ τοὺς Προτεστάντας καὶ πὼς θὰ γίνουν σεβαστὲς οἱ ἐπὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως ἀπόψεις μας ἐπὶ ἐκκλησιολογικῶν θεμάτων. Πρέπει νὰ μνημονεύσω καὶ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Δρος Ράιτσερ στὴν Ἀθήνα. Μαζί του εἶχαμε πολὺ ἐποικοδομητικὲς συζητήσεις καὶ νομίζω ὅτι ἔχουν τεθεῖ νέες βάσεις στὴν παρουσία μας στὸ ΠΣΕ. Τέλος, πρέπει νὰ πῶ καὶ λίγες λέξεις γιὰ τὴν Οἰκουμενικὴ Χάρτα. Πρόκειται γιὰ κείμενο, τὸ ὁποῖο κατὰ τὴν ἄποψή μας χρῆζει περαιτέρω ἐπεξεργασίας, διότι δὲν εἴμεθα πολιτικοὶ γιὰ νὰ καταρτίζουμε «κείμενα ἀρχῶν».

Πρὶν προχωρήσω στὸ τελευταῖο μέρος τῆς ὁμιλίας μου θὰ ἤθελα δημοσίως νὰ ἐξομολογηθῶ ἐκφράζοντας ταυτόχρονα τὴ θλίψη μου, διότι δυσκολίες εἰς τὸν διάλογο δὲν ἔχομε οἱ Ὁρθόδοξοι μόνον μὲ τοὺς ἑτεροδόξους ἀδελφούς μας, ἀλλὰ καὶ μεταξύ μας. Σπανίως συναντώμεθα καὶ σπανιότερα συζητοῦμε καὶ μάλιστα τὰ σοβαρὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας. Κινήσεις τακτικῆς καὶ δημοσιῶν σχέσεων διαπιστώνουμε, προγράμματα «γεωστρατηγικῆς» καὶ κοσμικῆς ἀντίληψης συμφωνίες μὲ διάφορα συμφέροντα ἀντιμετωπίζουμε, συνεργασίες μὲ ἐξωεκκλησιαστικούς παράγοντες παρατηροῦμε, ἀλλὰ πρωτοβουλίες γιὰ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἱεραποστολικὴ παρουσία τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας δὲν βιώνουμε.

Προοπτικὲς

Κι ἔρχομαι στὸ τελευταῖο μέρος τῆς ὁμιλίας μου. Παρὰ τὴν μᾶλλον ἀρνητικὴ ἐμπειρία, τὴν ὁποῖα ἔχομε ἐπὶ τόσα χρόνια ἀποκτήσει, βλέπομε αἰσιόδοξα τὸ μέλλον τῶν θεολογικῶν διαλόγων καὶ γενικὰ τὴ συνεργασία μας μὲ τοὺς ἑτεροδόξους ἀδελφούς μας. Πρῶτα γιὰ τοὺς θεολογικοὺς διαλόγους. Ὑπάρχουν πολλὲς δυσκολίες, ἀλλὰ εἴμεθα ἀντίθετοι στὸ νὰ διακοποῦν. Κι αὐτὸ γιὰτι εἴμεθα ἄνθρωποι τῆς Πίστεως κι ἐπομένως τῆς Ἑλπίδος καὶ οἱ διάλογοι αὐτοὶ συντηροῦν τὴν ἐλπίδα τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως. Ὁ Κύριος γνωρίζει πὼς καὶ πότε αὐτὴ θὰ συντελεσθεῖ, ἀλλὰ σ' ἐμᾶς δὲν μᾶς ἐπιτρέ-

πεται νὰ διακόψουμε τὸ διάλογο καὶ νὰ γκρεμίσουμε τὶς μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν γέφυρες ἐπικοινωνίας. Ἡ θερμουργὸς ἀγάπη ὅλων μας πρὸς τὸν Χριστὸ καὶ πρὸς τὴν Ἀλήθεια Του πιστεύουμε ὅτι θὰ συντελέσουν στὸ νὰ μᾶς διαποτίσει ἡ Θεία Χάρις Του καὶ νὰ μᾶς ὀδηγήσει στὴν ἔνωση.

Ἐπίσης, βλέπομε ἀπομακρυνόμενη τὴν ἀποχώρησή μας ἀπὸ τὸ ΠΣΕ. Ἐλπίζουμε στὸ μέλλον νὰ ὑπάρξει οὐσιαστικότερη συμβολὴ τῶν Ὁρθόδοξων στὶς ἀποφάσεις καὶ τὶς ἐνέργειές του. Κι ἐδῶ ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω μιὰν ἀλήθεια. Ἄν ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι ἀδιαφοροῦμε καὶ ἐκουσίως μένουμε στὸ περιθώριο ἢ εἴμαστε διηρημένοι, ἀνάλογα μὲ τὰ στενὰ συμφέροντά της ἢ κάθε τοπικὴ Ἐκκλησία, ἄς μὴν παραπονιόμαστε γιὰ τὴν κατάστασι στὸ ΠΣΕ. Δὲν φταῖνε μονίμως οἱ ἄλλοι.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ 21ου αἰῶνα ζοῦμε στὴν Γηραιὰ Ἠπειρό μας ἱστορικῆς σημασίας ἐξελίξεις. Ἡ Ἐνωμένη Εὐρώπη περιλαμβάνει σήμερα 25 χῶρες καὶ αὖριο 27 ἢ καὶ 30 καὶ τὸ σύνολο τῶν πολιτῶν της θὰ ξεπεράσει τὰ 500 ἑκατομμύρια. Στὴν Εὐρώπη αὐτὴ ἔχομε καὶ ἐμεῖς περισσὲς εὐθύνες. Παρὰ τὸ ὅτι ἡ πλειοψηφία τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης ἀποδέχεται τὴν χριστιανικὴ παράδοσι καὶ κληρονομία τῆς Εὐρώπης, ὀρισμένοι ἀντιεκκλησιαστικοὶ πολιτικοὶ καὶ κοινωνικοὶ παράγοντες ἐπιχειροῦν νὰ ἐπιβάλλουν τὴν ἐπίσημη ἀθεΐα στὴν Εὐρωπαϊκὴ οἰκογένεια καὶ νὰ περιθωριοποιήσουν τὴν Ἐκκλησία. Ἐπίσης, ὀρισμένα ἰδεολογικά, κοινωνικά, ἐπιστημονικά καὶ πολιτικά ρεύματα ἐπιχειροῦν νὰ ἐκλογικεύσουν τὴ ζωὴ, νὰ τὴν ἰσοπεδώσουν καὶ νὰ τὴν μετατρέψουν σὲ ἀπλὴ λειτουργία ὀστών καὶ κρεάτων. Ἡ μετατροπὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ πρόσωπο κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσι τοῦ Θεοῦ σὲ λογικὸ ὄν χωρὶς μέλλον, χωρὶς πίστη, χωρὶς ἐλπίδα εἶναι ἐφιαλτικὴ καὶ συνθλίβει τὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Στὴν κατάστασι αὐτὴ οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ ἔχουν λόγο, πρέπει νὰ δώσουν ἀγάπη καὶ ἐλπίδα. Ἡ συνεργασία τὴν ὁποία ἔχομε ἀναπτύξει τὰ τελευταῖα χρόνια σὲ θέματα κοινωνικά καὶ Βιοηθικῆς μὲ τοὺς ἐτε-

ροδόξους ἀδελφοὺς μας ἔχει ἀγαθὰ ἀποτελέσματα καὶ μᾶς δίδει αἰσιοδοξία.

Σεβασμιώτατοι, Θεοφιλέστατοι, Ἐλλογιμώτατοι

Ὁ Κύριος μᾶς εὐλόγησε νὰ εἴμαστε κοντὰ του καὶ νὰ ζοῦμε σὲ μία χρονικὴ περίοδο κατὰ τὴν ὁποία ἡ Εὐρώπη, Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἱστορία ἐνώνονται. Στὴν περίοδο αὐτὴ καλούμεθα ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ νὰ διδάξουμε μὲ τὸ παράδειγμά μας τὴν ἀγάπη, τὴν κατανόησι, τὴν ἀνεκτικότητα, τὴν ἀλληλεγγύη. Οἱ Ἅγιοι Προστάτες τῆς Εὐρώπης Ἕλληνας ἐκ Θεσσαλονίκης Κύριλλος καὶ Μεθόδιος μᾶς ἐδίδαξαν νὰ σεβόμαστε τὴν ἰδιοπροσωπία τοῦ ἄλλου καὶ νὰ διατηρήσουμε τὴν ἰδικὴ μας. *Ἡ Εὐρώπη εἶναι ἕνα θαυμάσιο ψηφιδωτό, τοῦ ὁποίου πρῶτες ὕλεις καὶ συνδετικοὶ ἱστοὶ εἶναι ὁ Χριστιανισμὸς, ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ γραμματεία καὶ τὸ βυζαντινὸ - ρωμαϊκὸ δίκαιο. Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ διατηρήσουμε ἂν δὲν θέλουμε νὰ αὐτοκτονήσουμε πολιτισμικά.*

Ἐκ μέσης καρδίας εὔχομαι οἱ δύσκολες σημερινὲς συνθήκες γιὰ τοὺς Χριστιανοὺς ὅλης τῆς Εὐρώπης νὰ μᾶς φέρουν πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὸν πλησίον, ἢ ἀνθρώπιν, εἰλικρινῆς καὶ ζεστὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, εἶναι κυρίως ἡ Σοφία καὶ ἡ Γνώσι. Καὶ αὐτὸ πρέπει ἐμεῖς πρῶτα νὰ ἀποδεχθοῦμε μέσα μας καὶ στὴ συνέχεια νὰ τὸ μοιρασθοῦμε μὲ τὸν πλησίον μας. Καὶ μὲ τὶς σκέψεις αὐτὲς κηρύσσω τὴν ἑναρξὴ τῶν ἐργασιῶν τοῦ παρόντος Διεθνoῦς Συμποσίου.

Χριστὸς Ἀνάστη

**ΔΗΛΩΣΗ ΣΧΕΤΙΚΑ
ΜΕ ΤΟ
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ
ΠΡΟΟΙΜΙΟ
ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΟ
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ
ΕΝΩΣΕΩΣ**

**ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ**

Το σχέδιο Προοιμίου που δημοσιεύθηκε στις 29 Μαΐου τρέχοντος έτους, στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου, αναφέρει ότι στην Ευρώπη ή κατοχύρωση της αξίας του ανθρώπου και ο σεβασμός των δικαιωμάτων του, καθώς και του δικαίου γενικά βασίζονται στις αρχές που ένέπνευσε ο έλληνας και ο ρωμαϊκός πολιτισμός, καθώς και στην πολιτιστική, θρησκευτική και ανθρωπιστική κληρονομιά, την οποία διαπνέει μια «πνευματική όρμη» και τα φιλοσοφικά ρεύματα του Διαφωτισμού.

Θεωρώ ότι η διατύπωση αυτή χαρακτηρίζεται από ένα ασύγνωστο, αν όχι σκόπιμο, κενό. Διότι δεν είναι δυνατόν να κατανοηθεί η αξία του ανθρώπινου προσώπου, αλλά ούτε και μπορούμε να εξηγήσουμε πώς διαμορφώθηκε το δίκαιο στην Ευρώπη, αν δεν γίνει καμιά αναφορά στον χριστιανικό πολιτισμό. Στους είκοσι τελευταίους αιώνες τόσο ο ρωμαϊκός όσο και ο έλληνας πολιτισμός αφομοιώθηκαν από τους λαούς που έζησαν και κατοικούν στην Ευρώπη με καταλύτη τον χριστιανικό πολιτισμό.

Η ρητή αναφορά στα φιλοσοφικά ρεύματα του Διαφωτισμού ως θεμελιώδους στοιχείου για την διαμόρφωση των συγχρόνων ευρωπαϊκών αντιλήψεων, χωρίς παράλληλη αναφορά στον χριστιανικό πολιτισμό, είναι ανιστόρητη και απαράδεκτη για ένα τόσο σημαντικό κείμενο, όπως το Προοίμιο του Συντάγματος της Ένωσης. Ο Διαφωτισμός δεν εμφανίσθηκε ως άστραπη εν αίθρια, αλλά ως στάδιο διαλεκτικής εξέλιξης του ευρωπαϊκού πολιτισμού, στη διαμόρφωση του οποίου δεν έπαψε ποτέ να παίζει σημαντικό ρόλο ο χριστιανικός πολιτισμός. Ο χριστιανισμός είναι μια ιστορική πραγματικότητα και συστατικό στοιχείο του ευρωπαϊκού πολιτισμού.

Έξ άλλου η φράση «πνευματική όρμη» (γαλλικά: *elan spirituel*, αγγλικά: *spirituel impulse*) δεν έχει κανένα ιστορικό περιεχόμενο – τουλάχιστον στην ελληνική του διατύπωση. Θα έλεγα ότι το λιγότερο προκαλεί άμηχανία. Γι' αυτό θα ήταν σωστό να αντικατασταθεί από την φράση «χριστιανικός πολιτισμός» ή «χριστιανική παράδοση». Ο ιουδαϊκός ή ο ισλαμικός πολιτισμός έχουν την αναπαλλοτρίωτη αξία τους, αλλά για την διαμόρφωση του ευρωπαϊκού πολιτισμού δεν έπαιξαν τον ίδιο ρόλο με τον χριστιανισμό. Η αποδοχή αυτής της αλήθειας και αυτής της διατύπωσης δεν εξυπηρετεί κανένα μεμονωμένο συμφέρον, αλλά μόνο την ανάγκη να δοθεί μια πειστική εξήγηση γιατί και πώς οι λαοί της Ευρώπης έφθασαν να μιλούν για μια βιώσιμη συνένωσή τους. Γιατί και πώς έφθασαν να μιλούν για μια ευρωπαϊκή ψυχή που δεν στοιχειοθετείται από ευρώ και οικονομικά συμφέροντα, αλλά από αξίες και αρχές, οι οποίες διαμορφώθηκαν και ισχύουν σε μια εξέλιξη, την οποία επαληθεύουν συγκεκριμένα ιστορικά τεκμήρια.

Του
Θεοφιλεστάτου Έπισκόπου
Ἀχαΐας κ. Ἀθανασίου
Διευθυντού του Γραφείου
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
στὴν Ἑυρωπαϊκὴ Ἐνωσι

**Η ΕΚΛΟΓΗ
ΤΩΝ ΝΕΩΝ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ**

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Συνήλθε τὴν Παρασκευή 16 Μαΐου τ.ἔ. σὲ ἑκτακτὴ Συνεδρία ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου στὴν Αἴθουσα Συνεδριῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Πρὸ τῆς Συνεδρίας ἐτελέσθη Ἀρχιερατικὴ Θεία Λειτουργία στὸ Καθολικὸ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πετράκη, ἱερουργουῖντος τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θήρας, Ἀμοργοῦ καὶ Νήσων κ. Ἐπιφανίου.

Ἐντὸς τῆς Αἰθούσης τῶν Συνεδριῶν ἐψάλη ἡ Ἀκολουθία γιὰ τὴν ἑναρξὴ τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Ἀναγνωσθέντος τοῦ Καταλόγου τῶν συμμετεχόντων Ἱεραρχῶν, διεπιστώθη ἡ ἀπουσία τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν: 1. Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας κ. Θεοκλήτου, 2. Καρυστίας καὶ Σκύρου κ. Σεραφείμ, 3. Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κ. Θεοφίλου, 4. Μαρωνείας καὶ Κομοτηνῆς κ. Δαμασκηνοῦ, 5. Ἰωαννίνων κ. Θεοκλήτου καὶ 6. Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας κ. Ἀμβροσίου. Ἀπὸ αὐτοῦς, οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας κ. Θεόκλητος καὶ Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κ. Θεόφιλος μὲ ἐπιστολὴ τους ζήτησαν νὰ δικαιολογηθεῖ ἡ ἀπουσία τους γιὰ λόγους ὑγείας. Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας κ. Ἀμβρόσιος εὐρίσκεται κατόπιν ἀδείας τῆς Δ.Ι.Σ. εἰς Η.Π.Α.

Κατὰ τὴν ἑναρξὴ τῆς Συνεδρίας, ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος προσεφώνησε τὸ Σῶμα τῆς Ἱεραρχίας καὶ εὐχήθηκε τὰ δέοντα ἐπ' εὐκαιρία τῆς Ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. Ἀκολούθως, ἀναφέρθηκε στὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἑκτακτῆς σύγκλησης τῆς Ἱεραρχίας καὶ ἀνέπτυξε λεπτομερῶς τὰ ἀφορῶντα στὴν ταχεῖα πλήρωση τῶν κενῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων Σερρῶν καὶ Νιγρίτης καὶ Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου, κατόπιν μάλιστα τῆς ἐντόνου ἐπιθυμίας τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ Λαοῦ τῆς περιοχῆς. Τέλος, εὐχήθηκε καλὴ ἐπιτυχία στὶς ἐργασίες τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ποὺ τελεῖ ὑπὸ τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐπίπνοια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἓνα πολὺ σημαντικὸ γεγονός ἢ σύγκλησή της.

Στὴν προσφώνηση τοῦ Μακαριωτάτου ἀντιφώνησε ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος, ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ὡς Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας.

Ἀκολούθως, συνεκροτήθη ἡ Ἐπιτροπὴ Τύπου ὑπὸ τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθίμου, Ξάνθης καὶ Περιθεωρίου κ. Παντελεήμονος καὶ Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου κ. Ἱεροθέου. Τὰ θέματα τῆς Ἡμερησίας Διατάξεως τῆς πρώτης ἡμέρας τῶν Συνεδριῶν τῆς Ι.Σ.Ι. ἦσαν: α) Ἡ πλήρωση τῆς χηρευούσης Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σερρῶν καὶ Νιγρίτης κατόπιν ἐκδημίας τοῦ Μακαριστοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου κυροῦ Μαξίμου καὶ β) Ἡ πλήρωση τῆς χηρευούσης Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου, κατόπιν παραιτήσεως τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου κ. Σπυρίδωνος γιὰ λόγους ὑγείας καὶ γήρατος.

Ἀκολούθως καὶ συμφώνως πρὸς τὶς διατάξεις τοῦ Νόμου 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» περὶ τοῦ τρόπου πληρώσεως τῶν κενῶν Μητροπολιτικῶν Ἐδρῶν, ἔγινε ψηφοφορία μὲ θέμα «Πλήρωσις τῶν χηρευουσῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων Σερρῶν καὶ Νιγρίτης καὶ Ζιχνῶν καὶ

Νευροκοπίου, διὰ Μεταθέσεως ἢ δι' Ἐκλογῆς». Ἀποφασίσθηκε μὲ μεγάλη πλειοψηφία, ὅπως οἱ Ἱερεῖς Μητροπόλεις Σερρών καὶ Νιγρίτης καὶ Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου πληρωθοῦν δι' ἐκλογῆς καὶ ὄχι διὰ μεταθέσεως.

Ἀκολούθως, οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες ψήφισαν γιὰ τὴν κατάρτιση τοῦ τριπροσώπου Ψηφοδελτίου γιὰ τὴν Ἱερά Μητρόπολη Σερρών καὶ Νιγρίτης, τὸ ὁποῖο διαμορφώθηκε ὡς ἀκολούθως:

1) Ἐπίσκοπος Σαλώνων Θεολόγος	ψῆφοι 64
2) Ἀρχιμανδρίτης Ἰωάννης Τασσιᾶς	ψῆφοι 9
3) Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς Γαλάνης	ψῆφοι 5
	λευκὰ 7
	ἄκυρα 0

Εὐθὺς ἀμέσως, ἀκολούθησε ἡ ψηφοφορία, κατὰ τὴν ὁποία οἱ ἐκλέκτορες ὑποχρεοῦνται νὰ ψηφίσουν ἓνα μόνον ὑποψήφιο ἐκ τοῦ καταρτισθέντος ὡς ἄνω τριπροσώπου.

Γενομένης τῆς διαλογῆς τῶν ψήφων, ἔλαβαν:

ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Σαλώνων
Θεολόγος ψήφους 63

ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς
Γαλάνης ψήφους 1
λευκὰ 7
ἄκυρα 2

Οὕτω, Μητροπολίτης τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Σερρών καὶ Νιγρίτης ἐξελέγη ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Σαλώνων κ. Θεολόγος.

Ἀκολούθως, οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες ψήφισαν γιὰ τὴν κατάρτιση τοῦ τριπροσώπου Ψηφοδελτίου γιὰ τὴν Ἱερά Μητρόπολη Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου, τὸ ὁποῖο διαμορφώθηκε ὡς ἀκολούθως:

1) Ἀρχιμανδρίτης Ἱερόθεος Τσολιάκος	ψῆφοι 67
2) Ἀρχιμανδρίτης Θεόφιλος Λεμοντζῆς	ψῆφοι 20
3) Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς Γαλάνης	ψῆφοι 14
	λευκὰ 0
	ἄκυρα 0

Εὐθὺς ἀμέσως, ἀκολούθησε ἡ ψηφοφορία, κατὰ τὴν

Ἀπὸ τὴν ἐκλογή τῶν νέων Μητροπολιτῶν: Ἀριστερά, ὁ νέος Σεβ. Μητροπολίτης Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου κ. Ἱερόθεος καὶ δεξιὰ ὁ νέος Σεβ. Μητροπολίτης Σερρών καὶ Νιγρίτης κ. Θεολόγος (16.5.2003).

ὅποια οἱ ἐκλέκτορες ὑποχρεοῦνται νὰ ψηφίσουν ἓνα μόνον ὑποψήφιο ἐκ τοῦ καταρτισθέντος ὡς ἄνω τριπρὸσώπου.

Γενομένης τῆς διαλογῆς τῶν ψήφων, ἔλαβε:

ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης Ἱερόθεος	ψηφους	70
Τσολιάκος	λευκά	3
	ἄκυρα	0

Οὕτω, Μητροπολίτης τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου ἐξελέγη ὁ Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἱερόθεος Τσολιάκος.

Ἀκολούθως, οἱ ἐψηφισμένοι Μητροπολίτες ἔδωσαν τὸ Μικρὸ καὶ Μέγα Μήνυμα ἐνώπιον τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου καὶ τῶν Μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας.

Ἡ Ἐπιτροπὴ Τύπου
τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας

**ΤΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ
ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ
ΤΩΝ ΝΕΩΝ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ**

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σερρών καὶ Νιγρίτης κ. Θεολόγος (κατὰ κόσμον Ἰωάννης) Ἀποστολίδης, γόνος πολυμελοῦς οἰκογενείας, γεννήθηκε στίς 27 Μαρτίου 1967 στὸν Βόλο. Ἔλαβε τὸ Πτυχίο τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τὸ 1988 καὶ παρακολούθησε μεταπτυχιακὲς σπουδὲς στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Χειροτονήθηκε Διάκονος τὸ 1992 καὶ Πρεσβύτερος τὸ 1994 ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Δημητριάδος (νῦν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος) κ. Χριστόδουλο. Ὑπηρέτησε ὡς Ἀρχιδιάκονος καὶ Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος καὶ Προϊστάμενος τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου Βόλου, στὸν ὁποῖο ἀνέπτυξε πλούσια καὶ καλλίκαρπη ποιμαντικὴ δραστηριότητα.

Κατὰ τὴν ἱερατικὴ του διακονία στὴν Ἱερά Μητρόπολη Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ, πλησίον τοῦ νῦν Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου, τοῦ ἀνετέθη ἡ εὐθύνη πολλῶν τομέων πνευματικῶν καὶ ποιμαντικῶν ἔργου: ὑπῆρξε ὑπεύθυνος τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Κατασκηνώσεων, οἱ ὁποῖες ἐλειτούργησαν μὲ ὑποδειγματικὸ ἐκκλησιαστικὸ ἦθος, εἶχε ἐπὶ σειρὰ ἐτῶν τὴν ἐπιμέλεια ἐκδόσεως τῆς Ἐφημερίδος «Πληροφόρηση», πραγματοποιοῦσε ἐβδομαδιαῖες ἐκπομπὲς στὸν Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ

Ὁ νέος Σεβ. Μητροπολίτης Σερρών καὶ Νιγρίτης κ. Θεολόγος.

«Ὁρθόδοξη Μαρτυρία» τῆς Ἱ. Μ. Δημητριάδος καὶ Ἄλμυροῦ, καὶ τακτικές ἐμφανίσεις στοὺς Τηλεοπτικούς Σταθμούς τοῦ Βόλου, ὅπου κατέθεσε τὴν θέση τῆς Ἐκκλησίας. Ἀσχολήθηκε συστηματικά μὲ τὸ θεῖο κήρυγμα καὶ τοῦ ἀνετέθη ἡ λειτουργικὴ καὶ ποιμαντικὴ μέριμνα τῆς 111 Πτέρυγας Μάχης (Ν. Ἀρχιάλου), οἱ ἐπισκέψεις γιὰ διάλογο μὲ τοὺς μαθητὲς στὰ Σχολεῖα τοῦ Βόλου, οἱ περιοδεῖες, κυρίως κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνες, στὰ πλέον ἀπομακρυσμένα χωριά ἀλλὰ καὶ σὲ τουριστικὲς περιοχὲς τῆς Μαγνησίας, ἡ εὐθύνη Κύκλων Μελέτης Ἁγίας Γραφῆς καὶ Κατηχητικῶν Σχολείων.

Τὸ 1999 ἐκλήθη ἀπὸ τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλο νὰ ἀναλάβει καθήκοντα Ἀ΄ Γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ Προϊσταμένου τοῦ Ἱ. Ν. Ἁγίας Σοφίας Νέου Ψυχικοῦ. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 2002 ἀνέλαβε καθήκοντα Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Συμμετέσχε σὲ

πολλὲς Ἐκκλησιαστικὲς Ἀποστολὲς στὸ ἐξωτερικό, τιμήθηκε μὲ διακρίσεις Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, εἶχε τὴν ἐπιμέλεια τῆς ἐκδόσεως Ἐκκλησιαστικῶν Βιβλίων, συντάξε τὴ «Φωνὴ Κυρίου» τοῦ ἔτους 2001, συνεργάστηκε σὲ τακτικὲς ἐκπομπὲς στὸ Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔγραψε ἄρθρα σὲ ἐφημερίδες καὶ περιοδικά. Τὴν περίοδο κατὰ τὴν ὁποία ἦταν Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου, διοργανώθηκαν πλείστα Ἐκκλησιαστικὰ Συνέδρια, ἔγιναν ἀξιόλογες Ἐκδόσεις καὶ οἱ ἐργασίες γιὰ τὴν ἐπισκευὴ τοῦ Συνοδικοῦ Μεγάρου. Ἐπίσης, ἀνέλαβε τὰ καθήκοντα τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς Μορφωτικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.). Γνωρίζει τὴν Ἀγγλικὴ καὶ Γαλλικὴ γλῶσσα.

Τὴν 12ῃ Ὀκτωβρίου 2001, ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μὲ πρόταση τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου, τὸν ἀνέδειξε, μὲ συντριπτικὴ πλειοψηφία, Βοηθὸ Ἐπίσκοπο τῆς Ἱ. Ἀ. Ἀθηνῶν ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης ἱστορικῆς Ἐπισκοπῆς Σαλώνων καὶ τὴν 16ῃ Μαΐου 2003 τὸν ἀνέδειξε Μητροπολίτη Σερρών καὶ Νιγρίτης.

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου κ. Ἱερόθεος (κατὰ κόσμον Δημήτριος) Τσολιάκος, γεννήθηκε στὰ Μέγαρα τὸ ἔτος 1945. Πτυχιούχος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Χειροτονήθηκε Διάκονος τὸ ἔτος 1969 καὶ Πρεσβύτερος τὸν Αὐγούστο τοῦ 1974. Ὑπηρετήσε ὡς Ἐφημέριος τοῦ Ἱ. Ν. Ἁγίας Παρασκευῆς Μεγάρων διακονώντας συγχρόνως στὰ Γραφεῖα τῆς Ἱ. Μ. Μεγάρων καὶ Σαλαμῖνος, ὡς Γραμματεὺς καὶ Γενικὸς Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1989 ὑπηρετήσε στὴν Ἱ. Σύνοδο ὡς Γραμματεὺς παρὰ τῷ Ἀρχιγραμματεῖ καὶ ὡς Γραμματεὺς-Πρακτικογράφος.

Ἐχει ἀσχοληθεῖ μὲ τὸ ποιμαντικὸ, κοινωνικὸ καὶ φιλανθρωπικὸ ἔργο. Διακρίνεται γιὰ τὴ σεμνότητα, τὴν ἐργατικότητα, τὸ ἦθος καὶ τὶς διοικητικὲς του ἱκανότητες.

Τὴν 16ῃ Μαΐου 2003 ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὸν ἀνέδειξε Μητροπολίτη Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου.

Ὁ νέος Σεβ. Μητροπολίτης Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου κ. Ἱερόθεος.

**ΧΕΙΡΟΤΟΝΗΤΗΡΙΟΣ
ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ
ΣΕΒ.
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΖΙΧΝΩΝ
ΚΑΙ
ΝΕΥΡΟΚΟΠΙΟΥ
κ. ΙΕΡΟΘΕΟΥ**

(Ιερός Καθεδρικός Ναός
Ἀθηνῶν, 17.5.2003)

«ΠΙΣΤΕΥΩ ΚΥΡΙΕ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΩ»

Μακαριώτατε Πατέρα καὶ Δεσπότη μου¹,
Σεβαστοὶ Πατέρες καὶ Ποιμένες τῶν κατὰ τόπους Ἱερῶν Μητροπόλεων²,
Ἄδελφοὶ καὶ Πατέρες, Πρεσβύτεροι καὶ Διάκονοι, ἀδελφοὶ Χριστιανοί,
Χαριστήριος ὡδὴ εἶναι τὸ ἄσμα ποὺ ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνη καὶ τὴν εὐχα-
ριστία. Τὴν εὐγνωμοσύνη καὶ τὴν εὐχαριστία μου στὸν Πανοικτίρμονα Θεὸ γιὰ
τὰ σκηνικά τῆς θείας δόξας, τὰ συντελούμενα μέσα μου καὶ γύρω μου σήμερα.

Χαριστήριο ὡδὴ λοιπὸν στὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπό μας κ. Χριστό-
δουλο ποὺ ἐπέβλεψε στὴν ταπεινότητά μου. Χαριστήριο ὡδὴ στὴ Σεπτῆ Ἱεραρ-
χία τῆς Ἐκκλησίας μας ποὺ μὲ τὴν τιμία ψῆφο τῆς συνευδόκησε στὴ βούληση
τοῦ Μακαριωτάτου καὶ συνήργησε στὴ χαρὰ τῆς κληρωθείσης Μητροπόλεως
μου Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου. Χαριστήριο ὡδὴ ἀπευθύνω σ' ὅλους ὅσοι προ-
σωπικά μετέχουν στὴν πεντηκοστή μου, κληρικούς καὶ λαϊκούς, καὶ σ' ὅλους
ὅσοι, ὅπου βρίσκονται μὲ θυμούνται μέσα ἀπὸ τὴν προσευχὴ καὶ τὴν ἀγία πρό-
θεση. Χαριστήριο ὡδὴ ποὺ ταυτόχρονα εἶναι καὶ ὁμολογία πίστεως, ἀπευθύνω
στὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ σ' ὅλους Του τοὺς Ἁγίους.

Μακαριώτατε,

Ἄπὸ τὴν Ὁραία Πύλη τοῦ Καθεδρικοῦ σας Ναοῦ στὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας
τοῦ Ὁρθρου ὁμολόγησα πίστη στὸν Τριαδικὸ Θεὸ καὶ στὸ μέγα τῆς Ἐκκλησίας
μυστήριο.

Καὶ ἡ πίστη μου αὐτὴ εἶναι «*ἡ πίστις τῶν Ἀποστόλων*»! Εἶναι «*ἡ πίστις τῶν
Πατέρων*»! Εἶναι «*ἡ πίστις τῶν Ὁρθοδόξων*»! Εἶναι ἡ πίστη ποὺ «*τὴν Οἰκου-
μένην ἐστήριξε*»! Εἶναι ἡ πίστη ποὺ ἐκφράζει στὸ νῦν καὶ αἰεὶ τὸ μυστήριο τῆς
ἀγιωτάτης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ ποὺ διαχρονικά μαρτυρεῖ τὴν ταυτότη-
τα τοῦ ἰδίου δόγματος, τῆς ἴδιας λατρείας, τῆς ἴδιας Εὐχαριστίας! Κι ὅλα αὐτὰ
ἀκριβῶς μετὰ τὴ Δοξολογία. «*Ἦμνοῦμέν Σε, εὐλογοῦμέν Σε, προσκυνοῦμέν Σε,
εὐχαριστοῦμέν Σοι, Κύριε, διὰ τὴν μεγάλην Σου δόξαν*».

Ἦδη ἡ «*Εὐλογημένη Βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος*» ἔχει ἀνοίξει τὴν Ὁραία Πύλη τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαρι-
στίας καὶ τῆς Ἱερωσύνης. Σὲ λίγο τὸ ἅγιο θυσιαστήριο θὰ καλυφθῆ ἀπ' τὸ πῦρ
τῆς Πεντηκοστῆς. Τὸ πῦρ ἐκεῖνο ποὺ θὰ θεραπεύσει, δηλαδή θὰ τελειοποιήσει
μὲ τὸ νὰ ἀναπληρώσει - συμπληρώσει τὶς ἐλλείψεις τοῦ εἶναι μου καὶ τὰ ἀσθενῆ
τοῦ μέσα τῆς ψυχῆς μου κόσμου. Τὸ πῦρ ἐκεῖνο ποὺ θὰ μὲ καταστήσει διάδοχο
τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, μετὰ τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους ἀπόστολον τοῦ Εὐαγ-
γελίου τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως στὸ νῦν τῆς ἱστορικῆς πορείας τῆς
Ἐκκλησίας μας. Γι' αὐτὸ κι ἐγὼ ὁ ἁμαρτωλὸς κι ἀνάξιος τοῦ Κυρίου μας
δοῦλος «*τὰ μεγαλεῖα τῶν θαυμάτων Του διηγούμενος, συνεχόμενος φόβῳ, βοῶ
ἐν κατανύξει*»:

1. Πρβλ. «*Σὺ μου δεσπότης καὶ πατήρ*» Ἰωάν. Μόσχου, Λειμωνάριον, Κερ. CCX, PE 87Γ,
3101.

2. Πρβλ. Μ. Βασιλ. ἐπιστολὴ 70 ἀνεπίγραφος περὶ Συνόδου, PG 32, 433 C «*τοὺς τοσοῦτω
τῷ πλήθει τῶν τόπων διηρημένους, τῇ διὰ τῆς ἀγάπης ἐνώσει καθορᾶν εἰς μίαν μελῶν ἀρμο-
νίαν ἐν σώματι Χριστοῦ δεδέστα*».

Ἀπό τὴν χειροτονία τοῦ νέου Σεβ. Μητροπολίτου Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου κ. Ἱεροθέου, προεξάρχοντος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδοῦλου. (17.5.2003)

«Πιστεύω, Κύριε, καὶ ὁμολογῶ» ὅτι Σὺ εἶσαι ὁ κατ' ἐξοχὴν Ἀρχιερεὺς, ὁ Μέγας Ἀρχιερεὺς τῆς Ἐκκλησίας, γι' αὐτὸ καὶ ὁ Σωτὴρας τῆς. Τὸ Ἐπισκοπικὸ ἀξίωμα εἶναι μεγίστη τῆς Ἐκκλησίας τιμὴ. Κι ὁ τιμημένος μ' αὐτὸ στὸ ἐξῆς γίνεται κι εἶναι τύπος καὶ τόπος Χριστοῦ! Γίνεται καὶ εἶναι τὸ ζωντανὸ μυστήριον τῆς παρουσίας τοῦ Θεανθρώπου ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους. Γι' αὐτὸ ὅταν ἱερουργεῖ ὁ Ἐπίσκοπος ἀνεβαίνοντας στὸ θρόνον του, ὑποκλίνεται ἐνώπιον τῆς εἰκόνας τοῦ Κυρίου, ἀσπάζεται αὐτὴν καὶ γίνεται κι εἶναι στὸ ἐξῆς ὁ ἴδιος τὸ ὄρατὸ σημεῖο τῆς ἀόρατης παρουσίας τοῦ Κυρίου Του στὰ τελοῦμενα.

«Πιστεύω, Κύριε, καὶ ὁμολογῶ» πὼς τὸ Πανάγιο Πνεῦμα «ὅπου θέλει πνεῖ» (Ἰωάν. 3, 8). Ὅποιον θέλει καλεῖ ὁ Παράκλητος στὴν ἀρχιερωσύνη. Ἀσφαλῶς «οὐ διὰ τὰς δικαιοσύνας του», «οὐ γὰρ ἐποιήσαμεν τι ἀγαθὸν ἐπὶ τῆς γῆς» οἱ ἄνθρωποι ὑπογραμμίζει ὁ Μέγας Βασιλεὺς στὴν εὐχὴ τοῦ Καθαγιασμοῦ στὴν ὁμώνυμη Λειτουργία του. «Ἀλλὰ διὰ τὰ ἔλέη Σου, Κύριε, καὶ

τοὺς οἰκτιρομὸς Σου...». Ὅποιον λοιπὸν θέλει, καλεῖ στὸ ἀξίωμα. Αὐτὸ τὸ «θέλει ὁμως τοῦ Παναγίου καὶ Τελευταρχικοῦ Πνεύματος εἶναι γιὰ τοὺς ἀνθρώπους πάντα ἓνα μυστήριον». Ὁ Παράκλητος πάντως φέρει ἐκεῖνο ποὺ θέλει. Καὶ σ' αὐτὸ τὸ μυστήριον δὲ μπορούμε νὰ εἰσχωρήσουμε³.

«Πιστεύω, Κύριε, καὶ ὁμολογῶ» πὼς ἡ ἀγιωτάτη Ἐκκλησία μας εἶναι τὸ Πανάχροστο Θεανθρώπινο Σῶμα Σου ποὺ Σαρκώθηκε, Σταυρώθηκε καὶ Ἀναστήθηκε, γιὰ νὰ βιώνεται στὸ ἐξῆς στὶς διαστάσεις τῆς «καινῆς κτίσεως» (Β' Κορ. 5, 17) τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἢ τῆς «παρεμβολῆς τῶν ἁγίων» (Ἀποκ. 20, 9) τοῦ Εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη. Καὶ τῆς «κτίσεως» καὶ τῆς «παρεμβολῆς» τὸ κέντρο εἶναι ἡ θεία Εὐχαριστία. Γι' αὐτὸ ἐκεῖ διακρίνει κανεὶς «τὴν πίστιν τῶν ἁγίων» (Ἀποκ. 13, 10), «τὴν ὑπομονὴν τῶν ἁγίων» (Ἀποκ. 14,

3. Πρβλ. Ψαφριανοῦ, Διονυσίου, Μητροπολίτου Σεργίων καὶ Κοζάνης Οἰκοδομῆ καὶ Παράκλησις, 1969-1973, σ. 110.

12) «*τὰς προσευχὰς τῶν ἁγίων*» (Ἀποκ. 5, 8). Ἐκεῖ «*ἡ κρίσις τῶν ἁγίων*» (Α΄ Κορ. 6, 2). Ἐκεῖ τὸ δάκρυ τῶν Ὁσίων, καὶ τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ «*γεώργιον*» καὶ ἡ «*οἰκοδομὴ*» τοῦ Θεοῦ (Α΄ Κορ. 3, 9). Τὸ Γεώργιο τὸ ἀρδεύει καὶ τὴν οἰκοδομὴ τὴν στηρίζει «*ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*» (Β΄ Κορ. 13, 13).

«*Πιστεύω, Κύριε, καὶ ὁμολογῶ*» πὼς μὰ διαρκῆς Πεντηκοστὴ εἶναι ἡ ἀγιωτάτη Ἐκκλησία μας, ποὺ συνεχῶς ἐκβλύζει ἀπ’ τὶς ζωήρυτες πηγές της τοὺς «*καρπούς*» τοῦ Παναγίου καὶ Τελεταρχικοῦ Πνεύματος. Σήμερα ζοῦμε τὴν ἡμέρα τοῦ Πνεύματος, τὴν παρουσία τοῦ Πνεύματος, ὄντας στὸ «*τῆς μεγάλης ἱερωσύνης πανευσεβῆ θεῖον θρόνον*»⁴, στὸ «*καινὸν ὑπερῶον*»⁵ τῆς καθέδρας Σας, Μακαριώτατε, τὴν ἀστείρευτη αὐτὴ πηγὴ τοῦ Πνεύματος γιὰ τὴν Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία καὶ ἀναμένουμε τὴν ἐπίκλησίν Του ἀπὸ Σᾶς, γιὰ νὰ μεταμορφώσει σὲ «*εἶδος*» καὶ «*κάλλος*» Ἐπισκόπου τὸν ὀμιλοῦντα ἐψηφισμένο.

«*Πιστεύω, Κύριε, καὶ ὁμολογῶ*» πὼς οἱ Ἱεροὶ Κανόνες εἶναι τὸ Πηδάλιο τῆς Ἐκκλησίας Σου καὶ ἡ Συνοδικότητα «*ἡ ἀκατανίκητη ἔκφραση τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ἐνότητα*».

Ἡ Ἐκκλησία δὲν χρωστάει ἀξιώματα σὲ κανέναν. Οἱ πάντες ὀφείλουμε ὑπακοὴ σ’ Αὐτήν. Ἐκείνη εἶναι ποὺ μᾶς σώζει καὶ κανένας ἀπὸ μᾶς δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ τὴ σώσει. Ἐξἄλλου, ὁ Θεάνθρωπος γι’ Αὐτήν ἔδωσε τὰ πάντα καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ Του κράτησε ἕναν Σταυρὸ «*καταλλαγῆς σύμβολον*». Καὶ οἱ Ἱεροὶ Κανόνες ὡς ὄρια τῆς Εὐαγγελικῆς Ἀλήθειας καὶ ἡ Συνοδικότητα ὡς τελειότατη ἔκφραση ἀγάπης γιὰ ἐνότητα ὑπαγορεύουν τὸν τρόπο τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ Ἐπισκόπου ὡς οἰκονόμου Θεοῦ στὸ «*ἰερουργεῖν τὸ Εὐαγγέλιον*»⁶ καὶ στὸ «*ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ*»⁷. Ἴδου γιὰτὶ «*ἔαρ χελιδῶν οὐ καθίστησι μία*»⁸.

«*Πιστεύω, Κύριε, καὶ ὁμολογῶ*» πὼς τὸ Ἅγιο Θυσιαστήριον, μὲ τὴ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος εἶναι πανέτοιμο! Καὶ ἡ ἀσθένειά μου ἔχει ἤδη ἀνοίξει τὴ

θύρα τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ὑπάρεξέως της, τὴν ὠραία πύλη καὶ ἀναμένει τὸν Παράκλητο νὰ σκηνώσει σ’ αὐτήν. Πρέσβεις τὴν ὥρα τούτη πρὶν ἢ αὔρα τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ πνεύσει φέρων «*ἔσμὸν*» ἁγίων ποὺ συμμαρτυροῦν γιὰ τὰ γενόμενα, ποὺ εἶναι συμπαρόντες σ’ αὐτά, συμπαριστάμενοι καὶ συμπροσευχόμενοι γιὰ τὴν ἐλαχιστότητά μου.

Καὶ πρώτη παρίσταται ἡ Πρώτη μετὰ τὸν Ἔνα, ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος, ἡ προστάτιδα καὶ φοβερὰ προστασία τῶν κληρικῶν. Ὁ Ἱερόθεος ὁ πρῶτος τῶν Ἀθηνῶν Ἐπίσκοπος. Ἡ ὀσιοπαρθενομάχης Παρασκευή. Οἱ δέκα Μάρτυρες οἱ ἐν Μεγάρους μαρτυρήσαντες καὶ ὁ Ὅσιος Λαυρέντιος ὁ Μεγαρεύς.

Ἡ θριαμβεύουσα Ἐκκλησία εἶναι παροῦσα καὶ συναγάλλεται. Διακρίνω ἐκεῖ τὰ πρόσωπα τῶν ἀλήστου μνήμης ἀοιδίμων προκατόχων μου Ἀρχιερέων Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου. Τὸν ἀοιδίμον Μητροπολίτην Ἀρτῆς κυρὸν Ἰγνάτιον ποὺ μὲ στήριξε ποικιλοτρόπως.

Τὸν ἐκλεκτὸ πατέρα καὶ ἀδελφὸ ἀλησμόνητο Ἐπίσκοπο Ἰάκωβο Μητροπολίτην Νικαίας, καὶ τοὺς εὐλαβεῖς γονεῖς μου. Ἄς ἔχω τὴν εὐχή τους. Ἡ στρατευομένη κι ἐκείνη συμπροσεύχεται καὶ ἀναμένει τὴν ἔλευση τοῦ Παρακλήτου. Μὲ σεβασμὸ καὶ ἀγάπη ξεχωρίζω νοερά τὸν Βαθυσέβαστο προκάτοχό μου Ἐπίσκοπο Σπυρίδωνα Μητροπολίτην πρῶην Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου, γιὰ τὸν ὅποιον θὰ εἶμαι προστάτης καὶ ἀρωγὸς θερμότητας, καὶ ἀναφυγὴ του στὰ γηρατιὰ καὶ τὴν ἀσθένειά του. Ἄς ἔχω τὴν εὐχή του. Ἐπίσης, διακρίνω καὶ εὐχαριστῶ τὸν Σεβ. Ποιμενάρχη μου, Ἐπίσκοπο Βαρθολομαῖο, Μητροπολίτη Μεγάρων καὶ Σαλαμίνας, γιὰ ὅλα ὅσα πλησίον του διδάχθηκα. Ἄς ἔχω τὴν εὐχή σας. Ἐπίσης, διακρίνω καὶ τὸν πνευματικὸ Πατέρα καὶ Γέροντά μου Πανοσιολογιώτατο Ἀρχιμ. π. Κύριλλο Μάνθο, εἰδικὰ ἀφιχθέντα ἀπ’ τὸ περιβόλι τῆς Παναγίας μας, τὸ Ἅγιον Ὅρος. Ἄς ἔχω τὴν εὐχή Σας.

Μακαριώτατε,

«*Ἴδου ἐγὼ*», ἔτοιμος κατ’ ἄνθρωπον προσέρχομαι, προσερχόμενος, «*Δέσποτα Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ καταστήσας ἐν οὐρανοῖς τάγματα καὶ στρατιάς ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων, εἰς λειτουργίαν τῆς σῆς δόξης, ποιήσον σὺν τῇ εἰσόδῳ ἡμῶν, εἰσοδὸν ἁγίων ἀγγέλων γενέσθαι συλλειτουργούντων ἡμῖν, καὶ συνδοξολογούντων τὴν σὴν ἀγαθότητα*»¹⁰. Ἀμήν.

4. Συμεὼν Θεσ/νίκης, Λόγος ἱστορικὸς 6, 2 ΒΡΗΩ, σ. 53, 5-10.

5. ὁ.π., σ. Εὐδοκίμωφ, π. Ἡ Ὁρθοδοξία, σ. 218.

6. Πρβλ. Ρωμ. 15, 16.

7. Πρβλ. Πράξ. 20, 28.

8. Βλ. Στίχ. Συναξαρίου 30ῆς Ἰανουαρίου.

10. Εὐχὴ μικρᾶς εἰσόδου Θείας Λειτουργίας.

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

**ΑΠΟΦΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ
ΣΥΝΟΔΟΥ ΠΕΡΙ
ΑΝΑΘΕΣΕΩΣ
ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ
ΑΡΧΙΓΡΑΜΜΑ-
ΤΕΥΟΝΤΟΣ**

Ἀθήνησι τῇ 16ῃ Μαΐου 2003

Α Π Ο Φ Α Σ Ι Σ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει:

1. Τὴν διάταξιν τῆς παραγρ. 4 τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ Νόμου 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».

2. Τὰς ἀνάγκας τῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου, τὰς προκυψάσας ἐκ τῆς προαγωγῆς εἰς Μητροπολίτην Σερρών καὶ Νιγρίτης τοῦ ἄχρι τοῦδε Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Σαλώνων κ. Θεολόγου.

3. Τὴν διάταξιν τῆς παραγρ. 2 τοῦ ἄρθρου 24 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2/1977 Κανονισμοῦ περὶ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἀποφασίζομεν

Ἀναθέτομεν προσωρινῶς καὶ μέχρις ὀριστικῆς πληρώσεως τῆς θέσεως τοῦ Ἀρχιγραμματέως, καθήκοντα Ἀρχιγραμματεύοντος εἰς τὸν Πανοσιολογιώτατον Ἀρχιμανδρίτην κ. Χρυσόστομον Σκλήφαν.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

† Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ, Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΗ

Τὴν 29ῃ Ἰουνίου ἡ Ἐκκλησία μας τιμᾷ τὴν μνήμη τῶν πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, οἱ ὅποιοι ἐμαρτύρησαν κατὰ τοὺς πρώτους Χριστιανικοὺς χρόνους. Ὁ Παῦλος, ὁ κληθεὶς καὶ Ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν, εἶναι ὁ πρῶτος διδάξας τὴν Χριστιανικὴ Πίστη στὴν Ἑλλάδα καὶ εὐρύτερα στὸν ἑλληνικὸ κόσμο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Μὲ τὸ ὄραμα ποὺ εἶδε στὴν Τροία ἐδέχθη τὴν πρόσκληση: «*Διαβάς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν*». Καὶ ἔτσι εὐρέθη στοὺς Φιλίππους εὐλογώντας μετὰ τὴν παρουσία του τὴν γῆ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος ὁλοκλήρου. Ἡ μνημειώδης διδασκαλία του στὴν Ἀθήνα καὶ ἡ διάβασή του ἀπὸ διάφορα ἑλληνικὰ μέρη δίδει τὸ δικαίωμα στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος νὰ θεωρεῖ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο τὸν ἰδρυτὴ τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὡς Ἕλληνες σεμνυνόμεθα ἐπὶ πλέον διότι οἱ Ἐπιστολὲς τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν ἐγράφησαν πρωτοτύπως στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ πολλὲς ἀπὸ αὐτὲς ἀπευθύνονται σὲ πόλεις τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου ἢ σὲ πόλεις μετὰ ἔντονο τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴ καὶ ρωμαϊκὴ περίοδο. Ἄλλωστε κατὰ τὴν γνώμη ἐιδικῶν μελετητῶν, ὅπως ὁ Χόλτσονερ, ὁ Παῦλος ἔλαβε στὴν γενέτειρά του Ταρσό τῆς Κιλικίας στέρεη ἑλληνικὴ παιδεία.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος τιμᾷ μετὰ ἰδιαίτερα λαμπρὰ ἐκδηλώσεις τὴν μνήμη τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ τοῦ ἀποδίδει τὸν ὀφειλόμενο φόρο τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν πρῶτο πνευματικὸ ἐν Χριστῷ «*Πατέρα*» τῆς. Ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Λεωνίδας Φιλιππίδης ἔγραψε πρὸ πενήντα ἐτῶν τὰ ἑξῆς γιὰ τοὺς πνευματικοὺς δεσμοὺς τοῦ Παύλου μετὰ τὴν Ἑλλάδα:

«...*Τὴν “πατρικὴν” σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἑλλάδα προσδιώρισεν καὶ ὑπεγράμμισεν αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅτε, γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους, διεκήρυσσε καὶ πρὸς πάντας τοὺς Ἕλληνας: “ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα” (1 Κορ. 4, 15)... Διὰ τῶν λέξεων τούτων δὲν προσδιορίζει ὁ Παῦλος ἀπλῶς τὴν πατρικὴν αὐτοῦ σχέσιν καὶ τὴν ἰσόβιον στοργὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ὑπεμφαίνει ἅμα καὶ ὅλας τὰς σκιρτήσεις τῆς πατρικῆς χαρᾶς, ἀλλὰ καὶ τοὺς μόχθους καὶ τοὺς ἰδρώτας, ἔτι δὲ καὶ τὰς ἀγρυπνίας του καὶ τὰς βαρυστάτας εὐθύναις του διὰ τὴν ἀπὸ τῶν πνευματικῶν του σπλάγγων γέννησιν τῆς Ἑλλάδος ἐν Χριστῷ καὶ διὰ τὴν στήριξιν τῆς ἀριγεννήτου ταύτης θυγατρὸς εἰς τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν καὶ ἀποστολήν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἑλλάς εἶχε ἤδη κατὰ τὴν προχριστιανικὴν τῆς ζωὴν δώσει τὸ μέτρον τῆς ἀξίας τῆς, τὰς ἀποδείξεις τοῦ μεγαλείου τῆς, τῆς δόξης τῆς, τῆς βαθυτάτης εὐσεβείας τῆς καὶ τὴν ἀνά τὴν Οἰκουμένην ὄλην ἀκτινοβολίαν τοῦ πνεύματός τῆς καὶ τῶν ὑψηλῶν ἀνθρωπιστικῶν ἀξιών τῆς, ἡ περὶ Ἑλλάδος γενέθλιος ἐκείνη δῆλωσις τοῦ Ἀποστόλου ἐξήγγελλεν ἅμα καὶ τὴν πίστιν αὐτοῦ, ὅτι καὶ ὡς χριστιανικὴ ἡ Ἑλλάς, τὸ πνευματικόν του τέκνον, θὰ φανῆ ἀνταξία τῶν προσδοκιῶν τοῦ πνευματικοῦ τῆς Πατρὸς καὶ εἰς τὴν νέαν τῆς ζωὴν ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ...» (Ἀπὸ τὸν Πανηγυρικὸ Τόμο τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 1900ῆς ἐπετείου τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἰς Ἑλλάδα, ἐπιμελεία τοῦ καθηγητοῦ Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, ἐν Ἀθήναις 1953).*

Διαβάς εἰς Μακεδονίαν καὶ γενικότερα διδάσκων καὶ κηρύττων τὸν ἀληθινὸ Θεὸ στὴν Ἑλλάδα ὁ Παῦλος εὐλόγησε καὶ ὁλόκληρη τὴν εὐρωπαϊκὴ ἥπειρο. Ἡ περιοδεία του στὸν ἄνω ἑλληνισμὸ ἦταν καὶ ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ἀκούσθηκε συστηματικὰ ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ εὐρωπαϊκῶν ἐδάφους. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὑπῆρξε ὁ θεμελιωτὴς καὶ ἐκφραστὴς τῶν τριῶν

πνευματικῶν πυλώνων, στους ὁποίους στηρίζεται ἐπὶ αἰῶνες ὁ πολιτισμὸς τῆς Εὐρώπης. Μετείχε τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης, ὅπως προαναφέραμε καὶ ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὶς διδασχῆς καὶ τὶς Ἐπιστολές του. Ἦταν Ρωμαῖος πολίτης καὶ ἐπεκαλεῖτο συχνὰ τὴν ιδιότητά του αὐτὴ ζητώντας ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους διοικητὲς νὰ ἐφαρμόσουν τὸ Ρωμαϊκὸ Δίκαιο. Ἐκήρυξε Χριστὸν Ἄνασταντα σὲ ὅλες τὶς χῶρες καὶ σὲ ὄλους τοὺς λαοὺς ποὺ ἐπισκέφθηκε. Μὲ αὐτὰ τὰ πνευματικὰ ἐφόδια πορεύθηκε ἐπὶ 2000 χρόνια ἡ Εὐρώπη. Παρὰ τὶς ἐπὶ μέρους διαφοροποιήσεις καὶ τοὺς κατὰ τόπους ἔθνικούς πολιτισμούς, μὲ τὴν πάροδο τῶν αἰῶνων διεμορφώθη μία κοινὴ συνείδηση εὐρωπαϊκῆς πνευματικῆς ταυτότητος ἐρειδομένη ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κλασσικοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ ρωμαϊκοῦ καὶ βυζαντινοῦ Δικαίου καὶ τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ζητεῖ σήμερα ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ γίνῃ σεβαστὴ ἡ πολιτικὴ ιδιοπροσωπία κάθε λαοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ γίνῃται συνεχῆς καὶ ἐπίσημη ἀναφορὰ στὰ τρία πνευματικὰ θεμέλια τῆς Εὐρώπης καὶ στὶς Χριστιανικὲς καταβολές της.

Ὁμιλῶν προσφάτως στὴν Ρουμανία, τὴν ὁποία ἐπεσκέφθη ἐπισήμως, ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος τόνισε ὅτι «τὰ σύνορα τῆς Εὐρώπης τὰ καθόρισε τὸ πνεῦμα της, —ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, τὸ Ρωμαϊκὸ Δίκαιο καὶ ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ὄχι οἱ γεωγραφικὲς συνθήκες». Καὶ ἐξέφρασε τὸν προβληματισμὸ του σχετικὰ μὲ τὸ σχέδιο Συντάγματος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως, τὸ ὁποῖο συντάσσει εἰδικὴ ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὸν πρόωην Πρόεδρο τῆς Γαλλίας Βαλερὺ Ζισκάρ Ντ' Ἐσταίν. Εἶπε ἐπ' αὐτοῦ ὁ

Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας μας ὅτι ἐμφανίζεται μία σειρὰ ἀπειλῶν, ἡ ὁποία κατατείνει στὴν δημιουργία μιᾶς Εὐρώπης «τῶν συμφερόντων καὶ ὄχι τοῦ πολιτισμοῦ της, ποὺ θὰ ξεπέσει σὲ μία ψευδεπίγραφη οἰκονομικὴ ζώνη, χωρὶς καμμία πολιτικὴ καὶ πολιτιστικὴ ὄντοτητα».

Ἡ ἔλευση τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στὴν Ἑλλάδα ἄνοιξε μία νέα, πιὸ φωτεινὴ σελίδα στὴν ἱστορία τοῦ τόπου μας καὶ τῆς Εὐρώπης ὁλοκλήρου. Ὁ ἑλληνικὸς καὶ γενικότερα ὁ εὐρωπαϊκὸς κόσμος ἄκουσαν γιὰ πρώτη φορὰ τὸ κήρυγμα τῆς ἀγάπης, τὸ μήνυμα τῆς ἰσότητος τῶν ἀνθρώπων, τὴν πρόσκληση σὲ μετάνοια. Τὰ σκληρὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς ἐποχῆς ἄρχισαν σιγά-σιγά νὰ γίνονται ἡπιότερα καὶ οἱ νομοθεσίαι ἄρχισαν νὰ ἐμποτίζονται μὲ στοιχεῖα ἀνθρωπιᾶς καὶ ἀνθρωπισμοῦ. Ὁ Εὐρωπαῖος ἄνθρωπος ἔμαθε ὅτι ἐπλάσθη ἀπὸ τὸν Δημιουργὸ του ὄχι μὲ προορισμὸ τὴν φιλαργυρία καὶ τὴν κενοδοξία, ἀλλὰ τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴ καὶ τὸ «καθ' ὁμοίωσιν». Ἀπὸ τότε ἡ Εὐρώπη ἐμβολιάσθη μὲ τὸ Χριστιανικὸ ἦθος καὶ μπόρεσε νὰ ἐπιτύχει πολλὰ καὶ θαυμαστά, παρὰ τὶς πτώσεις της, τὰ λάθη της, τοὺς ἀνθρωποβόρους πολέμους. Μετὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὁ Παῦλος εὐλόγησε μὲ τὴν παρουσία του τὴν Ρώμη, ἴσως δὲ καὶ τὴν Ἰσπανία. Ὁλη ἡ Εὐρώπη φέρει τὴν σφραγίδα τῆς διδασκαλίας τοῦ Παύλου. Καὶ ὁμως σήμερα οἱ ἡγέτες της ὁμιλοῦν μόνον περὶ τοῦ Διαφωτισμοῦ καὶ διαγράφουν ἀπὸ τὰ πνευματικὰ της θεμέλια τὸν Χριστιανισμὸ. Ὡς Ὁρθόδοξοι καὶ ὡς Ἑλληνες θὰ ἀγωνισθοῦμε γιὰ νὰ μὴν μείνῃ ἡ Εὐρώπη χωρὶς Χριστό. Τὸ ὀφείλουμε ὡς ἐλάχιστο φόρο τιμῆς στὴν μνήμη τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

**Γνωμοδότηση
του Συμβουλίου
της Ἐπικρατείας
(Τμήμα Ε΄) για
τήν Ἐπιτροπή Ἐγχώριας
Περιουσίας Κυθέρων
καὶ Ἀντικυθήρων καὶ
Παρατηρήσεις ἐπ' αὐτῆς
ὑπὸ τοῦ Ὁμοτίμου
Καθηγητοῦ
κ. Σπυρίδωνος
Ν. Τρωϊάνου**

Ἄριθμός 64/2003
**ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ Ε΄**

ΜΕΛΗ

*Κ. Γ. Χαλαζωνίτης, Ἀντιπρόεδρος,
Πρόεδρος τοῦ Ε΄ Τμήματος,
Σ. Ρίζος, Σύμβουλος
Π. Πικραμμένος, »
Ν. Ρόζος, »
Θ. Ἀραβάνης, Πάρεδρος*

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

**Ἐπεξεργασία σχεδίου
Προεδρικοῦ διατάγματος**
*«Ἐπιτροπή Ἐγχώριας
Περιουσίας Κυθέρων
καὶ Ἀντικυθήρων»*

Εισηγητὴς ὁ Πάρεδρος Θ. Ἀραβάνης

(.....)

Γνωμοδότηση

Μὲ τὸ ὑπὸ ἐπεξεργασία σχέδιο προεδρικοῦ διατάγματος, τὸ ὁποῖο εἰσάγεται κατόπιν τοῦ ἀναβλητικοῦ ΠΕ 650/2002, ἐπιχειρεῖται, κατ' ἐπίκληση τῶν διατάξεων τοῦ ἀρθροῦ 84 τοῦ ν. 1416/84 (Α΄ 18), ὅπως τροποποιήθηκαν καὶ συμπληρώθηκαν μὲ τὶς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 16 παρ. 7 τοῦ ν. 2946/2001 (Α΄ 224), ἡ ὀργάνωση καὶ ὁ καθορισμὸς ἀρμοδιοτήτων τοῦ νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου μὲ τὴν ἐπωνυμία «Ἐπιτροπή Ἐγχώριας Περιουσίας Κυθέρων καὶ Ἀντικυθήρων» (στό ἐξῆς: Ἐπιτροπή). Ἡ ἐγχώριος περιουσία ἀποτελεῖ τοπικὸ θεσμὸ τῶν Ἑπτανήσων, ἀναγόμενο στὴν πρό τῆς ἐνώσεως μὲ τὴν Ἑλλάδα [ν. Ν΄/1864 (ΦΕΚ 25)] περίοδο. Εἰδικώτερα, ἐν ὄψει τῆς διακρίσεως τοῦ Συντάγματος τοῦ 1817 τοῦ Ἠνωμένου Κράτους τῶν Ἰονίων Νήσων μεταξὺ «Γενικῆς Κυβερνήσεως» μὲ ἔδρα τὴν Κέρκυρα, καὶ «Τοπικῶν Διοικήσεων» σὲ κάθε νῆσο (Κεφ. 1ο, ἀρθ. 2, Κεφ. 4ο. Α. ἀρθρ. 1), διακρίθηκε ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ περιουσία τοῦ Κράτους, τὴν ὁποία διαχειριζόταν ἡ κεντρικὴ κυβέρνησις, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐπιχώριος περιουσία κάθε νήσου, ὑπὸ τὴν διαχείριση τῶν τοπικῶν συμβουλίων, ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὶς κτήσεις ποὺ δὲν ἦσαν ἰδιωτικὲς καὶ δὲν ἀνήκαν στὴν Γενικὴ Κυβέρνησις, καθὼς καὶ τὰ ἔσοδα ἀπὸ τὶς κτήσεις αὐτὲς [βλ. ἀρθρα 5 καὶ 6 τῆς Πράξεως ΚΣΤ΄/11.8.1834 τῆς Ε΄ Γερουσίας καὶ ἀρθρο 1 τῆς Πράξεως Ι΄/14-26.5.1845 τῆς Η΄ Γερουσίας (Ἐπίσ. Ἐφημ. Ἠν. Κράτους Ἰον. Νήσων 191/1834 καὶ 24/1845, ἀντιστοίχως) καὶ Α.Π. 61/1898]. Μὲ τὰ ἀρθρα 10 καὶ 11 τοῦ ν. ΠΝ΄/1866 «Περὶ εἰσαγωγῆς ἐν Ἑπτανήσῳ τῆς ἐν τῷ λοιπῷ Βασιλείῳ ἰσχύουσας νομοθεσίας» (ΦΕΚ 12), τὸ καθεστῶς αὐτὸ τῶν ἐγχώριων περιουσιῶν διατηρήθηκε προσωρινά, ἤτοι μέχρι τῆς διαλύσεως καὶ διανομῆς τῶν κατὰ δήμους μὲ εἰδικὸ νόμο, ἡ δὲ διοίκησις τῆς περιουσίας κάθε νήσου ἀνατέθηκε σὲ Ἐπιτροπή, ἀποτελούμενη ἀπὸ τόσα μέλη ὅσοι οἱ δήμοι κάθε νήσου. Μετὰ τὴ διάλυση τῶν λοιπῶν περιουσιῶν (πλὴν τῶν Παξῶν καὶ τῶν Κυθέρων), τὰ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐγχώριας Περιουσίας τῶν Κυθέρων ρυθμίσθησαν μὲ τὸν ν. 2355/1920 (Α΄ 152), τὸ ν.δ. 617/1941

(Α' 371) και τὸν ν. 512/1943 (Α' 281), τέλος δέ, ἐξ ὑπαρχῆς, μετὸ ἄρθρο 84 τοῦ ν. 1416/84.

Τὸ ἄρθρο αὐτὸ ὀρίζει στὴν παράγρ. 1 ὅτι ἡ «ἐγχώρια περιουσία τῶν νήσων Κυθῆρων καὶ Ἀντικυθῆρων» ἀποτελεῖ διακοινοτική περιουσία τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοίκησης τῶν νήσων αὐτῶν καὶ περιλαμβάνει, ἰδίως, τὶς ἐκτάσεις ποὺ δὲν ἀνήκουν σὲ ἰδιῶτες, στὸ δημόσιο, σὲ νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ ἢ δημοσίου δικαίου καὶ σὲ κατ' ἰδίαν κοινότητες (περίπτ. α), καθὼς καὶ τὴν κινητὴ καὶ ἀκίνητη περιουσία τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων τῆς Παναγίας τῆς Μυρτιδιώτισσας, τῆς Ἀγίας Μόνης καὶ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ «ἐν κρημνῶ» καὶ τῶν ἀνηκόντων σ' αὐτὰ παρεκκλησιῶν (περίπτ. β). Τὸ ἴδιο ἄρθρο ὀρίζει, στὴν παράγρ. 2, ὅτι ἡ διαχείριση τῆς ἀνωτέρω περιουσίας ἀνήκει ἀποκλειστικὰ στὴν «Ἐπιτροπὴ Ἐγχώριας Περιουσίας», ποὺ ἀποτελεῖ Ν.Π.Δ.Α. καὶ ὑπὸκειται στὴν ἐποπτεία τοῦ Κράτους, στὴν παράγρ. 3 ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ, ὅσον ἀφορᾷ τὴ διαχείριση τῆς «ἐγχώριας περιουσίας» ἔχει ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ τὶς ὑποχρεώσεις ποὺ ἔχουν οἱ Ο.Τ.Α. κατὰ τὴ διαχείριση τῆς δημοτικῆς καὶ κοινοτικῆς περιουσίας, μετὴν δὲ παράγρ. 4 παρέχεται ἐξουσιοδότηση πρὸς ἔκδοση προεδρικοῦ διατάγματος γιὰ τὴ ρύθμιση τῶν θεμάτων συνθέσεως, ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας ἐν γένει τῆς Ἐπιτροπῆς καθὼς καὶ διαχείρισεως τῆς προαναφερθείσης περιουσίας. Ἐξ ἄλλου, τὸ ἄρθρο 16 παρ. 7 τοῦ ν. 2946/2001 ὀρίζει, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὅτι μετὸ προεδρικό διάταγμα ποὺ θὰ ἐκδοθεῖ ἐφ' ἅπαξ ἐντὸς προθεσμίας ἑξὶ μηνῶν ἀπὸ τὴ δημοσίευση τοῦ νόμου (: 8.10.2001 – προθεσμία ποὺ εἶναι προδήλως ἐνδεικτικὴ καὶ ἀποτελεῖ ἐντονη ὑπόδειξη πρὸς τὴ Διοίκηση γιὰ τὴν ταχεῖα ἔκδοση τοῦ διατάγματος) οἱ διατάξεις τοῦ Π.Δ. 272/85 περὶ ὀργανώσεως τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐγχώριας Περιουσίας (Α' 101), ποὺ εἶχε ἐκδοθεῖ κατ' ἐξουσιοδότηση τοῦ ἀνωτέρω ἄρθ. 84 τοῦ ν. 1416/84, προσαρμύζονται στίς διατάξεις τοῦ ν. 2539/97 (Α' 224) καὶ ρυθμίζονται οἱ σχέσεις τοῦ Δήμου Κυθῆρων μετὴν Ἐπιτροπῆς (περίπτ. β).

Τὸ ὑπὸ ἐπεξεργασία σχέδιο ὀρίζει, μεταξὺ τῶν ἄλλων, στὸ ἄρθρο 3 παράγρ. 1 περίπτ. α καὶ β ὅτι ἡ ἐκ μέρους τῆς Ἐπιτροπῆς διοίκηση καὶ διαχείριση τῆς κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐγχώριας περιουσίας περιλαμβάνει τὴν ἐκμίσθωση, παραχώρηση χρήσεως, πώληση, ἀνταλλαγὴ ἢ δωρεὰ αὐτῆς, τὴ διανομὴ τῆς στοὺς ἀντίστοιχους Ο.Τ.Α., ὡς καὶ τὴν μεταβίβαση κατὰ κυριότητα, παραχώρηση χρήσεως ἢ διαχείριση ἀκινήτων σὲ αὐτοὺς, κατὰ τὰ εἰδικώτερον ὀρι-

ζόμενα στὸ ἄρθ. 17, στὸ ἄρθρο 10 παρ. 2 ὅτι οἱ πόροι καὶ τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα ποὺ περιέχονται στὴν Ἐπιτροπὴ ἀποτελοῦν «κοινὴ περιουσία τοῦ Δήμου Κυθῆρων καὶ τῆς κοινότητος Ἀντικυθῆρων», στὸ ἄρθρο 12 ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς καὶ ὁ ἀπολογισμὸς τῆς Ἐπιτροπῆς περιλαμβάνει εἰδικὸ παράρτημα γιὰ τὴ διαχείριση τῶν προαναφερθέντων Ἱερῶν Προσκυνημάτων, ἢ κινητὴ καὶ ἀκίνητη περιουσία τῶν ὁποίων καταγράφεται σὲ ἰδιαιτέρω βιβλίο, ἐνῶ τὰ ἀκίνητα αὐτῶν καταγράφονται στὸ κτηματολόγιο μεταξὺ τῶν ἀκινήτων τῆς ἐγχώριας περιουσίας (ἄρθρο 13 παράγραφοι 1-3), στὸ ἄρθρο 17 παρ. 2 ὅτι σὲ περίπτωση διανομῆς τῆς ἐγχώριας περιουσίας ἢ Ἐπιτροπῆς ὀρίζει τοὺς Ο.Τ.Α. οἱ ὁποῖοι ἀναλαμβάνουν τὴ διοίκηση καὶ διαχείριση καὶ τῆς περιουσίας τῶν ἀνωτέρω Ἱ. Προσκυνημάτων, στὸ δὲ ἄρθρο 18 ὅτι ἡ «συνθησιμένη μέριμνα καὶ ἐπιμέλεια τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων καὶ ἡ τρέχουσα διαχείριση τῆς περιουσίας τους» ἀνατίθεται σὲ δύο ἐκκλησιαστικὰ συμβούλια (ἓνα γιὰ τὴν Παναγία Μυρτιδιώτισσα καὶ τὸν Ἅγιο Ἰωάννη «ἐν κρημνῶ» καὶ ἓνα γιὰ τὴν Ἀγία Μόνη) ποὺ ἐνεργοῦν ὡς ἐντολοδόχοι τῆς Ἐπιτροπῆς (παρ. 1), ὅτι τὰ ἐν λόγῳ συμβούλια ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Κυθῆρων ὡς πρόεδρο καὶ ἄλλα τέσσερα μέλη ποὺ διορίζονται ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ (παρ. 2), ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ ὀρίζει τὶς ἀρμοδιότητές τους, ἐξαιρουμένον τοῦ δικαιώματος συνάψεως συμβάσεων, ἀποδοχῆς καὶ ἀποποιήσεως κληρονομίας, δωρεᾶς κλπ. καὶ ἐν γένει κάθε δικαιοπραξίας ποὺ συνεπάγεται ὑποχρεώσεις τῶν Ἱ. Προσκυνημάτων ἢ τῆς Ἐπιτροπῆς (παρ. 5), ὅτι τὰ ἔσοδα τῶν Ἱ. Προσκυνημάτων διατίθενται κατὰ προτεραιότητα γιὰ τὴν κάλυψη τῶν ἀναγκῶν τους, τὸ δὲ περίσσευμα ἀποτελεῖ ἔσοδο τῆς Ἐπιτροπῆς (παρ. 6) καὶ ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικὰ συμβούλια λογοδοτοῦν στὴν Ἐπιτροπὴ ὑποχρεωτικῶς μίᾳ φορᾷ τὸ χρόνο καὶ ἐκτάκτως ὅποτεδήποτε τὸ ζητήσῃ ἡ Ἐπιτροπὴ (παρ. 7).

Ἀπὸ τὴν ἐπεξεργασία τοῦ σχεδίου ἀνακύπτει προεχόντως τὸ ζήτημα ἀν εἶναι σύμφωνες μετὸ Σύνταγμα καὶ τὴ Σύμβαση τῆς Ρώμης γιὰ τὴν προάσπιση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων οἱ διατάξεις τοῦ σχεδίου καὶ τοῦ ἐξουσιοδοτικοῦ νόμου, μετὴν ὁποῖες ὀρίζεται ὅτι ἡ κινητὴ καὶ ἀκίνητη περιουσία τῶν ἀνωτέρω Ἱερῶν Προσκυνημάτων ἀποτελεῖ διακοινοτικὴ περιουσία τῶν Ο.Τ.Α. τῶν Κυθῆρων καὶ ὑπάγεται στὴν ἀποκλειστικὴ διοίκηση καὶ διαχείριση τῆς Ἐπιτροπῆς.

Εἰδικώτερα:

Μὲ τὸ ἄρθρο 3 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος κατοχυρώνονται οἱ ἱεροὶ κανόνες καὶ οἱ ἱερεῖς παραδόσεις τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, πλὴν τῶν ἀναφερομένων σὲ διοικητικῆς ἀποκλειστικὰ φύσεως θέματα καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξη τῆς μὴ ἀνατροπῆς βασικῶν διοικητικῶν θεσμῶν καθιερουμένων παγίως καὶ ἀπὸ μακροῦ στὴν Ἐκκλησία (ΣΕ 1269-70/77, 2037/79, 945/80, 3619/82 κ.ἄ.), ἐνῶ μὲ τὸ ἄρθρο 13 παρ. 2 αὐτοῦ κατοχυρώνεται ἡ ἐλευθερία τῆς λατρείας. Ἀπὸ τὶς διατάξεις αὐτὲς συνάγεται ὅτι τὰ ἀφιερωμένα στὴ δημόσια λατρεία πράγματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ ἱεροὶ ναοί, τὰ ἀπὸ μακροῦ τεθειμένα στὴ δημόσια λατρεία Ἱερὰ Προσκυνήματα, τὰ ἱερὰ σκεύη κλπ., εἶναι πράγματα ἱερὰ καὶ ἐκτὸς συναλλαγῆς, ἡ διοίκηση καὶ διαχείριση τῶν ὁποίων ἀνήκει κατ' ἀρχὴν στὴν Ἐκκλησία (βλ. ἄρθρα 966 Α.Κ. καὶ τὶς συνάδουσες μὲ τὸ Σύνταγμα διατάξεις τῶν ἄρθρων 45 παρ. 1 καὶ 59 παρ. 1 καὶ 2 τοῦ ν. 590/77), πλὴν ὀρισμένων εἰδικῶν περιπτώσεων, ὅπως π.χ. τὸ Ἱερὸ Ἰδρυμα Εὐαγγελιστρίας Τήνου, τὸ ὁποῖο, ἐν ὄψει τῆς πανελληνίας ἐμβέλειας καὶ τῶν ποικίλων ἀγαθοεργῶν κλπ. σκοπῶν ποὺ ἐπιδιώκει, κρίθηκε ὅτι θεμιτῶς ἀπὸ συνταγματικῆς ἀπόψεως ἡ διοίκησή του ἀνατέθηκε σὲ ἐπιτροπὴ ἀπὸ αἰρετὰ μέλη, προεδρευομένη πάντως ἀπὸ τὸν οἰκεῖο Μητροπολίτη (βλ. ΣΕ 1269-70/77 Ὁλομ. κ.ἄ.). Κατὰ τὴ νομολογία, τὸν χαρακτήρα αὐτὸ εἶχαν καὶ οἱ ναοὶ τῆς Ἑπτανήσου ἥδη πρὸ τῆς ἐνώσεως μὲ τὴν Ἑλλάδα. Εἰδικώτερα, καθ' ἐρμηνεία τῶν διατάξεων τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Κανονισμοῦ τῆς 19.9.1811, ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὸ ἄρθρο 429 τοῦ Ἰονίου Κώδικος (ὁ ὁποῖος διατηρήθηκε σὲ ἰσχὺ μὲ τὸ ἄρθρο 17 τοῦ ν. ΠΝ/1866 καὶ καταργήθηκε μὲ τὸ ἄρθ. 5 παρ. 2 τοῦ Εἰσ.Ν.Α.Κ.), κρίθηκε ὅτι, ἀνεξαρτήτως τῆς κατηγορίας στὴν ὁποία ἀνήκαν, οἱ ναοὶ τῆς Ἑπτανήσου μὲ τὰ παρακολουθήματά τους ἦσαν πράγματα τοῦ θεοῦ δικαίου, ἐκτὸς συναλλαγῆς καὶ ἐξηρημένα ἐξουσιάζσεως μὲ τὴν ἔννοια τῆς κυριότητος τοῦ κοινοῦ δικαίου (ΣΕ 68/1930, 581/1931 - βλ. ἡδη). Οἱ ναοὶ αὐτοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων, προδήλως, καὶ οἱ προσκυνηματικοί, διατήρησαν τὴν ιδιότητά τους αὐτὴ βάσει τῆς μεταγενέστερης νομοθεσίας [βλ. ἡδη ἄρθρα 966 Α.Κ., 45 παρ. 1 καὶ 59 παρ. 1 τοῦ ν. 590/77 καὶ ἄρθ. 18 παρ. 1 τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Δ.Ι.Σ. 8/1980 (Α' 1)].

Στὴν προκειμένη περίπτωση, ἡ μὲν Παναγία Μυρτιδιώτισσα φέρεται ἰδρυθεῖσα ὡς μονὴ κατὰ τὸν 11ο ἢ 14ο αἰῶνα, ἀνακατασκευάσθηκε δὲ κατὰ τὰ ἔτη 1841-1857, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης «ἐν κρημνῶ», ὁ ὁποῖος ἐξαρθᾶται ἀπὸ

τὴν πρώτη, ἰδρύθηκε τὸ 1592, ἐνῶ ἡ Ἁγία Μόνη ὑφίσταται τουλάχιστον ἀπὸ τὸν 18ο αἰ., ἀνήχθη σὲ Ν.Π.Δ.Δ. μὲ τὸ ἄρθρο 1 τῆς ὑπ' ἀριθ. 44/20.2.1973 Κανονιστικῆς Διατάξεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου (Α' 56) καὶ ἀποτελεῖ ἡδη ν.π.ἰ.δ. κατ' ἄρθρο 1 παρ. 4 τοῦ ν. 590/77 περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Α' 146). Ὅπως δὲν ἀμφισβητεῖται δέ, τὰ ἐν λόγῳ Ἱ. Προσκυνήματα ἔχουν περιέλθει ἀπὸ μακροῦ χρόνου στὴ δημόσια λατρεία καὶ ἔχουν καταστῆ πράγματα ἐκτὸς συναλλαγῆς, προορισμένα γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση θρησκευτικοῦ σκοποῦ (ἄρθρο 966 Α.Κ. - ΣΕ 2068/99 Ὁλομ., 3345/75 Ὁλομ., 54/78 κ.ἄ.).

Ἐν ὄψει τούτων, τὸ Τμῆμα φέρεται πρὸς τὴν ἄποψη ὅτι οἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 84 παρ. 1 περίπτ. β' καὶ 2 τοῦ ν. 1416/84 καὶ τοῦ σχεδίου, σύμφωνα μὲ τὶς ὁποῖες ἀποτελοῦν διακοινοτικὴ περιουσία καὶ ὑπάγονται στὴν ἀποκλειστικὴ διοίκηση καὶ διαχείριση τῆς Ἐπιτροπῆς (ἤτοι Ν.Π.Δ.Δ. ξένου πρὸς τὴν Ἐκκλησία) πράγματα ἐκτὸς συναλλαγῆς, ὑπὸ τὴν ἐκτεθεῖσα ἔννοια, τῶν Ἱ. Προσκυνημάτων τῶν Κυθήρων, ἀντίκεινται στὰ ἄρθρα 3 παρ. 1 καὶ 13 παρ. 2 τοῦ Συντάγματος (contra ΠΕ 409/85, ΣΕ 1956/86).

Περαιτέρω, ὅπως ἔχει κριθεῖ, ἡ κατ' ἄρθρο 17 τοῦ Συντάγματος προστασία τῆς ἰδιοκτησίας δὲν καλύπτει μόνο τὴν ἀπλὴ ὑπαρξὴ αὐτῆς, ἀλλὰ ἐγγυᾶται τὴν ἰδιοκτησία ὡς νομικὸ θεσμὸ, μὲ τὸ κατὰ τὸ περιουσιακὸ δίκαιο περιεχόμενό του, περιλαμβάνει δὲ τὴν ἀνεμπόδιστη καὶ κατ' ἀποκλειστικότητα χρῆση καὶ κάρπωση τοῦ πράγματος. Καὶ ναὶ μὲν δὲν κωλύεται ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία, ἡ καὶ ἡ ἐκτελεστικὴ, ὅταν εἰδικῶς ἐξουσιοδοτεῖται πρὸς τοῦτο, νὰ θεσπίζει περιορισμούς, βάσει ἀντικειμενικῶν κριτηρίων καὶ γιὰ λόγους ἐξυπηρέτησεως τοῦ γενικότερου δημοσίου συμφέροντος, ἀναγόμενους ἰδίως στὸ δικαίωμα τῆς ἀποκλειστικῆς χρήσεως ἢ ἀπόλυτης καρπώσεως τῆς ἰδιοκτησίας, ὑπὸ τὴν προϋπόθεση ὅμως ὅτι μὲ αὐτοὺς τοὺς περιορισμοὺς δὲν καθίσταται ἀδρανὴς ἡ ἰδιοκτησία ἐν σχέσει μὲ τὸν προορισμὸ τῆς, οὔτε ἀποδυναμώνεται σὲ οὐσιώδη βαθμὸ τὸ δικαίωμα τῆς ἀποκλειστικῆς χρήσεως τοῦ πράγματος καὶ ὑπὸ τὸν περαιτέρω ὅρο ὅτι οἱ περιορισμοὶ αὐτοὶ θὰ πρέπει νὰ εἶναι μόνον οἱ ἀναγκαῖοι γιὰ τὴν ἐπίτευξη τοῦ σκοποῦμένου ἀποτελέσματος (βλ. ΣΕ 3521/92 Ὁλομ., 3682/86, Α.Π. 1/1982 Ὁλομ.), ἐνῶ ἡ στέρηση τῆς ἰδιοκτησίας γιὰ δημοσία ὠφέλεια ἐπιτρέπεται μόνο κατόπιν πλήρους ἀποζημιώσεως. Ἐξ ἄλλου, μὲ τὸ ἄρθρο 1 τοῦ 1ου Προσθέτου Πρωτο-

κόλλου τῆς Συμβάσεως τῆς Ρώμης γιὰ τὴν προάσπιση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ κυρώθηκε μὲ τὸ ν.δ. 53/74 (Α' 256), κατοχυρώνεται ὁ σεβασμὸς τῆς περιουσίας τοῦ «προσώπου», στὴν ἐννοια τοῦ ὁποῖου ἐμπίπτουν καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά νομικά πρόσωπα (βλ. ἀπόφαση ΕΔΔΑ τῆς 9.12.1994, Ἱερές Μονές, *Série A*, no 301-A, σκ. 49). Ἡ «περιουσία» αὐτὴ περιλαμβάνει ὄχι μόνον τὰ ἐμπράγματα δικαιώματα, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ δικαιώματα «περιουσιακῆς φύσεως» καὶ τὰ κεκτημένα οἰκονομικὰ συμφέροντα, ὅπως ἐνοχικὰ δικαιώματα καὶ εἰδικώτερα ἀπαιτήσεις, εἴτε ἀναγνωρισμένες μὲ δικαστικὴ ἀπόφαση, εἴτε ἀπλῶς γεγενημένες κατὰ τὸ ἐθνικὸ δίκαιο, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει νόμιμη προσδοκία ὅτι μπορεῖ νὰ ἱκανοποιηθοῦν (Α.Π. 40/1998 Ὁλομ., 43/2002), ἐνῶ ἡ στέρηση περιουσιακῶν δικαιωμάτων ἐπιτρέπεται μόνον γιὰ λόγους δημοσίας ὠφελείας καὶ προϋποθέτει τὴν καταβολὴ ἀποζημιώσεως (Α.Π. 33/2002 Ὁλομ.). Στὴν προκειμένη περίπτωση, οὔτε ἀπὸ τὶς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίες τοῦ ἐξουσιοδοτικοῦ νόμου, οὔτε ἀπὸ ἄλλη διάταξη ἢ στοιχεῖο προκύπτει ὅτι ἡ λοιπὴ, πλὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, κινητὴ καὶ ἀκίνητη περιουσία τῶν Ἱ. Προσκυνημάτων περιῆλθε μὲ νόμιμο τρόπο στοὺς Δήμους καὶ τὶς Κοινότητες τῶν Κυθῆρων ἢ στὴν Ἐπιτροπὴ. Ἀντιθέτως μάλιστα, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ φακέλλου καὶ δὲν ἀμφισβητήθηκε ἀπὸ τοὺς παραστάτες ἐκπροσώπους τῆς Διοικήσεως, ἡ ἐν λόγῳ περιουσία ἀνεκάθεν καταγραφόταν σὲ ξεχωριστὸ βιβλίον περιουσίας τῶν Ἱ. Προσκυνημάτων, τὰ δὲ ἐκ τῆς περιουσίας αὐτῆς ἔσοδα ἐτηροῦντο σὲ εἰδικὸ λογαριασμὸ. Ἐν ὄψει τούτων, οἱ παρατεθεῖσες διατάξεις τοῦ ἄρθρου 84 παρ. 1 παρ. β καὶ 2 τοῦ ν. 1416/84 καὶ τοῦ ὑπὸ ἐπεξεργασία σχεδίου, μὲ τὶς ὁποῖες ἡ κινητὴ καὶ ἀκίνητη περιουσία τῶν ἀνωτέρω Ἱ. Προσκυνημάτων ἀποτελεῖ «διακοινωνικὴ περιουσία» τῶν Ο.Τ.Α. τῶν Κυθῆρων καὶ τίθεται ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν διοίκηση καὶ διαχείριση τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀντίκεινται στὰ ἄρθρα 17 τοῦ Συντάγματος καὶ 1 τοῦ 1ου Προσθ. Πρωτοκόλλου τῆς ΕΣΔΑ διότι δὲν ἐπιβάλλουν ἀπλούς περιορισμούς, ἀλλὰ θίγουν τὸν πυρῆνα τῶν ὡς ἄνω δικαιωμάτων, καὶ δὴ εἴτε ὑπὸ τὴν ἐκδοχὴ ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ἐπέμβαση γίνεται τὸ πρῶτον μὲ τὸν ν. 1416/84, εἴτε ὑπὸ τὴν ἐκδοχὴ ὅτι καθιερῶνεται «τεκμήριον» περὶ τοῦ ὅτι ἡ περιουσία αὐτὴ ἀνήκει στοὺς ἀνωτέρω Ο.Τ.Α. (βλ. προαναφερθεῖσα ἀπόφαση Ἱερές Μονές, σκ. 56 καὶ 58 ἐπόμ.). Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ δὲν ἀσκεῖ ἐπιρροὴ τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τὸ παρελθὸν ἡ διοίκηση καὶ διαχείριση τῆς

περιουσίας αὐτῆς ἀσκήθηκε τοῖς πράγμασι ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ, προεχόντως διότι τοπικὲς πρακτικὲς ἢ ἔθιμα δὲν μποροῦν νὰ κατισχύσουν διατάξεων νόμου, πολλῶν δὲ μᾶλλον διατάξεων ἀυξημένης τυπικῆς ἰσχύος ὅπως ἐν προκειμένῳ. Ἐπιρροὴ ἐξ ἄλλου δὲν ἀσκεῖ οὔτε τὸ γεγονός ὅτι μὲ τὸ σχέδιο ἡ «συνθηθισμένη μέρμινα καὶ ἐπιμέλεια» τῶν Ἱ. Προσκυνημάτων καὶ ἡ «τρέχουσα διαχείριση τῆς περιουσίας τους» ἀνατίθεται σὲ ἐκκλησιαστικὰ συμβούλια μὲ πρόεδρο τὸν Μητροπολίτη, δεδομένου ὅτι οἱ ἀρμοδιότητες αὐτὲς εἶναι ὅλως δευτερεύουσες ἐν σχέσει πρὸς τὶς ἐξουσίες ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ τὶς παρατεθεῖσες ἀυξημένης τυπικῆς ἰσχύος διατάξεις (*contra* ΣΕ 1956/86).

Δεδομένου ὅμως ὅτι τὸ Τμῆμα ἄγεται σὲ κρίση περὶ ἀντισυνταγματικότητας διατάξεων τυπικοῦ νόμου, παραπέμπει τὸ σχέδιο στὸν ἀρμόδιο γιὰ τὴν ἐπεξεργασία σχεδίων προεδρικῶν διαταγμάτων σχηματισμὸ τῆς Ὁλομελείας, κατ' ἄρθρο 100 παρ. 5 τοῦ Συντάγματος.

Ἡ παρούσα γνωμοδότηση ἐκδόθηκε στίς 21 Φεβρουαρίου 2003.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ὑπὸ τοῦ Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ
τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου
τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν
κ. Σπυρίδωνος Ν. Τρωιάνου

Ι. Στὸ δημοσιευόμενον ἀμέσως πλεῖον πάνω Πρακτικὸ ἐπεξεργασίας κανονιστικοῦ διατάγματος τοῦ Ε' Τμήματος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας θίγονται θέματα καίριας σημασίας γιὰ τὴ λειτουργία τῶν σχέσεων Κράτους καὶ Ἐκκλησίας στὴν Ἑλλάδα, ὅπως αὐτὲς ἔχουν διαμορφωθεῖ ἀπὸ τὰ ἄρθρα 3 καὶ 13 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος. Τὸ Πρακτικὸ εἶναι παραπεμπτικὸ, σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 100 τοῦ Συντάγματος, στὸ ὁποῖο κατὰ τὴν ἀναθεώρηση τοῦ 2001 προστέθηκε § 5 μὲ τὸ ἐξῆς περιεχόμενο: «Ὅταν τμῆμα τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἢ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου κρίνει διάταξη τυπικοῦ νόμου ἀντισυνταγματικὴν παραπέμπει ὑποχρεωτικὰ τὸ ζήτημα στὴν οἰκεία ὀλομέλεια, ἐκτὸς ἂν αὐτὸ ἔχει κριθεῖ μὲ προηγούμενη ἀπόφαση τῆς ὀλομέλειας ἢ τοῦ Ἀνώτατου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ. Ἡ ὀλομέλεια συγκροτεῖται σὲ δικαστικὸν σχηματισμὸν καὶ ἀποφαίνεται ὀριστικὰ, ὅπως νόμος ὀρίζει. Ἡ ρύθμιση αὐτὴ ἐφαρμόζεται ἀναλόγως καὶ κατὰ

τὴν ἐπεξεργασία τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων ἀπὸ τὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας». Στὴ συγκεκριμένη περίπτωση ἡ διάταξη τυπικοῦ νόμου πού κριθῆκε ἀντισυνταγματική εἶναι τὸ ἄρθρο 84 τοῦ ν. 1416/1984, μὲ τὸ ὁποῖο ὁρίσθηκε ὅτι ἡ «*Ἐγχώρια περιουσία*» τῶν νήσων Κυθήρων καὶ Ἀντικυθήρων περιλαμβάνει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τὴν κινητὴ καὶ ἀκίνητη περιουσία τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων τῆς Παναγίας τῆς Μυρτιδιώτισσας, τῆς Ἁγίας Μόνης καὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ «*ἐν κρημνῶ*» καὶ τῶν ἀνηκόντων σ' αὐτὰ παρεκκλησίων.

II. Τὸ περιεχόμενο τῆς ἔννοιας «*ἱερό προσκύνημα*» δὲν προσδιορίσθηκε οὔτε ἀπὸ τὸν πολιτειακὸ οὔτε ἀπὸ τὸν ἐκκλησιαστικὸ νομοθέτη. Καὶ οἱ δύο ἀρκέσθηκαν στὰ πορίσματα τῶν οἰκείων ἐπιστημονικῶν κλάδων. Κατὰ τὴ θεωρία, προσκύνημα εἶναι τόπος, πού μεγάλο μέρος τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας θεωρεῖ γιὰ διάφορους λόγους ἱερό, καὶ ὁ ὁποῖος ἐξ αὐτῆς τῆς αἰτίας καθίσταται συχνά, ἰδίως κατὰ τὶς ἡμέρες τῆς πανηγύρεως του ἐκεῖ χώρου λατρείας, ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ὁμαδικῶν συνήθως μετακινήσεων πιστῶν, πού διακατέχονται ἀπὸ τὴν πεποίθηση ὅτι στὸν τόπο ἐκεῖνο ἐκδηλώνεται πλουσιότερη παρὰ ὅπουδήποτε ἄλλου ἢ ἐπενέργεια τῆς θείας χάριτος μὲ τὴν τέλεση θαυμάτων ἢ καὶ μὲ ἄλλους τρόπους ἐξωτερικεύσεως.

Ἡ ἐννοιολογικὴ διάκριση τόπων λατρείας μὲ προσκυνηματικὸ χαρακτήρα καὶ ἡ ὑπαγωγή τους σὲ ἰδιαίτερη νομικὴ μεταχείριση ἔκαναν μὲν τὴν ἐμφάνισή τους τὸν 19ο αἰώνα, ἀλλὰ ἀφοροῦσαν τότε τὴν εἰδικὴ περίπτωση τῆς Εὐαγγελιστρίας τῆς Τήνου (βλ. τὸ β.δ. τῆς 7.4/5.5.1851 καὶ τοὺς ν. ΑΦΖ' καὶ ΑΧΘ'/1887). Χρῆση τῆς λέξης «*προσκύνημα*», ὡς νομικοῦ ὄρου, γιὰ τὸν χαρακτηρισμὸ ἰδιαίτερης κατηγορίας ἱερῶν ναῶν δὲν γινόταν στὰ νομοθετικὰ κείμενα. Αὐτὸ συνέβη γιὰ πρώτη φορά –ἀπ' ὅσο μού εἶναι γνωστὸ– στὸ ἄρθρο 56 τοῦ ν. 5148/1931 (= ἄ. 77 κωδ. ν. 5148/1931) καὶ ἐπαναλήφθηκε στοὺς μεταγενέστερους νόμους περὶ ἱερῶν ναῶν καὶ ἐνοριῶν.

Ἀπὸ τὴν παραπάνω ἔννοια τοῦ προσκυνηματος προκύπτει ὅτι συστατικὸ τῆς στοιχείο εἶναι ἡ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου περιέλευση τοῦ συγκεκριμένου ναοῦ σὲ δημόσια λατρεία, ὥστε νὰ ἔχει καταστῆ πράγμα κοινῆς χρήσεως γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση θρησκευτικοῦ σκοποῦ. Κατὰ τὴ δεκαετία τοῦ '60 προσδόθηκε σὲ ἱεροὺς ναοὺς ὁ χαρακτήρας τοῦ προσκυνηματος ἄλλοτε μὲ εἰδικὸ νόμο, ὅπως ἐπὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ρώσου μὲ τὸ ἄρθρο 140 τοῦ ν. 4149/1961, καὶ ἄλλοτε μὲ διάταγμα, ὅπως ἐπὶ

τῆς Παναγίας Σουμελᾶ μὲ τὸ β.δ. 924 τῆς 18.10/14.11.1966 μὲ βάση τὴ γενικὴ (ὄχι εἰδικῶς γιὰ προσκυνήματα) ἐξουσιοδοτικὴ διάταξη τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ ν. 4326/1963.

Εἰδικὴ πρόβλεψη γιὰ τὰ προσκυνήματα περιέλαβε τὸ ν.δ. 126/1969 «*Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*» στὸ ἄρθρο 42 § 7: «*Ἡ διοίκησις καὶ διαχειρίσις τῶν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τελούντων Ἱ. Προσκυνημάτων καὶ Ἱδρυμάτων καθορίζεται ἐντὸς τῶν ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 22 τοῦ Συντάγματος τιθεμένων ὁρίων, δι' ἀποφάσεων τῆς Ι.Σ.Ι., δημοσιευομένων εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως*». Σύμφωνα μὲ τὴ διάταξη αὐτὴ ὀφείλει ἡ Ι.Σ.Ι. νὰ προβῆ στὴν ἔκδοση ἰδιαίτερης κανονιστικῆς πράξης γιὰ κάθε προσκύνημα. Ἔτσι μὲ τὴν ἀπόφαση 4358/1976 τῆς Ὀλομέλειας τοῦ Σ.τ.Ε. κριθῆκε ὅτι ὁ Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθμ. 7/1970 πού ἀφοροῦσε τὸ σύνολο τῶν προσκυνημάτων καὶ ἱδρυμάτων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐκδόθηκε χωρὶς ἐξουσιοδότηση. Πάντως ἔγινε χρῆση τοῦ ἄρθρου 42 § 7 τοῦ ν.δ. 126/1969 γιὰ τὴν ἔκδοση κανονιστικῶν διατάξεων γιὰ μεμονωμένα προσκυνήματα. Ἐξ ἄλλου, μὲ τὸ ἄρθρο 1 § 4 τοῦ ἴδιου νομ. διατάγματος ἐπεκτάθηκαν σὲ ὅλα τὰ προσκυνήματα – καὶ τὰ προϋφιστάμενα ὑπὸ διαφορετικὴ νομικὴ μορφή – τὸ καθεστῶς νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου.

Σημαντικὴ μεταβολὴ στὸ νομικὸ καθεστῶς ὄλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱδρυμάτων συντελέσθηκε μὲ τὸ ἄρθρο 1 § 4 ἐδ. β' τοῦ ἰσχύοντος Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦ ν. 590/1977, πού τὰ μετέτρεψε σὲ νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου. Ἡ μεταβολὴ αὐτὴ κατέλαβε καὶ τὰ προσκυνήματα. (Ὡς πρὸς τὶς ἐνδιάμεσες ἐξελικτικὰς φάσεις πρβλ. Σπ. Τρωιάνου, *Περὶ τῆς νομικῆς φύσεως τῶν Ἱερῶν Προσκυνημάτων κατὰ τὴν ἰσχύουσαν νομοθεσίαν*, «*Ἐκκλησία*» τ. 59, 1982, σ. 196-199). Περαιτέρω, γιὰ τὴν ἐνοποίηση τῶν σχετικῶν ρυθμίσεων περιέλαβε ὁ νόμος αὐτὸς στὸ ἄρθρο 59 τὴν ἀκόλουθη διάταξη: «*1. Ἡ διοίκησις καὶ διαχειρίσις τῶν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κειμένων Ἱερῶν Προσκυνημάτων καθορίζεται, ἅτε τούτων ἔκπαλαι τεθειμένων, ἀνεξαρτήτως τῆς μέχρι τοῦδε νομικῆς αὐτῶν μορφῆς καὶ καταστάσεως, εἰς τὴν δημοσίαν λατρείαν, δι' ἀποφάσεων τῆς Δ.Ι.Σ., ἐγκρινομένων ὑπὸ τῆς Ι.Σ.Ι. καὶ δημοσιευομένων διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως. 2. Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἱδρυμάτων, ὡς καὶ τῶν κατὰ τὴν παράγραφον 1 τοῦ παρόντος Ἱερῶν Προσκυνημάτων, εἶναι αὐτοδικαίως οἱ οἰκείοι*

Μητροπολίται». Με βάση αυτή την έξουσιοδότηση έχουν εκδοθεί από το 1981 μέχρι σήμερα οί Κανονισμοί τῆς Ἱ. Συνόδου ὑπ' ἀριθμ. 15, 16, 20-22, 25-28, 31-33, 35-37, 41-44, 50, 51, 53, 57, 60-62, 71-75, 80-82, 84, 88, 90, 91, 98, 106-113, 118, 127-131, 145, 146.

Μοναδική ἔξαιρηση (με σεβασμό, ὡστόσο, τῆς ἀρχῆς ὅτι ἡ προεδρία τοῦ οἰκείου ἰδρύματος ἀνήκει στὸν ἐπιχώριο Μητροπολίτη) στὸ ἐνιαῖο αὐτὸ σύστημα καθιέρωσε ὁ ν. 590/1977 με τὸ ἄρθρο 66 γιὰ τὸ «Πανελλήνιον Ἱερὸν Ἰδρυμα Εὐαγγελιστρίας τῆς Τήνου», ὡς πρὸς τὸ ὁποῖο διατηρήθηκε σὲ ἰσχὺ ὁ ν. 349/1976 γιὰ τοὺς λόγους πού μνημονεύει καὶ ἡ γνωμοδότηση τοῦ Σ.τ.Ε. Κάθε ἄλλη διάταξη ἀντίθετη στὶς παραπάνω ρυθμίσεις καταργήθηκε, ἔστω κι ἂν περιείχετο σὲ εἰδικὸ νόμο, κατὰ τὴ ρητὴ ἐπιταγὴ τοῦ ἄρθρου 74. Ἐπομένως, ἀπὸ τὴ δημοσίευση τοῦ ν. 590/1977 ἔπαυσαν νὰ ἰσχύουν ὅλες οἱ ἀντίθετες διατάξεις ὡς πρὸς τὰ διαχειριστικὰ ὄργανα τῶν προσκυνημάτων τῶν Κυθῆρων. Σὲ αὐτῶν τῶν ρυθμίσεων τὴν ἀνατροπὴ ἀπέβλεψε ὁποῖος ὑπαγόρευσε τὸ ἄρθρο 84 κατὰ τὴν κατάρτιση τοῦ σχεδίου τοῦ ν. 1416/1984, παραβλέποντας τὴν παραβίαση περισσότερων ἀπὸ μία συνταγματικῶν διατάξεων. Πρέπει δὲ νὰ σημειωθεῖ, ὅτι δὲν εἶχε ἐνημερωθεῖ ἡ Ἐθνικὴ Ἀντιπροσωπεῖα γιὰ τὸ ὅτι ἡ ψήφισή τοῦ συγκεκριμένου ἄρθρου συνεπαγόταν κατάργηση ad hoc ρυθμίσεως τοῦ κατ' ἐξοχὴν εἰδικοῦ νομοθετήματος, δηλαδὴ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

III. Εἶναι γνωστὸ ὅτι τὰ νησιά τοῦ Ἰονίου διετέλεσαν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνες ὑπὸ ξένη κυριαρχία. Στὸ διάστημα αὐτὸ ἐπανειλημμένως ἀσχολήθηκαν οἱ Ἐνετικὲς ἀρχές γιὰ τὰ θέματα τῆς διοικήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας γενικῶς, εἰδικότερα δὲ μετὰ τὴν περιουσία ναῶν καὶ μονῶν. Τὸ τελευταῖο, ἀλλὰ καὶ τὸ σημαντικότερο ἀπὸ τὰ νομοθετήματα αὐτὰ εἶναι ἕνας νόμος πού ἐξέδωσε στὶς 14/26 Αὐγούστου 1754 ὁ Γενικὸς Προβλεπτής Θαλάσσης Αὐγουστίνος Sagredo, πού στὴ συνέχεια ἐπικυρώθηκε ἀπὸ τὴ Γερουσία (G. Rojago, *Le leggi municipali delle Isole Ionie, II, Corfu 1848*, σ. 159-170). Τὸ κείμενο αὐτὸ, γνωστὸ ὡς «*Σαργέδειος Νόμος*», ἴσχυσε καὶ μετὰ τὸν τεταρταρισμὸ τῆς Ἐνετοκρατίας μέχρι τὶς 18 Σεπτεμβρίου 1811, ὅποτε κυρώθηκε ἀπὸ τὴ Βουλὴ τῶν Ἰονίων Νήσων νέος Κανονισμὸς ἐπιγραφόμενος «*Διαταγὴ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Κλήρου τῶν Γραικῶν τῶν Ἰονικῶν Νήσων*». Ὁ Κανονισμὸς αὐτὸς (βλ. προχείρως τὸ κείμενό του στὴ συλλογὴ «*Ραπτάρχη*» τ. 33 σ. 359 ἐπ.), πού κατὰ ἕνα με-

γάλο μέρος τοῦ ἐπανελάμβανε διατάξεις τοῦ «*Σαργέδειου Νόμου*», δὲν ἴσχυσε ταυτόχρονα σὲ ὅλα τὰ νησιά, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ψήφισή του ἡ Κεφαλονιά, ἡ Ἰθάκη, ἡ Ζάκυνθος, τὰ Κύθηρα (ἀπὸ τὸ 1809) καὶ ἡ Λευκάδα (ἀπὸ τὸ 1810) εἶχαν ἤδη περιέλθει στοὺς Ἄγγλους, μόνον δὲ ἡ Κέρκυρα καὶ οἱ Παξοὶ τελοῦσαν ἀκόμη ὑπὸ Γαλλικὴ διοίκηση.

Ἐπὶ Ἰονίου Πολιτείας ἐκδόθηκαν στὶς 30 Μαΐου 1820 ὁ νόμος τοῦ Α' Κοινοβουλίου, μετὰ τὸν ὁποῖο ἀνατέθηκαν οἱ πρόσοδοι τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἰδρυμάτων ἐν γενεῖ σὲ γενικὸ διαχειριστή, καὶ στὶς 2 Μαρτίου 1840 ὁ νόμος τοῦ Ζ' Κοινοβουλίου, πού ὑποχρέωσε τοὺς οἰκονόμους τῶν μονῶν καὶ τοὺς διαχειριστὲς τῶν ναῶν νὰ λογοδοτοῦν στὸν Ὑπαρχο μέσα σὲ ἕνα μῆνα ἀπὸ τὴ λήξη τῆς ὑπηρεσίας τους (βλ. καὶ νόμο τῆς 11ης Μαΐου 1840 τοῦ ἴδιου Κοινοβουλίου). Οἱ νόμοι αὐτοὶ δὲν ἐπέφεραν καμία οὐσιώδη μεταβολὴ στὸν Κανονισμὸ τοῦ 1811. Ἀντιθέτως μάλιστα, ἔχοντας συνταχθεῖ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Συντάγματος τοῦ 1817 (πρβλ. Σπ. Τρωιάνου, Ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία στὰ Ἰόνια νησιά τὸ 19ο αἰῶνα: Οἱ συνταγματικὲς διατάξεις, «*Τὸ Ἰόνιο. Περιβάλλον - Κοινωνία - Πολιτισμὸς*», Ἀθήνα 1984, σ. 221-231), ἐπεξέτειναν οἱ παραπάνω νόμοι τὴν ἰσχὺ τοῦ Κανονισμοῦ σὲ ὁλόκληρη τὴν Ἑπτάνησο μετὰ συνεχεῖς ἀναφορὲς στὸ κείμενό του.

Κατὰ τὸ ἄρθρο 12 τοῦ Κανονισμοῦ: «*Ὅλαι αἱ ἐκκλησιαστικαὶ διαιροῦνται, 1 εἰς Μοναστήρια. 2 εἰς Ἐκκλησίας ἐνορίας. 3 εἰς Ἐκκλησίας δικαιοῦματος μερικοῦ 4 εἰς Ἐκκλησίας δικαιοῦματος δημοσίου*». Στὴ συνέχεια, περιέχονται εἰδικὲς διατάξεις γιὰ κάθε μία ἀπὸ τὶς τέσσαρες αὐτὲς κατηγορίες. Καὶ τὰ τρία προσκυνήματα, τῶν ὁποίων τὴν κινητὴ καὶ ἀκίνητη περιουσία ἐντάσσει τὸ ἄρθρο 84 τοῦ ν. 1416/1984 στὴν Ἐγχώρια Περιουσία τῶν Κυθῆρων, ἦσαν μοναστήρια, ὅπως ἐπισημαίνεται καὶ στὴ γνωμοδότηση τοῦ Σ.τ.Ε.

Μετὰ τὴν ἔνωση τῶν Ἰονίων Νήσων μετὰ τὴν Ἑλλάδα ἐκδόθηκε ὁ ν. ΠΝ'/1866 «*Περὶ εἰσαγωγῆς ἐν Ἑπτανήσῳ τῆς ἐν τῷ λοιπῷ Βασιλείῳ ἰσχυροῦσης νομοθεσίας*», ὁ ὁποῖος μετὰ τὰ ἄρθρα 10 καὶ 11 διατήρησε προσωρινῶς τὸν θεσμὸ τῆς Ἐγχώριας Περιουσίας. Παρατίθεται μόνον τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ δύο ἄρθρα, ἐπειδὴ αὐτὸ περιέχει τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴ διατήρηση τοῦ θεσμοῦ: «*Μέχρι τῆς παρελεύσεως τῆς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 8 τεταγμένης προθεσμίας διατηροῦσι προσωρινῶς τὸ κῦρος ἐν τοῖς Ἰονίοις Νήσοις αἱ νῦν κείμεναι αὐτόθι περὶ ἐπιχωρίων προσόδων*

διατάξεις, ἐφ' ὅσον δὲν ἀντιβαίνουν εἰς τοὺς πρὸς ἀφομοίωσιν τῆς νομοθεσίας τῶν Ἰονίων Νήσων ἐκδοθέντας καὶ ἐκδοθησομένους νόμους».

Μετὰ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ ν. ΠΝ'/1866 προέκυψε ἀμφισβήτηση, ἂν ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύει ὁ Κανονισμὸς τοῦ 1811 ἢ ἂν, ἀντιθέτως, ἐπεκτάθηκε καὶ στὴν Ἑπτανήσο ἢ ἑλληνικὴ νομοθεσία περὶ ναῶν καὶ μονῶν, ἐπειδὴ ἀπὸ 1ης Ἰουλίου 1866 ἄρχισε νὰ ἐφαρμόζεται καὶ ἐκεῖ ἢ ἐκκλησιαστικὴ νομοθεσία τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους, δοθέντος ὅτι μὲ τὴν Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Πράξι «Περὶ τῆς ὑπαγωγῆς τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑπτανήσου τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος» (βλ. Μητρ. Κίτρους Βαρνάβα Τζωρτζάτου, Ἡ καταστατικὴ νομοθεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις 1967, σ. 45 ἐπ.) τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο παραχώρησε ἀπὸ ἄποψη κανονικῆς δικαιοδοσίας τὰ Ἴονια νησιά στὴν Αὐτοκέφαλο Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος. Σύμφωνα μὲ τὰ στοιχεῖα ποὺ διέσωσε ὁ δικηγόρος Κερκύρας Φίλιππος Π. Παπαμάρκου σὲ σχετικὴ μελέτη τοῦ ποὺ συνέταξε τὸ 1920 (Οἱ ἐν Ἑπτανήσῳ ἐνοριακοὶ ναοὶ μετὰ τὸν περὶ ἐνοριακῶν ναῶν νόμον ΓΦ-ΣΤ', μετὰ παραρτήματος περιέχοντος τὸν Ἐκκλησιαστικὸν Κανονισμὸν τοῦ 1811, ἐκδ. β', ὑπὸ Μεθοδίου Κοντοστόπουλου, Μητρ. Κερκύρας, μετὰ ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων, Κέρκυρα 1953) ἡ νομολογία ἔδωσε τὴν ἀκόλουθον λύση: «Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου τὸ ἡμέτερον Ἐφετεῖον [ἐννοεῖται τὸ Ἐφετεῖον Κερκύρας] ἐξέδοτο τὰς ὑπ' ἀριθ. 420 τοῦ 1877, 16 τοῦ 1906 καὶ 109 τοῦ 1908 ἀποφάσεις, δι' ὧν ἀπεφάνητο παγίως, οὕτως εἰπεῖν, ὅτι τὰ περὶ Ἐκκλησιῶν ἐν Ἑπτανήσῳ διέπει ὁ Σαγρέδειος νόμος καὶ ὁ Κανονισμὸς τοῦ 1811 καὶ ὅτι δὲν ἐπεξετάθησαν, ἐπομένως, αὐτόθι αἱ ἐν τῷ λοιπῷ Βασιλείῳ κρατοῦσαι διατάξεις περὶ Ἐκκλησιῶν, τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ ὁ νόμος ΠΝ' διὰ τοῦ ἄρθρου 17 ρητῶς διετήρησεν ἐν Ἑπτανήσῳ τὸ κῆρος τῶν Κανονισμῶν, τῶν διεπόντων τὰ καθιδρύματα εἰς ἃ, ἀναντιρρήτως, ὑπάγονται οἱ ναοὶ καὶ δὴ οἱ ἐνοριακοὶ τοιοῦτοι. Βεβαίως αἱ τῶν Ἐφετῶν προδιαληφθεῖσαι ἀποφάσεις ἐπελήφθησαν τοῦ ζητήματος τούτου ἀπὸ ἀπόψεως καθαρῶς ἰδιωτικοῦ δικαίου, ἢ δικαίου ἐξ ὑποκειμένου, καθόσον αἱ διατάξεις, αἱ τὰ τῆς λατρείας ἀφορῶσαι καὶ αἱ καθαρῶς θρησκευτικὸν χαρακτῆρα ἐνέχουσαι τοιαῦται τοῦ εἰρημένου Κανονισμοῦ, ἰδίᾳ δὲ τὰ περὶ δικαιοδοσίας τῶν Ἀρχιεπισκόπων καὶ πρωτίστως τὰ περὶ Μονῶν, διέπονται ὑπὸ τῶν ἐν τῷ λοιπῷ Βασιλείῳ ἰσχυόντων νόμων, καθὸ τὴν δημοσίαν ἀφορώντων τάξιν» (σ. 10 ἐπ.).

Ἀπὸ ὅσα ἐκτέθηκαν πρὸ πάνω συνάγεται, ὅτι μετὰ τὸ 1866 ἐφαρμοζόταν ἐπὶ τῶν μονῶν τῆς Ἑπτανήσου ὄχι ὁ Κανονισμὸς τοῦ 1811, ἀλλὰ τὸ Β.Δ. τῆς 28.7/15.9.1858 «Περὶ κανονισμοῦ τῶν μοναστηρίων». Κατὰ συνέπεια ἔχει ἰδιαίτερη σημασία ἢ τότε ιδιότητα τῶν τριῶν τόπων λατρείας, τοὺς ὁποίους ὁ ν. 1416/84 ἀναφέρει ὡς «προσκυνήματα», δηλαδὴ τῆς Παναγίας τῆς Μυρτιδιώτισσας, τῆς Ἁγίας Μόνης καὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ «ἐν κρημῶν». Ρητὴ μνεῖα ιδιότητος γίνεται στὴ γνωμοδότηση τοῦ Σ.τ.Ε. μόνο γιὰ τὴν Παναγία τῆς Μυρτιδιώτισσας μὲ τὴ φράση, ὅτι «φέρεται ἰδρυθεῖσα ὡς μονὴ κατὰ τὸν 11ο ἢ 14ο αἰῶνα». Κατόπιν αὐτοῦ δὲν εἶναι ἄσκοπο νὰ παρασχεθῶν συμπληρωματικῶς μερικὰ συγκεκριμένα στοιχεῖα. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν χρόνον τῆς ἰδρύσεώς της δὲν ὑπάρχει καμία ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὸ ὅτι ἡ Παναγία ἢ Μυρτιδιώτισσα ὑπῆρξε πάντοτε μονὴ (Ἰ. Μονὴ Μυρτιδιῶν), τῆς ὁποίας ὁ ἐσωτερικὸς κανονισμὸς σώζεται στὸν κώδικα Εὐγενίου Μαχαιριώτη στὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τῆς Μητροπόλεως Κυθήρων. Τὴ λειτουργία τῆς μονῆς ἐπιβεβαιώνουν τάφοι μοναχῶν στὸν περίβολο τοῦ μοναστηριοῦ, καθὼς καὶ μαρτυρίες ἀναφερόμενες στὸ ἔτος 1800, περιεχόμενες σὲ χρονικὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (βλ. Π.Κ. Τσιτσιλία, Ἡ ἱστορία τῶν Κυθήρων, τ. Β' [Ἐταιρεία Κυθηραϊκῶν Μελετῶν, 3], Ἀθήνα 1994, σ. 119 σημ. 69). Τὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἁγίας Μόνης ὡς μονῆς ἱστοροῦνται στὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφή: «Ἀνίδρουνται μὲν ὁ περικαλῆς οὗτος ναὸς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου Ἁγίας Μόνης μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν οἰκημάτων καὶ δεξαμενῶν ζήλω θεοπρεπῆ τῶν σεπτῶν ἀρχιεπισκόπων Κυθήρων, (...) κεκόσμηται δὲ καὶ καθωράισται δι' εὐπρεπῶν σκευῶν (...) τῇ ἀκαμάτῳ ἐνεργείᾳ τῶν ἐπιτρόπων τῆς Μονῆς ταύτης. (...) Ἔτει σωτηρίῳ 1868» (βλ. Τσιτσιλία, ὁ.π. σ. 164). Τέλος, στὸ δυτικὸ ὑπέρθυρο τοῦ Διαβατικοῦ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ «ἐν κρημῶν» σώζεται ἐπιγραφή μὲ τὴ χρονολογία 1592, ποὺ δηλώνει εἴτε τὴν ἀνέγερση, εἴτε τὴν ἐπέκταση τῆς μονῆς. (Περὶ τῆς μονῆς αὐτῆς βλ. καὶ Ἰ. Μπίθα, Δέησις Ἱερέως Νικολάου Χαραμουντάνη. Εἰκόνα δέησης ἀπὸ τὰ Κύθηρα στὸ Βυζαντινὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν, «Δελτίον τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας», περ. Δ' τ. 22, 2001, σ. 229 ἐπ., ἰδίως 231).

Βάσει τῶν δεδομένων αὐτῶν ἢ ἀνάμειξη τῆς Ἐγκύριου Περιουσίας στὴ διαχείριση τῆς περιουσίας τῶν κυθηραϊκῶν μοναστηρίων ἐρχόταν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ ἄρθρο 10 τοῦ ν. ΠΝ' ποῦ, ὅπως προαναφέρθηκε, διατήρησε προσωρινῶς τὶς σχετικὲς διατάξεις σὲ

ἰσχὺ «ἐφ' ὅσον δὲν ἀντιβαίνουνσιν εἰς τοὺς πρὸς ἀφομοίωσιν τῆς νομοθεσίας τῶν Ἰονίων Νήσων ἐκδοθέντας καὶ ἐκδοθησομένους νόμους» – προϋπόθεση ποὺ δὲν συνέτρεχε ἐν προκειμένῳ. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε νὰ στερηθοῦν ἀπὸ τὴ διαχείριση τῆς περιουσίας τους νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, δηλαδὴ μονὲς ἐν λειτουργίᾳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Τὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι τὸ μόνο, ὡς πρὸς τὸ ὅποιο θὰ μπορούσε νὰ ἐκφράσει κανεὶς ἐπιφυλάξεις σὲ σχέση μετὰ τὴ διατύπωση τῆς γνωμοδοτήσεως, ὅπου ἢ προβολὴ τοῦ χαρακτήρα τῶν προσκυνημάτων ὡς πραγμάτων ἐκτὸς συναλλαγῆς καλύπτει σημαντικό μέρος τῆς ἐπιχειρηματολογίας, ἐνῶ τὸ πρόβλημα εἶναι πολὺ εὐρύτερο, γιατί ἡ ὅλη δομὴ τῆς Ἐγχώριας Περιουσίας, σὲ ὅσα νησιά τοῦ Ἰονίου χώρου καὶ γιὰ ὅσο χρόνο διατηρήθηκε ὁ θεσμὸς αὐτός, νοσοῦσε ἤδη ἀπὸ τὸ 1866, στὸ μέτρο ποὺ κάποιοι σχηματισμοὶ Τοπικῆς Αὐτοδιοικήσεως –κατὰ τὴ νεώτερη ὀρολογία– ἀπέκτησαν τύποις μὲν τὴ διαχείριση, κατ' οὐσίαν ὁμως δικαίωμα κυριότητος ἐπὶ περιουσιακῶν στοιχείων ὄχι ναῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐξα-

κολούθησε νὰ ἰσχύει τὸ εἰδικὸ καθεστῶς τοῦ Ἠνωμένου Κράτους τῶν Ἰονίων Νήσων, ἀλλὰ μονῶν διοικουμένων κατὰ τὸ δίκαιο τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὴ συζήτηση προβλήθηκε προφανῶς ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς Ἐγχώριας Περιουσίας, ὅτι ἀπὸ μακροῦ ὑφίσταται τὸ ἤδη ἀπορριπτόμενο ὡς ἀντισυνταγματικὸ διαχειριστικὸ καθεστῶς, ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι ἔχει –σὲ τελικὴ ἀνάλυση– δημιουργηθεῖ ἔθιμο, ἄποψη ποὺ ὀρθῶς ἀποκρούσθηκε μετὰ τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι οἱ διατάξεις τοῦ Συντάγματος ἢ ἄλλου νομοθετικοῦ κειμένου ἀύξημένης τυπικῆς ἰσχύος δὲν κάμπτονται ἐνώπιον ἀντίθετων, ἔστω καὶ μακροχρόνιων, τοπικῶν συνηθειῶν καὶ πρακτικῶν. Δοθέντος ὁμως ὅτι κατ' ἀρχὴν ἀντίθεση τοῦ καθεστώτος αὐτοῦ πρὸς τὸ Σύνταγμα ὑφίστατο ἤδη ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864, διερωτᾶται κανεὶς, γιὰ ποιοὺ λόγους δὲν ὑπῆρξε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Ἐνώσεως μέχρι σήμερα ἀντίδραση τῶν ἐπιτόπιων ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν.

ΑΒΑΤΟΝ

Τὸ δέος τῆς χαρισματικῆς τελείωσης τῆς φύσης

Τὸ Ἴαβατον τοῦ Ἁγίου Ὁρους, γιὰ τὸ ὁποῖο τόσος λόγος καὶ θόρυβος γίνεται τελευταῖα, ἀντιμετωπίζεται, ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρὲς, ὡς θέμα ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ἢ ὡς ἱστορικὸ καὶ πολιτιστικὸ κειμήλιο («τζοβαῖρι») κλπ. Τὸ Ἴαβατον, ὅμως, θεωρούμενο μέσα σὲ πλαίσια ἐνδοκοσμικά, δηλαδή, ἀνθρώπινα, εἶναι ἀκατανόητο, ἀκόμη δὲ καὶ ἀδιανόητο. Πολὺ περισσότερο, θεωρούμενο μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἐκκοσμίκευσης (θηρησκευτικοῦ ἀποχρωματισμοῦ) τῆς σύγχρονης ἐποχῆς, ἔξω δηλαδή ἀπὸ τὶς προϋποθέσεις τῆς εὐαγγελικῆς θείας ἀποκάλυψης, τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τῆς ὀρθόδοξης Θεολογίας, τὸ Ἴαβατον εἶναι «σκάνδαλον καὶ μωρία» (Α΄ Κορ. 1, 23).

Τὸ Ἴαγιον Ὁρος, ἐπίσης, δὲν ξεφύτρωσε ἔτσι αὐθαίρετα, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀποκοτιᾶς κάποιων φανατικῶν «καλογῆρων» τοῦ... «σκοτεινοῦ Μεσαίωνα»! Τὸ Ἴαγιον Ὁρος, τὸ Ἴαβατον, ἡ γεωγραφικὴ δηλαδή ἀποκλειστικότητα του, ὁ κανονισμὸς τῆς λειτουργίας του, ὁ τρόπος ζωῆς καὶ πολιτείας τῶν μοναχῶν κατοίκων του ἔχουν ρίζες καθαρὰ θεολογικὲς καὶ, εἰδικότερα, ἐσχατολογικὲς.

Σύμφωνα μὲ τὴν ἀγιογραφικὴ ἀποκάλυψη, ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου εἶχε δυναμικὸ χαρακτήρα. Ἐνῶ, δηλαδή, ὁ ἀνθρώπος δημιουργήθηκε «κατ' εἰκόνα Θεοῦ», ἐν τούτοις ἡ ὑπαρξὴ πού τοῦ δόθηκε δὲν ἦταν ἀπόλυτα, ἀλλὰ σχετικὰ τέλεια. Αὐτὸ εἶχε τὴν ἔννοια, ὅτι ὁ ἀνθρώπος, δημιουργημένος μὲ τὰ θεϊκὰ χαρίσματα τοῦ «κατ' εἰκόνα», εἶχε συνάμα τὴν κλήση, νὰ ἐπιδιώξει καὶ ὁ ἴδιος, μὲ δική του ἐλεύθερη ἐπιλογὴ καὶ ἐνέργεια, τὴν τελείωση καὶ ὀλοκλήρωση τῆς φύσης του.

Ἐπίσης, στὴν πορεία του γιὰ τὴν τελείωση καὶ ὀλοκλήρωσή του, ὁ Θεὸς ἔδωσε στὸν ἀνθρώπο τὴ διαφυλικὴ καὶ διαπροσωπικὴ δομὴ τῆς φύσης του. Σαφῶς μαρτυρεῖται στὴ Γένεση, ὅτι ἡ διαφυλικὴ καὶ διαπροσωπικὴ διάκριση τῆς ἀνθρώπινης φύσης ἀποσκοποῦσε στὴ βοήθεια τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ νὰ προχωρήσει καὶ ἐπιτύχει τὴν κατάστασι τῆς «μ ι ἄ ς σαρκὸς» (2, 24), τὴν τελείωση, δηλαδή, καὶ ὀλοκλήρωση τῆς μ ι ἄ ς ἀνθρώπινης φύσης.

Ὁ Θεός, ὅμως, ὅταν σαρκώθηκε, ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, ἀποκάλυψε ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὸν βιολογικὸ αὐτὸ τρόπο, γιὰ τὴν τελείωση καὶ ὀλοκλήρωση τῆς ἀνθρώπινης φύσης, ὑπάρχει καὶ ἕνας ἄλλος, μ ἡ β ι ο λ ο γ ι κ ὸ ς τρόπος: ἡ παρθενικὴ τῆς ὑπαρξὸς καὶ ὅτι καὶ ὁ τρόπος αὐτὸς εἶναι ἐφικτός, ὄχι ὅμως ἀπὸ ὅλους, ἀλλὰ ἀπὸ λίγους πού ἔχουν τὸ εἰδικὸ αὐτὸ χάρισμα καὶ τὴν κλήση ἀπὸ τὸν Θεὸ (Ματθ. 19, 10-11).

Τὸν χαρισματικὸ αὐτὸν τρόπο τελείωσης καὶ ὀλοκλήρωσης τῆς ἀνθρώπινης φύσης πραγμάτωσε πρῶτος ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς καὶ συνέχεια ἐπιχειροῦν καὶ βιώνουν οἱ μοναχοὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἄνδρες καὶ γυναῖκες.

Ὁ Χριστὸς, ἀποκάλυψε, ἐπίσης, ὅτι ἡ διαφυλικὴ τῆς ἀνθρώπινης φύσης εἶναι χρονικὴ καὶ ἰσχύει μόνο γιὰ τὴν ἱστορικὴ καὶ βιολογικὴ περίοδο τῆς ζωῆς καὶ ὅτι, στὴ μεταἱστορικὴ ἐποχὴ, πού θὰ ἀρχίσει μὲ τὴν κοινὴ ἀνάστασι τῶν νεκρῶν, ἡ βιολογικὴ, διαφυλικὴ διάκρισι τῶν ἀνθρωπίνων προσώπων θὰ καταργηθεῖ. Στὴ μεταἱστορικὴ καὶ ἄχρονη αὐτὴ ἐποχὴ, ὅλοι οἱ ἀνθρώποι, τόσο οἱ ἄνδρες ὅσο καὶ οἱ γυναῖκες, θὰ ἀποκτήσουν τὴ μίᾳ ἀνθρώπινη φύση στὴν τέλεια καὶ ὀριστικὴ ὑπαρξιακὴ κατάστασή της, ἡ ὁποία δὲν θὰ ἔχει πᾶ τὴ βιολογικὴ διάκρισι τῆς παρουσίας φάσης τοῦ ἱστορικοῦ χωροχρόνου: «Ἐν τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν (δὲν νυμφεύονται οἱ ἄνδρες) οὔτε ἐγκαμίζονται (οὔτε παντρεύονται οἱ γυναῖκες), ἀλλ' ὡς ἄγγελοι (χωρὶς διαφυλικὴ διάκρισι) εἰσι»

Τοῦ

Σεβασμ. Μητροπολίτου
Ἀχελώου κ. **Εὐθυμίου**

(Ματθ. 22, 30). Τὴν κατάσταση αὐτὴ τῆς τελείωσης τῆς ἀνθρώπινης φύσης, ὁ Χριστὸς ὀνόμασε «*παλιγγενεσία*» ἢ «*Βασιλεία τοῦ Θεοῦ*» (Ματθ. 19, 29. Ἰωάν. 3, 3).

Οἱ δύο αὐτοὶ καταστατικοὶ λόγοι τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὴν τελείωση καὶ ὀλοκλήρωση τῆς ἀνθρώπινης φύσης ἀποτέλεσαν τὴ βάση καὶ τὸ θεμέλιο τόσο γιὰ τὴ σύστασι τοῦ ἀ γ ά μ ο υ μοναχικοῦ θεσμοῦ ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἴδρυση τῶν ὀρθοδόξων μ ο ν ῶ ν .

Ἵ Θεσμός τοῦ ἀγάμου μοναχισμοῦ

Ἵ ἄγαμος μοναχισμός, στὴ χριστιανικὴ Ἐκκλησία, εἶναι ὁ ἀπὸ τὸν Χριστὸ καθιερωμένος θεσμός, γιὰ τὴ χαρισματικὴ τελείωση καὶ ὀλοκλήρωση τῆς ἀνθρώπινης φύσης. Ἵ ὑπαρξιακὴ αὐτὴ κατάσταση τῆς ἀνθρώπινης φύσης θὰ ἐπιτευχθεῖ στὴ μεταἰστορικὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀναπτύξαμε προηγουμένως. Οἱ ὀρθόδοξοι μοναχοὶ καὶ μοναχές βιώνουν τὴν ἐσχατολογικὴ αὐτὴν κατάσταση τῆς ἀνθρώπινης φύσης, ἐδῶ καὶ τώρα, μὲ τὴν ἀγωνιστικὴ καὶ χαρισματικὴ ὑπέρβαση τοῦ γάμου. Ἵ ἀγωνιστικὴ καὶ χαρισματικὴ ἀγαμία εἶναι ἡ πρώτη μοναχικὴ ἀρετὴ πού καλοῦνται νὰ βιώσουν οἱ ὀρθόδοξοι μοναχοὶ καὶ μοναχές. Μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴ, οἱ ὀρθόδοξοι μοναχοὶ καὶ μοναχές γίνονται τύποι καὶ εἰκόνες τῶν ἀνθρώπων, στὴν ἐσχατολογικὴ τέλεια καὶ ὀλοκληρωμένη κατάσταση τῆς φύσης τους.

Οἱ ὀρθόδοξες Μονές

Ἵ λόγος τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὴν ὑπέρβαση τῆς βιολογικῆς διάκρισης καὶ τῆς τελείωσης τῆς ἀνθρώπινης φύσης στὴν μεταἰστορικὴ καὶ ἄχρονη Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, εἰδικότερα, συνετέλεσε ὥστε καὶ οἱ μοναστικῆς κοινότητες νὰ γίνουν τ ὕ π ο ι καὶ εἰ κ ὄ ν ε ς τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ.

Ἵ ὡς ἐκ τούτου, οἱ ὀρθόδοξες Μονές ἀπέκτησαν ὀρισμένα χαρακτηριστικὰ τῆς ἐσχατολογικῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἵ Ἀπὸ αὐτὰ, τὰ βασικότερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

Πρῶτον, ὁ ἐ ξ ω κ ὄ σ μ ι ο ς χαρακτῆρας. Ἵ Ὅπως ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ μεταἰστορικὴν κατάσταση τοῦ κόσμου, ἔξω καὶ πέρα ἀπὸ τὸ χωροχρόνο, ἔτσι καὶ τὰ ὀρθόδοξα μοναστήρια οἰκοδομοῦνται ἐκτὸς τοῦ κοσμικοῦ χώρου.

Δεύτερον, ὁ ἀ γ ω ν ι σ τ ι κ ὸ ς χαρακτῆρας. Στὴ

μεσαιωνικὴ ἐποχῇ, οἱ πόλεις, τόσο στὴ Δύση (ἡ Ρώμη) ὅσο καὶ στὴν Ἵ Ανατολῇ (ἡ Κωνσταντινούπολη), περιβάλλονταν ἀπὸ ἰσχυρὰ καὶ ψηλὰ τείχη καὶ, ἐξωτερικὰ, εἶχαν τὴ μορφή φρουριῶν. Ἵ Ὁ τρόπος αὐτὸς οἰκοδόμησις τῶν μεσαιωνικῶν πόλεων ἔδειχνε τὸν ἀγωνιστικὸ καὶ πολεμικὸ χαρακτῆρα τῶν κατοίκων τους, πού εἶχαν τὴν κλήση νὰ ἀγωνίζονται σχεδὸν καθημερινὰ ἐναντίον τῶν βαρβαρικῶν ἐπιθέσεων (πρβλ. «*νίκας κατὰ βαρβάρων δωρούμενος*»). Οἱ φρουροὶ τῶν πόλεων ἐκείνων ἀγρυπνοῦσαν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῶν τειχῶν. Ἵ Ἐτσι καὶ οἱ μοναχοὶ, οἱ κάτοικοι τῶν μοναστηριῶν, ἀγωνίζονται κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν δυνάμεων τοῦ ἄρχοντος τοῦ κόσμου τούτου, ὡς ἰσόβιοι στρατιῶτες. Εἶναι, μάλιστα, χαρακτηριστικὸ ὅτι, κάθε νύχτα, ὅταν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι κοιμοῦνται, οἱ ὀρθόδοξοι μοναχοὶ ἀγρυπνοῦν, γρηγοροῦν καὶ προσεύχονται, «*ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνοντες καὶ ἐπὶ ἐπάλξεων πόλεων περιπατοῦντες*».

Τρίτον, ἡ ὀ χ υ ρ ω μ α τ ι κ ῆ ἀρχιτεκτονικὴ. Ἵ Ὁ τρόπος δόμησις τῶν μεσαιωνικῶν πόλεων ἐπέδρασε τόσο στὴ χριστιανικὴ εἰκονογραφία ὅσο καὶ στὴ δόμησις τῶν χριστιανικῶν μοναστηριῶν. Ἵ Ἐτσι, ἀφενός, ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἡ «*καινὴ πόλις*», ἡ «*ἄνω Ἰερουσαλήμ*», εἰκονίζονταν ὡς περιτειχισμένη πολιτεία καὶ, ἀφετέρου, τὰ μοναστήρια, ὡς τύποι καὶ εἰκόνες τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἄρχισαν νὰ οἰκοδομοῦνται ὡς μεσαιωνικὰ κάστρα.

Τὸ ἀγιογραφικὸ ἄβατον

Ἵ Ὅταν ὁ Μωϋσῆς πλησίασε τὸ παράδοξο φαινόμενο τῆς φλεγομένης καὶ μὴ καιομένης βάλτου, ἄκουσε τὴ φωνὴ τοῦ Θεοῦ πού τοῦ εἶπε: «*Μὴ ἐγγίσης ὄδω. Λύσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου, ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ σὺ ἔστηκας, γῆ ἁγία ἐστὶ*» (Ἐξοδ. 3, 5) καὶ τοῦτο, λόγῳ τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀπόλυτα τέλειαις καὶ θείαις ὑπαρξῆς καὶ φύσης. Ἵ Ἡ παρουσία Θεοῦ δημιουργεῖ ἕνα ἄβατο ἀνάμεσα στὴν ἀπόλυτα τέλεια θεϊκὴ Ὑπαρξῆ καὶ τὴ σχετικὴ καὶ ἀτελεῖ ἀνθρώπινη Ὑπαρξῆ: «*Οὐ μὴ ἴδῃ (ὁ μεταπτωτικὸς) ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται*» (Ἐξοδ. 33, 20). Ἵ Ὅταν ὁ Μωϋσῆς κατέβηκε ἀπὸ τὸ ὄρος Σινᾶ, ὅπου εἶχε παραλάβει ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴ Πλάκες τοῦ Δεκαλόγου, ἡ ὄψη τοῦ προσώπου του ἀκτινοβολοῦσε σὰν τὸν ἥλιο (Ἐξοδ. 34, 29) καὶ οἱ Ἰσραηλίτες «*ἐφοβήθησαν ἐγγίσει αὐτοῦ*» (στίχ. 30). Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Μωϋσῆς «*ἐπέθηκε ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καλύμμα*»

(στίχ. 33). Ὁ Χριστός, μετὰ τὴν ἀνάστασή του, ἔχοντας τελειοποιήσει καὶ θεώσει τὴν ἀνθρώπινη φύση του, ἀποθάρρυνε τὴ Μαγδαληνὴ Μαρία νὰ τὸν ἐγγίσει: «*Μὴ μοῦ ἄπτο υ*», τὶς εἶπε (Ἰωάν. 20, 17).

Τὸ Ἄβατον τοῦ Μοναχοῦ

Ὁ ὀρθόδοξος Μοναχὸς ἢ Μοναχή, ὡς χαρισματικὴς ὑπάρξεις ὑπερβαίνουν, ἐδῶ καὶ τώρα, τὴ βιολογικὴ διάκριση τῆς ἀνθρώπινης φύσης. Αὐτὴ καθεαυτὴ ἢ ὑπαρξιακὴ κατάσταση τοῦ ὀρθοδόξου Μοναχοῦ ἐγκαθιστᾷ αὐτόματα ἓνα Ἄβατο, γιὰ τὸν βιολογικὸ ἄνθρωπο. Ὁ χῶρος διαμονῆς τοῦ ὀρθοδόξου Μοναχοῦ (τὸ κελλί του), ἢ προσωπικὴ του ζωὴ εἶναι ἓνα ἄβατο γιὰ τὸν διαφυλικὸ βιολογικὸ ἄνθρωπο. Κανένα ἀνθρώπινο μάτι δὲν εἶδε ποτὲ τὶς προσωπικὲς στιγμὲς τοῦ Μ. Ἀντωνίου καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας.

Τὸ Ἄβατον τῶν ὀρθοδόξων Μοναστηριῶν

Τὸ Ἄβατον τῶν Μοναστηριῶν λειτουργεῖ μέσα στὰ πλαίσια αὐτῆς τῆς χαρισματικῆς ὑπαρξιακῆς κατάστασης τῶν Μοναχῶν. Τὸ Ἄβατον τῶν ὀρθοδόξων Μοναστηριῶν καὶ ὅταν ἀποκλείει τὴν ἐπίσκεψη ἐτερόφυλων προσώπων καὶ ὅταν ἐπιτρέπει τὴν ἐπίσκεψη ὁμόφυλων προσώπων, δίνει ἓνα θετικὸ μῆνυμα καὶ μιὰ σημαντικὴ μαρτυρία: τὴ μαρτυρία τῆς χαρισματικῆς ὑπέρβασης τῆς διαφυλικῆς διάκρισης τῆς ἀνθρώπινης φύσης, καθὼς καὶ τῆς ἐσχατολογικῆς καὶ ὀριστικῆς κατάργησής της.

Τὸ Ἄβατον τοῦ ὀρθοδόξου ἀνδρικοῦ Μοναστηριοῦ, δίνει τὴ μαρτυρία τῆς ὑπέρβασης τῆς διαφυλικῆς φύσης τόσο στοὺς ἄνδρες πού δέχεται, ὅσο καὶ στὶς γυναῖκες πού ἀποκλείει. Τὴν ἴδια μαρτυρία δίνει καὶ τὸ ὀρθόδοξο γυναικεῖο Μοναστήρι, τόσο στὶς γυναῖκες πού δέχεται ὅσο καὶ στοὺς ἄνδρες πού ἀποκλείει. Μὲ τὸν τρόπον αὐτό, τόσο οἱ ἄνδρες ἐπισκέπτες μοναστηριῶν ὅπου μονάζουν ἄνδρες, ὅσο καὶ οἱ γυναῖκες ἐπισκέπτριες ὅπου μονάζουν γυναῖκες, στὰ πρόσωπα τῶν μοναχῶν πού βιώνουν χαρισματικὰ τὴν ὑπέρβαση τῆς βιολογικῆς φύσης τους, παίρνουν τὸ μῆνυμα τῆς ἐσχατολογικῆς κατάργησης τῆς βιολογικῆς διάκρισης τῆς ἀνθρώπινης φύσης.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, τὸ Ἄβατον, δίνει τὴν εὐκαιρία στὸ σύγχρονο ἐκκοσμιευμένο ἄνθρωπο πού ἔχει ἀπολυ-

τοποιήσει καὶ θεοποιήσει τὴ διαφυλικὴ διάκριση καὶ, εἰδικότερα, τὴν σεξουαλικότητα, νὰ συνειδητοποιήσει τὴ σχετικότητα καὶ προσωρινότητα τῆς βιολογικῆς κατάστασης τῆς φύσης του. Τὸ σὲξ δὲν εἶναι τὸ πᾶν καὶ τὸ μῆνυμα αὐτὸ ἂν δὲν τὸ δώσουν τὰ ὀρθόδοξα μοναστήρια, τότε ποιὸς θὰ τὸ δώσει, ὅταν, μάλιστα, στὴν ἐποχὴ μας, βιώνουμε μιὰ παγκόσμια πανσεξουαλικὴ τυραννία;

Πρέπει, ἐπίσης, νὰ τονισθεῖ ἡ μεγάλη σημασία πού ἔχει καὶ ἡ ἀπαγορευτικὴ λειτουργία τοῦ Ἀβάτου, πάντοτε, ἰδιαίτερα δὲ στὴ σύγχρονη ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος κάνει ὅ,τι θέλει καὶ ὅ,τι τοῦ ἀρέσει καὶ κανένας καὶ τίποτε δὲν τὸν σταματᾷ. Τὸ Ἄβατον εἶναι ἓνα ἰσχυρὸ φρενάρισμα πού ταπεινώνει τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο, ἄνδρα καὶ γυναῖκα, πού ἐν ὀνόματι τῶν «δικαιωμάτων», θεωροῦν ὅτι τὰ πάντα, ἀκόμη καὶ τὰ «δικαιώματα» τοῦ Θεοῦ, εἶναι στὸ χέρι τους. Ἄς θυμηθοῦμε τὴ Μαρία, τὴν αἰγύπτια ἐκεῖνη πόρνη, τοῦ βου μ.Χ. αἰῶνα, πού θέλησε νὰ μπεῖ στὸν Πανάγιο Τάφο καὶ ἐμποδίσθηκε (ἀπωθήθηκε) ἀπὸ τὴ θεία Χάρη. Αὐτὴ καὶ μόνη ἢ συγκλονιστικὴ ἐμπειρία τοῦ Ἀβάτου ἦταν ἀρκετὴ γιὰ νὰ ἀλλάξει τὸν βίον καὶ τὴν πολιτεία της, νὰ ὑπερβεῖ ἀγωνιστικὰ καὶ χαρισματικὰ τὴ βιολογικὴ κατάσταση τῆς φύσης της, ζώντας 40 χρόνια στὴν ἔρημο...

Ὡς συμπέρασμα τῆς θεολογικῆς αὐτῆς θεώρησης, θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς, ὅτι τὸ Ἄβατον ἀποτελεῖ οὐσιώδες στοιχεῖο τῶν ὀρθοδόξων ἀσκητικῶν μονῶν καὶ, ὡς ἐκ τούτου, θὰ ἔπρεπε νὰ ἰσχύει σὲ ὅλα τὰ ὀρθόδοξα μοναστήρια, ἀνδρικὰ καὶ γυναικεῖα. Διότι, ὅλα τὰ ὀρθόδοξα μοναστήρια θὰ ἔπρεπε νὰ δίνουν τὴ συγκλονιστικὴ αὐτὴ ἐμπειρία τοῦ Ἀβάτου. Αὐτό, βέβαια, δὲν ἐπικράτησε στὰ περισσότερα μοναστήρια τόσο τῆς Ἑλλάδος ὅσο καὶ ἄλλων ὀρθοδόξων Χωρῶν, προφανῶς γιὰ λόγους ἀνθρώπινης ἀδυναμίας καὶ ἐκκλησιαστικῆς συγκατάβασης.

Στὸ Ἅγιον Ὄρος, ὁμως, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ὀρθοδόξου ἀσκητικοῦ μοναχισμοῦ, τὸ ἄβατο πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ διατηρηθεῖ. Τὸ Ἄβατον τοῦ Ἁγίου Ὄρους δὲν προσβάλλει κανένα ἀνθρώπινο δικαίωμα. Ἀντίθετα, μὲ τὸ πλούσιο ἀνθρωπολογικὸ καὶ ἐσχατολογικὸ περιεχόμενό του, καταθέτει διὰ μέσου τῶν αἰῶνων σὲ ὀλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα, τὸ μῆνυμα τοῦ ἐσχατολογικοῦ προορισμοῦ τῆς ἀνθρώπινης φύσης, καθὼς καὶ τοῦ μεγάλου ἐγχειρήματος πού κάθε ἄνθρωπος καλεῖται νὰ κάνει, στὴν πορεία του πρὸς τὴν χαρισματικὴ τελείωση καὶ ὀλοκλήρωση τῆς προσωπικῆς ὑπαρξῆς του.

ΠΟΙΜΑΝΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

Α) ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1. Συμπληρώθηκαν ἤδη τριάντα ἔτη (1972-2002) ἀπὸ τὴν εἰς Κύριον ἐκδημίαν τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου πρ. Κερκύρας, Παξῶν καὶ Διαποντίων Νήσων κυροῦ Μεθοδίου (Κοντοστάνου), ποῦ ὑπῆρξε ἕνας ἐκ τῶν ἀξιωτέρων Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, διακριθεὶς γιὰ τὴν ἀγωνιστικότητα καὶ τὴν δύναμη τῆς μαρτυρίας του «πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας» τοῦ κόσμου τούτου, πραγματώνοντας τὴν ταυτότητα τοῦ γνησίου καὶ αὐθεντικοῦ Ἑλληνορθόδοξου Ἐπισκόπου καὶ Ποιμένος. Ταπεινὴ υἱικὴ ἔκφραση σεβασμοῦ, ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης ἃς θεωρηθεῖ τὸ κείμενο αὐτό, ἀναφερόμενο σὲ μιὰ χαρακτηριστικὴ πτυχὴ τῆς ποιμαντορίας του στὴν εὐλογημένη Γενέτειρα, ποῦ ἀποκαλύπτει τὸ ἀκμαῖο ἐκκλησιαστικὸ φρόνημά του καὶ τὴν πληρότητα τῆς ποιμαντικῆς διακονίας του.

2. Ὁ Μητροπολίτης Μεθόδιος (1942-1966)¹ γεννήθηκε στὴν Κέρκυρα (χωριὸ Νυμφαί/Νυφές, 7 Ἰουνίου 1881), ἀπὸ πτωχὴ ἀγροτικὴ οἰκογένεια, στὸ Δημοτικὸ δὲ Σχολεῖο τοῦ χωριοῦ του καὶ στὸ Ἑλληνικὸ Σχολεῖο καὶ τὸ Γυμνάσιο τῆς πόλεως τῆς Κερκύρας ἔμαθε τὰ πρῶτα καὶ ἐγκύκλια Γράμματα. Στὶς 2 Μαρτίου 1908 χειροτονήθηκε διάκονος ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Κερκύρας Σεβαστιανὸ (Νικοκάβουρα, 1899-1920)², ἀφοῦ προηγουμένως ἐκάθη μοναχὸς στὴν Ἱερὰ Μονὴ Ὑ.Θ. Παλαιοκαστριτίσσης (Παλαιοκαστρίτσα)³. Τὸ 1915 ἐνεγράφη στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἐπεράτωσε τὶς σπουδές του τὸ 1918 μὲ τὸν βαθμὸ ΑΡΙΣΤΑ. Τὸ 1915 μετενεγράφη ὡς μοναχὸς τῆς ἱ. Μονῆς Ἁγίου Γεωργίου στὰ Ἥλια τῆς Εὐβοίας καὶ στὶς 21 Νοεμβρίου 1918 χειροτονήθηκε σὲ Πρεσβύτερο ἀπὸ τὸν κερκυραῖο Μητροπολίτη Χαλκίδος Χρῦσανθο (Προβατᾶ, 1907-1921)⁴. Προχειρισθεὶς σὲ Ἀρχιμανδριτὴ, τοποθετήθηκε ὡς ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος στὴν Αἰδηψό. Διακρίθηκε ὡς ἐκπαιδευτικὸς⁵, ἱεροκήρυκας⁶ καὶ δραστήριος κληρικὸς⁷. Κατὰ τὰ ἔτη 1936-1938 διετέλεσε ἐφημέριος τοῦ ἱεροῦ Πανεπιστημιακοῦ Ναοῦ (Καπνικαρέας).

1. Βλ. Ἀθηναγόρας (1923-1930) - Μεθόδιος (1942-1966), Μητροπολίται Κερκύρας καὶ Παξῶν. «Εἰς τιμὴν καὶ μνήμην». Ἐκδόσεις Ἱ. Μητροπόλεως Κερκύρας καὶ Παξῶν, 1993, σ. 75 ἑ.ἑ. ΑΠΟΛΥΤΡΩΣΙΣ. Ἀφιέρωμα εἰς τὸν αἰοίδιμον Μητροπολίτην πρῶτον Κερκύρας καὶ Παξῶν Μεθοδίου, Κέρκυρα ἔτος ΣΤ', Ἰούνιος-Ἰούλιος 1972, ἀρ. 61-62. Δημ. Ἀρταβάνη, Μεθόδιος Κοντοστάνας, Μητροπολίτης Κερκύρας καὶ Παξῶν, Κέρκυρα 1948. Βασιλείου Γ. Ἀτέση, Μητροπολίτου πρ. Λήμνου, Ἐπίτομος Ἐπισκοπικὴ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι σήμερον, τόμ. Γ', Ἐν Ἀθήναις 1969, Ἀργολίδος Χρυσοστόμου, ἄρθρο στὴν Θ.Η.Ε., τ. 8 (1966) 905/906.

2. Βλ. ἄρθρο τοῦ π. Γ.Δ. Μεταλληνοῦ στὴν Θ.Η.Ε., τ. 11 (1967) 10.

3. Σπ. Δ. Κοντογιάννη, Δρ. Θ. - Σπ. Χ. Καρύδη, Μ. Th., Ἡ Μονὴ Παλαιοκαστριτίσσης Κερκύρας (Ἱστορικὰ ἔξ ἀνεκδότων ἐγγράφων), Ἀθῆναι 1994.

4. Βλ. ἄρθρο τοῦ Σπυρ. Ν. Ἀβούρη στὴν Ο.Η.Ε. τ. 12 (1968) 896/7.

5. Ὑπηρετήσε ὡς Καθηγητὴς τῆς Μ.Ε. στὴν Αἰδηψό (1918-1923), στὴν Χαλκίδα (1924-1930), στὸν Πειραιᾶ (1930-1933) καὶ στὴν Ἀθήνα (1933-1942).

6. Ἐπὶ ἔτη ἔκανε ὁμιλίαι στὴν «Ἐταιρεία Φίλων τοῦ Λαοῦ» καὶ στὴν αἴθουσα τοῦ Συλλόγου «Τρεῖς Ἱεράρχαι».

7. Κατὰ τὰ ἔτη 1923-1924 ὑπῆρξε Γραμματεὴς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ ἀπὸ τὸ 1925 ἰδιαιτέρως Γραμματεὴς τοῦ ἀπελαθέντος ἀπὸ τὴν Κων/λη Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίνου ΣΤ' (1924-1925)

Στις 17 Σεπτεμβρίου 1942, στην κορύφωση τῆς ξενικῆς κατοχῆς, ἐκλέχθηκε «παμψηφεί» Μητροπολίτης Κερκύρας καὶ Παξῶν⁸ καὶ χειροτονήθηκε στίς 20 τοῦ ἰδίου μηνὸς στὸν Μητροπολιτικὸ Ναὸ Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τὶς 24 Νοεμβρίου 1942, ποῦ ἐγινε ἡ ἐνθρόνισή του, καὶ καθ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς μαρτυρικῆς γιὰ τὴ Νῆσο κατοχικῆς περιόδου, ἀναδείχθηκε σὲ πραγματικὸ Ἐθνάρχῃ, ἐμψυχώνοντας τὸν Λαό, θερμαίνοντας τὸ ἐθνικὸ καὶ ὀρθόδοξο φρόνημά του, φθάνοντας πολλές φορές ὡς τὴν θυσία ἐνώπιον τῶν δυνάμεων τῆς Κατοχῆς, Ἰταλῶν καὶ Γερμανῶν, μὲ τὴν εὐτολμία καὶ τὴν παρρησία του, χωρὶς νὰ παύει οὔτε στιγμή νὰ ἐμψυχώνει τὸ ποίμνιό του κατὰ τὶς τρομερὲς καὶ ἀνυπολόγιστες καταστροφές, ποῦ ὑπέστη ἡ πόλις τῆς Κερκύρας ἀπὸ τοὺς βομβαρδισμοὺς καὶ ἐμπρησμοὺς τῶν ἐχθρικών ἀεροπλάνων⁹.

Ὡς Μητροπολίτης ἀνέπτυξε πολὺπλευρῆ ἐκκλησιαστικὴ, ποιμαντικὴ, πολιτιστικὴ¹⁰ καὶ ἐθνικὴ δράση, ἀγωνιζόμενος σθεναρὰ γιὰ τὰ δύο ὑψίστα ἰδανικά, ποῦ εἶχε συνδυάσει ἱεραρχικὰ στὴν συνείδησή του, τὴν Ὁρθόδοξη Πίστη καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Πατρίδα¹¹, χωρὶς αὐτὸ νὰ στενεύει τὰ ὅρια τῆς ἀγάπης του πρὸς κάθε ἐμπερίστατο συνάνθρωπο, ὅπως π.χ. τοῦ Ἰσραηλίτες τῆς Νήσου¹². Ἦταν ὁμῶς ἀνυποχώρητος στὴν ἀντιμε-

8. Στὴν ἐκλογή του συνετέλεσε κατὰ πολὺ ὁ ἐκ καλῆς γνώσεως τῆς Ἱστορίας προερχόμενος ἀντιπαπισμὸς του.

9. Τὶς ἐμπειρίες του κατὰ τὴν κατοχὴ βλ. στὸ: *Μεθοδίου Κοντοστάνου, Μητροπολίτου Κερκύρας καὶ Παξῶν, ΑΡΧΕΙΟΝ καὶ καθημερινὰ περιστατικὰ γεγονότα ἐπὶ Ἰταλικῆς καὶ Γερμανικῆς Κατοχῆς, Κέρκυρα 1949.*

10. Στὴν Χαλκίδα λ.χ. ἱδρυσε Σύλλογο Βιβλιοφίλων, λαϊκὴ βιβλιοθήκη ποῦ ἀπετέλεσε τὸν πυρήνα τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης τῆς πόλεως.

11. Στὰ κείμενά του ἀπαντοῦν φράσεις, ὅπως «ὠμίλησα ἐλληνοχριστιανικῶς» (*Ἀρχεῖον*, σ. 91). Χαρακτηριστικὴ εἶναι καὶ ἡ ἀπάντησή του στὸν Γερμανὸ Διοικητὴ τῆς Κερκύρας Jaeger, ὅταν ἐκεῖνος τοῦ εἶπε: «Ὁ Ὁρθόδοξος Κληρὸς ἔπαιξε σπουδαῖον ρόλον ἐπὶ Τουρκοκρατίας». «Ναί» –ἀπάντησε ὁ Μητροπολίτης– «διότι ὁ Ὁρθόδοξος Κληρὸς, διὰ τὸν ὁποῖο ὀμιλεῖτε, ἦτο Ἕλληνας, ὅπως καὶ σήμερον ὁ Ὁρθόδοξος Κληρὸς τῆς Ἑλλάδος δὲν σκέπτεται μόνον θρησκευτικῶς, ἀλλὰ καὶ ἑλληνοπρεπῶς» (*Ἀρχεῖον*, σ. 387).

12. Βλ. λ.χ. *Ἀρχεῖον*, σ. 383: Στὴν ἡμερομηνία 29 Μαρτίου 1944 σημειώνει: «Οἱ Γερμανοὶ ἀπῆλθαν ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλίτας 250 ἑκατομμύρια δραχμῶν!!! Καὶ τὰ περισυνέλεξαν, οἱ δυστυχεῖς, καὶ τὰ ἔδωκαν, ἐννοεῖται ἐκτὸς τῶν ἄλλων τὰ ὁποῖα ἕως τώρα ἔχουν δώσει. Ἐπίσης τοὺς ἔχουν ὑποχρεώσει καὶ δίδουν ἐπιπλα, καὶ μάλιστα πολυτελείας, εἴτε ἰδικὰ των, ὅσοι ἔχουν, εἴτε ἀγοράζοντες ἀπὸ κοινοῦ, καὶ τὰ μεταφέρουν εἰς τὴν ἑπαυλιν τοῦ Ἰταλοῦ κ. Μπιμπέλι. Πιθανῶς ἀπὸ ἐκεῖ τὰ μεταφέρουν εἰς τὴν Γερμανίαν, ἴσως ἀεροπορικῶς». Ὅταν δὲ πληροφορήθηκε ἀπὸ τοὺς ἰδίους, ὅτι

τῶπιση τῶν διαφόρων πολιτικοθησκευτικῶν προπαγανδῶν καὶ ὄλων τῶν ἐπιβουλῶν ἐναντίον τῆς Ἑλληνορθοδοξίας. Γι' αὐτὸ ἡ ἐκκλησιαστικὴ δράση του συνδυάσθηκε ἀχώριστα καὶ μὲ τὴν ἐθνικὴ, ὅπως ἄλλωστε ἐπιβάλλει ἡ παράδοση τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἔτσι, ἀγωνίσθηκε σθεναρὰ γιὰ τὴν ἀπόκρουση τῆς ἰταλοπαπικῆς προπαγάνδας¹³, γιὰ τὰ δίκαια τῶν Βορειοηπειρωτῶν Ἑλλήνων καὶ τὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα τῆς Κύπρου¹⁴. Τὸ κήρυγμά του, ποῦ εἶχαμε τὴν εὐλογία νὰ ἀκοῦμε κατὰ τὰ παιδικὰ καὶ μαθητικά μας χρόνια, ἦταν φλογερὸ, ἐκκλησιαστικοθεολογικὸ, ἀλλὰ καὶ πατριωτικοεθνικὸ. Σεμνυνόταν νὰ αὐτοχαρακτηρίζεται σ' αὐτὸ «Ἕλληνας ἐξ Ἑλλήνων καὶ Κερκυραῖος ἐκ Κερκυραίων». Γι' αὐτὸ ἦταν πολὺ ἀγαπητὸς στὸ ποίμνιό του καὶ

Ἰσραηλίτες τῆς Κερκύρας ἀποκλεισθήκαν ἀπὸ κάθε ἐργασία διαμαρτυρήθηκε στὸν Νομάρχῃ Κερκύρας μὲ ἔγγραφο του (2 Ἰουνίου 1944), στὸ ὁποῖο μεταξὺ ἄλλων γράφει: «Φρονοῦμεν ὅτι τὸ τοιοῦτον εἶναι μεγάλο ἀδίκημα, προσγινόμενον εἰς Ἕλληνας Πολίτας παρ' Ἕλληνος Πολίτου, οἱ δὲ ἀδικούμενοι Ἕλληνες Πολῖται ζῶντες καὶ αὐτοὶ τὴν ζωὴν τῆς δυστυχίας καὶ τῆς δοκιμασίας, ἴσως ὑπὲρ πάντα ἄλλον, δὲν πρέπει νὰ στερῶνται τῶν δικαιωμάτων καὶ αὐτῆς τῆς ἐργασίας, τὰ ὁποῖα παρέχει εἰς αὐτοὺς ἡ Ἑλληνικὴ Πατρις, καὶ ὁ ἀνθρωπισμὸς». Προσθέτει δὲ μετὰ τὸ ἔγγραφο: «Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν παρουσιάσθη εἰς τὸν Γερμανὸν στρατιωτικὸν Διοικητὴν κ. Jaeger καὶ τοῦ εἶπα ὅτι εἶναι καὶ ἀπάνθρωπον καὶ ἀδικον νὰ ἀποκλεισθῶν οἱ ὡς ἄνω Ἰσραηλίται ἐκ τῆς ἐργασίας. Διότι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς πολῖται Ἕλληνες, δὲν ἔχουν καμμίαν ἐξαιρέσειν». (*Ἀρχεῖον*, σ. 420-21)

13. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ μητρ. Βασ. Ἀτέσης (ὄπ.π., σ. 216): «Ὁ Μεθόδιος ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τῆς, κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1948, καταστάσεως - ἐγκαθιδρύσεως ἐν Κερκύρα τοῦ Λατίνου Ἐπισκόπου Ἀντωνίου Γρηγορίου Βουτσίνου τιτλοφορηθέντος ὡς Ἀρχιεπισκόπου Κερκύρας, ἔγραψεν ἐγκύκλιον καὶ διαμαρτυριαν^{α)}, κατὰ τοῦ «Ῥωμαιοπαπισμοῦ», καὶ ἐν τῷ ὑπομνήματί του, πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον διαβλέπει τὴν ζωηρὰν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν, ὅπως περιφρουρήσῃ τὰ δικαιώματα τῶν Ὁρθοδόξων, ἐναντι τῶν ἐπιδιώξεων τούτου^{β)}».

[α) Μητροπολίτου Κερκύρας καὶ Παξῶν Μεθοδίου: Ὑπόμνημα πρὸς τὴν Σ. Ἱερὰν Σύνοδον καὶ ἀπαξάπαντας τοὺς Ἱεράρχας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Κέρκυρα 1948.

β) Μεθοδίου Κοντοστάνου Μητροπολίτου Κερκύρας καὶ Παξῶν: Ἐγκύκλιος πρὸς τὸν ὀρθόδοξον ἱερόν κληρὸν καὶ τὸν Ἑλληνικὸν λαόν τοῦ νομοῦ Κερκύρας καὶ διαμαρτυρία κατὰ τῶν ἐπιδιώξεων, ἐξορμήσεων καὶ ἐπεμβάσεων τοῦ Ῥωμαιοπαπισμοῦ εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ γενικῶς τὴν Ἑλλάδα. Κέρκυρα 1948 α' ἔκδοσις καὶ τοιαύτη «βελτιωμένη μετὰ προσθηκῶν» ἔτ. 1951. «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι» ἔτ. 1955 ἀριθ. φύλ. 1097 σ. 8].

14. Τὸν ἐνθυμοῦμαι ὡς μαθητῆς Γυμνασίου νὰ ἠγεῖται μὲ νεανικὴ ὀρμὴ σ' ὅλα τὰ συλλαλητήρια ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τῆς Ε.Ο.Κ.Α. Α' καὶ νὰ σαγηνεύει τὰ πλήθη μὲ τοὺς πύρινους λόγους του. Βλ. *Θεοδώρα Ν. Ζερβοῦ, Ὁ Μητροπολίτης Μεθόδιος ἐν τῷ κηρύγματι καὶ τῇ Κατηχήσει*, στὸ: ΑΠΟΛΥΤΡΩΣΙΣ, ὄπ.π., σ. 43-45.

κυρίως γιὰ τὴν ταπεινότητα καὶ προσήνειά του, ἀναγνωριζόμενος ὡς ἀληθινὸς πνευματικὸς Πατέρας καὶ Ποιμένας.

Διακρίθηκε, ἀκόμη, ὡς λόγιος καὶ συγγραφέας πολλῶν μελετῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ ποιμαντικῶν, μὲ ἰδιαίτερη κλίση στὴν ἱστορία καὶ τὴν λατρεία τῆς Ἐκκλησίας¹⁵, ἄφησε δὲ μεγάλο ἀριθμὸ εἰσηγήσεων καὶ γνωματεύσεων πρὸς τὴν Ἱερὰ Σύνοδο γιὰ ποικίλα θέματα, κυρίως ὁμῶς κατὰ τῶν ξένων προπαγανδῶν, καὶ ἀναδείχθηκε ἕνας ἀπὸ τοὺς περισσότερο μορφωμένους καὶ πολυγράφους ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, χωρὶς αὐτὸ νὰ ἐπηρεάσει περιοριστικὰ τὴν ποιμαντικὴ του δραστηριότητα. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1967 τὸ Ὑπουργεῖο Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, μὲ βάση τὸ ὑπ' ἀριθμ. 4589/11-11-1966 Ν.Δ. «περὶ ρυθμίσεως ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων καὶ ἄλλων τινῶν διατάξεων», προέβη στὴν ἔκδοση Β.Δ. γιὰ τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ ἐκκλησιαστικὴ ὑπηρεσία ἔξι Ἱεραρχῶν, πού εἶχαν ὑπερβῆ τὸ 80ὸ ἔτος τῆς ἡλικίας τους, ἕνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦταν καὶ ὁ Μητροπολίτης Μεθόδιος. Τὸ Συμβούλιο Ἐπικρατείας ἀπέρριψε τὴν προσφυγὴ του. Ἔτσι, πέρασε τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του σὲ ἕνα διαμέρισμα, συνεργαζόμενος ὁμῶς φιλικότατα πάντοτε μὲ τὸν ἀντικαταστάτη του κυρὸν Πολύκαρπο (1967-1984), χωρὶς νὰ παύσει ποτὲ ὡς τὸ 1970, νὰ ἱεουργεῖ, κηρύττει καὶ συγγράφει. Ἀπεβίωσε στίς 18 Μαΐου 1972 σὲ ἡλικία 91 ἐτῶν, ἀφήνοντας τὴν μνήμη ἐνὸς ἀξίου καὶ αὐθεντικοῦ Ἱεράρχου.

3. Τὶς μεγάλες ἀρετὲς τοῦ Μητροπολίτου Μεθοδίου ἐπιβεβαιώνει καὶ ἡ ἀνέκδοτη ὡς τώρα μυστικὴ «Ἐκθεσίς» του πρὸς τὴν Νομαρχία Κερκύρας στίς 25 Μαΐου 1960, γιὰ τὴν «κατάστασιν του Νομοῦ ἀπὸ ἀπόψεως ἐκκλησιαστικῆς καὶ θρησκευτικῆς», πού ἐπισημίναμε πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια στὰ κατάλοιπά του. Εἶναι μὲν μία ἀπὸ τίς πολλὰς ἀνάλογες Ἐκθέσεις - Ἀναφορὲς του¹⁶, ἔχει ὁμῶς τὴν ἰδιαιτερότητα, ὅτι ἀπευθύνεται πρὸς Κρατικὴ Ὑπηρεσία, περιέχει ἱστορικὲς μαρτυρίες, δίδει μίαν πλήρη περιγραφή τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως τοῦ Νομοῦ καὶ ἐνσαρκώνει τὸν πόνο καὶ τίς

ἀνησυχίες του γιὰ τὴν συνέχιση τῆς ἀπειλῆς τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν προπαγανδῶν στὴν ἐπὶ αἰῶνες ταλαιπωρούμενη ἀπ' αὐτὲς Νῆσο. Γι' αὐτὸ ἔχει ἰδιαίτερη ἀξία καὶ σημασία, ἀλλὰ καὶ διότι πέρα τῶν ἄλλων ἐκφράζει μὲ ἀπόλυτη πιστότητα τὸ ἐκκλησιαστικὸ καὶ πατριωτικοεθνικὸ φρόνημα τοῦ μακαριστοῦ Ἱεράρχου.

4. Ἡ Ἐκθεση αὐτὴ προκλήθηκε ἀπὸ ἔγγραφο τῆς Νομαρχίας Κερκύρας ἀπὸ 17-5-1960, χαρακτηριζόμενο ὡς «ἐμπιστευτικόν», πού ὄριζε καὶ ὄριο χρονικὸ γιὰ τὴν ἀπάντησιν («ἐντὸς δέκα ἡμερῶν τὸ βραδύτερον») καὶ γι' αὐτὸ χαρακτηρίζεται «τελεσίγραφο» ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη. Ἀναδύεται, ἔτσι, ἀλυσίδα εὐλόγων ἐρωτημάτων: Γιατί τὸ Κράτος ζητεῖ τὸν Μάιο τοῦ 1960 αὐτὴ τὴν Ἐκθεση, γιατί ἐπιδεικνύει τέτοια σπουδὴ καὶ ἂν τὸ θέμα ἀφοροῦσε μόνον στὸ Νομὸ καὶ τὴν Ἐκκλησία τῆς Κερκύρας καὶ Παξῶν ἢ κάποια ἀνάλογη κίνηση ἔγινε καὶ στοὺς ἄλλους Νομοὺς καὶ Μητροπόλεις τῆς Χώρας; Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ¹⁷ κυβερνοῦσε ἡ παράταξι τῆς «Ἐθνικῆς Ριζοσπαστικῆς Ἐνώσεως» (Ε.Ρ.Ε.) ὑπὸ τὸν πρωθυπουργὸ Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ (†2000). Παρὰ τὴν προσπάθειά μας –ὄχι ὁμῶς ἐξαντλητικὴ, εἶναι γεγονός– δὲν ἐπισημάνθηκε ὁ «ἀποχρῶν» λόγος γιὰ τὴν πρόκλησιν αὐτῆς τῆς Ἐκθέσεως τοῦ Μητροπολίτου καὶ μάλιστα γιὰ τὴν «ἐκκλησιαστικὴ κ.λπ. κατάστασις» τοῦ Νομοῦ. Νὰ συνδεόταν ὁ λόγος αὐτὸς μὲ τὴν αὔξησιν τῆς ἐκλογικῆς δυνάμεως τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς Ε.Δ.Α. (= Ἐνιαίας Δημοκρατικῆς Ἀριστερᾶς) πού μὲ τίς ἐκλογὲς τοῦ 1958 ἀναδείχθηκε σὲ ἀξιοματικὴ ἀντιπολίτευσις μὲ 24,4% καὶ 79 ἔδρες^{17α}, ἡ δὲ Κέρκυρα διέθετε πάντοτε ἰσχυρὴ ἀριστερὴ ἀντιπολίτευσις, μὲ δύο ἀριστεροὺς Βουλευτὲς τὸ 1958; Νὰ συνδεόταν μὲ τὴν ἀπὸ τὸ 1958 ἑναρξιν τῶν διαπραγματεύσεων τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας μὲ τὴν Ε.Ο.Κ.¹⁸ καὶ τὸ μόνιμο, παρὰ τὰ φαινόμενα, ἐνδιαφέρον τῆς Εὐρώπης γιὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ μας πράγματα¹⁹; Εἶναι ἀδύνατο ὁμῶς νὰ ἀπαντή-

17. Γιὰ τὴν κατάστασις τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐποχὴ αὐτὴ βλ. π. Γ.Δ. *Μεταλληνοῦ*, Θεολογικὸς Ἀγώνας, 1962 - Ἱστορία, Ἀθήνα 1989, σ. 19 ἑ.ἑ.

17α. Βλ. *Νίκου Ψυρούνη*, Ἱστορία τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας (1940-1967), τ. Β', Ἀθήνα 1975, σ. 360.

18. Βλ. *Σπήλιου Παπασπηλιόπουλου*, Ἑλλάδα καὶ ΕΟΚ - Μύθοι, φοβίες, αὐταπάτες καὶ ἀναγκαιότητες, στὸν συλλογικὸ τόμο: ΕΟΚ καὶ Ἑλλάδα - ἄρνησις ἢ ἀποδοχή; Ἀθήνα 1978, σ. 12 ἑ.ἑ.

19. Γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασις βλ. π. Γ.Δ. *Μεταλληνοῦ*, Θεολογικὸς Ἀγώνας, ὅπ. π., σ. 30 ἑ.ἑ.

15. Καταγραφή λεπτομερῆ τῶν ἔργων του βλ. στοῦ *Σπυρίδωνος Γ. Κωστέλου*, Μεθόδιος, ὁ φλογερὸς κηρυξ τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ Συγγραφεύς, στὸ: ΑΠΟΛΥΤΡΩΣΙΣ, σ. 45-48.

16. Ἐνδεικτικὰ μνημονεύουμε τὴν «Ἐκθεσίον» του «Γενικῆς καταστάσεως τῶν κατὰ τὴν Ἱερὰν ταύτην Μητρόπολιν πραγμάτων» (7.9.1943) πρὸς τὴν Ἱερὰ Σύνοδο (Ἀρχεῖον, σ. 249 ἑ.ἑ.).

σουμε στα ἐρωτήματα αὐτὰ μὲ βεβαιότητα, λόγω ἑλλείψεως στοιχείων, ἀλλ' οὔτε καὶ θὰ ἐπιχειρήσουμε τὴν ἀναζήτηση ἄλλων λόγων. Ἴσως ἡ πραγματικὴ ἀφορμὴ τοῦ ἐγγράφου τῆς Νομαρχίας νὰ πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ ἄλλου, σὲ ἐσωτερικὲς ἀναζητήσεις καὶ προβληματισμούς τῆς τότε Πολιτείας. Ἐξ ἄλλου, τὸ κύριο ἐνδιαφέρον συγκεντρώνει ἡ ἀπαντητικὴ Ἔκθεση τοῦ Μητροπολίτου, τὴν ὁποία δημοσιεύουμε καὶ σχολιάζουμε στὴν συνέχεια.

B) ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

1) Τὸ Γράμμα τῆς Νομαρχίας

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Ἐν Κερκύρα τῆ 17-5-60
 ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΚΕΡΚΥΡΑΣ
 ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ
 ΤΜΗΜΑ Α'
 Ἀριθ. πρωτ. Ἐμπ. 166

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΗ

Πρὸς

τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Κερκύρας καὶ Παξῶν

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσωμεν ὅπως, ἐντὸς δέκα ἡμερῶν τὸ βραδύτερον ἀπὸ τῆς λήψεως τῆς παρουσίας ὑποβάλλετε ἡμῖν συνοπτικὴν ἔκθεσιν (μέχρι 4 τὸ πολὺ δακτυλογραφημένων σελίδων) ἀφορῶσαν εἰς τὴν ἐν γένει κατάστασιν τοῦ Νομοῦ ἀπὸ ἀπόψεως θρησκείας, Κλήρου καὶ Ἐκκλησίας.

Ὁ Νομάρχης

Ἰσ. Σιδηρόπουλος

2) Ἡ Ἔκθεση τοῦ Μητροπολίτου

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Ἐν Κερκύρα τῆ 25-5-60
 ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
 ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΚΑΙ ΠΑΞΩΝ
 Ἀριθ. πρωτ. Ἐμπ. 1856
 Διεκπ. 423 Ἐνταῦθα

Πρὸς

τὴν Νομαρχίαν Κερκύρας

Σχετικῶς πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθ. 166/17-5-1960, ἔγγραφο ὑμῶν –τὸ τόσῳ ἐκπληκτικῶς ὡς τελεσίγραφον κατηγορηματικόν–, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν τὰ ἑξῆς:

Α' Ἀπὸ ἐπόψεως Θρησκείας

1. Ὡς πρὸς τὴν Θρησκείαν ἐν Κερκύρα, εἶναι γνωστὸν ὅτι εἶναι ἡ Χριστιανικὴ Ὁρθόδοξος, κηρυχθεῖσα ἀπὸ τοῦ πρώτου μ.Χ. αἰῶνος, καὶ δὴ κατὰ τὰ ἱστορικῶς σωζόμενα, ἀπὸ τοῦ ἔτους 65 μ.Χ., ὑπὸ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου²⁰. Ταῦτα δὲ ἐκ παραδόσεων, καὶ ἐκ χειρογράφων τῆς ἐν Βενετία Βιβλιοθήκης, δημοσιευθέντων ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ἀνδρέου Μουστοξίδου, ἱστορήσαντος τὰ τῆς Κερκύρας²¹, ἀνεξαρτήτως ἄλλων, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἀπὸ τοῦ 1266, ὅτε τὸ πρῶτον ἐνέσκυψαν εἰς τὴν Κέρκυραν οἱ Λατῖνοι Κληρικοί²², οὗτοι δὲν ἐδέσποσαν ἀπλῶς, ἀλλ' ἀφήρπασαν τὰ πάντα. Ἀφήρπασαν ἱεροὺς Ναοὺς, ἤνοιξαν τάφους, διήρπασαν βιβλιοθήκας, ἐδυνάστευσαν κυριολεκτικῶς, ἐκδιώξαντες τὴν Ἑλληνορθόδοξον Ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχήν, μέχρι τοῦ 1797. Τότε οἱ Γάλλοι κατέλυσαν τὴν Ἑνετικὴν Δημοκρατίαν, ἀνέτρεψαν τὸ ἐν Ἑπτανήσῳ ἐνετικὸν καθεστῶς καὶ ἐκήρυξαν Ἐκκλησιαστικὴν καὶ Πολιτικὴν ἐλευθερίαν²³. Ἄλλ' ἢ μὲν Ἐκκλησιαστικὴ ἐπραγματοποιήθη μόνον κατὰ τὸ 1800, ὅτε κατὰ διαταγὴν τοῦ καταλαβόντος τὴν Κέρκυραν Ρώσου Οὐζακῶφ, ἐξελέγη Ὁρθόδοξος Κερκυραῖος Ἑλλην Μητροπολίτης²⁴. Ἡ δὲ Πολιτικὴ ἐπεκυρώθη μόνον κατὰ τὸ 1814, ἐν Παρισίοις, διὰ μυστικῆς ἐνεργείας τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάν. Καποδιστρίου, κατόπιν ἐναλλαγῆς κυριάρχων ἐπὶ δεκαεπταετίαν.

20. Βλ. Σπυρ. Κ. Παπαγεωργίου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κερκύρας..., Ἐν Κερκύρα 1920, σ. 5 ἐ.έ. Γιά τὴν γενικὴ θεώρησιν βλ. π. Γ.Δ. Μεταλληνοῦ, Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κερκύρας – διαχρονικὴ ἐπισκόπησις, Κέρκυρα (1999). Γιά τὴν ἀποστολικὴν περίοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κερκύρας βλ. τὸ ἱστορικὸ μυθιστόρημα τοῦ Σεβ. Μεθοδίου, μὲ τίτλο: Οἱ δύο τάφοι – Διήγημα πρωτότυπον ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Νέρωνος, Κέρκυρα 1950.

21. Ἐννοεῖ τὸ ἔργο τοῦ Ἀνδρ. Μουστοξίδου (Α. Mustoxidi) *Delte Cose Corciresi (Τὰ Κερκυραϊκά)*, τ. I, 1848, (ἐπανέκδ. Ἀθήνα 2000).

22. Γιά τὴν Λατινοκρατίαν στὴν Κέρκυρα βλ. Σ.Ν. Ἀσωνίτη, Ἀνθηγατικὴ Κέρκυρα (13ος-14ος αἰ.), Κέρκυρα 1999, π. Α.Χ. Τσίτσα, Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κερκύρας κατὰ τὴν Λατινοκρατίαν (1267-1797), Κέρκυρα 1969. *Τοῦ ἰδίου*, Βενετοκρατούμενη Κέρκυρα (θεσμοί), Κέρκυρα 1989. *Δημ. Χρ. Καπάδοχου*, Ἡ ἀπονομή τῆς Δικαιοσύνης στὴν Κέρκυρα ἀπὸ τοὺς Μεγάλους Πρωτοπαπάδες τὴν ἐνετικὴν περίοδο (1604-1797), Ἀθήνα 1990.

23. Ε. Λούντζη, *Τὰ Ἑπτάνησα ἐπὶ Γάλλων Δημοκρατικῶν, 1797-1799*. Μετφρ. Ἀβιγαῖλ Λούντζη - Νικοκάβουρα, Κέρκυρα 1971.

24. Βλ. Α.Χ. Τσίτσα, Ἡ ἀποκατάστασις τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Θρόνου στὴν Κέρκυρα, Κέρκυρα 1987.

2. Παρὰ τὴν ὑπὸ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας²⁵ καταδυναστευσιν, ἡ ἑλληνορθόδοξος θρησκευτικότης διετηρήθη σταθερά²⁶. Ἡ καταδυναστευσις ἐβάθυνε κυρίως τὸν Ἱερὸν Κλῆρον, διότι ἦτο ὁ θεματοφύλαξ τῶν ἱερῶν Πατρίων. Διετήρησε δὲ ταῦτα ἀντιδρῶν ἐν ψυχικῇ σταθερότητι καὶ ὑπομονῇ, δι' αὐτῆς δὲ καὶ τὸ ἐθνικὸν ἑλληνικὸ φρόνημα. Οὐδεὶς δύναται εὐκόλως νὰ ἐννοήσῃ τοῦτο, ἀγνοῶν τὰ κατὰ τὴν Κέρκυραν, ὑπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν λατινικὴν δεσποτείαν, ἐκδηλωθεῖσαν κατὰ τὰς μεθόδους, τὰς ὁποίας ὑπηγόρευεν ἡ μισαλλοδοξία σατανικῶς πρὸς ἐφαρμογὴν, ἐπὶ 531 ἔτη. Ἐπὶ πλέον δὲ ἐπὶ 67 ἔτη μέχρι τοῦ 1864²⁷, τῆς λατινικῆς προσπαθείας ἔτι ἐν ἐπιφυλακῇ πάντοτε οὔσης καὶ ἀνανεουμένης. Ἡ θρησκεία, λοιπόν, τοῦ Νομοῦ τῆς Κερκύρας, ἀποτελοῦντος μίαν Μητροπολιτικὴν Ἐπαρχίαν, εἶναι ἡ Ἀνατολικὴ Χριστιανικὴ Ὁρθόδοξος, ὡς ἀπὸ τοῦ πρώτου μ.Χ. αἰῶνος εἰς αὐτὴν ἐκηρύχθη.

3. Ἡ θρησκευτικότης τοῦ λαοῦ, κατὰ τὴν ὀρθόδοξον Πίστιν, εἶναι ἀκμαία, παρὰ φαινομενικὴν τινα ἀδιαφορίαν²⁸, ὡς ἐκ τῆς δράσεως τῶν προπαγανδῶν. Ἄλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἀδιαφορίας περὶ τῆς Ἐπαρχίας ταύτης, μὴ ἐκτιμωμένης καὶ κατανοουμένης ἐπαρκῶς τῆς γεωγραφικῆς θέσεως αὐτῆς, καὶ ἔνεκα ἐλλείψεως ειδικῆς μερίμνης, ἀναγκαίας διὰ τὸν Λαὸν καὶ δὴ τὸν ἀγροτικόν, ἰδιαιτέρως δὲ διὰ τὰς νοτίως τῆς Κερκύρας, πολὺ δὲ μᾶλλον τὰς βορείως αὐτῆς ὑπαρχούσας νησίδας²⁹. Ἡ Κέρκυρα, ἔχουσα διμέτωπον θαλασσίαν προκεχωρημένην συνοριακὴν γραμμὴν, ἀποτελεῖ τὸ νευραλγικώτερον τμήμα τοῦ συνοριακοῦ ὀρίζοντος. Τὸ δὲ ἰσχυρότερον προπύργιον εἰς τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ ἐλευθέρου Ἑλληνικοῦ Κράτους εἶναι, ὡς ἀνέκαθεν ἦτο, ἡ θρησκευτικότης τοῦ Ὁρθοδόξου ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Ἡ θρησκευτικότης τοῦ

γνησίου Ἑλληνικοῦ Λαοῦ εἶναι συνυφασμένη ψυχουσυνθετικῶς μετὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν, ἐκδηλοῦται δὲ ἐξαιρετικῶς κατὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἑορτὰς καὶ τὰς ἐθνικὰς ἑορτίους ἡμέρας καὶ περιπτώσεις.

4. Ἡ Ὁρθόδοξος θρησκευτικότης, ἀποτελοῦσα καὶ ἐθνικῶς τὸ ἰσχυρότερον προπύργιον ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Λαοῦ, βάλλεται πολλαχόθεν καὶ πολλαχῶς ὑπὸ τῶν διαφόρων προπαγανδιστικῶν ἐνεργειῶν. Ἡ Κέρκυρα ὑφίσταται βολὴν πολλῶν προπαγανδῶν. Ρωμαιοπαπικοί³⁰, Εὐαγγελικοί, Εὐαγγελισταί, Σπουδασταί τῶν Γραφῶν, Χιλιασταί, Ὁπαδοὶ τοῦ Ἰεχωβά, Κομμουνισμός, ἐκπέμπουν τὰς βολὰς των, ποικίλης πνοῆς πρὸς ἓνα ἀποβλεπούσης σκοπὸν, τὴν ὑπονόμευσιν τῆς ὀρθοδόξου θρησκευτικότητος, ἐν γνώσει ὅτι ἡ κατ' αὐτῆς βολὴ εἶναι κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος³¹. Αἱ ἰσχυρότεροι προπαγανδιστικαὶ προσπάθειαι εἶναι ἡ τῶν Ρωμαιοπαπικῶν καὶ τῶν Εὐαγγελικῶν, διότι ἀμφότεραι δρῶσι κατὰ παρερμηνείαν τῶν Ἱερῶν τῆς Θρησκείας Κειμένων, ἐν γνώσει «πλανῶντες καὶ πλανώμενοι» (Β' Τιμ. 3, 13). Δρῶσι δὲ ἐλευθέρως, ὡς πολῖται Ἑλληνας ἐν ἐλευθέρῳ Κράτει, ὑπὸ τὸ προσηλυτιστικὸν πρόσχημα θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, κηρύσσοντες αὐθαίρετως αἰρετικὴν διδασκαλίαν καὶ θρησκευτικότητα³². Ἄφανεῖς μονάδες ἑλληνικῆς καταγωγῆς ὑπέ-

25. Τὴν ἀκριβολογίαν τοῦ ἀειμνήστου Ἱεράρχου δείχνει ὁ ὄρος «Λατινικὴ Ἐκκλησία», ποὺ χρησιμοποιεῖ, ἀντὶ τοῦ ἱστορικὰ καὶ θεολογικὰ ἐσφαλμένου «Καθολικῆ» ἢ «Ρωμαιοκαθολικῆ» (βλ. π. Γ.Δ. Μεταλληνοῦ, Ρωμαϊκὴ καὶ Ἀντιρωμαϊκὴ Ὁρολογία, σὸ: Σύγκυση - Πρόκληση - Ἀφύπνιση, Ἀθήνα 1991, σ. 73-76).

26. Βλ. π. Γ.Δ. Μεταλληνοῦ, Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κερκύρας..., ὅπ.π., σ. 39 ἐ.έ. (Ἡ πάλη μετὰ τὴν Δυτικὴν πρόκληση).

27. Κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ τελειώνει ἡ ἀγγλοκρατία (1809/1814-1864) καὶ γίνεται ἡ Ἐνωσις τῶν Ἰονίων Νήσων μετὰ τὴν Ἑλλάδα (21.5.1864).

28. Ἐμμεσος ἔλεγχος καὶ κριτικὴ τοῦ Κράτους γιὰ τὴν πολιτικὴν του γιὰ τὴν περιφέρειαν.

29. Πρόκειται γιὰ τὶς λεγόμενες «Διαποντίους Νήσους», δηλ. τοὺς Ὁθωνοὺς, τὴν Ἐρρίκουσα καὶ τὸ Μαθράκι.

30. Ὁ ὄρος εἶναι ὀρθότερος τοῦ «Ρωμαιοκαθολικός», διότι συνδέει τὸ *Romaίος* (ἀπὸ τὴν Π. Ρώμη) καὶ τὸ *Παπικός*, κύριο στοιχεῖο τῆς «Λατινικῆς Ἐκκλησίας».

31. Ὁ Μητροπ. Μεθόδιος πιστεύει στὴν ἀδιάρετη σύνδεση Ἑλληνισμοῦ καὶ Ὁρθοδοξίας. Αὐτὸ ἦταν κυρίαρχη συνείδηση στὰ χρόνια τῆς μακρόσυρτης δουλείας. Ὅποιος ἐτούργεε ἢ ἐφράγεε, δὲν ἔχανε μόνον τὴν πίστη, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐθνικὴ ταυτότητά του.

32. Ὁ παπισμός θεωρεῖται ἀπὸ τὸν σεβάσιμο Ἱεράρχη ὡς ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Παραθέτουμε τὴν ἀποψή του, ὅπως ἐκτίθεται σὸ «Ἀρχεῖον» του, σ. 476: «Πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ σπουδαιότερος ἀντίπαλος ἐνταῦθα κατὰ τῆς Λατινικῆς προσπαθείας πρὸς ἀρπαγὴν, εἶναι ὁ Ὁρθόδοξος Ἑλληνικὸς Κλῆρος, ὡς ἔχει καταδειχθῆ καὶ ἐνδείκνυται ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Νήσου Κερκύρας καὶ γενικῶς τῆς Ἑπτανήσου, ἰδιαιτέρως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1272 καὶ ἐφ' ἑξῆς, ἕως τοῦ νῦν. Ἄλλ' ἐξ ἴσου δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ ὅτι ὁ ἐνταῦθα σπουδαιότερος ἐθνικὸς ἡμῶν ἐχθρὸς εἶναι ὁ Παπικὸς Κλῆρος, ὁ ὁποῖος παραλλήλως πρὸς τὰς ἀντιορθοδόξους ἐκκλησιαστικὰς προσπαθείας του, προπαρασκευάζει λανθανόντως τὸ ἔδαφος πρὸς Λατινικὴν ἢ μᾶλλον Ἰταλικὴν ἐπίδρασιν, ἐκτρέφων καὶ προετοιμάζων ἐν ἐκκλησιαστικῇ μισαλλοδοξίᾳ φανατικῶς κατασκόπους καὶ προδότας.

Ὡς ἐκ τούτων, ἔχω, ὡς μοι ἐπιτραπῆ τοῦλάχιστον νὰ ἔχω, τὴν γνώμην ὅτι προβάλλουσιν ἄφ' ἑαυτῶν τὰ τρία ταῦτα.

1) Ἀνάγκη καὶ πρέπον ἰδιαιτέρως καταρτισμοῦ τοῦ ἐνταῦθα Ὁρθοδόξου Ἱεροῦ Κλήρου, δογματικῶς, ἐκκλησιαστικῶς καὶ

στησαν ἐκκλησιαστικὴν μετάπτωσιν ἐκ τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὸν Ρωμαιοπαπισμὸν, συναρπαγέντες ἀπὸ τὴν βαρεῖαν ἐπὶ Ἐνετοκρατίας λατινοεκκλησιαστικὴν πίεσιν. Οἱ τωρινοὶ πρεσβεύοντες τὰς Ρωμαιοπαπικὰς θρησκευτικὰς δοξασίας – πλὴν τῶν διατηρούντων τὴν Ἀγγλικὴν ὑπηκοότητα³³ – εἶναι ὑπήκοοι Ἑλληνας κατὰ σκοπίμον ἐγγραφὴν. Εἶναι ὁμως εὐνόητον ὅτι ἢ κατ' ἐγγραφὴν ὑπηκοότης δὲν δημιουργεῖ πάντοτε διὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐν προκειμένῳ διὰ τὴν Κέρκυραν, ἀγνήν ἐθνικὴν συνείδησιν³⁴. Αἱ ἐξαιρέσεις εἶναι σπανιώταται καὶ δὲν ἀποτελοῦν κανόνα. Τοιαύτη ἐξαιρέσις παρουσιάζεται ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Κερκύρας, ἐκ τῆς οἰκογενείας Καποδίστρια, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθεν ἡ μεγάλη προσωπικότης τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος. Ἄλλ' ὡς εἶναι γνωστὸν, ἡ οἰκογένεια ἐκείνη τοῦ Καποδίστρια, ἐλθοῦσα εἰς τὴν Κέρκυραν, προσεχώρησεν εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, παρ' ὅλην τὴν τότε λατινοεκκλησιαστικὴν πίεσιν καὶ ὑπὸ ἐνετικὸν καθεστῶς. Δὲν δύναται δὲ νὰ ἀποκλεισθῇ, ὅτι ἡ ἀπόκτησις ἑλληνικῆς ὑπηκοότητος ὑπὸ θρησκευτικῶς ἀλλοδόξων, εἶναι καὶ μέσον ἐλευθέρως ἐνεργείας, πρὸς ἐπιτυχίαν ἀπωτέρου

ἐθνικῶς, διὰ διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῆς Κερκύρας, ἐν κατανοήσει καὶ γνώσει τῶν ἐκ τοῦ Παπισμοῦ δεινοποθημάτων. Παραλλήλως οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις, τοῦ Κλήρου διὰ μισθοδοτήσεως ὑπὸ τοῦ Κράτους, μερίμνη καὶ τῆς Διοικούσης Ἐκκλησίας κατὰ προσόντα καὶ βαθμὸν, ὅπως καὶ τῶν λοιπῶν Δημοσίων Ὑπαλλήλων.

2) Ὁργάνωσις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀμύνης πρὸς δύο κατευθύνσεις, α) ἀνασκευὴν ἢ ἀναίρεσιν τῶν Παπικῶν καινοτομιῶν καὶ β) πολεμικὴν τῶν Παπικῶν βλέψεων καὶ ἐνεργειῶν διὰ τὴν Κέρκυραν καὶ γενικώτερον.

Γνωστὸν δὲ ὅτι αἱ Παπικαὶ βλέψεις καὶ ἐνεργεῖαι ἀποτελοῦν τὴν βάσιν καὶ πρωτοπορείαν τῶν Ἰταλικῶν βλέψεων καὶ προπαγανδιστικῶν ἐνεργειῶν.

3) Ἰδρυσις ἐν Κερκύρᾳ Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς ἢ Ἱεροσπουδαστηρίου διὰ τὰς Ἰονίους Νήσους, δαπάναις τοῦ Κράτους, ἐπιστασία τῆς τοπικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς.

α) Πρβλ. *Μεθοδίου Κοντοστόνου*, Μητροπολίτου, *Ἐγκύκλιος* πρὸς τὸν Ὁρθόδοξον Ἱερὸν κληρὸν καὶ τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν τοῦ Νομοῦ Κερκύρας καὶ γενικῶς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἱεραρχίαν καὶ τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν καὶ *Διαμαρτυρία* κατὰ τῶν ἐπιδιώξεων, ἐξορμήσεων καὶ ἐπεμβάσεως τοῦ Ρωμαιοπαπισμοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, Ἀθήναι 1951².

33. Εἶναι οἱ Μαλτέζοι (βλ. *Λουκιανὸς Ζαμίτ*, Οἱ Μαλτέζοι στὴν Κέρκυρα καὶ στὸν εὐρύτερον Μεσογειακὸν χῶρον, Κέρκυρα 1995).

34. Ὁρθὰ ὑπαινίσσεται τὸ μὴ ἑλληνικὸ (ἢ καὶ ἀνθελληνικὸ, φρόνημά Του, ὅπως καὶ ἀπὸ τὴν προσωπικὴν μας πείρα γνωρίζουμε.

προπαγανδιστικοῦ σκοποῦ³⁵. Δὲν σημειοῦται τι ἐνταῦθα συγκεκριμένως περὶ Οὐνιτῶν, καθ' ὅσον οὗτοι δρῶσιν ἄλλαχού τῆς Ἑλλάδος ἐξαιρετικῶς δὲ ἐν Ἀθήναις. Ἐσημειώθησαν δὲ αἱ περὶ αὐτῶν ἀπόψεις εἰς τὰς Εἰσηγήσεις ἐν τῇ συγκλήσει τῆς Ἱεραρχίας³⁶. Μόνον σημειοῦται ἐνταῦθα ὅτι εἶναι ἀπόγονοι τῶν ἐν Μικρασίᾳ καὶ ταῖς νήσοις ἀπομεινάντων περιτριμμάτων τῆς διαβολῆς τοῦ 4ης Σταυροφορίας, ἐλθόντες μᾶλλον δὲ διωχθέντες, μετὰ τὴν ἐν Μικρασίᾳ, ἐξ ἐγκαταλείψεως τῶν Συμμάχων, ἀτυχίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, πραγματικοὶ δὲ στύλοι τοῦ Ρωμαιοπαπισμοῦ, λανθάνοντες διὰ τοὺς ἀδιαφόρους καὶ ἀμβλυωποῦντες, ἐμφανεῖς δὲ διὰ τοὺς βλέποντας. Παρ' αὐτῶν οὐδὲν τὸ ἀγαθὸν ἔχει νὰ προσδοκᾷ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία οὐδὲ τὸ Ἔθνος, ἐν ἀπευκτέᾳ τινὶ περιπτώσει³⁷.

5. Οἱ Εὐαγγελικοὶ, περὶ ὧν ἔχει σημειωθῆ εἰς τὰς πρὸς τὴν Ἱεραρχίαν Εἰσηγήσεις, εἶναι προπαγάνδα προτεσταντικῆ, ποικιλομόρφου δοξασίας, ὀρμωμένης ἐξ Ἀγγλίας, Γερμανίας καὶ Ἀμερικῆς, πολυτρόπως ἐνσχυομένη καὶ εὐνοουμένη ὑπὸ τοῦ Κράτους³⁸.

Οἱ Χιλιασταὶ εἶναι γνωστοί, καὶ διὰ τὰς σατανικὰς τῶν ἀντεθνικῶς ἀντιλήψεις, ἀδιαφοροῦντες ὑπὸ τίνα πολιτικὸν κυβερνήτην θὰ εὐρίσκωνται, ἀμερίμνοι διὰ ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν. Εἶναι δὲ σπορείς τῆς ἐπικινδυνοδοστέρας πρὸς τὸ Ἔθνος ἀντιλήψεως.

Οἱ Ὀπαδοὶ τοῦ Ἰεχωβά³⁹ εἶναι συνονθύλευμα ἢ

35. Ὁ Μητροπολίτης γράφει, ἔχοντας ὑπόψη τὴν ἐπικρατοῦσα στὴν Κέρκυρα κατάστασις, ἰδιαιτέρα τότε. Οἱ ἴδιοι οἱ παπικοὶ τῆς Νήσου ὁμολογοῦν τὴν ὑπὸ τὴν ἡγεσία τῶν λατίνων κληρικῶν ἀναπτυσσόμενη προπαγάνδα ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν μονίμων ἐπιδιώξεων τῆς γιὰ τὴν Κέρκυρα. Τὸ σύνθημα, ποῦ κυκλοφοροῦσε στὸ στόμα τῶν Παπικῶν τῆς Κερκύρας, λίγο πρὸ τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου ἦταν: *Randiéra tricolora* (= ἡ τρίχρωμη ἰταλικὴ σημαία) ἢ, λαϊκότερα, «μπίζι, ρύζι, φράουλα» (πράσινο, λευκὸ, ἐρυθρὸ = τὰ χρώματα τῆς Ἰταλικῆς σημαίας).

36. Περὶ Οὐνιτῶν εἰσηγήθηκε στὴν Ἱερὰ Σύνοδο τὸ ἔτος 1958. Βλ. *Θεολόγου Α. Στράγκα*, Ἐκκλησίας Ἑλλάδος Ἱστορία ἐκ πηγῶν ἀψευδῶν (1817-1967), τόμ. Ε', Ἀθήναι 1974, σ. 3098-3106 («Ἡ Οὐνία ἐν Ἑλλάδι»).

37. «Ὁ Οὐνισμὸς εἶναι ἐπικινδυνότερος τοῦ ἐμφανοῦς Παπισμοῦ» ἐδήλωσε στὴν προηγούμενη εἰσηγήσει του (σ. 3104).

38. Γιὰ τὴν παρουσίαν τοῦ προτεσταντικοῦ στοιχείου στὴν Ἑλλάδα βλ. *π. Γ.Δ. Μεταλληνοῦ*, *Τὸ Ζήτημα τῆς Μεταφράσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς τὴν Νεοελληνικὴν τὸν ΙΘ' αἰ.*, Ἀθήναι 1977, ὅπου καὶ ἐκτενὴς βιβλιογραφία.

39. Εἶναι περιέργο, ὅτι ὁ Μητροπολίτης κάνει διάκριση μετὰ τῶν *χιλιαστῶν* καὶ «Ὀπαδῶν τοῦ Ἰεχωβά» (= Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά).

ἀσυμβίβαστος σύγκρασις χριστιανικῶν, ἰδίως προτε-
σταντικῶν, καὶ ἰουδαϊκῶν δοξασίῶν.

Ἄπαντες ὁμῶς οἱ ποικιλώνυμοι προπαγανδισταὶ
κινοῦνται ἐνισχυόμενοι ἐξωτερικῶς. Ὁ κατὰ τῆς
Ὁρθοδοξίας σπόρος αὐτῶν εἶναι φθορὰ καὶ τῆς ἐθνικῆς
συνειδήσεως.

Ὁ Κομμουνισμὸς παρουσίασε δρᾶσιν ἐν Κερκύρα,
ἐπὶ Κατοχῆς, ὡς ὀργάνωσις τοῦ «ΕΑΜ» καὶ τῆς
«ΕΠΟΝ». Ἀνεξαρτήτως ὁμῶς τῶν ἐμμόνως ἴσως παρὰ
τινων τηρουμένων ἐκκεντρικῶν ἀπόψεων, ὁ κομμουνι-
σμὸς ἐν Κερκύρα, τὸ γε νῦν ἔχον, ὑφίσταται ἐλλείπει
εἰδικωτέρας προνοίας περὶ τῆς νευραλγικῆς ταύτης
νησιωτικῆς Ἐπαρχίας. Θὰ εἶναι δὲ σφραλερὰ ἐνδεχομένη
ἄποψις, ὅτι οἱ κομματικῶς φιλελεύθεροι εἶναι κομμουνι-
σισταί, ὡς καὶ ὅτι ὅλοι οἱ ἐν Κερκύρα ἔχοντες κομμουνι-
στικὰς ἀπόψεις εἶναι ἄθρησκοι⁴⁰.

Β' Ἐξ ἐπόψεως Κλήρου

1. Ὁ Ἱερός Ἑλληνικὸς Κλήρος τῆς Κερκύρας, γνή-
σιος ἔξ ἑλληνικῆς καταγωγῆς⁴¹, ὑπῆρξε πάντοτε, ὡς καὶ
εἶναι, ὁ στυλοβάτης τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐν αὐτῇ δέ, καὶ
τῆς ἑλληνοεθνικῆς ψυχοσυνθέσεως. Ἐπὶ Λατινοκρα-
τίας, ἀπὸ τοῦ 1266 ἕως τοῦ 1797, ὑπέστη τὰ πάνδεινα.
Ἡ μωαμεθανικὴ πίεσις ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἐναντίον
τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλήρου, ὠχρῶν ἀπέναντι τῶν μισαλλο-
δόξων πιέσεων ἐκ τοῦ λατινοπαπικοῦ Κλήρου⁴², ὅστις
ἐδέσποσε κυριολεκτικῶς ἐν Κερκύρα, ἐκδιώξας τὸν
Ἑλληνα Ἐπίσκοπον. Καίτοι ὁ Ἱερός Ἑλληνικὸς
Κλήρος τῆς Κερκύρας ἔμεινεν ἄνευ Ἀρχιεποῦ ἐπὶ 531
ἔτη, ἐδείχθη πάντοτε εὐλαβῆς θεματοφύλαξ τῶν ἱερῶν
ὀρθοδόξων ἀποστολικῶν παραδόσεων, ἀξίως τῆς χρι-
στιανικῆς ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ ἑλληνοεθνικοῦ φρονήμα-
τος. Πενόμενος καὶ πολλαχῶς πάσχων, ἐβάστασε τὸν
σταυρὸν τῆς καταθλίψεώς του ἐν ὑπομονῇ καὶ καρτε-
ρία, ἀλλ' ἄκαμπτος ἐν τῇ ἑλληνορθοδόξῳ πίστει καὶ ἐν
ἀμύνη τῶν ἑλληνικῶν Πατρῶν. Τὶ ἐνδεικτικώτερον τῆς

παρατηρήσεως πρὸς τὸν Ἰωάννην Η' Παλαιολόγον⁴³,
ὅτε ἐπέστρεφεν ἐκ τῆς ἐν Φλωρεντία ἐκβιαστικῆς συνό-
δου⁴⁴, ὅτι καλλίτερον θὰ ἦτο, ἐὰν μὴ ἐπῆγαιεν εἰς τὴν
σύνοδον αὐτήν; Ἡ τὶ θαρραλεώτερον τῆς μεταβάσεως
εἰς Βενετίαν τοῦ Μεγάλου Πρωτοπαπᾶ Μιχαὴλ Κλέκη
(1438)⁴⁵, ἵνα διαμαρτυρηθῇ ἐνώπιον τῆς Γερουσίας,
ἐναντίον τῶν πιέσεων ἐκ τοῦ Λατινικοῦ Κλήρου, ἐγκρι-
νομένων ὑπὸ τῆς ἐν Κερκύρα ἐνετικῆς Ἀρχῆς; Ἡ τὶ
θαρραλεώτερον τῆς μεταβάσεως εἰς Ρώμην τοῦ Μ.
Πρωτοπαπᾶ Ἀλοῖσίου Ραζοῦρου (1540)⁴⁶, ἵνα δια-
μαρτυρηθῇ προσωπικῶς πρὸς τὸν Πάπαν, ἐναντίον τῶν
καταθλιπτικῶν πιέσεων τοῦ ἐν Κερκύρα Λατινεπισκό-
που; Καὶ τὶ θαρραλεώτερον τῆς μεταβάσεως εἰς Βενε-
τίαν τοῦ Μ. Πρωτοπαπᾶ Ἀντωνίου Σπυρῆ⁴⁷, ἵνα δια-
μαρτυρηθῇ διὰ τὴν ἐγκατάστασιν ἐν Κερκύρα, καὶ ἔναρ-
ξιν δράσεως, τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, τὴν ὁποίαν καὶ ἐπέ-
τυχε νὰ ἀπομακρύνῃ; Καὶ τὶ τιμιώτερον τοῦ ἀγῶνος
ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθανασίου⁴⁸ ἐναντίον τῶν
προσπαθειῶν ἐπαναφορᾶς εἰς Κέρκυραν τῆς λατινεκ-
κλησιαστικῆς ἰσχύος, εὐνοουμένης ὑπὸ τῆς Προστάτι-
δος Ἀγγλίας; Τὶ τιμιώτερον τοῦ ἀγῶνος τοῦ Κερκυραῖ-
ου Μητροπολίτου Ἀθανασίου, ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῆς
Ἑπτανήσου μετὰ τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος; Εἶχεν
ὁμῶς ἐν συμπαραστάσει κατ' ἄμφω τὴν Ἴονιον Βου-
λήν⁴⁹.

2. Καὶ κατὰ τὴν Κατοχὴν, ἐπὶ τοῦ πρώτου παγκο-
σμίου πολέμου, ὑπὸ τῶν Συμμάχων, καὶ τὴν μετὰ τὸν
δεύτερον Ἰταλικὴν καὶ Γερμανικὴν, ὁ ἱερός τῆς Κερκύ-
ρας Ἑλληνικὸς Κλήρος ἐδείχθη ἄξιος ἑαυτοῦ, ἀξίως
τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Πατρί-
δος. Ἐδεινοπάθησεν, ἐπέινασε συμπάσχων μετὰ τοῦ
γνησίου ἑλληνικοῦ Κερκυραϊκοῦ Λαοῦ, ἐπεριπάτησε μὲ

40. Σὲ ἐποχὴ ἐντόνου ἀντικομμουνισμοῦ ὁ θαρραλέος Ἱεράρχης τολμᾷ νὰ καταθέσῃ (πρὸς τὴν δεξιὰ Κυβέρνηση!) αὐτὲς τὶς θέ-
σεις.

41. Βλ. σημ. 11!

42. Αὐτὴ τὴν διαπίστωση, τὴν ὁποία ἀπὸ τὴν πικρὰ ἐμπειρία
μας κάνει ὁ Ἑπτανήσιος, καὶ περισσότερο ὁ Κερκυραῖος, δὲν μπο-
ροῦν νὰ κατανοήσουν ἀκόμη καὶ ἱστορικοί, διότι ἐπιμένουν στὴν
ἀτεκμηρίωτη εἰκασία, ὅτι οἱ Ἑνετοὶ ἦσαν πολιτισμένοι ἐναντι τῶν
Τούρκων, ἀλλὰ τὰ πράγματα τοὺς διαφεύδουν.

43. 1383-1448 (ἐβασίλευσε 1425-1448).

44. 1438-1439. Βλ. ἄρθρο τοῦ Βασ. Σταυρίδου, στὴν Θ.Η.Ε. τ.
11 (1967) 1015-1020.

45. 1431-1441. Σπ. Παπαγεωργίου, Ἱστορία..., ὅπ. π., σ. 90-91.

46. 1535-1555. Σπ. Παπαγεωργίου, ὅπ. π., σ. 93-95.

47. 1556-1571. Στὸ ἴδιο, σ. 95-96.

48. Ἀθανάσιος Πολίτης (1848-1870), ὁ μητροπολίτης τῆς Ἐνώ-
σεως τῆς Ἑπτανήσου (Σπ. Παπαγεωργίου, ὅπ. π., σ. 142-169. Πρβλ.
π. Γ.Δ. Μεταλληνοῦ, Ὁ Μητροπολίτης Κερκύρας Ἀθανάσιος
(1848/50-1870) καὶ οἱ σχέσεις Ὁρθοδοξίας - Ρωμαιοκαθολισμοῦ
στὴν Κέρκυρα τὸν ΙΘ' αἰῶνα, στὸ: Ἑλληνισμὸς Μαχόμενος, Ἀθή-
να 1995, σ. 141-187.

49. Καθαρὸς ὑπαινιγμὸς γιὰ τὴν «ἀδιαφορία» τῆς Ἑλληνικῆς
Πολιτείας στὰ προβλήματα τῆς Νήσου.

τρύπια ὑποδήματα, ἔδυστύχησε κυριολεκτικῶς. Δύο δὲ Κερκυραῖοι Ἱερεῖς, ὁ Σεβαστιανὸς Νικοκάβουρας καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Περδικομμάτης, ἀπαχθέντες ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ἐθανατώθησαν. Δὲν ἀποκλείονται ἐνδεχόμενα μικρολάθη. Ὁ Ἑλληνοκερκυραϊκὸς Ἱερός Κληρὸς ὁμοῦς, ὀρθοδόξως πάντοτε φρονῶν, οὐδέποτε ἐπηρεάσθη ὑπὸ τῆς σκέψεως φρονήματος ἀλαθίτου. Καὶ ἐξ αὐτοῦ δὲν ὑπάρχουσι προδόται⁵⁰. Καὶ κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἐποχὴν δὲν εὐημερεῖ. Στηρίζεται μόνον εἰς τὸν γλισχρότατον μισθὸν του, αἱ δὲ ἔκτακτοι ἀποδοχαί του εἶναι μηδαμιναί, διαβιοῖ δὲ μᾶλλον ἐν ἀξιοπρεπεῖ στερήσει. Ὁ γράφων ταῦτα εἶναι αὐτόπτης μάρτυς τῶν ἐπὶ Κατοχῆς δεινῶν του καὶ τῆς τωρινῆς, ὡς τότε, ἀξιοπρεπείας του.

Γ' Ἐξ ἐπόψεως Ἐκκλησίας

1. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κερκύρας, ἔχουσα ἀποστολικὴν τὴν ἰδρυσιν ἀπὸ τοῦ πρώτου αἰῶνος, ὡς ἐν ἀρχῇ ἐσημειώθη, εἶναι Ὀρθόδοξος, ὅπως εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἤμαζεν ὁ Ἑλληνισμός, αἱ δὲ κατὰ πόλεις ἰδρυθεῖσαι Ἐκκλησῖαι ἦσαν ἅπασαι καὶ διετηρήθησαν Ὀρθόδοξοι. Καὶ εἰς τὴν Κέρκυραν δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ παραποίησης τῆς κηρυχθείσης χριστιανικῆς ὀρθοδόξου Πίστεως, διότι οἱ κάτοικοι αὐτῆς ὡς Ἕλληνες, ἦσαν ὁμόφρονες πρὸς τὴν ὁλότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἔνεκα τῆς ὑπὸ τῶν δεσποσάντων Λατίνων Κληρικῶν διαρπαγῆς, δὲν ὑπάρχουσιν ἔγγραφοι ἀποδείξεις περὶ τῆς ἐπισκοπικῆς διαδοχῆς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας⁵¹. Γνωστὸν ὁμοῦς εἶναι ὅτι τρεῖς Ἐπίσκοποι Κερκύρας συμμετέσχον ὡς σύεδροι εἰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους. Εἰς τὴν Α' ἐν Νικαίᾳ (325) ὁ Ἀπολλόδωρος, εἰς τὴν Δ', ἐν Χαλκηδόνι (451), ὁ Σωτήριχος, καὶ εἰς τὴν Ζ', ἐν Νικαίᾳ (787), ὁ Φίλιππος⁵². Ἔνεκα τῶν ὡς ἄνω λόγων, καὶ ἡ μετέπειτα ἐπισκοπικὴ διαδοχὴ δὲν εἶναι χρονολογικῶς διηκριβωμένη. Ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα διακρίνεται ὁ Ἀρσένιος, τιμώμενος ὡς Ἅγιος⁵³, τοῦ ὁποίου τὸν ἐπώνυμον ναὸν

ἀφῆρσαν ἐκ τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων οἱ Λατῖνοι Κληρικοὶ καὶ τὰ σεπτὰ αὐτοῦ Λείψανα, ὡς καὶ τὰ τῶν Ἁγίων Ἰάσονος καὶ Σωσιπάτρου, ἀνοίξαντες τοὺς τάφους αὐτῶν. Ναὸς ἐπώνυμος τοῦ Ἁγίου Ἀρσενίου κάλλιστος ὑπάρχει ἐν Λευκίμμῃ, καὶ εἰς τὸ χωρίον Βαλανιό. Ἄλλοτε ἡ ἐορτὴ αὐτοῦ ἐτελεῖτο ἐν τῇ πόλει, εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅστις κατεστράφη ἐκ τῶν ἀεροπορικῶν βομβαρδισμῶν, κατὰ τὸν δεῦτερον παγκόσμιον πόλεμον⁵⁴.

2. Ἡ ἀνακοπεῖσα ὑπὸ τῶν Λατίνων Κληρικῶν ἀπὸ τοῦ 1266 ἐπισκοπικὴ διαδοχὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κερκύρας ἐπανελήφθη, μετὰ τὴν ἀπόδοσιν ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς ἐλευθερίας ὑπὸ τῶν Γάλλων (1797), ἐκλεγέντος Κερκυραίου Ἑλλήνος Μητροπολίτου κατὰ τὸ 1800⁵⁵. Μετὰ πάροδον δύο τοποτηρητειῶν ὑπὸ Ἐπισκόπων, ἡ διαδοχὴ ἐπανελήφθη, ὁ δὲ νῦν ὑπάρχων Μητροπολίτης ἀριθμεῖται δέκατος. 1ος Ἱερόθεος Τσιγάλας (Κερκυραῖος) - Τοποτηρηταί, α' ὁ πρ. Παραμυθίας Χρυσανθος Κουφάλας, β' ὁ πρ. Ρωγῶν Μακάριος - 2ος ὁ αὐτὸς πρ. Ρωγῶν Μακάριος (1824), 3ος Χρυσανθος Μασσέλος (Κερκυραῖος), 4ος Ἀθανάσιος Πολίτης (Κερκυραῖος), ὁ διαπρεπὴς ἀγωνιστής, 5ος Ἀντώνιος Χαριάτης, 6ος Εὐστάθιος Βουλισμάς, 7ος Σεβαστιανὸς Νικοκάβουρας (Κερκυραῖος)⁵⁶, 8ος Ἀθηναγόρας Σπύρου (ὁ νῦν Οἰκ. Πατριάρχης)⁵⁷, 9ος Ἀλέξανδρος Δημόγλου⁵⁸, 10ος Μεθόδιος Κοντοστάνος (Κερκυραῖος).

3. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κερκύρας, καὶ μετὰ τὴν ἐπισκοπικὴν ἀποκατάστασιν διαδοχῆς, ὑπέστη πολλοὺς ἀγῶνας, ἐκ τῶν προσπαθειῶν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ἠγωνίσθη γενναιοφρόνως κατ' αὐτῆς καὶ ἐνίκησεν ὁ Κερκυραῖος Ἀθανάσιος Πολίτης, σπουδαιότατος συντελεστής καὶ τῆς ἐνώσεως τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος. Προσπάθειαι ἀνεφάνησαν, καὶ διὰ Περιοδικοῦ εἰς Ἰταλικὴν γλῶσσαν, ἀποδείξεως λανθανόντως τῆς Κερκύρας ὡς Ἐπαρχίας Ἰταλικῆς, ἐπὶ Ἀρχιεπισκόπου Σεβαστιανοῦ Νικοκάβουρα, ἀλλ'

54. Ὁ Ναὸς ἀνακαινίσθη ἀπὸ τὸν μακαριστὸ Μητροπολίτη Τιμόθεο (1984-2002) καὶ λειτουργεῖ (καὶ) ὡς ἐκκλησιαστικὸ Μουσεῖο.

55. Βλ. παραπάνω σημ.

56. Γὰ ὄλους αὐτοὺς βλ. στὴν Ἱστορία τοῦ Σπυρ. Παπαγεωργίου, ὅπ.π.

57. Βλ. τὸ ἰδικὸ ἀφιέρωμα: Ἀθηναγόρας - Μεθόδιος, ὅπ.π. καὶ τῆς Ἀπολυτρώσεως (Κέρκυρα 1973) γὰ τὴν δράση του στὴν Κέρκυρα.

58. 1931-1942.

50. Γὰ ὅλα αὐτὰ βλ. τὸ βιβλίον του «Ἀρχεῖον...».

51. Ἐπίσκοποι Κερκύρας μνημονεύονται ἀπὸ τὸν 4ο αἰῶνα (Ἀπολλόδωρος, 325).

52. Γὰ αὐτοὺς βλ. στοῦ Σπ. Παπαγεωργίου, Ἱστορία..., σ. 9 ἑ.ἑ.

53. Στὸ ἴδιο, σ. 11-12. Πρβλ. τὴν μελέτη τοῦ μητρ. Μεθοδίου, Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κερκύρας Ἀρσένιος. Μελέτη Ἱστορικὴ καὶ Φιλολογική, ἀφορῶσα εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς Λατινοκρατίας, Ἀθῆναι 1923.

ἀνταπεκρίθη κατ' αὐτῶν θαρραλέως. Κατὰ τὸ 1923 ἔγινεν ἡ Ναυτική ἐπιδρομή κατὰ τῆς Κερκύρας ὑπὸ τοῦ Μουσολίνι⁵⁹. Ἡ πόλις ἐκανονιοβολήθη, πρὸς τὸ μέρος τοῦ λιμένος, ἐβάφη δὲ τὸ ἔδαφος, διὰ τοῦ αἵματος ἀόπλου πληθυσμοῦ. Ὁ τότε Ἐπίσκοπος τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν Λεονάρδος Πρίντζης ἴστατο παρὰ τὰς κιγκλίδας ἄνωθεν τοῦ λιμένος καὶ ἠύλόγει τὰ ἀποβιβαζόμενα ἰταλικά ναυτικά ἀγήματα, πρὸς κατάληψιν τῆς Κερκύρας. Ἐπεβλήθησαν τότε ἀμέσως ἰταλικά Σχολεῖα καὶ ἰταλικὴ γλῶσσα, βοηθούτων τῶν ἐν Κερκύρα Ρωμαιοπαπικῶν Κληρικῶν. Ἀντεπεξήλθε κατὰ τῶν γενομένων, διαμαρτυρηθεὶς ὁ Μητροπολίτης Ἀθηναγόρας. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κερκύρας ἐδεινοπάθησε μεγάλως κατὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον, καὶ ἐπὶ Κατοχῆς Ἰταλικῆς καὶ Γερμανικῆς, συμπάσχουσα μετὰ τοῦ Κερκυραϊκοῦ Λαοῦ. Αἱ καταστροφαὶ ἐξ ἀεροπορικῶν βομβαρδισμῶν, ἰταλικῶν, γερμανικῶν, καὶ ἀγγλοαμερικανικῶν εἶναι περισσότεραι καὶ μεγαλύτεραι πάσης ἄλλης ἑλληνικῆς πόλεως. Ἀνεξαρτήτως τῶν οἰκιῶν, κατεστράφησαν ἐν τῇ πόλει 15 Ναοί, καὶ 10 ἡμικατεστράφησαν ἢ ἔπαθον σοβαρὰς βλάβας. Εἰς τὰ συνεχόμενα τῇ πόλει προάστεια 3 κατεστράφησαν καὶ 9 ἡμικατεστράφησαν ἢ ἔπαθον σοβαρὰς βλάβας. Εἰς δὲ τὴν ἀγροτικὴν περιοχὴν 6 κατεστράφησαν καὶ 16 ἔπαθον σοβαρὰς βλάβας. Ἦτοι, κατεστράφησαν ὅλοσχερῶς 24 Ναοὶ καὶ 35 ὑπέστησαν σοβαρὰς βλάβας. Ἐκ δὲ τῶν οἰκοδομῶν, κατεστράφη τὸ Δημοτικὸν θέατρον, καὶ κατεστράφησαν ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς προαστείοις οἰκίαι 265 ἰσόγειοι, 110 μονόροφοι, 157 δυόροφοι, 174 τριόροφοι, 82 τετραόροφοι, 46 πενταόροφοι, καὶ 7 ἑξαόροφοι. Ἐν ὄλῳ κατεστράφησαν 841 οἰκίαι. Ἐβλάβησαν δὲ σοβαρῶς 115 ἰσόγειοι, 77 μονόροφοι, 49 δυόροφοι, 37 τριόροφοι, 21 τετραόροφοι, 17 πενταόροφοι καὶ 2 ἑξαόροφοι. Ἐβλάβησαν σοβαρῶς ἐν ὄλῳ 318 οἰκίαι. Καὶ ἐβλάβησαν ἐλαφρῶς 117 ἰσόγειοι, 35 μονόροφοι, 34 δυόροφοι, 38 τριόροφοι, 15 τετραόροφοι, 7 πενταόροφοι καὶ 2 ἑξαόροφοι. Ἐν ὄλῳ ἐβλάβησαν ἐλαφρῶς 248 οἰκίαι. Σοβαρωτάτας βλάβας ὑπέστησαν δομικῶς τὰ ἐν τῇ πόλει Ἀνάκτορα, μικροτέρας δὲ τὰ ἐν MON REPOS, τὰ ὅποια ὁμως διηρπάγησαν. Ἐσημειώθησαν ταῦτα, ἵνα

59. Βλ. Σπ. Κατσαροῦ, Ἱστορία τῆς Νήσου Κερκύρας, Κέρκυρα 1958, σ. 446 ἐ.έ. Οἱ Ἰταλοὶ δὲν ἐγκατέλειψαν ποτὲ τίς βλέψεις τοὺς γιὰ τὴν Κέρκυρα, ὅπως σποραδικὰ διαβάζουμε στὸ ἴδιο βιβλίον.

κατανοηθῆ ἐν τινι μέτρῳ εἰς ποίας δυσχερεστάτας περιπτώσεις εὐρέθη ἡ Ἐκκλησία τῆς Κερκύρας, εἰς τὰς ὁποίας ἀνταπεκρίθη μετὰ τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου ὁ γράφων, μηδὲ ὅπως ἀπομακρυνθεὶς ἐκ τῆς πόλεως, εἰς τὴν ὁποίαν παρέμεινε συμπάσχων μετὰ τοῦ Λαοῦ, ἐν προσπάθειᾳ συγκρατήσεως τῆς ζωῆς, ἄνευ διακρίσεως ἐθνότητος καὶ θρησκευμάτων. Τὴν φοβερωτέραν δίωξιν ὑπέστησαν οἱ Ἰσραηλιταί⁶⁰, οἵτινες ἐν τέλει ἀπήχθησαν βιαίως. Τὰς δὲ μεγαλύτερας στερήσεις, εἰς κακουχίας δι' ἀγγραειῶν, βιαίας ἀφαιρέσεως τροφίμων, καὶ θανάτους ἐκ πείνης, ὑπέστη περισσότερον ἢ τάξις τῶν μᾶλλον πενομένων τῆς ἀγροτικῆς περιοχῆς, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ πολυπληθεστέρα.

4. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κερκύρας, ἀνθισταμένη καὶ συμπάσχουσα ἐπὶ Κατοχῆς ἔπραξε πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο πρὸς ἀνακούφισιν, διὰ τῶν Ναῶν καὶ διὰ τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ γράφοντος. Παρὰ τὰ δεινοπαθήματα αὐτῆς, παραμένει σταθερὰ εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, ἐν ἀκλονήτῳ πεποινήσει περὶ τῆς ἀληθείας. Δι' αὐτῆς δὲ ἀμύνεται κατὰ τῶν ποικιλωνύμων προπαγανδιστικῶν προσπαθειῶν, ἐνισχυομένων ποικιλοτρόπως ἐξωτερικῶς, μηδεμίαν αὐτὴ ἔχουσα εἰδικὴν ἐνίσχυσιν⁶¹. Ἐν ἀποφυγῇ περιαντολογίας, σημειοῦται μόνον ὅτι αὐτὸς ὁ γράφων, ὡς ἡγέτης τῆς Ἐκκλησίας, εὐρέθη εἰς περίπτωσιν ἀγῶνος ὁμοίου πρὸς τὸν τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Ἀθανασίου⁶². Ἡ δὲ περίπτωσις αὐτῆ ὑφίσταται πάντοτε λανθάνουσα, ἐμφανῆς ὁμως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς θέλοντας νὰ βλέπωσιν, ὅτι δὲν εἶναι ἄσχετος καὶ ἐθνικῶς. Ὁ ἀγὼν διεξάγεται θαρραλέως, διὰ τοῦ προφορικοῦ καὶ τοῦ γραπτοῦ λόγου. Εἰς δεκάδας χιλιάδων ἐξεδόθησαν Ἐγκύκλιοι κατὰ τῶν προπαγανδῶν, ἀνεγνώσθησαν εἰς τοὺς ναοὺς καὶ διενεμήθησαν εἰς τὸν Λαόν, ἄνευ ἐνισχύσεως ἕκτινος, καὶ δὴ παρ' ὧν δεῖ⁶³. Προσπάθεια κοινωνικὴ καὶ ἐθνικὴ καταβάλλεται ἐντατικῶς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ διὰ τῶν καθ' ὅλον τὸν Νομὸν Κερκύρας Κατηχητικῶν Σχολείων⁶⁴. Ἄλλ' ἢ πρὸς τοῦτο συμπαράστασις

60. Ἄλλη μία ἀπόδειξις τῆς φιλάνθρωπης χριστιανικότητος τοῦ μακαριστοῦ Ἱεράρχου.

61. Νέος ὑπαινιγμὸς γιὰ τὴν κρατικὴ ἀδιαφορία.

62. Πολίτου, κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα.

63. Καὶ ἄλλος ὑπαινιγμὸς - ἐκφραση παραπόνου.

64. Βλ. Κων. Φαγογένη, Ὁ Μητροπολίτης Μεθόδιος καὶ τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, στὸ ἀφιέρωμα τῆς «Ἀπολυτρώσεως» ὄπ.π., σ. 41-43.

εἶναι ἀνύπαρκτος, ἡ δὲ Μητρόπολις τῆς Κερκύρας εἶναι ἡ ἐνδεεστέρα πασῶν. Εἶναι πασιφανὲς ὅτι αἱ περιπτώσεις, αἱ προβάλλουσαι ἀγῶνας ὑπὲρ τῶν Ἱερῶν Πατρῶν, διαδέχονται ἀλλήλας, εἰδικώτερον δὲ διὰ τὴν νησιωτικὴν ταύτην Ἐπαρχίαν, ὄχι μόνον ἀπὸ θρησκευτικῆς, ἀλλ' ἐξ ἴσου καὶ ἀπὸ ἐθνικῆς ἀπόψεως. Τὰ γεγονότα ὁμιλοῦσιν ἀφ' ἑαυτῶν. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κερκύρας εἶναι καὶ θὰ παραμένῃ θρησκευτικῶς ὀρθόδοξος, θεωροῦσα ὡς προδοσίαν τὴν κιβδήλευσιν τῆς πίστεως. Ὅμιλοῦσα φρονηματιστικῶς κατ' εὐθείαν εἰς τὴν καρδίαν καὶ τὴν ψυχὴν τῶν θελόντων νὰ προσέχωσι καὶ

κατανοῶσιν αὐτήν, ἀγωνίζεται πάντοτε τὸν καλὸν ἀγῶνα καὶ ἐθνικῶς, καὶ παραμένει ὡς τὸ σταθερώτερον προπύργιον ἐπὶ τῶν ἀκριτικῶν τούτων ἐπάλξεων τῆς Ἑλλάδος. Ἄς μοι ἐπιτραπῇ δὲ νὰ φρονῶ ὅτι ἀπαιτεῖται ἰδιαιτέρα μέριμνα δι' αὐτήν καὶ ὅλην τὴν νησιωτικὴν ταύτην Ἐπαρχίαν. Ὁ ἀγὼν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας εἶναι καὶ ἀγὼν τοῦ Ἔθνους⁶⁵.

Ἁ Μητροπολίτης

† Ὁ Κερκύρας καὶ Παξῶν Μεθόδιος

65. Ἡ κατακλειδα, ὡς συμπέρασμα τῆς ὅλης Ἐκθέσεως, υπογραμμίζει τὴν σημασίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κερκύρας γιὰ τὴν ἐλληνικότητα τῆς Νήσου, ἀλλὰ καὶ σύνολος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν ἱστορικὴν συνέχειαν τοῦ Ἔθνους. Ἡ δῆλωση αὐτὴ ἀποδεικνύεται καὶ τεκμηριώνεται ἱστορικά.

**ΟΙ
ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΚΕΣ
ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΤΟΥ 5ου
ΑΙΩΝΑ ΚΑΙ
Ο «ΟΡΟΣ» ΤΗΣ
Δ΄ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ
ΣΥΝΟΔΟΥ (451)**

α. Οἱ Χριστολογικὲς ἔριδες τοῦ 5ου αἰώνα, δὲν ἔθεταν σὲ κίνδυνο ἀπλῶς μιὰ κάποια διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τὸ ὅλο μυστήριο τῆς θείας Οἰκονομίας, μέσα στὸ ὁποῖο ἐντάσσεται καὶ ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Διόδωρος Ταρσοῦ, ἐκφραστής τῆς Ἀντιοχειανῆς θεολογίας (θεωρήθηκε πρόδρομος τοῦ Νεστοριανισμοῦ), θέλοντας νὰ διασώσει μὲ κάθε τρόπο τὴν πληρότητα τῆς ἀνθρωπότητας τοῦ Χριστοῦ, διέκρινε στὸ Χριστὸ τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν Υἱὸ τῆς Μαρίας. Κατ’ αὐτὸ τὸν τρόπο ἀπέρριπτε τὴ γέννηση τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆ Θεοτόκο. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἔλεγε, δὲ γεννήθηκε ἀλλ’ ἀπλῶς ἐγκατοίκησε στὸν ἄνθρωπο Χριστό. Οἱ δύο φύσεις, ἀνθρώπινη καὶ θεία, δὲν ἐνώθηκαν ἀληθινὰ καὶ πραγματικὰ ἀλλὰ κατὰ τρόπο ἠθικό, *«χάριτι καὶ οὐ φύσει»*. Ὁ Νεστόριος, ταυτίζοντας οὐσία καὶ φύση μὲ πρόσωπο καὶ ὑπόσταση, δίδασκε ὅτι στὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔχουμε ἔνωση φύσεων ἀλλὰ ἔνωση προσώπων. Ἡ σχέση τῶν δύο φύσεων δὲν εἶναι πραγματικὴ ἀλλὰ μιὰ ἀπλὴ *«συνάφεια»*. Ἔτσι ἀπέρριπτε τὴν πραγματικὴ γέννηση τοῦ Λόγου, ἀφοῦ τόνιζε ὅτι ἡ Παρθένος Μαρία γέννησε μόνο τὸν ἄνθρωπο Χριστό. Γι’ αὐτὸ καὶ δὲν πρέπει νὰ λέγεται *«Θεοτόκος»*, ἀλλὰ *«Χριστοτόκος»*. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τώρα τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ, ὁ Εὐτυχήης (ζηλωτὴς μοναχὸς καὶ φορέας τῆς Ἀλεξανδρινῆς θεολογίας), πολεμώντας τὸν Νεστόριο, δίδασκε ὅτι κατὰ τὴ θεία Ἐνσάρκωση ἡ ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ ἢ δὲν ἦταν ὁμοούσια μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση ἢ ἀφομοιώθηκε μὲ τὴ θεία φύση κατὰ τὴν *«σύγκραση»* καὶ τὸν *«συμφυρισμό»* μὲ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου.

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ξεκινοῦσαν ἀπὸ τὸ ἀξίωμα ὅτι ὁ Χριστὸς ἦρθε στὸν κόσμο ὡς νέος Ἀδάμ, γιὰ νὰ συγκεκριαλιώσῃ στὸ πρόσωπό Του, νὰ ἀγιάσῃ καὶ νὰ θεώσῃ τὸν ἄνθρωπο καὶ ὅλη τὴ δημιουργία. Καὶ ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν προσέλαβε δὲν τὸ θεράπευσε – *«Τὸ γὰρ ἀπρόσληπτον καὶ ἀθεράπευτον· ὃ δὲ ἦνωται τῷ Θεῷ, τοῦτο καὶ σώζεται»*, κατὰ τὴν καιρία ἔκφραση τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Ἐπομένως, μὲ βάση τὸν Νεστοριανισμό (ποῦ ἀπέρριπτε τὴ φυσικὴ καὶ τέλεια ἔνωση τῆς ἀνθρώπινης καὶ θείας φύσης στὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ) καὶ τὸν Εὐτυχιανικὸ μονοφυσιτισμὸ (ποῦ ἐξαφάνιζε τὴν ἀνθρώπινη φύση στὸ Χριστό), σωτηρία δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ. Αὐτὸ τόνισε καὶ ὁ Πάπας Λέων στὴν περίφημη ἐπιστολὴ του πρὸς τὴν Δ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο (*Τόμος Λέοντος*), ὅταν ἔλεγε ὅτι εἶναι ἀδύνατη ἡ νίκη ἐναντίον τοῦ κυρίου τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, ἂν ὁ ἀναμάρτητος καὶ μὴ φοβούμενος τὸ θάνατο Λόγος τοῦ Θεοῦ *«δὲν προσέλαβε τὴ φύση μας καὶ δὲν τὴν ἔκανε δική του»*. Γιὰ νὰ διασώσουν, λοιπόν, οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τὴ μέγιστη ἀλήθεια γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, διακήρυξαν κατὰ τὴν Γ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο (Κων/πολι 431) ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι *«Θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος, ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος»*. Τὸ ἴδιο διακήρυξαν καὶ οἱ Πατέρες τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (Ἐφεσος 451). Αὐτοί, βασιζόμενοι στὴ θεολογία τῶν Καππαδοκῶν Πατέρων ποῦ διέκριναν οὐσία καὶ φύση ἀπὸ τὸ πρόσωπο καὶ τὴν ὑπόσταση (μιὰ μέγιστη τομὴ στὴν Πατερικὴ Θεολογία, ἀφοῦ ὅλη ἡ σύγχυση προερχόταν ἀπὸ τὴν ταύτιση οὐσίας καὶ φύσεως - προσώπου καὶ ὑποστάσεως), δίδαξαν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι τέλειος καὶ ἀληθινὸς Θεός, τέλειος καὶ ἀληθινὸς ἄνθρωπος – *«ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιος ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα»*. Καὶ ὅτι αὐτὰ τὰ δύο, θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, ἐνώνονται στὸ Πρόσωπο τοῦ Χρι-

Τοῦ

Ἀριστομένουσ Κ. Ματσάγγα
Δρος Παν/μίου Ἀθηνῶν

στοῦ «*ἀσπγγύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως*». Πού σημαίνει ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγος προσλαμβάνει στὸ Πρόσωπό Του ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως καὶ τὰ ἐντάσσει, ὡς Υἱός, στὴν ὅλη σχέση Του μὲ τὸ Θεὸ Πατέρα, γιὰ νὰ τὰ ἀγιάσει καὶ νὰ τὰ θεώσει. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἀλήθεια ἀποτελεῖ τὴν ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας: ὅτι στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἐνώνεται ἀπόλυτα, χωρὶς καμιά «*σύγχυση*», ἡ ἀνθρωπότητα καὶ ὅλη ἡ κτίση μὲ τὴ Θεότητα. Μιὰ ἐμπειρία ἡ ὁποία βιώνεται στὰ μυστήρια καὶ κατ' ἐξοχὴν στὴ θεία Εὐχαριστία, ὅπου ὁ Χριστός, καθιστώντας Σῶμα Του τὴν Ἐκκλησία, προσλαμβάνει στὸ Πρόσωπό Του καὶ «*ἀναφέρει*» στὸ Θεὸ Πατέρα ὅλη τὴ δημιουργία, ἀγιασμένη καὶ ἔνδοξη.

β. Ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος συνεκλήθη στὴ Χαλκηδόνα τὸ 451 μ.Χ. ἐπὶ αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ. Σ' αὐτὴν τὴ Σύνοδο, ὅπως καὶ στὴν Γ' Οἰκουμενικὴ (431), ἀναμετρήθηκαν δύο μεγάλα θεολογικὰ καὶ πνευματικὰ ρεύματα, ὅπως αὐτὰ ἐκφραζόνταν μέσα ἀπὸ τὴν Ἀντιοχειανὴ καὶ Ἀλεξανδρινὴ Σχολή. Οἱ Ἀντιοχειανοὶ θεολόγοι, καὶ κατὰ τὴν Γ' καὶ κατὰ τὴν Δ' Οἰκ. Σύνοδο, ξεκινοῦσαν ἀπὸ τὴν φιλοσοφικὴ ἀρχὴ «*τὰ δύο ἐν γενέσθαι οὐ δύνανται*». Γι' αὐτὸ καὶ ὑπεράσπιζαν μὲ πάθος τὶς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀνθρώπινη καὶ τὴ θεία, στὴν πληρότητά τους. Ἄλλωστε, αὐτὴ ἡ ἀλήθεια ἀποτελοῦσε τὴν ἀδιαπραγμάτευτη πίστη τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως αὐτὴ ἡ πίστη ἐκφραζόταν μέσα στὴν Κ.Δ., στὰ Βαπτισματικὰ Σύμβολα, στὴ διδασκαλία τῶν Πατέρων, στὶς προηγούμενες τοπικὲς καὶ Οἰκουμενικὲς Συνόδους. Ὅμως οἱ ἴδιοι θεολόγοι, ταυτίζοντας «*φύση*» καὶ «*πρόσωπο*», δὲν μπορούσαν ν' ἀντιληφθοῦν τὴν ἐνότητα αὐτῶν τῶν φύσεων στὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ δίδασκαν ὅτι ἡ ἐνώση τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως δὲν ἦταν γεγονός ὄντολογικό, ἀλλὰ μιὰ ἀναγωγικὴ καὶ συμβατικὴ σχέση, κάτι σὰν «*συνάφεια*», περισσότερο ἠθικὴ, σὲ ἓνα φαινομενικὸ πρόσωπο κοινῆς θελήσεως καὶ ἐνεργείας. Μιὰ τέτοια ἀντίληψη εὐκόλα ὀδηγοῦσε στὸ συμπέρασμα, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ διδασκαλία τοῦ Νεστορίου, ὅτι ὁ ἄνθρωπος Ἰησοῦς δὲν ἦταν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγος δὲν ἔγινε ἄνθρωπος, ἀλλ' ἀπλῶς ἐγκατοίκησε στὸν ἄνθρωπο Χριστὸ (χωρισμὸς τοῦ Χριστοῦ σὲ δύο πρόσωπα καὶ δύο ὑποστάσεις).

Οἱ Ἀλεξανδρινοὶ θεολόγοι, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά,

ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὸ βαθὺ μυστικισμὸ τῶν μοναχῶν τῆς Αἰγύπτου, εἶχαν μιὰ ἰδιαίτερη τάση πρὸς τὴν ἐνώση τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλωστε καὶ ἡ ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας αὐτὴν τὴν ἀλήθεια ἐπιβεβαίωνε – ὅτι «*δύο τέλεια ἐγένετο ἐν*» στὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ἔτσι, ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας βρέθηκε πιὸ κοντὰ στὴν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν πρόβαλε τὴν «*καθ' ὑπόστασιν*» ἐνώση τῶν δύο φύσεων, ὡς πραγματικὸ καὶ ὄντολογικὸ γεγονός, γιὰ νὰ διασώσει τὴν ἐνότητα καὶ ταυτότητα τοῦ Προσώπου τοῦ Χριστοῦ. Μιὰ τέτοια ἐνότητα δὲν μπορούσε νὰ γίνῃ κατανοητὴ ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ἀντιοχειανῆς Σχολῆς, οἱ ὅποιοι, ἐκμεταλλεζόμενοι τὴν ἀσαφῆ ἔκφραση τοῦ Κυρίλλου «*μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη*», κατηγοροῦσαν τὸν Κύριλλο γιὰ μονοφυσιτισμὸ. Πολὺ περισσότερο πού ὁ μοναχὸς Εὐτυχῆς, ὑποστηρικτῆς τῆς θεολογίας τοῦ Κυρίλλου, προχωροῦσε σὲ ἀκραῖες θέσεις, διδάσκοντας ὅτι στὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ διασώθηκε ἀκέραια μόνο ἡ θεία φύση καὶ ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ ἢ δὲν ἦταν ὁμοούσια πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση ἢ εἶχε ἀπορροφηθεῖ ἀπὸ τὴ θεία φύση.

Ὅλες αὐτὲς τὶς ἀκραῖες θέσεις, καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς, ἀπέρριψε ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Πράγματι, οἱ Πατέρες αὐτῆς τῆς Συνόδου διακήρυξαν κατὰ τρόπο αὐθεντικὸ τὴν πίστη τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ὅτι στὸ ἓνα καὶ μοναδικὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἐνώθηκαν κατὰ τρόπο τέλειο οἱ δύο τέλειες φύσεις – ἡ ἀνθρώπινη καὶ ἡ θεία. Εἰδικότερα, ἡ Σύνοδος, ἔχοντας ὡς βάση τὸ Σύμβολο Νικαίας - Κων/πόλεως, τὶς ἐπιστολὲς τοῦ Κυρίλλου πρὸς τὸν Νεστόριο καὶ πρὸς τὸν Ἰωάννη Ἀντιοχείας («*Ὁρος τῶν Διαλλαγῶν*»), καὶ τὴ δογματικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Πάπα Λέοντος (ὅλα αὐτὰ διαβάστηκαν στὶς πρῶτες συνεδρίες) δέχτηκε:

α) Τὴν «*δυο-φυσικὴ*» διδασκαλία τῶν Ἀντιοχειανῶν θεολόγων, πού ἦταν καὶ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ τὶς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ. Ἔτσι διακήρυξε τὸν Χριστὸ «*τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, Θεὸν ἀληθῶς καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς*». Καὶ ταυτόχρονα καταδίκασε τοὺς Ἀναθεματισμοὺς κάθε ἀναφορὰ σὲ «*μία φύση*».

β) Ἐπιβεβαίωσε τὴν διδασκαλία τοῦ Κυρίλλου, πού καὶ αὐτὴ ἦταν πίστη τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι στὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἐνώθηκαν κατὰ τρόπο πραγματικὸ οἱ δύο πλήρεις καὶ τέλειες φύσεις «*εἰς ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν*».

γ) Ἐφίση ἔξω ἀπὸ τὰ «ὄρια» τῆς πίστεως τὶς ἀντιλήψεις ὀρισμένων Ἀλεξανδρινῶν θεολόγων γιὰ «τροπή» καὶ «σύγχυση» τῶν δύο φύσεων μὲ τὶς λέξεις «ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως» («οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν, σωζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ιδιότητος ἑκατέρας τῆς φύσεως καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης»). Ὅπως ἐπίσης κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο παρέκαμπταν καὶ τὶς ἀντιλήψεις ὀρισμένων Ἀντιοχειανῶν γιὰ «χωρισμό» τῶν δύο φύσεων ἢ τὴν ὑπαρξὴ δύο προσώπων, μὲ τὶς λέξεις «ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως» («εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν... οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον»).

δ) Ἐνέταξε στὸν «᾽Ορο» τὴν πίστι τῆς Ἐκκλησίας ὅτι ἡ Μητέρα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ Μαρία, ἡ Θεοτόκος («ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου, τῆς Θεοτόκου») ἀντικρού-

οντας τὴ διδασκαλία τῶν Νεστοριανῶν, ποὺ ὀνόμαζαν τὴν Θεοτόκο εἴτε «Χριστοτόκο» εἴτε «ἀνθρωποτόκο».

ε) Τέλος, κατέθετε τὴ μαρτυρία ὅτι ὅσα καταγράφονται στὸν «᾽Ορο» ἀποτελοῦν ἔκφραση τῆς Παράδοσης τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ τὴ «συμφωνοῦν» μὲ τὴν ὅλη διδασκαλία τῶν Πατέρων («Ἐπόμενοι, τοίνυν τοῖς ἁγίοις πατράσιν...»), μὲ τὴ διδασκαλία τῶν Προφητῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ («καθάπερ οἱ προφῆται περὶ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐξεπαίδευσεν»), καὶ μὲ τὸ Σύμβολο Νικαίας - Κων/πόλεως («τὸ τῶν πατέρων ἡμῶν παραδέδωκε σύμβολον»). Ἔτσι, ἡ Σύνοδος «συγκέρασε» κατὰ τρόπο θαυμαστό καὶ μέσα ἀπὸ λεπτὲς ἔκφράσεις ὅ,τι οἱ Σχολῆς αὐτὲς διακήρυτταν καὶ ἦταν πίστι τῆς Ἐκκλησίας, ἐνῶ ἀπέρριψε κάθε ἀκρότητα ποὺ ὀδηγοῦσε στὴν ἀλλοίωση τῆς πίστεως καὶ ἔθετε σὲ κίνδυνο τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου*.

* «Ἐπόμενοι τοίνυν τοῖς ἁγίοις πατράσιν, ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖν υἱὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν συμφώνως ἅπαντες ἐκδιδάσκομεν, τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, θεὸν ἀληθῶς καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς τὸν αὐτὸν, ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῶν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῶν χωρὶς ἁμαρτίας, πρὸ αἰῶνων μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἔσχατων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου τῆς θεοτόκου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν υἱὸν κύριον μονογενῆ, ἐν δύο φύσεσιν (ἐκ δύο φύσεων) ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον, οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν, σωζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ιδιότητος ἑκατέρας φύσεως καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης, οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν υἱὸν μονογενῆ θεὸν λόγον κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καθάπερ ἄνωθεν οἱ προφῆται περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἡμᾶς Ἰησοῦς Χριστὸς ἐξαπαίδευσεν, καὶ τὸ τῶν πατέρων ἡμῶν παραδέδωκε σύμβολον.

Τούτων τοίνυν μετὰ πάσης ἀκριβείας τε καὶ ἐμμελείας παρ' ἡμῶν διατυπωθέντων, ὥρισεν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἕτερον πίστιν μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν ἢ γοῦν συγγράφειν ἢ συντιθέναι, ἢ φρονεῖν ἢ διδάσκειν ἕτερος· τοὺς δὲ τολμῶντας ἢ συντιθέναι πίστιν ἕτερον ἢ γοῦν προσκομίζειν ἢ διδάσκειν, ἢ παραδιδόναι ἕτερον σύμβολον τοῖς ἐθέλουσιν ἐπιστρέφειν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας ἐξ ἑλληνισμοῦ ἢ ἐξ ἰουδαϊσμοῦ ἢ γοῦν ἐξ αἰρέσεως οἰασθητοῦν, τούτους εἰ μὲν εἶεν ἐπίσκοποι ἢ κληρικοί, ἀλλοτρίους εἶναι τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπισκοπῆς καὶ τοὺς κληρικούς τοῦ κλήρου· εἰ δὲ μονάζοντες ἢ λαϊκοὶ εἶεν, ἀναθεματίζεσθαι». («᾽Ορος» Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου).

«Κώδιξ Είδικων Θεμάτων Ἐκκλησιαστικῆς Τάξεως καὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἐθιμοτυπίας κατὰ τὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος κυρίως ἰσχύοντα, ἤτοι Εἰδικὸν Τελετουργικὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἢ Περὶ Ἱερῶς Αἰσθητικῆς Δοκίμιον», ἔκδοσις Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθῆναι 2001.

Ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ ὄργανισμὸ τῆς Ἱερῶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Ἀποστολικὴ Διακονία» κυκλοφορήθηκε, μετὰ τὴν μορφή τῆς ὑπ' ἀριθμ. 2718 Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου (2902/1286/10-8-2001), «ὡς καὶ πρότερον, πρὸς διευκόλυνσιν κυρίως τῶν ἐπιγεννησομένων», ὁ ὄγκωδέστατος «Κώδιξ Εἰδικὸν Θεμάτων Ἐκκλησιαστικῆς Τάξεως καὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἐθιμοτυπίας κατὰ τὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος κυρίως ἰσχύοντα, ἤτοι Εἰδικὸν Τελετουργικὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἢ Περὶ Ἱερῶς Αἰσθητικῆς Δοκίμιον» (σσ. 741), μετὰ τὴν πεπνυμένη ποδηγεσία καὶ «στοργικὴν συμπαράστασιν» τοῦ Μακαριωτάτου Προκαθημένου τῆς καθ' Ἑλλάδα Ἐκκλησίας, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χριστοδούλου, τοῦ καὶ Προέδρου τῆς Ἱερῶς Συνόδου, καὶ μετὰ τὴν πολύμοχθη, πολυετὴ καὶ ἄοκνη ἐπιμέλεια τοῦ Πανοσιολογιώτατου Ἀρχιμανδριτοῦ Πατρικίου Καλεώδη, Διευθυντοῦ τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου «Ἐκκλησιαστικῆς Τάξεως καὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἐθιμοτυπίας». Ὁ κώδικας αὐτὸς ἤρθε νὰ ἀναπληρώσει σημαντικό κενό, τὸ ὅποιο ὑπῆρχε στὸ χῶρο τῆς τελετουργίας τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν καὶ νὰ ἀποτελέσει ὄντως μία οὐσιαστικὴ συμβολὴ στὴν καταγραφή ὄλων ἐκείνων, «ἅτινα τυγχάνουσιν ἀπορούμενα ἢ στασιαζόμενα ἢ μὴ γνωστὰ εἰς τοὺς νεωτέρους ἢ ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν δυσνόητα, καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ δυσεπίλυτα, ἐπιλύων ταῦτα ἐκάστοτε συμφάνως ἢ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν παγιωθείσαν καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἀνελιχθεῖσαν Πανορθοδόξως Τάξιν καὶ Πράξιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ δὴ καὶ ἐκείνην ἣτις ἀνοθεύτως διετηρεῖτο ἢ διατηρεῖται ἐν πολλοῖς ἕως καὶ τῆς σήμερον εἰς τὰ Πρεσβυγενῆ κατ' Ἀνατολὰς Ὁρθόδοξα Πατριαρχεῖα, καὶ κυρίως εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, σεβασθεῖς βεβαίως καὶ τὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας καθιερωμένα πλέον Τοπικὰ Ἐθιμα, καὶ ὅταν εἰσέτι τινὰ ἐξ αὐτῶν καθιερώθησαν σὺν τῷ χρόνῳ ἐν αὐτῇ ἰδιομόρφως, διὰ τὰς τῶν καιρῶν καὶ τῶν περιστάσεων ἀνάγκας, καὶ ἐφ' ὅσον βεβαίως ταῦτα δὲν προσκρούουσιν εἰς παραδόσεις καὶ κανόνας πανορθοδόξου κύρους καὶ ἀποδοχῆς» (σελ. 10-11), ἐνῶ ἐξαιρέθησαν «ἐκεῖνα, τὰ ὅποια τυγχάνουσιν ἡσσοнос σημασίας καὶ ἐνδιαφέροντος ἢ ὅλως καθιερωμένα, βατὰ, γνωστὰ, εὐκόλως ἢ ἀφ' ἑαυτῶν νοούμενα, ἅτινα, ὡς εἰκός, καὶ παρέτρεξεν, ἐπιμείνας περισσοτέρως, καὶ μειζρόνως εἰς ἐκεῖνα μόνον ἐξ αὐτῶν» (σελ. 10).

Τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ παρόντος κώδικος εἶναι, ὅτι «οὗτος παρουσιάζει ἱκανὴν πλαστικότητα, ἐλαστικότητα, εὐελξίαν καὶ ἐλευθερίαν, μὴ δογματίζων διὰ τὰ ἀδογματίστα καὶ μὴ προτείνων, μηδὲ ἐπιβάλλον στανικὰς, ρομποτικὰς καὶ ψυχρὰς θέσεις, ἐπὶ θεμάτων σχολαίων καὶ ἀσημάντων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀπὸ συστάσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἕως τῆς σήμερον ἰσχύει ἡ ποικιλία, ὁ “πλουραλισμός”, καὶ ἡ χαρίεσσα ἐλευθερία κινήσεων, δι' ὧν ἀπάντων ἐκφράζεται καὶ διαφυλλάσσεται ὁ πλοῦτος καὶ ὁ δυναμισμὸς τῆς Θείας Λατρείας, τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Τελετῶν, καὶ τῶν ἐν γένει Ἐκκλησιαστικῶν Ἐκδηλώσεων, ὡς καὶ ἡ ἐνσυνείδητος μετοχὴ εἰς τὰ τελούμενα καὶ δρώμενα πάντων τῶν συμμετεχόντων εἰς αὐτά» (σελ. 12), συγχρόνως τονίζει τὴν παραδοσιακότητα τῆς ἐκκλη-

Τοῦ

Ἀρχιμ. Χρυσόστομου Σαββάτου
Καθηγητοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

σιαστικῆς δεοντολογίας «ἐξ ἐπόψεως κυρίως Ἱερᾶς Αἰσθητικῆς, καθ' ὅσον ἐθεώρησεν ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν αὐτοῦ ἀποστολήν, καὶ τὸν κύριον αὐτοῦ προορισμὸν καὶ σκοπὸν» (σελ. 12), αὐτὸ ἄλλωστε ἐπισημαίνει καὶ ἡ Συνοδικὴ Ἐγκύκλιος 2718/10-8-2001, ὅτι δηλαδή ὁ παρόντας κώδικας τίθεται σὲ ἰσχὺ «μὴ ἀποκλειομένης τῆς τροποποιήσεως ἢ συμπληρώσεως ἢ βελτιώσεως καὶ πάλιν αὐτοῦ, ἐκ μέρους τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐν οἷς σημείους ἤθελον ἐπισημανθῆ ποτὲ τυχὸν ἀτέλειαι ἢ ἐλλείψεις ἢ ἀσάφεια αὐτοῦ».

Κατὰ τὴ σύνταξη τοῦ παρόντα κώδικα ἐλήφθησαν βιβλιογραφικὰ ὑπ' ὄψιν ἡ ἤδη ὑπάρχουσα Συνοδικὴ Ἐγκύκλιος 1909/1972 «ὡς καὶ αἱ κατὰ καιροὺς ἰδοῦσαι τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος σχετικαὶ ἐργασίαι τῶν Μητροπολιτῶν Μεσσηνίας Κυρίου Χρυσοστόμου, Πατρῶν Κυρίου Νικοδήμου, Ξάνθης καὶ Περιθεωρίου Κυροῦ Ἀντωνίου, Σερβίων καὶ Κοζάνης Κυροῦ Διονυσίου, καθὼς ἐπίσης ἡ Εἰδικὴ Ἐργασία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Κυρίου Χριστοδούλου, ἔχουσα τὸν τίτλον: Τάξις τοῦ Μεγάλου Ἐσπερινοῦ καὶ τοῦ Ὁρθρου τῶν Κυριακῶν, Χοροστατοῦντος Ἀρχιερέως, ὡς καὶ τῆς Θείας Λειτουργίας τῶν Κυριακῶν, Ἱερουροῦντος Ἀρχιερέως, Ἀθῆναι 2000, ὡς καὶ ἕτεραι πολλαὶ σχετικαὶ ἐργασίαι. Πρὸς τούτοις καὶ ἐν τῷ παρόντι Κώδικι ἐλήφθησαν ὡσαύτως ὑπ' ὄψιν καὶ αὐθις, ὡς ἤδη ἐλέγχθη ἀνωτέρω, τὰ κατὰ παράδοσιν περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Τάξεως καὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἐθιμοτυπίας ἰσχύοντα ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ καὶ ταῖς λοιπαῖς κατ' Ἀνατολὰς Πατριαρχικαῖς Ἐκκλησίαις, προσαρμοσθέντα εἰκότως πρὸς τε τὰς συνθήκας, τὸ ἔθος καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς Ἀγιοτάτης ἡμῶν Ἐκκλησίας. Ἐπίσης, ὑπ' ὄψιν ἐλήφθη καὶ ἡ σχετικὴ Ἐμπειρία τόσον τῶν Κληρικῶν καὶ Λαϊκῶν Ὑπαλλήλων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, οἵτινες ἠσχολήθησαν μὲ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Δεοντολογίαν ἐν τῇ Πράξει κατὰ τὸ παρελθόν, ὅσον καὶ ἡ παλαιότερα, ἀλλὰ καὶ πρόσφατος Ἐμπειρία τοῦ ἰδίου τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου Ἐκκλησιαστικῆς Τάξεως καὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἐθιμοτυπίας. Τέλος, διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ παρόντος Κώδικος σοβαρῶς ἔτι ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ ἐν τοῖς Ἀρχεῖοις τῶν Κρατικῶν Ὑπηρεσιῶν εὑρεθέντα σχετικὰ ἔγγραφα καὶ λοιπὰ χρήσιμα στοιχεῖα» (σελ. 13-14).

Ἡ ὅλη ὕλη τοῦ κώδικα κατανέμεται σὲ 7 Βιβλία, τὰ ὅποια ἀπαρτίζονται ἀπὸ 68 συνολικὰ Κεφάλαια καὶ τὰ ὅποια ἀφοροῦν ἀντίστοιχα θέματα ἐκκλησιαστικῆς τάξης καὶ ἐθιμοτυπίας, ἦτοι: «Περὶ τοῦ πότε καὶ μετὰ ποίων

ἐκάστοτε συγχοροστατεῖ καὶ συλλειτουργεῖ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, περὶ τῆς τηρητέας Τάξεως κατὰ τὴν Ἀρχιεπισκοπικὴν καὶ Συνοδικὴν Χοροστασίαν, κατὰ τὴν Ἀρχιεπισκοπικὴν καὶ Συνοδικὴν Θεῖαν Λειτουργίαν, κατὰ τὰς Ἱερὰς Ἀκολουθίας τῶν Ἐπισήμων Ἐκκλησιαστικῶν Ἑορτῶν τοῦ ἔτους, τῶν Ἐπισήμων Δοξολογιῶν, τῶν Θυρανοιξίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν καὶ τῶν Ἐγκαινίων αὐτῶν, ὡς καὶ περὶ τοῦ τρόπου Ὑποδοχῆς καὶ Προπομπῆς Ἱερῶν Εἰκόνων καὶ Ἱερῶν Λειψάνων» (Βιβλίον Α', Κεφάλαια Α'-ΚΔ', σελ. 17-203). «Περὶ τῆς τηρητέας Τάξεως κατὰ τὰς Ἱερὰς Ἀκολουθίας καὶ Τελετᾶς, ἐπὶ τῇ Ἀναδείξει Νέου Ἀρχιερέως» (Βιβλίον Β', Κεφάλαια Α'-Η', σελ. 205-280). «Περὶ τῆς τηρητέας Τάξεως κατὰ τὴν Τέλεσιν τῶν Ἐπισήμων Συνοδικῶν Τελετῶν, τῶν τελομένων ἐν τῷ Συνοδικῷ Μεγάλῳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ περὶ τοῦ τρόπου Ὁργανώσεως τῶν Συνοδικῶν Συνεδριῶν» (Βιβλίον Γ', Κεφάλαια Α'-Η', σελ. 281-352). «Περὶ τῆς τηρητέας Τάξεως κατὰ τὰς Ὁρκωμοσίας τῶν Δημάρχων, τῶν Νομαρχῶν, τῶν Βουλευτῶν, τῶν Ὑφυπουργῶν, τῶν Ὑπουργῶν, τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας» (Βιβλίον Δ', Κεφάλαια Α'-ΣΤ', σελ. 353-420). «Περὶ τῆς τηρητέας Τάξεως κατὰ τὰς Ἐπισήμους Ἐπισκέψεις τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς ἑτέρας Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας, ὡς καὶ περὶ τῆς τηρητέας τάξεως κατὰ τὰς Ἐπισήμους Ἐπισκέψεις τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος» (Βιβλίον Ε', Κεφάλαια Α'-ΙΓ', σελ. 421-632). «Περὶ τῆς τηρητέας Τάξεως κατὰ τὴν Ὑποδοχὴν καὶ Προπομπὴν τῶν Ἐπισήμων Ἐπισκεπτῶν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, περὶ τῆς Ἐκροσωπήσεως αὐτῶν, καὶ περὶ τινῶν ἐτέρων συναφῶν θεμάτων ἀπασχολούντων τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας, ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις αὐτῶν» (Βιβλίον ΣΤ', Κεφάλαια Α'-Β', σελ. 633-655). «Περὶ τῆς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τηρουμένης Τάξεως κατὰ τὰς Ἐξοδίους Ἱερὰς Ἀκολουθίας τῶν Ἀνωτάτων Κρατικῶν Λειτουργῶν, τῶν Ἐπισκόπων, τῶν Μητροπολιτῶν, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ τῶν λοιπῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν» (Βιβλίον Ζ', Κεφάλαια Α'-Ζ', σελ. 657-678). Ἀκολουθοῦν ὡς «Ἐπίμετρον» 11 Παραρτήματα, μὲ θέματα σχετικὰ μὲ τοὺς Τίτλους καὶ τὶς Προσαγορεύσεις (ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτειακῆς) καὶ τὰ λεγόμενα «Προβαδί-

ματα» (σελ. 679-684), ὡς ἐπίσης καὶ τοὺς ὑπ' ἀριθμ. 115, 141, 142 καὶ 143 τοῦ 1999 Συνοδικοὺς Κανονισμοὺς «Περὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Τάξεως καὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἐθιμοτυπίας» καὶ ἄλλων συναφῶν θεμάτων (ὁφρικίων καὶ παρασήμων) (σελ. 688-730).

Καρπὸς ἀρχικὰ τῆς ζώσας πράξης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ παρόντας κώδικας, καὶ συγχρόνως σημαντικὴ καταγραφή πολλῶν στοιχείων μέχρι σήμερα «ἀγράφων» (σελ. 421-655), ἀποτελεῖ ἴσως γιὰ πρώτη φορὰ τὴν μόνη πανορθόδοξη ἔντυπη καταγραφή τῶν «τελουμένων» καὶ τῆς τάξης τους, μὲ τρόπο συστηματικὸ καὶ κατανοητό, ἢ δὲ συμβολὴ τοῦ εἶναι ἀναμφισβήτητη, ἀφοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποτελέσει ἕναν ἄριστο ὁδηγὸ ἐκμάθησης τοῦ τελετουργικοῦ καὶ τῆς «Τάξεως» τῶν Ἀκολουθιῶν τόσο γιὰ τοὺς κληρικοὺς καὶ τοὺς ἱεροψάλτες, ὅσο καὶ γιὰ τοὺς νεοεισερχομένους στὴν ἱερωσύνη. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα τοῦ διδακτικοῦ χαρακτῆρα τοῦ κώδικα εἶναι τὰ παρατιθέμενα παραδείγματα, μὲ τὴ μορφή σχημάτων «στάσεως καὶ κινήσεως» (σελ. 24-25, 28-29, 40, 44, 489) ἢ ἡ ἀναφορὰ, μέχρι ἀκραίων λεπτομερειῶν τοῦ τελετουργικοῦ, μὲ εἰδικὲς ὁδηγίες καὶ σημειώσεις, προκειμένου νὰ ἐπιτευχθεῖ τὸ ὀρθότερο καὶ τελειότερο (σελ. 123-124, 158, 207-208, 296-307, 316-320, 349-351).

Σημαντικὴ συμβολὴ τοῦ παρόντα κώδικα ἀποτελεῖ καὶ ἡ ἀναφορὰ ζητημάτων τῆς τελετουργικῆς, τὰ ὁποῖα ἦταν ἢ καὶ εἶναι θέματα πρὸς συζήτηση, τόσο μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν τῆς λατρείας, ὅσο καὶ τῶν μελετητῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τυπικοῦ, ὅπως ἡ διερεύνηση τῆς ψαλμωδίας τοῦ «Τρισαγίου» ὕμνου, κατὰ τὶς ἀρχιερατικὲς χειροτονίες, καὶ ὄχι τοῦ ὕμνου «Ὅσοι εἰς Χριστὸν...», μὲ βάση, τὰ χειρόγραφα Εὐχολόγια καὶ Τυπικά, τὰ ἔντυπα Εὐχολόγια καὶ Τυπικά καὶ διάφορες τυπικολογικὲς παρατηρήσεις (σελ. 224-225, παρ. 11) καὶ οἱ ἐξῆς ἐπισημάνσεις, οἱ ὁποῖες εἶναι σύμφωνες καὶ πρὸς τὴν λειτουργικὴ παράδοση: α) Στὴ Θεία Λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου, ἐπειδὴ δὲν δικαιολογεῖται συντακτικὰ ἡ φράση «μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ Ἁγίῳ», (σελ. 54, παρ. 22). β) Στὴ τέλεση ὄλων τῶν Μυστηρίων εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἡ ἔνδυση καὶ τοῦ Φελωνίου, ἀπὸ ὅλους ἀνεξάρτητα τοὺς κληρικοὺς, ἀγάμους ἢ ἐγγάμους, σύμφωνα καὶ μὲ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 6 ἄρθρο τοῦ 142/1999 Συνοδικοῦ Κανονισμοῦ (σελ. 67, σημ. 10). Οὐσιαστικὸς εἶναι καὶ ὁ θεολογικὸς ὑπομνηματισμὸς ὁρισμένων λειτουργικῶν πράξεων, οἱ ὁποῖες σήμερα, ἂν καὶ ἔχουν ἀτονήσει ἢ ἀχρηστευθεῖ ἐντούτοις ἔχουν τὴ θεολογικὴ τους σημασία, ὅπως ἡ ἔνδυ-

ση τοῦ Ἀρχιερέως στὸν Σολέα (σελ. 38) ἢ ἡ ἄνοδος στὸ Σύνθρονο (σελ. 43, παρ. 14) ἢ περὶ τοῦ τρόπου ἀνάγνωσης τῶν εὐχῶν καὶ τῆς ψαλμωδίας (σελ. 54, παρ. 21), γιὰ πολλὰ δὲ ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἄλλα παρόμοια θέματα, τὰ ὁποῖα τίθενται σὲ συζήτηση, ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κώδικα δὲν διατάζει νὰ παραθέσει καὶ τὴ σχετικὴ βιβλιογραφία γιὰ μίαν περαιτέρω ἔρευνα (βλ. σελ. 21, σημ. 3. 30-31, σημ. 2. 39. 51. 53. 65, σημ. 2 καὶ 4. 71. 80. 99. 115. 146. 147. 168-169. 223. 283-284. 291). Τέλος, ἀπὸ τὸν κώδικα υἱοθετοῦνται «ἄγνωστες» ἀκολουθίες, οἱ ὁποῖες συντάχθηκαν ἀπὸ παλαιότερους ἢ σύγχρονους ὕμνογράφους (πρβλ. σελ. 176-180: «Ἐπιμνημόσυνος Δέησις ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν πεσόντων ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων τῆς Βασιλίδος τῶν Πόλεων ἐν ἔτει 1453ω - 29 Μαΐου» ἢ διορθώνονται, «ἐπὶ τὸ συντομότερον καὶ ἀπλούστερον», ἄλλες προϋπάρχουσες, ἐπωνύμων, ἀνωνύμων ἢ καὶ αὐτοσχεδίων (σελ. 181-190: «Κατὰ τὰ θυρανοίξια Ἱεροῦ Ναοῦ»).

Τέλος ἕνα θέμα σημαντικό, τὸ ὁποῖο ἀπασχολεῖ λεπτομερέστατα καὶ τὸν συντάκτη τοῦ κώδικα, εἶναι αὐτὸ τῆς «Φήμης» (σελ. 44-50, παρ. 15-16), τῆς μνημόνευσης στὰ «Δίπτυχα» τῆς Θείας Λειτουργίας, δηλαδὴ στὸ «Ἐν πρώτοις μνήσθητι Κύριε...» (σελ. 55-62, παρ. 23) καὶ στίς «Αἰτήσεις» κατὰ τὶς ἀρχιερατικὲς ἐκλογές. Συγκεκριμένα μεταξὺ τῶν δύο ἀρχῶν, δηλαδὴ τῆς (α), ὅτι «ἐν Ἐκάστω Τόπῳ Μνημονεύεται ἡ Κανονικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχὴ τοῦ Τόπου, ἀδιαφόρως ἂν ὁ Ἱερουργῶν ἐξαρτᾶται προσωπικῶς (;;;) ἐξ ἄλλης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς» καὶ τῆς (β), ὅτι «Ἐκαστον Πρόσωπον Μνημονεύει τῆς Κανονικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς ἐξ ἧς προσωπικῶς (;;;) ἐξαρτᾶται, ἀσχέτως τοῦ τόπου ἔνθα ἐκάστοτε Ἱερουργεῖ» (σελ. 55), στὸν κώδικα υἱοθετεῖται ἡ ἐφαρμογὴ τῆς (α) ἀρχῆς, ἂν καὶ οἱ δύο ἀρχές ἔχουν τὰ ἐρείσματά τους στὴ λειτουργικὴ παράδοση καὶ τὴν τελετουργικὴ πράξη τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὴν παρατιθέμενη βιβλιογραφία (σελ. 61). Ἡ υἱοθέτηση τῆς (α) ἀρχῆς δὲν συνεπάγεται βέβαια καὶ παγίωση τοῦ συγκεκριμένου τρόπου Μνημόνευσης, ἀλλὰ ἀποτελεῖ μίαν ἀφορμὴ γιὰ περαιτέρω συζήτηση, ἔρευνα καὶ μελέτη, ἀφοῦ τὸ θέμα εἰδικότερα τῆς μνημόνευσης ἢ τῆς μὴ ὀρθῆς κυρίως μνημόνευσης τοῦ «Πρώτου», τόσο ἀπὸ ἀποψη ἱστορικολειτουργικῆ, ὅσο καὶ θεολογικῆ, ἔχει σημασία ἐκκλησιολογικὴ καὶ κανονικὲς προεκτάσεις καὶ συνέπειες, διὸ καὶ τὸ θέμα τῶν «Ἐκκλησιαστικῶν Διπτύχων» ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ σοβαρότερα πρὸς συζήτηση θέματα τῆς Μέλλουσας Πανορθοδόξου Συνόδου, ὄχι μόνον στὰ πλαίσια

τῆς κοινωνίας τῶν Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καί στο
χώρο τῆς Ὁρθόδοξης Διασποράς.

Ἡ ὅλη προσπάθεια τῆς καταγραφῆς καί τῆς διάσωσης
τῆς λειτουργικῆς καί τελετουργικῆς παράδοσης τῆς
Ἐκκλησίας, σὸν παρόντα κώδικα, πέραν τῶν ἐλαχίστων
καί ἀσημάντων ἀβλεπτημάτων, ἀποτελεῖ μία πραγματική
προσφορὰ στοὺς λειτουργοὺς τοῦ θυσιαστηρίου καί
στοὺς ὑπηρέτες τοῦ ἱεροῦ ἀναλογίου, ὡς καί μία παρα-
καταθήκη σὶς ἐπερχόμενες γενεές τους, οὐσιαστικὴ δὲ

συμβολὴ στὴ τελετουργικὴ ἐπιστήμη. Ἡ ἀξιοποίησή του
ἀπὸ τοὺς ὑπευθύνους ὑπαλλήλους τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
καί τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, οἱ ὅποιοι ἐπωμίζονται
ἐκάστοτε τὴν διεκπεραίωσιν τῶν θεμάτων τῆς Ἐκκλη-
σιαστικῆς Ἐθιμοτυπίας, διὰ τοὺς ὁποίους ἄλλωστε κυ-
ρίως ἐγράφη τόσο σχολαστικὰ ὁ Κώδικας, θὰ ἀποτελεῖ
τὴν δικαίωσιν ὅλων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι κοπίασαν καί
στοὺς ὁποίους ὀφείλουμε νὰ ἀπονεύμε τὸ δίκαιον ἔπαι-
νον τῆς Ἐκκλησίας.

**Ἡ ἐπιστροφή τμήματος τοῦ ἱεροῦ λειψάνου
τῆς Ἁγίας Βαρβάρας ἀπὸ τὴν Βενετία**

**Ἡ ἐπιστροφή τμήματος
τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τῆς Ἁγίας
Βαρβάρας ἀπὸ τὴν Βενετία**

**Τὸ Λαϊκὸ Πανεπιστήμιο
τῆς Ἐκκλησίας μας**

**Τὸ Ἐκκλησιαστικὸ Ζήτημα
τῶν Σκοπίων**

**Τὸ Συλλεΐτουργο
γιὰ τὴν Ἄλωση**

«Ὁ ἐπιμένων νικᾷ». Ἡ λαϊκὴ αὐτὴ ρήση ἐπιβεβαιώνεται ἀπόλυτα μὲ τὴν ἐπιστροφή τμήματος τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τῆς μεγαλομάρτυρος Ἁγίας Βαρβάρας. Οἱ ἐπίμονες προσπάθειες τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδοῦλου, Προέδρου τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ τοῦ Γεν. Διευθυντοῦ Αὐτῆς, Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Φαναρίου κ. Ἀγαθαγγέλου καρποφόρησαν, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν Κυριακὴ 1η Ἰουνίου 2003 νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὴ Βενετία τμῆμα τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τῆς μεγαλομάρτυρος.

Τὸ ἱερό λείψανο τῆς Ἁγίας μεταφέρθηκε ἀπὸ τοὺς Βενετοὺς στὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Μάρκου κατὰ τὴν περίοδο ἐξουσίας τοῦ Δόγη Πέτρου Β' Orseolo (991-1009). Τὴν ἐποχὴ τῶν Ναπολεοντείων καταστροφῶν τὸ ἱερό λείψανο μετακομίσθηκε στὸν Ναὸ τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου στὴ νῆσο Μουράνο, ὅπου φυλάσσεται μέχρι σήμερα. Οἱ προσπάθειες τοῦ Μακαριωτάτου ἀλλὰ καὶ τοῦ Γεν. Διευθυντοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας γιὰ ἐπιστροφή τμήματος τοῦ λειψάνου τῆς μεγαλομάρτυρος στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εὐδωθήκαν τὴν 1η Ἰουνίου μὲ τὴν ἐπίσημη τελετὴ παράδοσης-παραλαβῆς ποὺ πραγματοποιήθηκε στὸν Ναὸ τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας.

Τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλο ἐκπροσώπησε ὁ Γεν. Διευθυντὴς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Φαναρίου κ. Ἀγαθάγγελος, ὁ ὁποῖος συνοδευόταν ἀπὸ τὸν Διευθυντὴ Ὑπηρεσιῶν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας Πανσο. Ἀρχιμ. Διονύσιο Μάνταλο, τὸν Διευθυντὴ τῆς Θρησκευτικῆς Ὑπηρεσίας τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων π. Γεώργιο Ἀποστολακίδη, τὸ Γραμματέα τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Διορθοδόξων καὶ Διαχριστιανικῶν Σχέσεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Πανσο. Ἀρχιμ. Ἰγνάτιο Σωτηριάδη, φοιτητὴς τοῦ Θεολογικοῦ Οἰκτροφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας καὶ ἐργαζομένους στὴν Ἀποστολικὴ Διακονία.

Γιὰ τὴν μετάβαση τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπίας στὴν Βενετία διετέθη ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Ἐθνικῆς Ἀμύνης στρατιωτικὸ ἀεροσκάφος (C 130). Ἡ ἀντιπροσωπία ἀφίχθη στὸ ἀεροδρόμιο Μάρκο Πόλο τῆς Βενετίας στὶς 10.00 (τοπικὴ ὥρα) καὶ ἀκολούθως μετέβη μὲ βαπορέτο στὸν Ἱερό Ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου γιὰ προσκύνημα. Ἐκεῖ τὴν ὑποδέχθηκε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἰταλίας κ. Γεννάδιος, ὁ ὁποῖος καλωσόρισε μὲ λόγο χαρᾶς τὴν ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπία καὶ μετέφερε τὸν χαιρετισμὸ καὶ τὴν εὐλογία τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου. Μετὰ ἀπὸ μικρὴ περιήγηση στὰ μνημεῖα τῆς πόλεως καὶ γεῦμα, ἡ ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπία μετέβη στὸν Ναὸ τοῦ Ἁγίου Μάρκου γιὰ τὴν παραλαβὴ τοῦ τμήματος τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τῆς μεγαλομάρτυρος.

Ἡ τελετὴ παράδοσης-παραλαβῆς τοῦ τμήματος τοῦ ἱεροῦ λειψάνου ξεκίνησε στὶς 16.00 (τοπικὴ ὥρα) καὶ τὴν Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἐκπροσώπησε ὁ Ἐπίσκοπος Βενετίας κ. Angelo Scola, ὁ ὁποῖος καλωσόρισε τὴν ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπία μὲ λόγο εὐγενικὸ καὶ φιλόφρονα. Στὴν ἀντιφώνησή του ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Φαναρίου κ. Ἀγαθάγγελος, ἀφοῦ μετέφερε τὸν χαιρετισμὸ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστο-

Ἀπό τὴν τελετὴ παραδόσεως-παραλαβῆς τοῦ τμήματος τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τῆς Ἁγίας Βαρβάρας: Ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Φαναρίου κ. Ἀγαθάγγελος καὶ μέλη τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπίας, μετὰ τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ Ἐπισκόπου Βενετίας κ. Angelo Scola.

δούλου, ἐπεσήμανε τοὺς δεσμοὺς τῆς πόλεως τῆς Βενετίας μετὰ τὸ Βυζάντιο, οἱ ὅποιοι εἶναι ἐμφανεῖς στὶς ἐπιρροὲς πού ἔχει δεχθεῖ ἡ τέχνη καὶ ὁ πολιτισμὸς τῆς πόλεως ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη. Τὰ δραματικὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς Δ' Σταυροφορίας (1204) εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μεταφορὰ πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτιστικῶν θησαυρῶν, ἀπὸ τὴν Ἑλληνορθόδοξη Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία στὴν Γαληνοτάτη Δημοκρατία τῆς Βενετίας.

Κατὰ τὴν τελετὴ, ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μάρκου, ἀποδόθηκαν ὑπὸ τῶν φοιτητῶν τοῦ οἰκοτροφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι καὶ ἀκολούθως παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Ἐπισκόπου Βενετίας κ. Don Orlando Barbaro, σὲ ἴδι-

Ἀπὸ τὴν ἀναχώρηση τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπίας ἀπὸ τὸν ἀερολιμένα τῆς Βενετίας, ὅπου ἀπεδόθησαν τιμὲς πρὸς τὸ ἱερὸ λείψανο ἀπὸ τὶς Ἰταλικὲς Ἀρχές.

αίτερη θήκη, στὸ κέντρο ἐπιτραπεζίου σταυροῦ εὐλογίας, τμήμα τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τῆς Ἁγίας, τὸ ὁποῖο προσκύνησαν ὅλοι οἱ παριστάμενοι.

Ἡ ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπία ἀνεχώρησε ἀπὸ τὸ ἀεροδρόμιο Μάρκο Πόλο στὶς 19.30 (τοπικὴ ὥρα). Κατὰ τὴν ἀναχώρηση οἱ Ἀρχές τοῦ ἀερολιμένα ἀπέδωσαν τιμὲς στὸ ἱερὸ λείψανο καὶ τὸ συνόδευσαν μέχρι τὴν εἴσοδὸ τοῦ στοῦ ἀεροσκάφος τῆς Πολεμικῆς Ἀεροπορίας.

Τὸ παραδοθὲν τμήμα τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τῆς Ἁγίας Βαρβάρας θὰ ἐναποτεθεῖ μόνιμα στὸ ἱερὸ προσκύνημα τῆς μεγαλομάρτυρος στὸν ὁμώνυμο Δῆμο τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλο κατὰ τὴν τελετὴ τῶν θυρανοιξίων τοῦ Ναοῦ Αὐτῆς. Ἡ τελετὴ θὰ λάβει χώρα μετὰ τὴν ὀλοκλήρωση τῆς ἐκ βάθρων ἀνακαινίσεως τοῦ Ναοῦ, ἡ ὁποία προχωρεῖ μὲ ταχεῖς ρυθμοὺς.

Χρ. Κ.

Τὸ Λαϊκὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἐκκλησίας μας

Μὲ ἐπιτυχία κατὰ γενικὴ ὁμολογία ὀλοκληρώθηκε τὸ πρῶτο ἀκαδημαϊκὸ ἔτος τοῦ Λαϊκοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἐκκλησίας μας, τὸ ὁποῖο διοργανώθηκε ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου. Φορεὺς διοργανώσεως εἶναι ἡ Εἰδικὴ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Πολιτιστικῆς Ταυτότητος ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ κ. Ἰγνατίου. Πραγματοποιήθηκαν ἑπτὰ διαλέξεις ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριο μέχρι καὶ τὸν Μάιο ὑπὸ τὸν γενικὸ τίτλο «Ἑλληνισμὸς - Χριστιανισμὸς». Οἱ ὁμιλητές, οἱ ὅποιοι ἐκόσμησαν τὸ βῆμα τοῦ Λαϊκοῦ Πανεπιστημίου, ἦσαν κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ οἱ ἑξῆς: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Περγάμου κ. Ἰωάννης, Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κατὰ τὸ ἔτος 2002. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ναυπάκτου κ. Ἱερόθεος. Ὁ Καθηγητὴς κ. Γεώργιος Μπαμπινιώτης, Πρόεδρος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ὁ φιλόλογος, συγγραφεὺς καὶ ἱστορικός κ. Σαράντος Καργάκος. Ὁ Δρ. Ἀχιλλεὺς Λαζάρου, Βαλκανολόγος - Ρωμανιστής. Ὁ κ. Γρηγόριος Ζιάκας, Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ. καὶ ὁ Εὐάγγελος Χρυσός, Καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Εὐ. Χρυσοῦ ἦταν ἀφιερωμένη στὴν ἐπέτειο τῶν 550 ἐτῶν ἀπὸ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ διαλέξεις στεγά-

σθηκαν στὴν αἴθουσα Ἰωάννου Δρακοπούλου τοῦ κεντρικοῦ κτιρίου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ Πρυτάνεως κ. Γεωργίου Μπαμπινιώτη, ὁ ὁποῖος εἶναι μέλος τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐπίσης, ὅλες οἱ διαλέξεις μετεδόθησαν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔτσι τὶς παρακολούθησαν ἐξ ἀποστάσεως χιλιάδες ἀκροαταὶ σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Οἱ ἐργασίες τοῦ Λαϊκοῦ Πανεπιστημίου θὰ συνεχισθοῦν σὺν Θεῷ καὶ κατὰ τὴν νέα ἀκαδημαϊκὴ περίοδο ποὺ ἀρχίζει τὸ φθινόπωρο τοῦ τρέχοντος ἔτους.

Κ.Χ.

Τὸ Ἐκκλησιαστικὸ Ζήτημα τῶν Σκοπίων

Σημαντικὲς ἀποφάσεις ἔλαβε κατὰ τὸν μῆνα Μαΐου τ.ἔ. ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου τῆς Σερβίας. Συγκεκριμένα ἀπέστειλε τηλεγραφικὸ μήνυμα πρὸς τὴν Σχισματικὴ Ἐκκλησία τῶν Σκοπίων, τὴν ὁποία καλεῖ τὸ ἀργότερο μέχρι τῆς 1ης Σεπτεμβρίου 2003 νὰ ἐπανενταχθεῖ στὸ Ὁρθόδοξο Σερβικὸ Πατριαρχεῖο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀπεσχίσθησαν ἀντικανονικῶς τὸ 1967 τρεῖς Ἐπισκοπὲς στὴν περιοχὴ τῶν Σκοπίων. Ἐπιπλέον, οἱ Σέρβοι Ἱεράρχες προτείνουν στοὺς Σχισματικούς Σκοπιανούς Ἐπισκόπους νὰ ἀποκτήσουν μία μορφή Ἀυτονομίας ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ ὀνομάζονται Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀχριδῶν καὶ Σκοπίων (ὄνομα ποὺ δὲν περιέχει τὸν ὄρο Μακεδονία). Ἐξ ἄλλου, ἡ Σύνοδος τοῦ Σερβικοῦ Πατριαρχείου ἀπεφάσισε τὴν ἐκλογή δύο βοηθῶν Ἐπισκόπων, οἱ ὁποῖοι θὰ πλαισιώσουν τὸν Μητροπολίτη Βελεσῶν Ἰωάννη ποὺ ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Σερβίας ὡς ὁ μόνος κανονικὸς Ἐπίσκοπος γιὰ τὸ Ὁρθόδοξο ποίμνιο τοῦ κράτους τῶν Σκοπίων. Εἶναι ἀξιέπαινη ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία διότι ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς κανονικῆς τάξεως σὲ μία περιοχὴ, ἡ ὁποία ταλαιπωρήθηκε πολὺ κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ 20οῦ αἰῶνος λόγω ἐθνικιστικῶν παθῶν, ἀλλὰ καὶ αὐταρχικῶν ἀθεϊστικῶν καθεστώτων. Ἡ Σχισματικὴ Ἐκκλησία τῶν Σκοπίων κατεσκευάσθη κυριολεκτικῶς ὑπὸ τοῦ δικτάτορος Τίτο γιὰ νὰ στηριχθεῖ τὸ ἰδεολόγημα τοῦ «Μακεδονικοῦ Ἔθνους», καὶ δὲν ἔχει κοινωνία μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ μὲ καμμία ἄλλη Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Εἶναι δυσάρεστο τὸ γεγονός ὅτι οἱ Σκοπιανοὶ «Ἱεράρχες» ἀπέρριψαν τὴν σερβικὴ

πρόταση πιεζόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν πολιτικῶν δυνάμεων τοῦ κράτους των. Ὅλοι εὐχόμεθα νὰ εὐρεθεῖ συντόμως μία λύση γιὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸ πρόβλημα τῆς περιοχῆς, διότι ἡ διαιώνισή του ταλαιπωρεῖ τὸ δυστυχὲς καὶ πολυπληθὲς Ὁρθόδοξο ποίμνιο, ποὺ ἀποτελεῖται ὄχι μόνον ἀπὸ Σλάβους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ Βλαχοφώνους Ἕλληνες, κατὰλοιπα τοῦ πάλαι ποτὲ διαλάμπαντος Ἑλληνισμοῦ τοῦ Μοναστηρίου, τοῦ Κρουσόβου, τῆς Στρωμνίτη, τῆς Ἀχριδος καὶ γενικῶς τῆς ἱστορικῆς Πελαγονίας.

Κ.Χ.

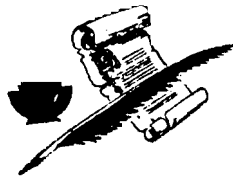
Τὸ Συλλεΐτουργο γιὰ τὴν Ἀλώση

Μὲ πρωτοβουλία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου ἐτελέσθη τὴν 29η Μαΐου τ.ἔ. στὸν Μητροπολιτικὸ Ναὸ Ἀθηνῶν Πολυαρχιερατικὸ Συλλεΐτουργο γιὰ νὰ τιμηθοῦν οἱ πεσόντες κατὰ τὴν Ἀλώση τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐτσι ἡ ἐπέτειος τῆς συμπληρώσεως 550 ἐτῶν ἀπὸ τὴν πτώση τῆς Βασιλεύουσας ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ γιὰ νὰ βιώσουμε μία ἡμέρα Ἐθνικῆς Μνήμης καὶ περισυλλογῆς. Τὸ ἐνδιαφέρον εἶναι ὅτι στὸ Συλλεΐτουργο τῶν Ἀθηνῶν ἔλαβαν μέρος ἐκπρόσωποι Ὁρθόδοξων Πατριαρχείων καὶ Ἀυτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, εἰδικῶς προσκληθέντες γι' αὐτὸ τὸν σκοπὸ ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν. Μὲ συγκίνηση ἀκούσαμε τὸν Μητροπολίτη Πάφου, ἐκπρόσωπο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, νὰ συνδέει τὴν Μνήμη τῆς Ἀλώσεως μὲ τὸν πόθο τῶν Ἑλληνοκυπρίων γιὰ ἐλευθερία καὶ ἐπιστροφή στὰ κατεχόμενα ἐδάφη. Μᾶς ἐντυπωσίασαν γιὰ μία ἀκόμη φορὰ τὰ ἄριστα ἑλληνικὰ καὶ ἡ ἱστορικὴ ἐμβριθία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας κ. Ἀμφιλοχίου, ὁ ὁποῖος μετέφερε τὸν σεβασμὸ τοῦ Ὁρθόδοξου Πατριαρχείου τῆς Σερβίας πρὸς τὴν κληρονομία τοῦ Βυζαντίου καὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος. Μὲ εὐχάριστη ἐκπληξὴ ἀκούσαμε τὸν Σεβ. Μητροπολίτη πρῶην Νέας Ὑόρκης Γελάσιο νὰ ἐκφράζει τὰ συναισθήματα θλίψεως τῆς Ὁρθόδοξου Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ λαοῦ γιὰ τὴν Ἀλώση τῆς Πόλης. Ἡ συμμετοχὴ ἐκπροσώπων ἀπὸ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες ἐκτὸς τοῦ χώρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ μᾶς ἔφερε στὸ νοῦ τὶς διαπιστώσεις κορυφαίων βυζαντινολόγων ὡς πρὸς τὴν εὐρύτερη πολιτικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἐπίδραση τοῦ Βυζαντίου/Ρωμανίας στὴν καθ' ἡμᾶς Ὁρθόδοξη Ἀνατολή καὶ

ιδίως στους Σλαβικούς λαούς. Ρῶσοι, Σέρβοι, Βούλγαροι, ἀλλὰ καὶ Ρουμάνοι καὶ Γεωργιανοὶ πὸν δὲν εἶναι Σλάβοι, ἀναγνωρίζουν τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τὸ Βυζαντινὸ κράτος ὡς τὴν πνευματικὴ τους μητέρα ἀπὸ τὴν ὁποία παρέλαβαν τὰ νόματα τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως καὶ τοῦ ἑλληνορθοδόξου πολιτισμοῦ. Ἰδιαιτέρως

ἀξιέπαινη, λοιπόν, μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ἡ διοργάνωση τῆς Πανορθοδόξου αὐτῆς ἐκδηλώσεως Μνήμης, κατὰ τὴν ὁποία ὑλοποιήθηκε ἡ «Βυζαντινὴ Κοινοπολιτεία», ὅπως τὴν ὀνόμασε χαρακτηριστικὰ ὁ ἀείμνηστος Ρωσο-ἄγγλος βυζαντινολόγος Ντιμίτρι Ὀμπολένσκι.

Κ.Χ.

ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΘΗΝΩΝ

Οι εργασίες του Β' Ιερατικού Συνεδρίου της Ι.Α.Α.
με θέμα «Ποιμαντική τών Οικονομικών Μεταναστών»

Ίερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν

Ίεραὶ Μητροπόλεις

Σιδηροκάστρου

Κορίνθου

Χαλκίδος

Θεσσαλιώτιδος καὶ

Φαναριοφερσάλων

Σύρου

Δημητριάδος

Φθιώτιδος

Κερκύρας, Παξῶν καὶ

Διαποντίων Νήσων

Βεροίας, Ναούσης καὶ

Καμpanίας

Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας

Ξεκίνησαν τὸ πρωτὶ τῆς 13/5/2003 στὸ ξενοδοχεῖο «Divani Caravel» (αἴθουσα «Ἰλισσός»), ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδοῦλου, οἱ ἐργασίες τοῦ Β' Ιερατικοῦ Συνεδρίου τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν με θέμα «Ποιμαντικὴ τῶν οἰκονομικῶν μεταναστῶν», παρουσία Ἀρχιερέων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐκπροσώπων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Π. Εὐθυμίου, τοῦ Γ.Γ. Θρησκευμάτων κ. Ἰ. Κονιδάρη, βουλευτῶν, ἐκπροσώπων Ὑπουργείων, ἐκπροσώπων τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης, Καθηγητῶν Πανεπιστημίου, εἰδικῶν ἐπιστημόνων καὶ ἄλλων ἐπισήμων.

Μετὰ τὴν τέλεση τοῦ Ἀγιασμοῦ, ὁ Αἰδεσιμ. Πρωτοπρεσβύτερος π. Θωμᾶς Συνοδινός, Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, κήρυξε τὴν ἐναρξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου. Ὁ Πρωτοσύγκελλος, στὸ πλαίσιο τῆς προσφώνησής του, χαρακτήρισε τὸ θέμα τοῦ Συνεδρίου φλέγον γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν κοινωνία μας καὶ ἐξέφρασε τὴν ἱκανοποίησή του γιὰ τὴ συμμετοχὴ στὶς ἐργασίες τῶν νέων κληρικῶν. Ὅπως τόνισε, ἡ μαζικὴ εἰσορὴ στὴ χώρα μας οἰκονομικῶν μεταναστῶν καὶ μάλιστα ἀπὸ μὴ χριστιανικὴς χώρες ἔχει ἐπιφέρει σὲ σημαντικὸ βαθμὸ ἀλλαγὴ τῆς δομῆς τῆς κοινωνίας μας, ἡ ὁποία, μέχρι καὶ πρὶν ἀπὸ δέκα χρόνια, χαρακτηριζόταν ἀπὸ φυλετικὴ καὶ θρησκευτικὴ ὁμοιογένεια. Ἀνάλογα μετὰ τὴν συμπεριφορὰ ποὺ θὰ ἐπιδείξουμε ἀπέναντί τους, συνέχισε, οἱ οἰκονομικοὶ αὐτοὶ μετανάστες, ποὺ κατὰ κανόνα προέρχονται ἀπὸ χαμηλὲς εἰσοδηματικὲς τάξεις καὶ ἀπασχολοῦνται στὶς λεγόμενες «ταπεινές» ἐργασίες, θὰ ἀναφερθοῦν θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ γιὰ τὴ χώρα μας ἐπανερχόμενοι προσωρινὰ ἢ ὀριστικὰ στὶς πατρίδες τους. Ἡ Ἐκκλησία μας, εἶπε, καὶ ἰδιαίτερα ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν, δὲν μπορεῖ νὰ ἐθελοτυφλεῖ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπίζει τὸ φαινόμενο ἀρνητικὰ, ρατσιστικὰ ἢ μετὰ ξενοφοβία, οὔτε μπορεῖ νὰ κάνει διακρίσεις, οὔτε νὰ ἐνεργεῖ σὰν νὰ πρόκειται γιὰ ἀγγαρεία, ἀλλὰ νὰ δρᾷ μετὰ τὴ βαθιὰ συνείδηση καὶ συναίσθηση ὅτι ὅλοι μας ἀποτελοῦμε παιδιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀδελφοί. Ὁφείλουμε, ἐπισήμανε, νὰ συμπαρασταθοῦμε στὴν ἀγωνία καὶ στοὺς ἀγῶνες γιὰ ἐπιβίωση τῶν οἰκονομικῶν μεταναστῶν, χωρὶς νὰ ξεχνᾶμε ὅτι κάποτε καὶ ὁμόδοξοί μας συμπατριῶτες βρέθηκαν σὲ ἀνάλογη περίπου θέση. Καὶ κάνουμε, ὑπογράμμισε, τὸ καλύτερο δυνατὸ γιὰ νὰ τοὺς ἀνακουφίσουμε ἀπὸ τὰ δεινὰ καὶ τὶς ταλαιπωρεῖες καὶ νὰ τοὺς βοηθήσουμε σοβαρά. Ὁ Πρωτοσύγκελλος ἀναφέρθηκε ἀναλυτικὰ στὴ δραστηριότητα τῆς Ι.Α.Α., ἡ ὁποία, μέσῳ τοῦ Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου τῆς, τῶν Ἐνοριακῶν Φιλοπτώχων Ταμείων, τῶν Κέντρων Ἐνοριακῆς Ἀγάπης καὶ τῆς Διεύθυνσης Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης καὶ σὲ συνεργασία μετὰ τὸ Οἰκουμενικὸ Πρόγραμμα Προσφύγων τοῦ Π.Σ.Ε., κρατικούς φορεῖς καὶ Μὴ Κυβερνητικὲς Ὄργανώσεις, παρέχει στοὺς οἰκονομικοὺς μετανάστες στέγαση, εἶδη οἰκοσκευῆς, σίτιση, ἰατροφαρμακευτικὴ περίθαλψη, εἶδη πρώτης ἀνάγκης, ἠθικὴ, ψυχολογικὴ καὶ ὑλικὴ ἐν γένει ὑποστήριξη, ἀπασχόληση, καθὼς καὶ

υποστήριξη σὲ θέματα εὔρεσης ἐργασίας, ἐνῶ τόνισε ὅτι περισσότεροι ἀπὸ 5.000 κληρικοί, κοινωνικοί λειτουργοί, συνεργάτες καὶ ἐθελοντὲς ἀποτελοῦν ἓνα εὐρὺ δίκτυο προστασίας καὶ ἀγάπης. Τέλος, ὑπογράμμισε τὸ προσωπικὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Μακαριωτάτου καὶ τὴ συνεχὴ μέριμνά του γιὰ τοὺς ἀδελφούς μας οικονομικούς μετανάστες, καθὼς καὶ τὴν ἐκ μέρους του ἐνθάρρυνση πρωτοβουλιῶν ἱερέων, ὅπως αὐτὴ στὴν Ἐνοριακὴ Νεανικὴ Ἑστία «Κιβωτός».

Στὴ συνέχεια, τὸν λόγο ἔλαβε ὁ Ὑπουργὸς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Π. Εὐθυμίου, ὁ ὁποῖος, στὸ πλαίσιο τοῦ χαιρετισμοῦ του, χαρακτήρισε ἰδιαίτερα σημαντικὴ τὴν πρωτοβουλία τῆς Ι.Α.Α. νὰ συγκαλέσει τὸ Συνέδριο, πρωτοβουλία ποῦ, ὅπως σημείωσε, ἐντάσσεται σὲ μία σειρά πρωτοποριακῶν πνευματικῶν καὶ κοινωνικῶν δραστηριοτήτων τῆς τελευταίας πενταετίας. Ὁ κ. Εὐθυμίου, ἀφοῦ ὑπογράμμισε ὅτι ἡ χώρα μας ἔχει κερδίσει τὸ στοίχημα τῆς ὁμαλῆς ἐνσωμάτωσης τῶν μεταναστῶν στὴν κοινωνία καὶ δὴ στὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα, ἐπισήμανε ὅτι οἱ Ἕλληνες, γνωρίζοντας τὰ προβλήματα ποῦ ἀντιμετώπισαν οἱ δικοὶ μας μετανάστες, ἔχουμε «ἐμβολιασθεῖ» ἀπέναντι στὸν ρατσισμό. Ὅπως εἶπε, τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο πρέπει νὰ εἶναι ἀπόλυτα σεβαστό. Ὁ κ. Εὐθυμίου σημείωσε τὴ σημασία τῆς διεύρυνσης τῆς Ε.Ε. καὶ ἰδιαίτερα τῆς ἐνταξης τῆς Κύπρου, μίας ἀκόμη Ὁρθόδοξης χώρας σὲ αὐτήν, ἐνῶ τόνισε ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀποτελεῖ θεσμὸ ποῦ ἐδραιώνει τὴ θέση τῆς Ἑλλάδας. Ὅπως εἶπε, ἡ Πολιτεία, ποῦ θέλει νὰ διαφυλάξει τὴν ἰδιαιτερότητα στὴ γλώσσα καὶ τὸν πολιτισμὸ μας, στέκεται πάντα ἀρωγὸς σὲ αὐτὲς τὶς πρωτοβουλίες ποῦ ἀναλαμβάνει ἡ Ἐκκλησία. Τέλος, ἀναφέρθηκε στὴ νομοθετικὴ πρωτοβουλία ποῦ θὰ ἀφορᾶ στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐκπαίδευση καὶ σημείωσε ὅτι ἡ Πολιτεία εἶναι εὐαίσθητη στὰ ζητήματα ποῦ ἀπασχολοῦν τοὺς Ἕλληνες κληρικούς.

Ἐπίσης, χαιρετισμούς ἀπήντησαν ὁ Βουλευτὴς κ. Πρ. Παυλόπουλος, ὁ ὁποῖος ἔκανε λόγο γιὰ «τὴν πρωτοπορία τῆς Ἐκκλησίας» στὰ ζητήματα ποῦ ἀφοροῦν στοὺς οικονομικούς μετανάστες καὶ ἡ ἐκπρόσωπος τῆς Δημάρχου Ἀθηναίων κ. Ντ. Μπακογιάννη, κ. Κ. Μπουρδάρη, ἡ ὁποία ἀναφέρθηκε στὴ σημασία τῆς στενῆς συνεργασίας τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης μὲ τὴν Ἐκκλησία.

Ἀκολούθως, ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος παρουσίασε εἰσήγηση μὲ θέμα «Θεμελιώδεις ἀρχές ποιμαντικῆς δια-

κονίας πρὸς τοὺς μετανάστες καὶ πρόσφυγες». Ὁ Μακαριώτατος, ἀφοῦ ἐπισήμανε ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας κατανοεῖ τὸν ἄνθρωπο ὡς «εἰκόνα Θεοῦ» καὶ τὴν κοινωνία τῶν ἀνθρώπων ὡς σχέση ἀγάπης, ὑπογράμμισε ὅτι σὲ αὐτὴ τὴν ἀγαπητικὴ κοινωνία δὲν ὑπάρχουν περιθώρια γιὰ τοὺς συνήθεις κοινωνικούς φραγμούς καὶ τὶς δυσμενεῖς διακρίσεις μὲ βάση τὸ φύλο, τὴν ἐθνικὴ ἢ κοινωνικὴ καταγωγή, τὴν οικονομικὴ κατάσταση καὶ τὴ θρησκευτικὴ πίστη. Ὅπως εἶπε, ἡ στάση τῶν Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων ἀπέναντι στὸν ξένο προσδιορίζεται ἀπὸ μία διπλὴ κληρονομιά: αὐτὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας –κατὰ τὴν ὁποία ὁ ξένος εἶναι φίλος, ὁ ἰκέτης πρόσωπο ἱερὸ καὶ ἡ φιλοξενία καὶ ἀσυλία ἱερὸ καθῆκον– καὶ αὐτὴ τῆς Ὁρθόδοξης Χριστιανικῆς Πίστεως μας, ποῦ εἶναι ριζοσπαστικότερη, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς γεννήθηκε ὡς πρόσφυγας, ἐξῆσε ὡς ξένος, μᾶς δίδαξε τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον ποῦ ταυτίζεται μὲ τὸν ξένο, καὶ μᾶς διαβεβαίωσε ὅτι ἡ στάση μας ἀπέναντι στοὺς ξένους ἀνάγεται σὲ ἀποφασιστικῆς σημασίας κριτήριον γιὰ τὴ σωτηρία μας. Στὸν Χριστιανισμό, εἶπε, ὁ ξένος δὲν τίθεται πλέον ἀπλῶς ὑπὸ τὴν προστασία τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ταυτίζεται μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ ξένου, ἐνῶ ὁ Χριστιανὸς δὲν κάνει διακρίσεις στὸν ὀρισμὸ τοῦ ξένου, σεβόμενος ἀπόλυτα τὸ πρόσωπο καὶ τὴν ἐτερότητά του καὶ ἀναγνωρίζοντάς τον ὡς ἰσότιμο καὶ ἰσάξιο. Ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας τόνισε ὅτι ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας δὲν περέμεινε ἀπλῶς ἓνα κήρυγμα καὶ μία προτροπὴ χωρὶς πρακτικὸ ἀντίκρουσμα, ὑπογραμμίζοντας ὅτι οἱ «ξενῶνες» ἀποτελοῦσαν τὸν σπουδαιότερο θεσμὸ καὶ ἴδρυμα σὲ ὅλη τὴν βυζαντινὴ περίοδο. Καὶ συνέχισε: «Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δὲν ἐξαντλεῖ τὴν κατανόησίν της γιὰ τοὺς “ξένους” στὸν ὀρισμὸ τους ὡς ἀπλῶς “διαφορετικῶν” ἀπὸ ἐμᾶς, ἀλλὰ στὰ πρόσωπά τους ἀναζητεῖ καὶ βρίσκει ἓνα στοιχεῖο ποῦ ἔχουν καὶ αὐτοὶ κοινὸ μαζί μας, δηλαδὴ ὅτι δὲν παύουν νὰ εἶναι ἐξίσου δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ». Οἱ «ξένοι», σημείωσε, δὲν ἐπέλεξαν ἄλλωστε τὴν περιπέτεια τῆς προσφυγῆς ἢ τῆς μετανάστευσης, ποῦ τοὺς «ἐκκληρώθη» ἀπὸ τὴν ἀπληστία καὶ τὴ σκληρότητα τῶν ἀνθρώπων. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτούς, εἶπε, ζοῦν παγιδευμένοι, δὲν ἔχουν τὴ δυνατότητα καὶ τὶς προϋποθέσεις ἐπιστροφῆς καὶ ἀξιοπρεποῦς διαβίωσης στὶς πατρίδες τους, ἐνῶ οἱ κοινωνίες στὶς ὁποῖες προσφεύγουν, ἀναζητώντας μία νέα πατρίδα, τοὺς ἀπορρίπτουν. Ὁ Μακαριώτατος, ἀφοῦ θύμισε τὴν μακρὰ μεταναστευτικὴ ἐμπειρία τῶν Ἑλλήνων, τόνισε

ὅτι οἱ βασικὲς ἀρχὲς καὶ ἀξίες ποὺ προανέφερε ἔχουν τεράστια σημασία τόσο γιὰ τὴν πρακτικὴ ἄσκηση τῆς ποιμαντικῆς διακονίας μας πρὸς τοὺς μετανάστες καὶ τοὺς πρόσφυγες, ὅσο καὶ γιὰ τὴ χάραξη τῆς ἐπιζητούμενης σήμερα ἐνιαίας μεταναστευτικῆς πολιτικῆς στὴν Ε.Ε., μίας πολιτικῆς, ποὺ μετὰ τὰ τραγικὰ γεγονότα τῆς 11ης Σεπτεμβρίου καὶ τὸ ἐντεινόμενο πρόβλημα τῆς διεθνούς τρομοκρατίας, δὲν πρέπει νὰ λησμονήσει τὸν παράγοντα ἄνθρωπο καὶ τὴν ἀξία τοῦ προσώπου του καὶ νὰ προσανατολισθεῖ μονομερῶς στὸν ἔλεγχο τῶν συνόρων καὶ στὶς ἀπαγορεύσεις. Ὅπως εἶπε, ἡ πολιτικὴ τῆς «μηδενικῆς μετανάστευσης» καὶ τῶν κλειστῶν συνόρων ποὺ ἀκολούθησε ἡ Ε.Ε. ἀπὸ τὸ 1973 μέχρι σήμερα, οὔτε τὰ αἷτια τῆς μετανάστευσης καταπολέμησε, οὔτε καὶ τὴν μετανάστευση μπόρεσε νὰ περιορίσει. Ἀντίθετα, συνέχισε, συνέβαλε στὴν μετάλλαξη τῆς νόμιμης μετανάστευσης σὲ «λαθρομετανάστευση», πρόσφερε τὸ ἔδαφος γιὰ τὴ δραστηριοποίηση τῶν δουλεμπόρων, κατέστησε τοὺς μετανάστες πρὸς εὐάλωτους ἢ τοὺς ἔριξε στὰ δίχτυα τοῦ διεθνούς ὀργανωμένου ἐγκλήματος, καλλιέργησε σὲ πολλοὺς συμπολίτες μας τὴ λανθασμένη ἀντίληψη ὅτι κάθε μετανάστης εἶναι καὶ ἐγκληματίας, ὑποθάλλοντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ αἰσθήματα ξενοφοβίας καὶ ρατσισμοῦ, καὶ ἀπειλεῖ τὴ συνοχὴ τοῦ κοινωνικοῦ ἴστου μὲ τὴ δημιουργία μίας τάξης ἀνθρώπων, καταδικασμένων νὰ ζοῦν στὴ σκιά τῆς κοινωνίας, χωρὶς καμία δυνατότητα ἄσκησης τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων τους. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος καὶ ἐγὼ προσωπικά, ὑπογράμμισα, ἀπευθυνθήκαμε ἐπανειλημμένα στὰ ἀρμόδια ὅργανα τῆς Ε.Ε. καὶ στὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση, διατυπώνοντας καὶ συγκεκριμένες προτάσεις γιὰ τὴ θεραπεία ὀρισμένων τουλάχιστον ἀπὸ τὰ βασικὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ μετανάστες, ὅπως ἡ συνένωση τῶν οικογενειῶν τους, ἡ νομιμοποίηση ὄσων δὲν διαθέτουν ἐπίσημη ἄδεια παραμονῆς καὶ ἐργασίας καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀποκατάσταση τῶν ἤδη διαβιούντων στὶς χώρες τῆς Ε.Ε. Καὶ κάναμε λόγο, συνέχισα, γιὰ μίαν διαφορετικὴ ὀλοκληρωμένη μεταναστευτικὴ πολιτικὴ ποὺ δὲ βασίζεται στὴν ἀστυνόμευση, ἀλλὰ στὸ σεβασμὸ τοῦ προσώπου καὶ τῶν ἀναγκῶν του καὶ στὴν ἀλληλεγγύη μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, τῶν κοινωνιῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων. Τὸ αἷτημά μας πρὸς κάθε ὑπεύθυνο πολιτικὸ στὴν πατρίδα μας, στὴν Ε.Ε. καὶ σὲ ὅλον τὸν κόσμον, εἶναι νὰ μὴν πολεμᾶ τοὺς μετανάστες, ἀλλὰ τὶς αἰτίες ποὺ ὀδηγοῦν σὲ ἐξαναγκαστικὸ ἐκπατρισμὸ, νὰ μὴν περιορίζει τὴ φαντασία του σὲ

πολιτικὲς ἐλέγχων, ἀλλὰ νὰ ἐπινοεῖ πολιτικὲς καὶ στρατηγικὲς περισσότερο ἀντάξιες τοῦ ὑψηλοῦ λειτουργήματος, γιὰ τὸ ὁποῖο τὸν ἐξέλεξε ὁ λαός. Ὁ Μακαριώτατος ἐξέφρασε τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ πολιτικοὶ συμμερίζονται τὶς ἀγωνίες τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν Αὐτὴ διαπιστώνει τὴν ἀναποτελεσματικότητα τῶν μέτρων ἐλέγχου, ἀλλὰ κυρίως ὅταν καθημερινὰ βρίσκεται ἀντιμέτωπη μὲ τὰ ἄψυχα κορμιά ποὺ ἐκβράζονται στὶς ἀκτές μας ἢ ἀνακαλύπτονται στὶς ὄρεινὲς περιοχὲς τῶν συνόρων μας. «Μία πολιτικὴ ποὺ παράγει πτώματα δὲν εἶναι ἀξία τοῦ ὄρου πολιτικῆς. Ἐκεῖ ὅμως καταλήγει κάθε πολιτικὴ ποὺ φιλοδοξεῖ νὰ σκοτώσει τὴν ἐλπίδα τῶν ἀνθρώπων γιὰ ζωὴ, ἀπειλώντας νὰ σκοτώσει καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀνθρώπους» εἶπε χαρακτηριστικά. Καὶ συνέχισε: «Μία σωστὴ καὶ ὀλοκληρωμένη μεταναστευτικὴ πολιτικὴ δὲν ἀρχίζει καὶ τελειώνει στὰ σύνορα μίας χώρας, ἀλλὰ ὀφείλει νὰ λαμβάνει πρόνοια καὶ γιὰ ὅσους τὰ διαβοῦν, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ φυλετικὴ, ἐθνικὴ, ἐθνοτικὴ, κοινωνικὴ ἢ ἄλλη προέλευσή τους καὶ τὸ νομικὸ status τους, καθὼς ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου εἶναι ἀδιαπραγμάτευτη. Ἡ ὑπὸ διαμόρφωση κοινὴ μεταναστευτικὴ πολιτικὴ τῆς Εὐρώπης πρέπει νὰ εἶναι ἀντάξια τῆς πολιτικῆς καὶ χριστιανικῆς ἱστορίας τῆς Γηραιᾶς μας Ἠπείρου καὶ νὰ βασίζεται στὶς ἀρχὲς καὶ τὶς ἀξίες, ἐπάνω στὶς ὁποῖες ὀφείλει νὰ θεμελιωθεῖ ἢ ὑπὸ κατάρτιση Συνταγματικὴ Συνθήκη τῆς Ε.Ε.: στὸ σεβασμὸ τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, τῆς ἀξίας καὶ τῆς ἐλευθερίας του, στὸ σεβασμὸ τῆς ἐτερότητας, στὴν ἀλληλεγγύη, τὴν ἀγάπη καὶ τὴν εἰρήνη».

Καταλήγοντας, ὁ Μακαριώτατος σημείωσε ὅτι σὲ μίαν ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποία ἐμφανίζονται ἀνησυχητικὰ δείγματα ξενόφοβων καὶ ρατσιστικῶν ἀντιδράσεων σὲ βάρος τῶν ἀλλοδαπῶν, ἡ πολιτιστικὴ μας κληρονομιά ἐπιβάλλει τὴν ἐξασφάλιση ἐνὸς ἀποτελεσματικοῦ νομικοῦ καὶ θεσμικοῦ πλαισίου γιὰ τὴν προστασία τῶν θεμελιωδῶν δικαιωμάτων τους. Παράλληλα, γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ καταπολέμηση τῶν διακρίσεων καὶ τὴ δυναμικὴ κοινωνικό-οικονομικὴ συσσωμάτωσή τους στὶς κοινωνίες ποὺ ἐπέλεξαν νὰ καταφύγουν, εἶπε, ἀπαιτεῖται καὶ ἡ εὐρύτερη συγκατάθεση, συναίνεση καὶ συνεργασία τῆς κοινωνίας τῶν πολιτῶν. Ἡ Τοπικὴ Αὐτοδιοίκηση, οἱ κοινωνικοὶ ἐταῖροι, οἱ Μ.Κ.Ο., οἱ πρωτοβουλίες τῶν πολιτῶν καὶ ἰδιαίτερα οἱ Ἐνορίες πρέπει νὰ συσπειρωθοῦν σὲ μίαν κοινὴ προσπάθεια καὶ, σὲ συνεργασία μὲ τὰ θεσμικὰ ὅργανα τοῦ κράτους καὶ τῆς Ε.Ε., νὰ ἀντισταθοῦν στὸν ἀναδυόμενο πολύμορφο ρατσισμὸ καὶ νὰ συνεπικουρή-

σουν στη δημιουργία τῶν προϋποθέσεων μιᾶς αξιοπρεποῦς καὶ δημιουργικῆς ἔνταξης τῶν ἀλλοδαπῶν, ἀπὸ τὴν ὁποία εἶναι βέβαιο ὅτι ἔχει νὰ ὠφεληθεῖ καὶ ἡ δική μας κοινωνία, παρατήρησε. Μίλησε δὲ γιὰ τὴν πολυεπίπεδη προσφορὰ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς διαφύλαξης τῆς κοινωνικῆς συνοχῆς καὶ σημείωσε τὸν πρωτεύοντα ρόλο ποὺ μπορεῖ καὶ ὀφείλει νὰ διαδραματίσει ἡ Ἐνορία, συμβάλλοντας στὴν ἀναγέννηση τῆς κοινωνίας μας καὶ στὴ μεταβολή της σὲ ἕναν χῶρο σεβασμοῦ τοῦ προσώπου καὶ ἀναγνώρισης τῆς ἀξίας του, σὲ ἕναν εἰρηνικὸ χῶρο ἐλπίδας, ἀγάπης καὶ ἀλληλεγγύης.

Στὴν Α΄ Συνεδρία μὲ θέμα «*Ἡ Ἑλλάδα, χώρα ὑποδοχῆς μεταναστῶν*», ἡ ὁποία ἀκολούθησε, εἰσηγήσεις παρουσίασαν ὁ κ. Ἄντ. Παπαντωνίου, Ὑπεύθυνος τοῦ Κέντρου Συμπαραστάσεως Παλινοστούτων Μεταναστῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ Καθηγητὴς Κοινωνιολογίας κ. Γ. Τσιάκαλος.

Ὁ κ. Παπαντωνίου ἀνέπτυξε τὸ θέμα «*Ἡ εἰκόνα τοῦ προβλήματος*». Στὸ πλαίσιο τῆς εἰσηγήσεως του ἀναφέρθηκε στὴ συστηματικὴ ἐνασχόληση τοῦ Μακαριωτάτου, τόσο στὴν Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν, ὅσο καὶ στὴν Ἱερὰ Σύνοδο, μὲ τὰ ζητήματα ποὺ ἀφοροῦν στοὺς μετανάστες καὶ τοὺς πρόσφυγες, οἱ ὁποῖοι συμπεριλαμβάνονται στὸ πεδίο δράσεως τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ὄχι μόνον ἀναλαμβάνει πρωτοβουλίες, ἀλλὰ καὶ συντρέχει ἀνάλογες προσπάθειες τοῦ κράτους ἢ τῶν ιδιωτῶν. Ἀναφέρθηκε μάλιστα στὸ φαινόμενο καὶ τὰ αἷτια τῆς «*νέας μετανάστευσης*», ἰδιαίτερα στὸ χῶρο τοῦ εὐρωπαϊκοῦ νότου, καὶ στὰ προβλήματα ποὺ δημιουργοῦνται ἐξαιτίας τῆς εἰσροῆς μεγάλου ἀριθμοῦ μεταναστῶν σὲ μία χώρα καὶ μία κοινωνία ποὺ δὲν ἦταν γιὰ κάτι τέτοιο προετοιμασμένες, λόγω ἔλλειψης ὀργανωτικῶν, τεχνικῶν καὶ κοινωνικῶν ὑποδομῶν. Ὁ κ. Παπαντωνίου μίλησε γιὰ τὴν προσφορὰ τῶν ἀπλῶν πολιτῶν, τῶν Μ.Κ.Ο. καὶ τῆς Ἐκκλησίας ποὺ, τὶς περισσότερες φορὲς χωρὶς τὴν παραμικρὴ κρατικὴ συμπάρασταση, καλύπτουν τὶς ἀνάγκες τῶν μεταναστῶν καὶ τῶν προσφύγων. Ἰδιαίτερα ἡ Ἐκκλησία, εἶπε, ἀποτελεῖ σταθμὸ πρῶτων κοινωνικῶν βοηθειῶν γιὰ τοὺς ἀλλοδαπούς.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ του, ὁ κ. Τσιάκαλος μίλησε μὲ θέμα «*Πολυπολιτισμικὴ κοινωνία καὶ ρατσισμὸς*». Στὸ πλαίσιο τῆς εἰσηγήσεως του σημείωσε ὅτι, καθὼς ἡ Ε.Ε., καὶ συνεπῶς καὶ ἡ χώρα μας, θὰ ζήσουν τὰ ἐπόμενα χρόνια μὲ ἕναν μεγάλο ἀριθμὸ μεταναστῶν, πρέπει νὰ διατηρήσουν ἀλώβητους τοὺς δημοκρατικούς θεσμούς τους καὶ

νὰ μὴν καταφύγουν σὲ μέτρα διακρίσεων σὲ βάρος ἀνθρώπων διαφορετικῆς καταγωγῆς, ἀντιλαμβανόμενες τὶς πραγματικὲς αἰτίες τῆς μετακίνησης ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων ἀπὸ τὶς φτωχὲς στὶς πλούσιες χώρες. Πρόσθεσε δὲ ὅτι καθοριστικῆς σημασίας στοιχεῖα γιὰ μία χώρα ὑποδοχῆς μεταναστῶν, ὅπως ἡ Ἑλλάδα, εἶναι ἡ προσπάθεια ὁμαλῆς ἔνταξής τους στὴν κοινωνία, ἡ ἀνάδειξη καὶ προβολὴ ἀρχῶν καὶ ἀξιῶν στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις καὶ ἡ καταπολέμηση τοῦ φόβου τῶν «*ἄλλων*» πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς διαμόρφωσης εἰρηνικῶν καὶ ἀρμονικῶν σχέσεων μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ γηγενοῦς πληθυσμοῦ.

Στὴ Β΄ Συνεδρία, ποὺ πραγματοποιήθηκε νωρὶς τὸ ἀπόγευμα, μὲ θέμα «*Ποιμαντικὴ ἀντιμετώπιση τῶν μεταναστῶν*», εἰσηγήσεις παρουσίασαν ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Ἀχελώου κ. Εὐθύμιος, Διευθυντὴς τῆς Κεντρικῆς Διεύθυνσης Ποιμαντικοῦ Ἔργου τῆς Ι.Α.Α. καὶ ὁ Αἰδεσιμ. Οἰκονόμος π. Εὐάγγελος Γκανᾶς.

Ὁ Μητροπολίτης Ἀχελώου, στὸ πλαίσιο τῆς εἰσηγήσεώς του μὲ θέμα «*Μετανάστες καὶ ποιμαντικὴ ἰδιομορφία τοῦ ἀστικοῦ περιβάλλοντος*», ἀναφέρθηκε ἐκτενῶς στὴν ἐτερότητα μεταξὺ ἀστικοῦ καὶ ἀγροτικοῦ περιβάλλοντος. Ἐπισημάνει μάλιστα τὶς διαφορετικὲς συνθήκες ποὺ ἐπικρατοῦν στὸ ἀστικὸ περιβάλλον σὲ σχέση μὲ τὴν ὑποδοχὴ τῶν οικονομικῶν μεταναστῶν καὶ προσφύγων, τὰ προβλήματα ποὺ ἀναφύονται καὶ τοὺς τρόπους πνευματικῆς ἀντιμετώπισής τους σὲ καθημερινὴ βάση ἀπὸ τοὺς κληρικούς, οἱ ὁποῖοι, ὅπως εἶπε, βρίσκονται μπροστὰ σὲ νέα ἰδιαίτερα δύσκολα δεδομένα. Ὁ Πανιερώτατος ἔκανε λόγο γιὰ τὸ ἀναπόφευκτο κύμα μετανάστευσης ποὺ παρατηρεῖται ἀνὰ τοὺς αἰῶνες καὶ ἴσως ἀποτελεῖ, ὅπως σημείωσε, τὴν ἐκπλήρωση τοῦ Εὐαγγελικοῦ λόγου περὶ ἐκχριστιανισμοῦ τῶν λαῶν.

Ἀκολούθως, ὁ π. Εὐάγγελος Γκανᾶς ἀνέπτυξε τὸ θέμα «*Ἡ Ἐνορία καὶ οἱ οικονομικοὶ μετανάστες: Μία ἀμήχανη συνάντηση*». Στὸ πλαίσιο τῆς εἰσηγήσεώς του ἀναφέρθηκε στὰ οὐσιώδη ἀπὸ πνευματικὴ ἄποψη προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ κληρικοὶ ποὺ βλέπουν στὸ πρόσωπο τοῦ μετανάστη τὸν ἀδελφὸ καὶ ὄχι τὸν ὄχληρὸ ἰκέτη, καθὼς τὰ κίνητρα κάποιων ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ προσέρχονται στὴν Ἐκκλησία δὲν εἶναι πάντοτε εἰλικρινῆ, καὶ στὴ γενικότερη προσπάθειά τους νὰ ἀνταποκριθοῦν σὲ ἐντελῶς νέες ποιμαντικὲς καὶ κοινωνικὲς ἀνάγκες καὶ προκλήσεις. Ὁ π. Εὐάγγελος ἀναφέρθηκε ἰδιαίτερα στὸ ζήτημα τῆς βάπτισης μεταναστῶν, σημειώνοντας ὅτι ἡ

Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ διαδραματίσει γιὰ αὐτοὺς τὸ ρόλο τοῦ ἀναδόχου, προτείνοντάς τους τὸ Εὐαγγέλιο ὡς τρόπο ζωῆς ποὺ ὀδηγεῖ στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι ὡς ἰδεολογικὸ δεκανίκι γιὰ τὶς ἀνάγκες μίας ὁμολογουμένως δύσκολης ζωῆς. Ἐπίσης, πρόσθεσε ὅτι ὀφείλουμε νὰ παρακάμψουμε τὸν σκόπελο τῆς μισαλλοδοξίας καὶ τῆς ξενοφοβίας καὶ νὰ ὑπερβούμε τὸ ἐγὼ μας, σεβόμενοι τὸν πλησίον καὶ ἀγκαλιάζοντάς τον. Ἡ πρόκληση γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι μεγάλη, σημείωσε, καθὼς ἡ χριστιανικότητα τῶν μεταναστῶν δὲν εἶναι ὅρος γιὰ τὴ συνάντησή μας μαζί τους, ἀλλὰ ἡ συνάντησή μας μαζί τους, ποὺ δὲν πρέπει νὰ ἐμφορεῖται ἀπὸ τὸ «*σύνδρομο τοῦ εὐεργέτη καὶ τοῦ εὐεργετούμενου*», εἶναι ὅρος γιὰ τὴ χριστιανικότητά μας, καὶ τὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο πρὸς ἄλλους πολιτισμοὺς ποὺ διανοίγεται ἰδιαίτερα σημαντικό.

Στὴν Γ' Συνεδρία μὲ θέμα: «*Πρόνοια καὶ διακονία τῶν οικονομικῶν μεταναστῶν*» εἰσηγήσεις παρουσίασαν ὁ Αἰδεσιμ. Πρωτοπρεσβύτερος π. Ματθαῖος Χάλαρης, ἡ Καθηγήτρια Κοινωνικῆς Ἐργασίας κ. Χριστίνα Βάγια, μέλος τῆς Συμβουλευτικῆς Κληρικολαϊκῆς Ἐπιτροπῆς Ποιμαντικῆ Ἔργου τῆς Ι.Α.Α. καὶ οἱ κ.κ. Μαρία Παπαντωνίου, Εὐαγγελία Δουρίδα καὶ Εὐθαλία Παππᾶ, συνεργάτες τοῦ Κέντρου Συμπαράστασης Παλιννοστούντων Μεταναστῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ π. Ματθαῖος Χάλαρης, ἀνέπτυξε τὸ θέμα «*Διακονία τῶν οικονομικῶν μεταναστῶν*». Στὸ πλαίσιο τῆς εἰσηγήσεώς του, ἀφοῦ ἀναφέρθηκε στὴν μετατροπὴ τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ χώρα ἐξαγωγῆς ἐργατικῆς δυναμικῆς σὲ χώρα ὑποδοχῆς μεταναστῶν καὶ προσφύγων, ἐξέφρασε τὴ λύπη του γιὰτὴ μία μεγάλη μερίδα συμπολιτῶν μας, υἱοθετώντας ἐν πολλοῖς τὴ νοοτροπία τοῦ νεόπλουτου, ἀρχίζει νὰ λησμονεῖ τὴν ἱστορία μας –τὴ μετανάστευση καὶ τὴν προσφυγιά ποὺ ἔζησε ἡ φυλὴ μας στὸ πρόσφατο παρελθόν– καὶ νὰ περιφρονεῖ ἢ νὰ ὑποτιμᾷ τὸ εἰσαγόμενο ἐργατικὸ δυναμικὸ. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, σημείωσε, ἀνήκουμε σὲ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ ἀνθρώπινο γένος, καὶ πρέπει νὰ σεβόμαστε τὸν πλησίον μας, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ μακριά, μιὰ ἄλλη γλῶσσα ἢ ἔχει μία ἄλλη θρησκεία, τὸν διαφορετικὸ, τὸν ἄγνωστο, τὸν ξένο, τὸν μετανάστη, καὶ νὰ μὴν τρομάζουμε, νὰ μὴν δισπιστοῦμε, νὰ μὴν νιώθουμε σὰν νὰ βρισκόμαστε σὲ κίνδυνο. Πρέπει, εἶπε, νὰ ἔχουμε τὴν ὑπομονὴ καὶ νὰ κάνουμε τὸν κόπο νὰ προσπαθήσουμε νὰ τὸν καταλάβουμε, διότι μοιάζουμε μὲ αὐτὸν στὰ θεμελιώδη πράγματα, καὶ νὰ μὴν ἀναρω-

τιόμαστε τί δικαιώματα ἔχει στὸν τόπο μας. Ὁ π. Ματθαῖος, χαρακτηρίζοντας τὴν παρουσία μεταναστῶν καὶ προσφύγων στὴν πατρίδα μας ὡς γεγονὸς μὴ ἀναστρέψιμο, τόνισε ὅτι ἡ Ἑλλάδα ποτὲ δὲν κινδύνευσε ἀπὸ αὐτοὺς τόσο, ὅσο κινδυνεύει καθημερινὰ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ποὺ ἀλλοιώνουν τὴν πνευματικὴ μας ταυτότητα καὶ θεωροῦν ὡς σκοταδισμό τὶς ἀρχὲς καὶ τὰ ἰδανικά τῆς φυλῆς μας. Αὐτὴ ἡ παρουσία, συνέχισε, σηματοδοτεῖ τὴν ἀρχὴ μίας νέας περιόδου ποιμαντικῆς διακονίας. Ὁ μετανάστης, εἶπε, εἶναι ἓνα ἀνθρώπινο πρόσωπο, δημιουργημένο τοῦ Θεοῦ, ὅμοιο μὲ ἐμᾶς, καὶ συνήθως φορέας ἐνός ἄλλου πολιτισμοῦ καὶ μίας ἄλλης θρησκευτικῆς καὶ καθημερινῆς νοοτροπίας. Καὶ δὲν πρέπει, τόνισε, μεμονωμένες ἐγκληματικὲς ἐνέργειες ἀλλοδαπῶν νὰ μᾶς ὀδηγοῦν σὲ γενικὲς κρίσεις καὶ συμπεράσματα, διότι τὸ κακὸ εἶναι στὴ φύση μας καὶ ὄχι στὴν ταυτότητά μας. Ἡ Ἐκκλησία, κατέληξε, δὲν εἶναι ἰδεολογία ἢ παράταξη –οὔτε ἡ Ὁρθόδοξη Πίστη ταυτίζεται μὲ ἐθνότητες– καὶ ἔτσι ὀφείλει νὰ μεριμνᾷ γιὰ ὅλους, δραστηριοποιούμενη ἱεραποστολικά ὄχι μόνο στὶς μακρινὲς ἠπείρους, ἀλλὰ καὶ στὶς ἴδιες μας τὶς γειτονιές. Ἡ δὲ ποιμαντικὴ ἀντιμετώπιση τῶν μεταναστῶν εἶναι ζήτημα ἀναζωπύρωσης τοῦ ἱερατικοῦ μας χαρίσματος, τῆς ποιμαντικῆς μας εὐαισθησίας καὶ τῆς ἀγάπης, καὶ τὰ βήματα ποὺ ἔχουν γίνει μέχρι στιγμῆς στὶς Ἑνορίες τῆς Ι.Α.Α. εἶναι πολὺ σημαντικά.

Ἡ κ. Βάγια παρουσίασε εἰσηγήσιν μὲ θέμα «*Πρόνοια γιὰ τοὺς οικονομικοὺς μετανάστες καὶ τοὺς πρόσφυγες – Ἡ συμμετοχὴ τῆς Ἑνορίας*». Ἀφοῦ ἀνέλυσε τὴ διάκριση μεταξὺ προσφύγων καὶ οικονομικῶν μεταναστῶν, ἀναφέρθηκε στὶς αἰτίες τῶν προβλημάτων ποὺ ἀντιμετωπίζουν, δίδοντας ἰδιαίτερη ἐμφαση στὰ κρούσματα τῆς ἀδικῆς καὶ ξενόφοβης συμπεριφορᾶς ἀπέναντί τους. Ἡ κ. Βάγια σημείωσε τὴν εὐθύνη κάθε χώρας ὑποδοχῆς γιὰ τὴν ἐξασφάλιση ἀνθρώπινων συνθηκῶν διαβίωσης καὶ κατάλληλων κοινωνικῶν δομῶν, τόσο γιὰ τὴν προστασία τῶν ἀλλοδαπῶν, ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἀποφυγὴ συγκρούσεων μὲ τὸν ντόπιον πληθυσμὸ, καὶ ἀναφέρθηκε στὸ κανονιστικὸ πλαίσιο τῆς πρόνοιας γιὰ τοὺς μετανάστες καὶ τοὺς πρόσφυγες στὴ χώρα μας. Ὅπως εἶπε, στὸν τομέα τῆς πρόνοιας δεσπόζουσα θέση κατέχει ἡ Ἐκκλησία μας. Ἰδιαίτερη ἡ Ι.Α.Α., συνέχισε, προσφέρει στοὺς μετανάστες καὶ τοὺς πρόσφυγες στέγαση, εἶδη οἰκοσκευῆς, σίτιση, ἰατροφαρμακευτικὴ περίθαλψη, εἶδη πρώτης ἀνάγκης καὶ κάθε ἠθικὴ, ὑλικὴ καὶ συμβουλευτικὴ στήριξη,

ἐνῶ ἔχει ἤδη σχεδιάσει τὴ λειτουργία Συμβουλευτικῆς Ὑπηρεσίας γιὰ Διαπολιτισμικὲς Ὅμαδες μὲ στόχο τὴ διευκόλυνση τῆς προσαρμογῆς καὶ τῆς συνύπαρξης τῶν διαφόρων πολιτιστικῶν ομάδων μεταξύ τους καὶ μὲ τὸν ντόπιο πληθυσμὸ, καθὼς καὶ τὴν ἐξυπηρέτηση προσωπικῶν καὶ οἰκογενειακῶν τους ἀναγκῶν, θεωρώντας τὸ ἔργο τῆς ἐνσωμάτωσής τους στὶς τοπικὲς κοινότητες ζήτημα βασικῆς προτεραιότητος. Ἐπιπρόσθετα ὁ Μακαριώτατος, σημείωσε ἡ κ. Βάγια, παρουσιάζει τὶς θέσεις τῆς Ἐκκλησίας καὶ σὲ αἰτήματα γιὰ πολιτικὲς ἀποφάσεις καὶ κανονιστικὴ δραστηριότητα ἀπὸ τὸ κράτος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Ε.Ε. Τέλος, ἀναφέρθηκε σὲ βήματα ποὺ διευκολύνουν τὴν ἐπιδικώμενη προσοικειώση τῶν μεταναστῶν καὶ τῶν προσφύγων στὸ ἐπίπεδο τῆς Ἐνορίας, ἡ ὁποία, ὀφείλει νὰ ἀξιοποιήσει συστηματικὰ τὴν Ὁρθόδοξη πρακτικὴ στὶς διαπολιτισμικὲς κοινωνίες.

Ἀκολουθῶς, ἡ κ. Παπαντωνίου ἀνέλυσε τὶς δραστηριότητες τοῦ Κέντρου Συμπαραστάσεως Παλιννοστούντων Μεταναστῶν, ποὺ ἰδρύθηκε ἀπὸ τὴν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὸ 1978, ἀλλὰ καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Προγράμματος Προσφύγων. Ἀναφέρθηκε δὲ στὶς παρεμβάσεις τοῦ Τμήματος Μελετῶν καὶ Ἐρευνῶν, τοῦ Τμήματος Κοινωνικῶν Ἐφαρμογῶν καὶ τοῦ Τμήματος Νομικῆς Προστασίας τοῦ Κέντρου, τὸ ὁποῖο μὲ γραφεῖα στὴν Ἀθήνα καὶ στὴ Θεσσαλονίκη ἐξυπηρετεῖ κατὰ μέσο ὄρο ἐτησίως 7.000 περιπτώσεις, ἐνῶ παρουσίασε τὶς ὑπηρεσίες πρὸς τοὺς μετανάστες καὶ τοὺς πρόσφυγες (κατὰ μέσο ὄρο ἐτησίως 500 ἄτομα) ποὺ ἀπὸ τὸ 1994 παρέχει τὸ Οἰκουμενικὸ Πρόγραμμα Προσφύγων. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ της, ἡ κ. Δουριδα παρουσίασε τὸ Εὐρωπαϊκὸ Ἐκκλησιαστικὸ Δίκτυο (CAT) κατὰ τῆς παράνομης ἐμπορίας καὶ διακίνησης (trafficking) γυναικῶν καὶ παιδιῶν, τοῦ ὁποίου τὸν συντονισμό ἔχει ἀναλάβει ἡ Πανευρωπαϊκὴ Διεκκλησιαστικὴ Ὁργάνωση γιὰ τοὺς Μετανάστες στὴν Εὐρώπη (CCME) καὶ στὸ ὁποῖο συμμετέχει τὸ Κέντρο, τονίζοντας ὅτι τὸ τελευταῖο ἔχει τὴ δυνατότητα σήμερα νὰ προσφέρει στὶς Ἐνορίες, ποὺ ἔρχονται ἀντιμέτωπες μὲ τὸ τραγικὸ φαινόμενο, ἐνημέρωση. Τέλος, ἡ κ. Παππὰ ἀναφέρθηκε στὰ προγράμματα ποὺ ἐφαρμόζει τὸ Κέντρο στὸ πλαίσιο τῆς Κοινωνικῆς Πρωτοβουλίας Equal καὶ στὶς συνεργασίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Προγράμματος Προσφύγων.

Τὶς ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου ἐκλείσει ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος, παρουσιάζοντας, στὸ πλαίσιο ὁμιλίας του,

τὰ συμπεράσματα ποὺ ἐξήχθησαν. Ὁ Μακαριώτατος σημείωσε ἀρχικὰ ὅτι ἡ παρέμβαση τῆς Ἐκκλησίας στὸ ὅλο ζήτημα ἔχει πρωτίστως πνευματικὸ καὶ ποιμαντικὸ χαρακτήρα—καθὼς ἡ παρουσία στὴ χώρα μας μεταναστῶν καὶ προσφύγων, τόσο Ὁρθόδοξων, ὅσο καὶ ἑτερόδοξων ἢ ἑτερόθρησκων, ἀποτελεῖ ἐρέθισμα ποιμαντικῆς καὶ ἱεραποστολικῆς δραστηριότητος— καὶ ὄχι κριτικὸ χαρακτήρα ἐναντι τῆς Πολιτείας. Ἐπισήμανε δὲ τὶς εὐθύνες τοῦ κλήρου ὅσον ἀφορᾷ στὴν προσέγγιση καὶ διαποίμανση τῶν Ὁρθόδοξων στὸ θρήσκευμα μεταναστῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν πρέπει νὰ γίνουν βορὰ στοὺς παλαιοημερολογίτες, τονίζοντας πάντως ὅτι ἔχουν ἤδη καθιερωθεῖ Θεῖες Λειτουργίες γιὰ αὐτοὺς στοὺς Ἱ. Ν. Ἁγίου Παντελεήμονος, Ἀχαρνῶν καὶ Ἁγίου Νικολάου Πευκακίων. Ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ ὑπογράμμισε ὅτι δὲν ἔχει θέση στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἡ ἀδιαφορία ἀπέναντι στὸν ξένο ποὺ εἶναι ἀδελφός μας, σημείωσε ὅτι σημασία ἔχει τὸ τί μπορούμε νὰ κάνουμε ὡς ποιμένες γιὰ αὐτόν, τόσο σὲ ἐπίπεδο ὑλικῶν, ὅσο καὶ σὲ ἐπίπεδο πνευματικῶν προσφορῶν, καθὼς οὐδέποτε ἡ Ἐκκλησία ἐκλείσει τὰ μάτια στὸ πρόβλημα τῆς προσφυγιάς, λέγοντας ὅτι ἀποτελεῖ πρόβλημα τῆς κυβέρνησης, ἀλλὰ, ἀντίθετα, ἔθεσε ἑαυτὴν καὶ τὴν περιουσία Της στὴ διάθεση τῶν δοκιμαζομένων ἀδελφῶν μας. Ὁ Μακαριώτατος ἀναφέρθηκε ἰδιαίτερα στὴν ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ συμπαράσταση ὅλων τῶν Μητροπόλεων τῆς Ἐκκλησίας μας πρὸς τοὺς πρόσφυγες, ἀνεξαρτήτως θρησκευματος, ποὺ χρειάστηκαν τὴ βοήθειά τους, τόσο κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου στὴν πρώην Γιουγκοσλαβία, ὅσο καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κρίσης στὸ Κοσσυφοπέδιο. Στὴ συνέχεια, ὑπογράμμισε τὴν καθημερινὴ σίτιση χιλιάδων μεταναστῶν καὶ προσφύγων στὰ Κέντρα Ἐνοριακῆς Ἀγάπης, ἐνῶ ἐξήρε τὶς προσπάθειες τῶν πολυάριθμων ἐθελοντῶν νὰ σταθοῦν στὸ πλευρό τους, καθὼς ἔτσι οἱ ξένοι γνωρίζουν τὴν ἀγάπη τῶν Χριστιανῶν. Τόνισε μάλιστα ὅτι σημαντικὸ εἶναι νὰ ὀργανώνονται σὲ ἐνοριακὸ ἐπίπεδο ἐκδηλώσεις ἐπικοινωνίας τῶν μεταναστῶν καὶ προσφύγων μὲ τοὺς ντόπιους. Ὁ Μακαριώτατος ἀναφέρθηκε στὴ σημασία τῆς ἀγωγῆς τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς ξενοφοβίας καὶ τοῦ ρατσισμοῦ, καθὼς, ὅπως εἶπε, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ εἶναι Χριστιανὸς καὶ νὰ κάνει διακρίσεις, ἀλλὰ καὶ στὸ ζήτημα τῆς λειτουργικῆς ἐνταξης τῶν μεταναστῶν καὶ τῶν προσφύγων στὴν κοινωνία μας. Ἐπέστησε δὲ τὴν προσοχὴ τῶν κληρικῶν στὸ πολὺ σοβαρὸ ζήτημα τῶν μικτῶν γάμων, καθὼς αὐτοὶ δὲν εὐδο-

κιμουν συνήθως στή χώρα μας, καί στό θέμα τῶν βαπτίσεων, σημειώνοντας ὅτι πρέπει νά δίδεται ιδιαίτερη ἔμφαση στήν κατήχηση ἐκείνων ποῦ ἐκδηλώνουν τήν ἐπιθυμία νά βαπτισθοῦν καί στήν ἐξεύρεση κατάλληλων ἀναδόχων. Παράλληλα τόνισε τή σημασία τῆς συμμετοχῆς τῶν παιδιῶν τῶν μεταναστῶν, ἐτερόδοξων καί ἐτερόθρησκων, στά Ἐνοριακά Νεανικά Προγράμματα, μακριά ἀπό κάθε προσηλυτιστική λογική, πρὸς τήν κατεύθυνση τῆς βελτίωσης τῶν γνώσεών τους καί τῆς προσφορᾶς σέ αὐτά κατάλληλης ψυχαγωγίας. Ἐπιπρόσθετα, ἀναφέρθηκε στό ἀπάνθρωπο φαινόμενο τῆς ἐμπορίας καί διακίνησης γυναικῶν καί παιδιῶν, γιά τὸ ὁποῖο, ὅπως εἶπε, ἔχει εὐθύνη ὅλη ἡ ἐλληνική κοινωνία, ἀλλά καί στήν μάστιγα τῶν ναρκωτικῶν, ποῦ πλήττει κυρίως νέους ἀνθρώπους. Τόνισε δὲ ὅτι εἶναι καθήκον ὄλων τῶν κληρικῶν νά προσφέρουν, χωρίς προκαταλήψεις, τὸ χᾶδι τῆς Ἐκκλησίας στοὺς δοκιμαζόμενους αὐτοὺς συνανθρώπους μας, δείχνοντας, ἔμπρακτα καί ὄχι θεωρητικά, τὴν ἀγάπη τους. Καταλήγοντας, ὁ Μακαριώτατος ἀναφέρθηκε στή λειτουργία ἀπὸ τὸ Κέντρο Στήριξης Οἰκογένειας τῆς Ι.Α.Α. τοῦ Ξενώνα γιά ἄγαμες μητέρες καί κακοποιημένες γυναῖκες καί τὰ παιδιά τους, ἀλλά καί στό σχέδιο δημιουργίας καί δευτέρου ἀνάλογου Ξενώνα.

(14.3.2003)

(Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου)

ἹΕΡΑΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙΣ

Ἱερά Μητρόπολις Σιδηροκάστρου

Ὑποδειγματικά, μὲ πολλή τάξη, ξεχωριστὴ εὐλάβεια καί μεγάλη κοσμοσυρροή πλήθους πιστῶν ἐτελέσθησαν ὅλες οἱ Ἀκολουθίες καί Θ. Λειτουργίες τόσο κατὰ τὴ Μ. Ἑβδομάδα, ὅσο καί κατὰ τὴ Διακαινίσμο Ἑβδομάδα στήν Ἱ. Μητρόπολη Σιδηροκάστρου.

Νὰ σημειώσουμε τὴ μεγάλη προσέλευση πιστῶν στοὺς Ναοὺς μας τὴ Μ. Πέμπτη, Μ. Παρασκευὴ καί τὸ βράδυ τῆς Ἀναστάσεως, ὡς καί τὴν ἑορτὴ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου.

Συγκινητικὴ ἦταν ἡ συνάντηση τῶν Ἐπιταφίων στήν Πλατεία Σιδηροκάστρου, ὅπου χιλιάδες πιστῶν ἐγέμισαν ἀσφυκτικά τὸ χῶρο.

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σιδηροκάστρου κ.

Μακάριος μὲ πολλοὺς ἱερεῖς ἐλάμπρυνε τὶς Ἀκολουθίες.

Νὰ σημειώσουμε ἀκόμη τὴ λιτάνευση τῆς εἰκόνης τῆς Ἀναστάσεως γιά τὸν Ἑσπερινὸ τῆς Ἀγάπης ἀπὸ τὸν Ἱερό Ναὸ τῆς Εὐαγγελιστρίας στὸν Ἱερό Μητροπολιτικὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου μὲ πέραν τῶν σαράντα ἱερέων καί τὴ συνοδεία τῶν δύο Φιλαρμονικῶν, τῶν Δήμων Σιδηροκάστρου καί Κερκίνης. Ἡ ἐκπληξη καί ἡ χαρὰ ἀπὸ τὸν τόνο ποῦ ἔδωσαν τὰ παιδιά καί οἱ ἱερεῖς ἐξέπληξαν καί ἐχαροποίησαν τοὺς Σιδηροκαστρινοὺς.

Τέλος, πρέπει νά σημειώσουμε μὲ χαρὰ ὅτι ἐφέτος καί γιά πρώτη φορὰ ὕστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια ὅλες οἱ ἐνορίες τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σιδηροκάστρου ἀκόμη καί οἱ μικρότερες εἶχαν τὸν ἱερέα τους καί ὅλες τὶς Ἀκολουθίες ἀκόμη καί τὴν Ἀναστάσιμη βραδυνὴ Θ. Λειτουργία.

Δοξάζουμε τὸ Θεὸ γιά τὴν μεγάλη καί πολλή του εὐλογία στή Μητρόπολή μας.

Ἡ Ἱερά Μητρόπολη Σιδηροκάστρου εὐχαριστεῖ ἰδιαίτερως καί δημοσίᾳ διὰ τοῦ Τύπου καί τῶν Μ.Μ.Ε. ὅλους τοὺς εὐσεβεῖς Χριστιανοὺς καί τοὺς ἐμπόρους τῆς περιοχῆς μας ποῦ μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο βοήθησαν στή συγκέντρωση τροφίμων καί εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης γιά τὸ δοκιμαζόμενο λαὸ τοῦ Ἰράκ. Ἦδη μὲ τὴ συνεργασία τοῦ Δήμου Σερρών ἡ Ἱερά Μητρόπολη ἀπέστειλε δύο μεγάλα φορτηγὰ αὐτοκίνητα μὲ τρόφιμα καί ρουχισμὸ ἄνω τῶν 6 τόνων καί ἐτοιμάζεται νά ἀποστείλει ἄλλα δύο φορτηγὰ μὲ τὰ ὑπόλοιπα τρόφιμα τὰ ὁποῖα συγκεντρώθηκαν καί θὰ πρέπει νά δεματοποιηθοῦν.

(12.5.2003)

(Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως)

Ἱερά Μητρόπολις Κορίνθου

Μὲ τὶς εὐλογίες τοῦ Σεπτοῦ Ποιμενάρχου μας, τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κορίνθου κ. Παντελεήμονα, πραγματοποιήθηκε τὴν Κυριακὴ 11 Μαΐου στὸ κινηματοθέατρο «ΑΠΟΛΛΩΝ» στήν πόλη τῆς Κορίνθου, γιά δεκάτη ἔκτη συνεχὴ χρονιά, ἡ ἐτήσια Γιορτὴ Νεολαίας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

Τὴν ἐκδήλωση ποῦ ἐφέτος περιελάμβανε παραδοσιακοὺς χοροὺς καί τραγούδια ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καί τὴ Μεγαλόνησο Κύπρο, παρακολούθησε πλῆθος κόσμου.

Θερμὰ χειροκροτήματα ἀπέσπασαν ἀπὸ τὸ κοινὸ τόσο τὰ παιδιά τῆς χορωδίας, ὅσο οἱ νέες καί οἱ νέοι τῶν χορευτικῶν τμημάτων ποῦ ἡ ἀπόδοσή τους ἦταν ἄψογη.

Στὸ μήνυμά του πρὸς τοὺς νέους ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κορίνθου κ. Παντελεήμων τόνισε τὴν ἀδιάπτωτη ἀγάπη του γιὰ τὰ νέα μέλη τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀναφέρθηκε στὸ ὄλο ἔργο τῆς Ἀποστολικῆς Μητροπόλεως Κορίνθου στὸν τομέα τῆς Νεότητος.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐκδηλώσεως ἀκολούθησε δεξίωση γιὰ τὰ νιάτα στὴν Αἴθουσα Νεολαίας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

(13.5.2003) (Ἐκ τοῦ Γραφείου Νεότητος)

Ἱερὰ Μητρόπολις Χαλκίδος

Ὁ Μητροπολίτης Χαλκίδος Χρυσόστομος, εὐχαριστεῖ τὸ πλήρωμα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χαλκίδος, Ἰστιάας καὶ Βορείων Σποράδων γιὰ τὴν συγκινητικὴ τους ἀνταπόκριση στὴν ἐκκληση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἑλλάδος γιὰ παροχὴ βοήθειας στὸ βασανισμένο ἀπὸ τὸν πόλεμο λαὸ τοῦ Ἰράκ. Ἀπὸ τὴν Δυσκοφορία τῆς Κυριακῆς τῆς Σταυροπροσκυνήσεως συλλέχθηκε τὸ ποσό τῶν **27.084 € (9.228.882 δρχ.)**, τὸ ὁποῖο ἤδη κατετέθη στὴν Ἱερὰ Σύνοδο.

Ἡ προσφορά αὐτὴ τοῦ Εὐβοικοῦ λαοῦ στοὺς χλιοβασανισμένους κατοίκους τοῦ Ἰράκ, ἀποδεικνύει γιὰ ἀκόμη μιὰ φορὰ τὰ φιλόθρηστα καὶ κατὰ συνέπεια «φιλόθεα» αἰσθήματά του, τὰ ὁποῖα κάνουν τὸν Ποιμενάρχη μας νὰ «*καυχᾶται ἐν Κυρίῳ*» γιὰ τὸ ποίμνιο ποὺ ὁ Θεὸς τοῦ χάρισε.

(22.5.2003) (Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως)

Ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Μητρόπολη Χαλκίδος ἀνακοινώνεται ὅτι ἄλλαξε ὁ ἀριθμὸς Τηλεμοιοτύπου (FAX) τῶν Ὑπηρεσιῶν τῆς.

Ὁ νέος ἀριθμὸς FAX τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, θὰ εἶναι ἀπὸ σήμερα καὶ στὸ ἐξῆς: **22210.61505**.

(22.5.2003) (Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως)

Ἱερὰ Μητρόπολις Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων

Μὲ ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία καὶ μέσα σὲ κλίμα ἐνθουσιασμοῦ καὶ χαρᾶς πραγματοποιήθηκε τὸ Σάββατο 10 Μαΐου ἐ.ἔ., στὸ πανέμορφο καὶ καταπράσινο λιβάδι τοῦ Προσκυνηματοῦ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος στὸ Κουρτίκι ἡ λήξη τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τῆς φετινῆς περιόδου.

Τέταρτη συνεχὴ χρονιά λειτουργίας τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων καὶ ἤδη τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀδιάκοπων προσπαθειῶν ποὺ καταβλήθηκαν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐνδιαφερόμενους εἶναι τόσο θετικά, μάλιστα πολὺ περισσότερα ἀπ' ὅ,τι θὰ περίμενε κανεὶς. Γεγονὸς ποὺ ἀντανაკλᾷ τὴν χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση ποὺ ἔνωσαν οἱ ὑπεύθυνοι τῆς φετινῆς Κατηχητικῆς Περιόδου.

Μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ποιμενάρχη μας κ. Θεόκλητο ἀλλὰ καὶ χάρις στίς φιλότιμες προσπάθειες ὄλων τῶν Κατηχητῶν καὶ Κατηχητριῶν ποὺ συστρατεύθηκαν σὺμπνοοι στὸ κάλεσμα τοῦ Σεπτοῦ Ποιμενάρχου μας κ. Θεοκλήτου ἔφθασε στὸ τέλος καὶ ἡ φετινὴ Κατηχητικὴ Περίοδος.

Ἀπὸ τὴ λήξη τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων στὸ ἱερὸ Προσκύνημα τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος στὸ Κουρτίκι, παρουσία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων κ. Θεοκλήτου (10.5.2003).

Ἐτσι τὸ Σάββατο 10 Μαΐου ἐ.ἔ. παιδιά ὄλων τῶν Κατηχητικῶν βαθμίδων τοῦ Νομοῦ μας, 1000 καὶ πλέον μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς ἱερεῖς, κατηχητὲς καὶ κατηχήτριες κατέκλυσαν τὸ πανέμορφο Κουρτίκι.

Ἐκεῖ, λοιπὸν, σ' αὐτὸν τὸν κατὰ πάντα εὐλογημένο τόπο μὲ τὴν ἀπαράμιλλη φυσικὴ ὁμορφιά ἐπαιξαν τὰ κατηχητόπουλα, τραγούδησαν καὶ ἔνωσαν τὴν χαρὰ τῆς ὁμαδικῆς ζωῆς.

(22.5.2003) (Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως)

Ἱερὰ Μητρόπολις Σύρου

Τὸ Σάββατο 17η Μαΐου ἐ.ἔ., ἔλαβε χώρα στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Ἐρμούπολης, ἡ συνάντηση τοῦ μηνὸς Μαΐου, τοῦ «*Κέντρου Μέριμνας Οἰκογένειας*», στὴν ἴδρυση τοῦ ὁποῖου προέβη κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰανουάριο, ἡ Ἱερὰ Μητρόπολη Σύρου.

Τὸ θέμα τῆς συναντήσεως, τὸ ὁποῖο ἦταν: «*Ἡ μεταμόρφωση τῆς ἑλληνικῆς οἰκογένειας: εἰκόνες καὶ ἤχοι*», ἀνέπτυξε ἡ διακεκριμένη Ψυχολόγος-Ψυχοθεραπεύτρια κα Χάρις Κατάκη, μὲ τὴν παρουσίαση καὶ ὀπτικοακουστικοῦ ὕλικου.

Κατακλείοντας τὴν συνάντηση, ἡ ὁποία ἦταν καὶ ἡ καταληκτικὴ γιὰ τὴν περίοδο αὐτῆ, τοῦ «*Κέντρου Μέριμνας Οἰκογένειας*» ὁ Σεβ. Ποιμενάρχης μας κ. Δωρόθεος Β' ἐπεσήμανε τὴν ἀγωνία καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὸν ἱερὸ θεσμὸ τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογενείας, ὡς καὶ τῆς ὀρθῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν παιδιῶν, καὶ ἐξέφρασε τὴν βαθύτατη ἱκανοποίησή του, γιὰ

τὴν μεγάλη καὶ ἐγκάρδια ἀνταπόκριση τῶν εὐγενῶν κατοίκων τῆς Σύρου καὶ σὲ αὐτὴν τὴν ποιμαντικὴ προσπάθεια τῆς Τοπικῆς μας Ἐκκλησίας, ὅπως ἐπίσης καὶ τὶς ὀλόθυμες εὐχαριστίες τοῦ πρὸς τὸν Συντονιστὴ, Πανοσιολ. Ἀρχιμ. κ. Μελέτιο Ζαχαρόπουλο καὶ τοὺς συντελεστὲς τοῦ Κ.Μ.Ο. κ.κ. Τσαμπίκα Μπαφίτη, Λίλιαν Κούβελα, Γεώργιο Κίσσα, Κυριάκο Βλασόπουλο καὶ Λεωνίδα Κωλέττη, Ψυχολόγους-Οἰκογενειακοὺς Ψυχοθεραπευτὲς, γιὰ τὴν ἄοκνη, καλλίκαρπη καὶ ἀφιλοκερδῆ ἀνθρωπαγωγικὴ προσφορά τους πρὸς τοὺς χριστιανούς μας.

Τὴν ἐπομένη, Κυριακὴ 18η Μαΐου, ὁ Σεβασμιώτατος ἐτέλεσε τὴν Θεία Λειτουργία στὸ Καθολικὸ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγίας Βαρβάρας, μὲ τὴν συμμετοχὴ ὄλων τῶν συντελεστῶν καὶ φίλων τοῦ Κ.Μ.Ο., μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας παρέθεσε πρὸς τιμὴν τους δεξίωση σὲ ξενοδοχεῖο τῆς νήσου.

Τὴν Τρίτη 20η Μαΐου, ἑορτῆ τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ Ἁγίου Νικολάου πραγματοποιήθηκε στὸν Ἱ. Ν. Ἀγ. Νικολάου Ἄνδρου λιτάνευση τῆς ἱερᾶς εἰκόνας τοῦ Ἁγίου, προεξάρχοντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου μας κ. Δωροθέου Β'.

Ἱερὰ Μητρόπολις Δημητριάδος

Ὁ Ἐπίσκοπος Ζάμπια στὴν Μεταμόρφωση

Στὸν Ἱερὸ Ναὸ Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Βόλου τὴν Κυριακὴ 1 Ἰουνίου 2003, λειτούργησε καὶ κήρυξε τὸν Θεῖο Λόγο ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ζάμπια κ. Ἰωακείμ.

Εὐχὴ πρὸ τῆς ἱερᾶς εἰκόνας τοῦ Ἁγίου Νικολάου κατὰ τὴν ἑορτῆ τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ ἱεροῦ λειψάνου Αὐτοῦ, στὸν Ἱ. Ν. Ἀγ. Νικολάου Ἄνδρου, προεξάρχοντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σύρου κ. Δωροθέου Β' (20.5.2003).

Ἐκδηλώσεις με τὴν εὐκαιρία τῆς ἐορτῆς
τῆς Ἀναλήψεως

Πρόγραμμα ἐκδηλώσεων ὑλοποιήθηκε με τὴν εὐκαιρία τῆς ἐορτῆς τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου ἀπὸ τὸν Ἰ. Ν. Ἀναλήψεως Βόλου. Οἱ ἐκδηλώσεις ξεκίνησαν τὸ ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου 31 Μαΐου 2003 στὶς 7 μ.μ. με τὴν καταληκτικὴ ἐκδήλωση τῶν ἐνοριακῶν κατηχητικῶν σχολείων, ἡ ὁποία ἐγίνε στὸ προαύλιο τοῦ ναοῦ καὶ εἶχε ὡς θέμα «*Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει*». Τὸ πρωτὶ τῆς Κυριακῆς 1 Ἰουνίου 2003 τῆς Θείας Λειτουργίας προέστη ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δημητριάδος κ. Ἰγνάτιος, ὁ ὁποῖος ἐτέλεσε καὶ τὸ μνημόσυνο τῶν ἱερατευσάντων ἀοιδίμων Ἱερέων καὶ Διακόνων. Στὴ συνέχεια, στὶς 10.30 π.μ., καὶ στὰ πλαίσια τῶν ἐορτασμῶν ὁ Σύλλογος Ὀδοντιάτρων τοῦ Νομοῦ Μαγνησίας τίμησε τὸν προστάτη ἅγιό του Ἀντύπα ἐπίσκοπο Περγάμου με ὁμιλία ἀπὸ τὴν φυσικοθεραπεύτρια καὶ συγγραφέα κ. Δήμητρα Σταυροπούλου με θέμα: «*Ἐνα ταξίδι ἀνακάλυψης καὶ ἀποκάλυψης*».

Ἱερά Μητρόπολις Φθιώτιδος

Τὶς βαπτίσεις 14 ἐνηλίκων Κατηχουμένων ἐτέλεσε ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης μας κ. Νικόλαος, Δευτέρα 2 Ἰουνίου στὶς 7 μ.μ. στὸ Βαπτιστήριο τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου τοῦ Ἐνοριακοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίας Παρασκευῆς Νέας Ἀμπλιανῆς Λαμίας. Οἱ βαπτίσεις τῶν ἐνηλίκων τελοῦνται ὅπως ἀρμόζει στὴν ἱερότητα καὶ σοβαρότητα τοῦ Μυστηρίου.

Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι οἱ Νεοφώτιστοι Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί, ποὺ προέρχονται ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Φθιώτιδος, εἶχαν προηγουμένως παρακολουθήσει τὰ μαθήματα τῆς Σχολῆς Κατηχήσεως τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως.

Μέχρι σήμερα ἔχουν βαπτισθεῖ στὸ Βαπτιστήριο αὐτὸ περίπου 70 Κατηχούμενοι.

(3.6.2003) (Ἐκ τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως)

Ἱερά Μητρόπολις Φθιώτιδος

Με λαμπρότητα καὶ μεγαλοπρέπεια ἐορτάσθηκε ἡ μνήμη τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Νικηφόρου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ὁμολογητοῦ στὴν

Ἱερά Μονὴ Ἁγίου Γεωργίου Μαλεσίνας ὅπου φυλάσσεται ἡ ἅγια κῆρα του.

Στὴν Θεία Λειτουργία ποὺ τελέσθηκε στὸ Καθολικὸ τῆς Μονῆς ἱερούργησε ὁ Σεβασμιώτατος Ποιμενάρχης μας κ. Νικόλαος ὁ ὁποῖος καὶ ἐτέλεσε τὴν εἰς Πρεσβύτερον χειροτονία τοῦ Διακόνου Ἁθανασίου Λατσοῦδη, πτυχιούχου τοῦ τμήματος Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν καὶ Δημοσίας Διοικήσεως τοῦ Παντείου Πανεπιστημίου.

Στὴν πανηγυρικὴ ἀρχιερατικὴ Θεία Λειτουργία ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τῆς περιοχῆς συμμετεῖχε καὶ ὁ Καθηγούμενος τῆς Ἱεράς Μεγίστης Μονῆς Βατοπεδίου Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης Ἐφραίμ, ὁ ὁποῖος ἀφίχθη ἐπὶ τούτῳ ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος με τὴ συνοδεία του γιὰ νὰ παραστῆι στὴ χειροτονία τοῦ πνευματικοῦ του παιδιοῦ.

(Ἐκ τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως)

**Ἱερά Μητρόπολις Κερκύρας, Παξῶν καὶ
Διαποντίων Νήσων**

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κερκύρας, Παξῶν καὶ Διαποντίων Νήσων κ. Νεκτᾶριος παραχώρησε Συνέντευξη Τύπου στὰ ΜΜΕ τῆς Κέρκυρας, με τὴν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 6 μηνῶν ἀπὸ τὴν ἀνάληψη τῶν καθηκόντων του ὡς Μητροπολίτου.

Ἀντικείμενο τῆς Συνέντευξης Τύπου ἦταν ἡ παρουσίαση ἐκ μέρους τοῦ Σεβασμιωτάτου τοῦ μέχρι σήμερα ἔργου του στὴν τοπικὴ Ἐκκλησία καὶ στὴν κοινωνία τῆς Κέρκυρας, ἀλλὰ καὶ τῶν σκέψεων του γιὰ τὸ μέλλον.

Ὁ Σεβασμιώτατος, ἀφοῦ καλωσόρισε τοὺς εκπροσώπους τῶν τοπικῶν ΜΜΕ, τοὺς εὐχαρίστησε γιὰ τὴν ἀνταπόκρισή τους καὶ τοὺς ἐξέθεσε λεπτομερῶς τὸ μέχρι τώρα ἔργο τῆς τοπικῆς μας Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὰ σχέδιά του γιὰ τὸ μέλλον. Ὅπως τόνισε ὁ Σεβασμιώτατος, ὅ,τι γίνεται δὲν εἶναι ἔργο ἑνὸς μόνο ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἐπίτευγμα ὅλου τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας.

Εἰδικότερα, ὁ λόγος τοῦ Σεβασμιωτάτου ἀναπτύχθηκε γύρω ἀπὸ τοὺς κύριους ἄξονες τοῦ ἔργου τῆς τοπικῆς μας Ἐκκλησίας, ποὺ εἶναι: ἡ Ἐκκλησία, ἡ Κοινωνία, ἡ Φιλανθρωπία, ἡ Νεότητα, τὰ Ἔργα πνοῆς καὶ ἡ Ἐπικοινωνία.

(4.6.2003)

(Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου)

Ἱερὰ Μητρόπολις Βεροίας, Ναούσης καὶ Καμπανίας

Θ' Παύλεια
Ἡμερίδα καὶ αἰμοδοσία τῶν Κληρικῶν
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως

Πραγματοποιήθηκε τὴν Τρίτη 3 Ἰουνίου, στὰ πλαίσια τῶν ἐκδηλώσεων Θ' Παύλεια, ἡ καθιερωμένη ἐτήσια Ἡμερίδα τῶν Κληρικῶν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, μὲ γενικὸ θέμα: ΠΑΝΑΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ. Ἡ Ἡμερίδα φιλοξενήθηκε στὴν ἱερὰ Μονὴ Παναγίας Δοβρά.

Τὸ πρωὶ τελέστηκε ὁ Ὅρθρος καὶ ἡ Θ. Λειτουργία στὸν Ναὸ τῆς Μονῆς. Στὴ συνέχεια οἱ Κληρικοὶ μετέβησαν στὸ Κέντρο Βυζαντινῶν Τεχνῶν ὅπου διεξήχθησαν οἱ ἐργασίες τῆς Ἡμερίδας. Ὁμιλητὲς ἦταν οἱ:

α) Παναγιώτης Σκαλτσῆς, ἐπ. καθηγητὴς λειτουργικῆς στὸ Τμῆμα Θεολογίας Α.Π.Θ., μὲ θέμα «*Ἡ Παναγία στὴ Θ. Λειτουργία*» καὶ

β) Παῦλος Σαββίδης, θεολόγος - καθηγητὴς τοῦ 2ου Γυμνασίου Βέροιας, μὲ θέμα «*Ἡ Θεοτόκος ὡς πρότυπο τῆς δογματικῆς, ἠθικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς*».

Μετὰ τίς ἀξιόλογες εἰσηγήσεις τῶν ὁμιλητῶν ἀκολούθησε ἐκτενὴς καὶ ἐποικοδομητικὸς διάλογος, μὲ ἐρωτήσεις καὶ χρήσιμες ἐπισημάνσεις τελετουργικοῦ καὶ πρακτικοῦ χαρακτήρα. Ἐπίσης, διευθετήθηκαν διάφορα διοικητικὰ θέματα, ἐνῶ παράλληλα οἱ Κληρικοὶ ἐνημερώθηκαν γιὰ διάφορα ἐπίκαιρα θέματα.

Παράλληλα μὲ τὴν Ἡμερίδα πραγματοποιήθηκε, γιὰ πρώτη φορά, καὶ Αἰμοδοσία τῶν Κληρικῶν. Αὐτὸ κρίθηκε ἀπαραίτητο, καθὼς τὴν προηγούμενη Κυριακὴ, ποὺ ἔγινε ἡ Αἰμοδοσία στὸν Ἱερὸ Ναὸ Ἁγίου Ἰωάννου, οἱ Κληρικοὶ δὲν μπόρεσαν νὰ δώσουν αἷμα ἐφόσον λειτούργησαν καὶ κοινώνησαν· ἀφετέρου δὲ ἀξιοποιήθηκε ἡ παρουσία καὶ τῶν 150 κληρικῶν ὅλης τῆς Μητροπόλεως.

Τέλος, ἡ Ἡμερίδα ὀλοκληρώθηκε μὲ γεῦμα στὴ μοναστηριακὴ τράπεζα, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Σεβασμιώτατος δώρησε σὲ ὅλους τοὺς Κληρικοὺς τὸν τόμο «ΠΑΥΛΟΥ ΜΝΗΜΗ», στὸν ὁποῖο ἡ Ἱερὰ Μητρόπολη ἐξέδωσε τίς ἐγκυκλίους τοῦ μακαριστοῦ μητροπολίτου Παύλου μὲ τὴν εὐκαιρία συμπληρώσεως δέκα ἐτῶν ἀπὸ τὴν ἐκδημία του.

(Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως)

Ἱερὰ Μητρόπολις Βεροίας, Ναούσης καὶ Καμπανίας

Ἐκκλησία καὶ Περιβάλλον
Οἰκολογικὴ ἐκδήλωση

Ἡ 5ῃ Ἰουνίου εορτάζεται ὡς ἡ παγκόσμια ἡμέρα τοῦ περιβάλλοντος. Ἡ ἱερὰ Μητρόπολη Βεροίας, σὲ συνεργασία μὲ τὸν Ὁρειβατικὸ Σύλλογο Vermount Βεροίας, διοργάνωσε οἰκολογικὴ ἐκδήλωση ποὺ περιελάμβανε:

α) ὁμιλία τοῦ καθηγητῆ κοινωνιολογίας στὸ Α.Π.Θ. κ. Βασιλείου Γιούλτση μὲ θέμα: «*Τὸ οἰκολογικὸ πρόβλημα ὡς κοινωνικὸ κακὸ*»,

β) παρουσίαση τοῦ βιβλίου τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου μας κ. Παντελεήμονος «*Λόγοι στὸ Περιβάλλον τῆς Παναγίας*» καὶ

γ) προβολὴ ταινίας γιὰ τὸ πολιτιστικὸ, πνευματικὸ καὶ φυσικὸ περιβάλλον τοῦ Ἁγίου Ὁρους»

Ἡ ἐκδήλωση ἔλαβε χώρα τὴν Πέμπτη 5/6/2003 στὴν Ἀντωνιάδεια Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν, στίς 9.00 τὸ βράδυ.

(Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως)

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Ἱερὰ Ἐπισκοπὴ Γκάνας

Θεοφάνεια στὴν Ἀκτὴ Ἐλεφαντοστοῦ

Γιὰ πρώτη φορά, φέτος, γιορτάστηκαν τὰ Ἅγια Θεοφάνεια στὴ νεοϊδρυθεῖσα τοπικὴ Ἐκκλησία τῆς Ἀκτῆς Ἐλεφαντοστοῦ.

Σὲ μιὰ χώρα, ποὺ ταράσσεται ἀπὸ ἓνα παράλογο ἐμφύλιο πόλεμο, μιὰ μικρὴ ὁμάδα Ὁρθοδόξων ἰθαγενῶν

δὲν δίστασαν, παρὰ τοὺς κινδύνους, τοὺς αὐστηροὺς ἐλέγχους καὶ περιορισμοὺς ἀπὸ τὶς τοπικὲς ἀστυνομικὲς καὶ στρατιωτικὲς ἀρχὲς τῆς χώρας, νὰ τελέσουν τὸν ἁγιασμὸ τῶν ὑδάτων.

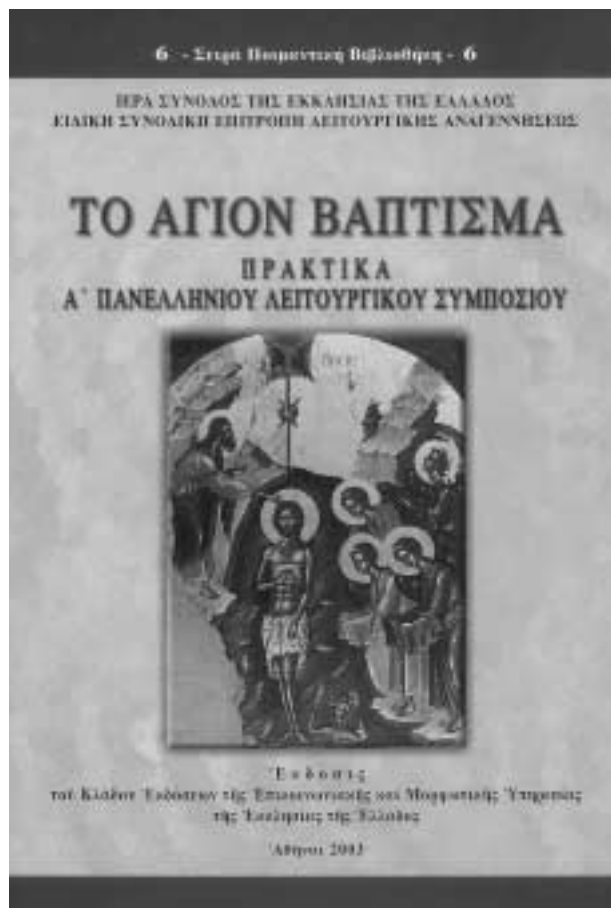
Ὁ π. Ἱερεμίας μὲ τὶς εὐλογίες τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Γκάνας κ. Παντελεήμονος, ὁ ὁποῖος νοσηλευόταν στὴν Ἑλλάδα γιὰ λόγους ὑγείας, μετὰ ἀπὸ τὴν Θεία Λειτουργία ὁδήγησε τοὺς λίγους πιστοὺς στὴν λιμνοθάλασσα τῆς πόλεως Ἀμπιτζιάν. Ἐκεῖ, γιὰ πρώτη φορὰ ψάλθηκε μὲ κατάνυξη τὸ τροπάριο τῶν Θεοφα-

νείων. Μὲ χέρια τρεμάμενα ὁ π. Ἱερεμίας, ἀφοῦ διάβασε τὸ ἅγιο Εὐαγγέλιο, πέταξε τὸν Τίμιο Σταυρὸ μέσα στὰ θολὰ νερὰ γιὰ νὰ ἁγιασθοῦν. Τὰ παιδιὰ τῶν Ὁρθόδοξων ἔπεσαν μέσα καὶ νικητὴς βγῆκε ὁ υἱὸς τοῦ π. Ἱερεμίας, Χρυσογόνος.

Οἱ εὐχὲς ὄλων εἶναι, νὰ φέρουν τὰ Ἅγια Θεοφάνεια τὴν εἰρήνη στὴν ὁμορφὴ αὐτὴ χώρα, ὥστε ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία νὰ αὐξηθεῖ ἀκόμη περισσότερο στὶς χώρες τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς.

(15.5.2003)

(Ἀπὸ τὸ Γραφεῖο Τύπου)

Ἐκυκλοφορήθησαν τὰ Πρακτικὰ τοῦ Α' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως μὲ θέμα:

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΒΑΠΤΙΣΜΑ

Ἐκδοσις: Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)

Τὸ βιβλίο διατίθεται ἀπὸ τὰ Βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρωτ. 2232
Αριθμ. Διεκπ. 482

Ἀθήνησι τῆ 23ῃ Μαΐου 2003

**Προκηρύξεις
Ἱερῶς Συνόδου**

Ἱερῶν Μητροπόλεων:

Ἱ. Ἀρτης
Κυδωνίας καὶ
Ἱ. Ἀποκορώνου
Καλαβρύτων
Χαλκίδος
Φωκίδος
Μεγάρων καὶ Σαλαμίνας
Ξάνθης καὶ Περιθεωρίου
Ἱ. Ὑδρας, Σπετσῶν,
Αἰγίνης, Ἑρμιονίδος
καὶ Τροιζηνίας
Νέας Σμύρνης
Μεσσηνίας
Μαντινείας καὶ
Κυνουρίας
Νικοπόλεως
καὶ Πρεβέζης
Ἱ. Ἀργολίδος
Ζακύνθου

**ΘΕΜΑ: «Πρόσκλησις ἐκδηλώσεως ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν πρόσληψιν
ἀρχιτέκτονος μηχανικοῦ καὶ μηχανολόγου μηχανικοῦ»**

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Κεντρικὴ Ὑπηρεσία Οἰκονομικῶν γνωστοποιεῖ, ὅτι προτίθεται νὰ προσλάβῃ **ἓνα (1) Ἀρχιτέκτονα Μηχανικὸν** καὶ **ἓνα (1) Μηχανολόγον Μηχανικόν**.

Οἱ ἐνδιαφερόμενοι καλοῦνται νὰ **ὑποβάλουν** εἰς τὰ Γραφεῖα μας (Ἰασίου 1, 4ος ὄροφος, Ἀθήναι) Αἴτησιν, Βιογραφικὸν Σημείωμα καὶ τὰ κατὰ νόμον προβλεπόμενα δικαιολογητικά **μέχρι τῆς 18-06-2003**.

Γενικὰ Προσόντα:

- Ἡλικία μέχρι 40 ἐτῶν
- Πτυχίον Σχολῆς Πολιτικῶν Μηχανικῶν Πολυτεχνείου ἢ Πανεπιστημίου
- Ἀποδεδειγμένη ἐμπειρία
- Ἐκπλήρωσις στρατιωτικῶν ὑποχρεώσεων (διὰ τοὺς ἄρρενας ὑποψηφίους)
- Λευκὸν Ποινικὸν Μητρώον
- Προϋπηρεσία
- Γνώσις Ξένης Γλώσσης

Εἰδικὰ Προσόντα:

Ἀρχιτέκτονος Μηχανικοῦ

- Ἄριστη γνώσις τοῦ Γ.Ο.Κ.
- Ἐμπειρία εἰς ἐπιβλέψεις οἰκοδομικῶν ἔργων
- Ἐμπειρία εἰς μελέτας οἰκοδομικῶν καὶ κτιριακῶν ἔργων
- Εὐχέρεια εἰς τὸν πολεοδομικὸν ἔλεγχον φακέλλων μελετῶν, κατὰ τὰς ἰσχυοῦσας διατάξεις (ΓΟΚ, Κτιριοδομικὸς Κανονισμὸς κλπ.)
- Ἐμπειρία εἰς συντηρήσεις - ἐπισκευὰς - ἀνακαινίσεις κτιρίων ἐν γένει
- Γνώσις προγραμμάτων Η/Υ EXCEL, WORD καὶ τῆς εἰδικότητός του, ὡς λ.χ. AUTOCAD, ARCHICAD κλπ.
- Ἐμπειρία εἰς σύνταξιν τευχῶν δημοπρατήσεων - οἰκονομικῶν τευχῶν - προϋπολογισμῶν οἰκοδομικῶν ἔργων, συμφώνως πρὸς τὴν νομοθεσίαν δημοσίων ἔργων - ΑΤΟΕ κλπ.

Μηχανολόγου Μηχανικοῦ

- Ἐμπειρία εἰς μελέτας Η/Μ διὰ τεχνικὰ ἔργα
- Ἐμπειρία εἰς συντηρήσεις - ἐπισκευὰς τῶν Η/Μ ἐγκαταστάσεων τεχνικῶν καὶ οἰκοδομικῶν ἔργων
- Γνώσις προγραμμάτων Η/Υ EXCEL, WORD καὶ τῆς εἰδικότητός του, ὡς λ.χ. AUTOCAD, 4M, AUTOFINE, TI - SOFT κλπ.
- Ἐμπειρία εἰς σύνταξιν τευχῶν δημοπρατήσεων Η/Μ ἔργων, συμφώνως

πρὸς τὴν νομοθεσίαν δημοσίων ἔργων - ΑΤΗΕ κλπ.
– Εὐχέρεια εἰς τὸν ἔλεγχον φακέλλων Η/Μ μελετῶν,
κατὰ τὰς ἰσχύουσας διατάξεις.

Διὰ πλείονας πληροφορίας εἰς τὸ Γρ. Διοικητικοῦ τῆς
Ε.Κ.Υ.Ο. (τηλ. 72.72.912).

Ὁ Διευθυντὴς τῆς Ε.Κ.Υ.Ο.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

ΙΕΡΑΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Ἄρτης

Προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν κατ' ἐπιλογὴν πλη-
ρῶσιν μίας (1) θέσεως Ἐκκλησιαστικοῦ Ὑπαλλήλου κλά-
δου ΠΕ Διοικητικοῦ - Οἰκονομικοῦ τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Μη-
τροπόλεως Ἄρτης, ἐγκριθεῖσα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ.
ΔΙΠΠ/Φ. ΕΓΚΡ. 10/16/585 π.ἔ./28-1-2003 Π.Υ.Σ., κα-
λοῦμεν τοὺς ἐνδιαφερομένους καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα
προσόντα, ὅπως, ἐντὸς εἴκοσι (20) ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δη-
μοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗ-
ΣΙΑ» καὶ τὴν Ἐφημερίδα «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»,
ὑποβάλουν τὰ προβλεπόμενα δικαιολογητικά εἰς τὰ ἐν
Ἄρτη Γραφεῖα τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Μητροπόλεως, διὰ τὴν
κάλυψιν τῆς ὡς ἄνω θέσεως.

Ἐν Ἄρτη τῆ 16ῃ Ἀπριλίου 2003

† Ὁ Ἄρτης ΙΓΝΑΤΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 19/2003 πράξεως ἡμῶν, προκει-
μένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τα-
κτικῶν ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος
Σκινὲ Κυδωνίας

Ἁγίου Γεωργίου Μαλάξης Κυδωνίας

Γενεσίου τῆς Θεοτόκου Βλαχερωνίτισης Κυδωνίας

Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Φρὲ Ἀποκορώνου καὶ

Κομήσεως τῆς Θεοτόκου Κεφαλᾶ Ἀποκορώνου

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανο-
νικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς
δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαι-

τούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέ-
ρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Χανίοις τῆ 19ῃ Μαΐου 2003

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 20/2003 πράξεως ἡμῶν, προκει-
μένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς
πλήρωσιν τῶν κενῶν θέσεων τακτικῶν Διακόνων ἐν τοῖς
ἰ. ναοῖς

Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Σταλοῦ Κυδωνίας καὶ

Ἁγίου Γεωργίου Κουρνᾶ Ἀποκορώνου

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὰς Δια-
κονικὰς αὐτὰς θέσεις καὶ ἔχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμι-
μα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσε-
ως τῆς παρούσης ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δι-
καιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Χανίοις τῆ 19ῃ Μαΐου 2003

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας

Ἐχοντας ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ.
2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς
Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33-37 τοῦ ὑπ'
ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν
Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πλη-
ρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημε-
ρίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

1. Ἁγίου Παντελεήμονος Δ.Δ. Πανοράματος Δήμου Συμ-
πολιτείας καὶ

2. Ὑπαπαντῆς τοῦ Χριστοῦ Δ.Δ. Κουλούρας Δήμου Αἰγίου
καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανο-
νικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς
δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαι-
τούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέ-
ρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Αἰγίῳ τῆ 20ῃ Μαΐου 2003

† Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Χαλκίδος

Προκειμένου νά προβῶμεν εἰς τήν κατ' ἐπιλογὴν πληρῶσιν μίας (1) θέσεως Ἐκκλησιαστικοῦ Ὑπαλλήλου κλάδου ΔΕ Διοικητικοῦ - Οἰκονομικοῦ τῆς Ἱεράς ἡμῶν Μητροπόλεως Χαλκίδος, ἐγκριθεῖσα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. ΔΙΠΠ/Φ. ΕΓΚΡ. 10/16/585 π.ἔ./28-1-2003 Π.Υ.Σ., καλοῦμεν τοὺς ἐνδιαφερομένους καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα προσόντα, ὅπως, ἐντὸς εἴκοσι (20) ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» καὶ τὴν Ἐφημερίδα «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ», ὑποβάλουν τὰ προβλεπόμενα δικαιολογητικά εἰς τὰ ἐν Χαλκίδι Γραφεῖα τῆς Ἱεράς ἡμῶν Μητροπόλεως, διὰ τὴν κάλυψιν τῆς ὡς ἄνω θέσεως.

Ἐν Χαλκίδι τῆ 21ῆ Μαΐου 2003

† Ὁ Χαλκίδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Φωκίδος

Προκειμένου νά προβῶμεν εἰς τήν κατ' ἐπιλογὴν πληρῶσιν μίας (1) θέσεως Ἐκκλησιαστικοῦ Ὑπαλλήλου κλάδου ΔΕ ὁδηγοῦ αὐτοκινήτου τῆς Ἱεράς ἡμῶν Μητροπόλεως Φωκίδος, ἐγκριθεῖσα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. ΔΙΠΠ/Φ. ΕΓΚΡ. 10/16/585 π.ἔ./28-1-2003 Π.Υ.Σ., καλοῦμεν τοὺς ἐνδιαφερομένους καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα προσόντα, ὅπως, ἐντὸς εἴκοσι (20) ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» καὶ τὴν Ἐφημερίδα «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ», ὑποβάλουν τὰ προβλεπόμενα δικαιολογητικά εἰς τὰ ἐν Ἀμφίσσῃ Γραφεῖα τῆς Ἱεράς ἡμῶν Μητροπόλεως, διὰ τὴν κάλυψιν τῆς ὡς ἄνω θέσεως.

Ἐν Ἀμφίσσῃ τῆ 22ᾶ Μαΐου 2003

† Ὁ Φωκίδος ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

Ἱερά Μητρόπολις Μεγάρων καὶ Σαλαμίνας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33-37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νά πληρῶσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ

Ἁγίας Ζώνης Κακῆς Βίγλας Αἰαντείου Σαλαμίνας καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνός ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Μεγάρων τῆ 23ῆ Μαΐου 2003

† Ὁ Μεγάρων καὶ Σαλαμίνας ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Μεγάρων καὶ Σαλαμίνας

Προκειμένου νά προβῶμεν εἰς τήν κατ' ἐπιλογὴν πληρῶσιν μίας (1) θέσεως Ἐκκλησιαστικοῦ Ὑπαλλήλου κλάδου ΔΕ ὁδηγοῦ αὐτοκινήτου τῆς Ἱεράς ἡμῶν Μητροπόλεως Μεγάρων καὶ Σαλαμίνας, ἐγκριθεῖσα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. ΔΙΠΠ/Φ. ΕΓΚΡ. 10/16/585 π.ἔ./28-1-2003 Π.Υ.Σ., καλοῦμεν τοὺς ἐνδιαφερομένους καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα προσόντα, ὅπως, ἐντὸς εἴκοσι (20) ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» καὶ τὴν Ἐφημερίδα «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ», ὑποβάλουν τὰ προβλεπόμενα δικαιολογητικά εἰς τὰ ἐν Μεγάρων Γραφεῖα τῆς Ἱεράς ἡμῶν Μητροπόλεως, διὰ τὴν κάλυψιν τῆς ὡς ἄνω θέσεως.

Ἐν Μεγάρων τῆ 27ῆ Μαΐου 2003

† Ὁ Μεγάρων καὶ Σαλαμίνας ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Ξάνθης καὶ Περιθεωρίου

Προκειμένου νά προβῶμεν εἰς τήν κατ' ἐπιλογὴν πληρῶσιν μίας (1) θέσεως Ἐκκλησιαστικοῦ Ὑπαλλήλου κλάδου ΠΕ Διοικητικοῦ - Οἰκονομικοῦ τῆς Ἱεράς ἡμῶν Μητροπόλεως Ξάνθης καὶ Περιθεωρίου, ἐγκριθεῖσα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. ΔΙΠΠ/Φ. ΕΓΚΡ. 10/16/585 π.ἔ./28-1-2003 Π.Υ.Σ., καλοῦμεν τοὺς ἐνδιαφερομένους καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα προσόντα, ὅπως, ἐντὸς εἴκοσι (20) ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» καὶ τὴν Ἐφημερίδα «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ», ὑποβάλουν τὰ προβλεπόμενα δικαιολογητικά εἰς τὰ ἐν Ξάνθῃ Γραφεῖα τῆς Ἱεράς ἡμῶν Μητροπόλεως, διὰ τὴν κάλυψιν τῆς ὡς ἄνω θέσεως.

Ἐν Ξάνθῃ τῆ 23ῆ Μαΐου 2003

† Ὁ Ξάνθης καὶ Περιθεωρίου ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

Ἱερὰ Μητρόπολις Ἰγδρας, Σπετσῶν, Αἰγίνης, Ἑρμιονίδος καὶ Τροιζηνίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου 817/1978 (ΦΕΚ 170, Α', 8.10.1978) «Περὶ ρυθμίσεως ἐνίων ἐκπαιδευτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν θεμάτων», ὡς καὶ τὸ Προεδρικὸν Διάταγμα 582/1980 (ΦΕΚ, 158, Α', 11.7.1980) «Περὶ κατανομῆς θέσεων Ἱεροκλήρικων εἰς τὰς Ἱερὰς Μητροπόλεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ἀποφασίζομεν ὅπως προκηρύξωμεν διὰ τῆς παρουσίας τὴν πληρῶσιν μιᾶς (1) θέσεως Ἱεροκλήρικος τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, καὶ καλοῦμεν τοὺς ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ Νόμων προβλεπόμενα προσόντα, ὅπως ὑποβάλλουν ἡμῖν σχετικὴν αἴτησιν μετὰ δικαιολογητικῶν, ἵνα προβῶμεν εἰς τὰς περαιτέρω ὑπηρεσιακὰς ἐνεργείας πρὸς τοποθέτησίν του.

Ἐν Ἰγδρα τῆ 23ῃ Μαΐου 2003

† Ὁ Ἰγδρας καὶ Αἰγίνης ΕΦΡΑΙΜ

Ἱερὰ Μητρόπολις Νέας Σμύρνης

Προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν κατ' ἐπιλογὴν πληρῶσιν δύο (2) θέσεων Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπαλλήλων κλάδου ΠΕ Διοικητικοῦ - Οἰκονομικοῦ καὶ ΔΕ Ὁδηγοῦ τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Μητροπόλεως Νέας Σμύρνης, ἐγκριθεῖσα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. ΔΙΠΠ/Φ. ΕΓΚΡ. 10/16/585 π.ἔ./28-1-2003 Π.Υ.Σ., καλοῦμεν τοὺς ἐνδιαφερομένους καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα προσόντα, ὅπως, ἐντὸς εἴκοσι (20) ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας εἰς τὸ Περιφερειακὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» καὶ τὴν Ἐφημερίδα «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ», ὑποβάλλουν τὰ προβλεπόμενα δικαιολογητικά εἰς τὰ ἐν Νέα Σμύρνη Γραφεῖα τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Μητροπόλεως, διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ὡς ἄνω θέσεων.

Ἐν Νέα Σμύρνη τῆ 26ῃ Μαΐου 2003

† Ὁ Νέας Σμύρνης ΣΥΜΕΩΝ

Ἱερὰ Μητρόπολις Μεσσηνίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33-37 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν

Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», προκειμένου νὰ πληρῶσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ

Ἁγίου Σπυριδῶνος Μηλιώτη

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Καλαμάτα τῆ 28ῃ Μαΐου 2003

† Ὁ Μεσσηνίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Μαντινείας καὶ Κυνουρίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33-37 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», προκειμένου νὰ πληρῶσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ

Προφήτου Ἡλιοῦ - Ἁγίων Νεομαρτύρων Τριπόλεως

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Τριπόλει τῆ 29ῃ Μαΐου 2003

† Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33-37 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», προκειμένου νὰ πληρῶσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημεριῶν τῶν Ἱερῶν Ναῶν

Ἁγίου Νικολάου Ἐκκλησιῶν Πρεβέζης

Κοιμησεως Θεοτόκου Μιχαλιτσίου Πρεβέζης

Ἁγίου Κωνσταντίνου Μεγαδένδρου Πρεβέζης

Κοιμήσεως Θεοτόκου Ἀκροποταμιάς Ἰρτης

Γενεσίου τῆς Θεοτόκου Παχυκαλάμου Ἄρτης καὶ
Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Νέας Κερασούντος
Πρεβέζης

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανο-
νικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνός ἀπὸ τῆς
δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαι-
τούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέ-
ρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Πρεβέζῃ τῇ 30ῇ Μαΐου 2003

† Ὁ Νικοπόλεως ΜΕΛΕΤΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Ἀργολίδος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις· α) τῶν ἄρθρων 38,
παράγρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν.Δ. 1398/1973,
γ) τοῦ Ν. 673/1977 καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς
ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν θέ-
σεων τακτικῶν Διακόνων ἐν τοῖς ἰ. ναοῖς

Ἁγίου Γεωργίου Ναυπλίου

Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Ναυπλίου καὶ

Κοιμήσεως Θεοτόκου Ἄργους

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὰς Δια-
κονικάς αὐτὰς θέσεις καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ.
2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ
Ἐφημερίων» προβλεπόμενα κανονικά καὶ νόμιμα προ-
σόντα, ὅπως ἐντὸς μηνός ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς
παρουσίας ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολο-
γητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 3ῃ Ἰουνίου 2003

† Ὁ Ἀργολίδος ΙΑΚΩΒΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Ἀργολίδος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ.
2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς

Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33-37 τοῦ ὑπ'
ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν
Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πλη-
ρῶσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημε-
ρίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Ναυπλίου καὶ

Ἁγίου Νικολάου - Ἁγίου Δημητρίου Ναυπλίας

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανο-
νικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνός ἀπὸ τῆς
δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαι-
τούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέ-
ρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 3ῃ Ἰουνίου 2003

† Ὁ Ἀργολίδος ΙΑΚΩΒΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Ζακύνθου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ.
2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς
Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33-37 τοῦ ὑπ'
ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν
Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πλη-
ρῶσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημε-
ρίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

Ἁγίας Μαρίας Μαγδαληνῆς Μαρῶν,

Μεταμορφώσεως Σωτῆρος Λαγοπόδου

Ἁγίας Βαρβάρας Πηγαδακίων καὶ

Ἰῶας Θεοτόκου Καλαμακίου

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανο-
νικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνός ἀπὸ τῆς
δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαι-
τούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέ-
ρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Ζακύνθῳ τῇ 4ῃ Ἰουνίου 2003

† Ὁ Ζακύνθου ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

**ΔΕΙΤΕ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΑ ΤΕΥΧΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»**

<http://ecclesia.gr/greek/press/ekklisia/index.htm>

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Το περιοδικό υπάγεται στον
Κλάδο Εκδόσεων της Επικοινωνιακής και Μορφωτικής Υπηρεσίας
της Εκκλησίας της Ελλάδος

Χρειάζεστε Adobe acrobat reader
για να διαβάσετε το αρχείο.

Ενεργοποιήστε την ένδειξη Web
browser integration στον Acrobat
reader (File/General/Preferences).
Αν παρ' όλα αυτά δεν μπορείτε να
διαβάσετε στη σελίδα μέσω του
browser, κόντε δεξί κλικ στο αρχείο
και επιλέξτε "Αποθήκευση
προσκόμιση ως...", ("Save target
as...") για να το αποθηκεύσετε.

ΕΤΟΣ 2002

- Ιανουάριος
- Φεβρουάριος
- Μάρτιος
- Απρίλιος
- Μάιος
- Ιούλιος
- Αύγουστος-
- Σεπτέμβριος

ΕΤΟΣ 2001

- Ιανουάριος
- Φεβρουάριος
- Μάρτιος
- Απρίλιος
- Μάιος
- Ιούνιος
- Ιούλιος
- Αύγουστος-
- Σεπτέμβριος
- Οκτώβριος
- Νοέμβριος
- Δεκέμβριος

ΕΤΟΣ 2000

- Απρίλιος
- Μάιος
- Ιούνιος
- Ιούλιος

Παραγγείλετε το περιοδικό ΕΚΚΛΗΣΙΑ